

Ionel Cordovan

Gheorghe Sarău

Mariana Baicu

Noemi Cordovan

Daniela Roxin

Mirela Avram

Ghidul profesorului de limba rromani

Ionel Cordovan

Gheorghe Sarău

Mariana Baicu

Noemi Cordovan

Daniela Roxin

Mirela Avram

Ghidul profesorului de limba rromani

Oradea
2020

Referent:

prof. Marius Căldăraru, Ministerul Educației și Cercetării

Autori: Ionel Cordovan, Gheorghe Sarău, Mariana Baicu, Noemi Cordovan, Daniela Roxin, Mirela Avram

Prefață: Gheorghe Sarău

Redactor: Cordovan Ionel

Tehnoredactare: Maria Caba

Copertă: Florina Bucurean

Corectură: Maria Caba, Paula Bențe

Editura Print Expert, Oradea

ISBN 978-973-0-32900-1

Prezenta lucrare a fost avizată în ședința Consiliului Consultativ al disciplinei *Limba rromani maternă*, din cadrul Inspectoratului Școlar Județean Bihor, în data de 23.11.2020.

Această carte a apărut în cadrul Proiectului Educativ „Caravana prieteniei”, cu sprijinul financiar oferit de următorii parteneri:

Școala Gimnazială „Puiu Sever” Ineu	Fundația Ruhama	Asociația Comunitară „Amare Phrala”
		

CUPRINS

Prefață	4
Date personale	7
Portofoliul profesorului de limba rromani	8
Încadrarea în anul școlar 2020 -2021	9
Orarul profesorului	10
Structura anului școlar 2020-2021	11
Calendar școlar 2020-2021	13
Planuri cadru de învățământ pentru ciclul primar	14
Planuri cadru de învățământ pentru ciclul gimnazial	23
Programa școlară pentru clasa pregătitoare, clasa I și clasa a II-a	37
Programa școlară pentru clasa a III-a și clasa a IV-a	59
Programa școlară pentru clasele a V-a – a VIII-a	71
Lista oficială a manualelor școlare alternative de limba rromani aflate în uz	111
Planificări calendaristice pentru învățământul primar	116
Planificări calendaristice pentru învățământul gimnazial	144
Planificări calendaristice istoria și tradițiile rromilor.....	192
Proiectarea didactică	197
Teste de evaluare inițială	206
Fișe de lucru	217
Modele de subiecte pentru olimpiada națională de limba rromani	236
Modele de subiecte pentru pentru examenul național de definitivare în învățământ	261
Modele de subiecte pentru pentru concursul național de titularizare	270
Mostră de rezolvare a unui subiect	283
Accidentele fonetice la nivelul dialectelor limbii rromani	288
Mijloace interne de îmbogățire a lexicului limbii rromani	292
Bibliografie	303

Prefață

Despre o consecvență bihoreană cu reverberație la nivel național

Există în ținutul bihorean, dar mai cu seamă în aria de cuprindere a Școlii Ineu și a altor unități de învățământ partenere (ca, de pildă, Școala Tămașda) deja o tradiție în sprijinirea efectivă a demersului didactic pentru rromi, cu o vechime de peste două decenii. Căci, în anul 1999, o inspectoare pentru școalizarea rromilor, Gabriella Pásztor, de la structura județeană de resort, avea să-l identifice pe tânărul Ionel Cordovan, atunci un cadru didactic de limba română, debutant la Ineu, care doar ce terminase liceul, ca fiind un potențial participant rrom pentru cursurile intensive de vară de limba și metodică predării limbii rromani organizate de Ministerul Educației și de partenerii săi. Așa, Ionel Cordovan ajunge în vara anului 2000, la Călimănești, la ediția a doua a acestor cursuri naționale, fiind repartizat exact în grupa la care noi asigurăm predarea, la „avansați”, în cadrul căreia Ionel Cordovan s-a remarcat prin simțul său nativ și cultivat prin muncă în direcția studierii limbilor.

De atunci, din septembrie 2000, când vine ca profesor de limba rromani pentru idiomul rrom vorbit de el acasă, Ionel Cordovan își desăvârșește pregătirea, răstimp de trei ani, la o secție destinată formării de viitori “institutori – profesori de limba rromani”, din cadrul Universității din București, pe care, în iulie 2003, o absolvă ca șef de promoție. Își ia definitivatul, iar din vara anului 2005 este invitat să ia parte, alături de noi, la cursurile intensive de limba rromani comună, desfășurate anual, la nivel de țară, cu participarea unor potențiale cadre didactice de limba rromani.

Nu avem aici spațiul necesar să prezentăm exemplara evoluție profesională a lui Ionel Cordovan, căci lucrul acesta l-am făcut recent (v. p. 61-63 în vol. “Gheorghe Sarău, *Promotori ai limbii rromani în România. Confesiuni și biografii*, București: Sigma, 2020, 256 p. ISBN: 978-606-727-442-4), unde, de altfel, el însuși își prezintă confesiunea, *Cui datorez eu dezvoltarea mea profesională?*, la p. 63-65.

Ionel Cordovan însă nu s-a îngrijit egoist doar să se perfecționeze pe sine, în decursul celor 15 ani de colaborare efectivă a noastră (1995-2020) – înregistrând rezultate inedite la nivel național și internațional, ce se înscriu într-un larg evantai de activități și abordări (subiecte de limba rromani elaborate pentru tot ceea ce poate necesita un învățământ organizat pentru o limbă maternă, curricula - programe școlare pentru studierea și predarea limbii rromani, a istoriei și tradițiilor rromilor -, manuale școlare de limba rromani concepute ca autor și co-autor pentru

clasele I – a X-a, de matematică în limba rromani comună destinate claselor primare, activitate de formator național în cadrul unor cursuri de pregătire a profesorilor de limba rromani, a cadrelor didactice nerrome care lucrează cu elevi rromi etc etc) – dar, și mai ales, Ionel Cordovan s-a preocupat de elaborarea unor materiale auxiliare pentru astfel de nevoi, de bună seamă, vizând, cu precădere, producerea de instrumente de lucru necesare colegilor săi din învățământul preuniversitar (ghiduri, monografii, dicționare ș.a.).

E de remarcat faptul că asistăm deja la o consecvență locală, dar cu intenție și cu efecte benefice la nivel de țară, când vorbim de reușitele instrumente de lucru auxiliare elaborate la inițiativa și sub îndrumarea sa, alături de colaboratori din Școala Ineu și din alte unități de învățământ bihorene. Iată că după *Ghidul profesorului de limba rromani*, apărut în 2017 la Oradea (Editura PRIMUS, 278 p., ISBN: 978-973-0-25128-9), sub îndrumarea autorului principal, Ionel Cordovan, alături de Gheorghe Sarău, Noemi Cordovan și Mariana Baicu, se publică acest nou volum (de data aceasta, autorii fiind: Ionel Cordovan, Gheorghe Sarău, Mariana Baicu, Noemi Cordovan, Daniela Roxin, Mirela Avram), în cadrul unui proiect educativ, „Caravana prieteniei”, cu sprijinul financiar oferit de Școala Gimnazială „Puiu Sever” Ineu și de partenerii săi: Fundația Ruhama și Asociația Comunitară „Amare Phrala”.

În trecut fie spus, Școala Ineu și partenerii săi dovediseră deja, cu începere din anul 2012, o atenție laudabilă direcționată spre legătura dintre școală și comunitate, din perspectiva susținerii unui învățământ în limba rromani, elaborând și finanțând apariția unor lucrări, precum: *Rromii în comunitatea locală Ineu* (Oradea: Editura Primus, 2012, 110 p.; ISBN: 978-606-8318-29-5, monografie apărută cu finanțare din partea CNCR Romani Kher și realizată de autorii Ionel Cordovan, Gheorghe Sarău, Mariana Baicu și Liviu Gurău); *Monografia satului Ineu* (Oradea: Editura PRIMUS, 2014, 176 p., ISBN 978-606-707-013-2), cu autorii Ionel Cordovan (coordonator); Maria Crăciun; Mariana Baicu; Edda Puiu; Gheorghe Sarău; Liviu Gurău, dar și a unui inedit *Ghid de conversație român – rrom - englez – maghiar*, tipărit în 2016, la aceeași editură orădeană, “PRIMUS” (188 p., ISBN 978-973-0-23164-9), avându-i ca autori și traducători pe Gheorghe Sarău, Ionel Cordovan și Noemi Cordovan - pentru limba rromani și română -, pe Katalin Lobonț și Mirela Daniela Avram – pentru componenta în limba engleză -, și pe Edda Puiu – pentru limba maghiară, prof. Mariana Baicu fiind redactor.

Ghidul profesorului de limba rromani, ce ocazional prezintă de față, vine în sprijinul cadrelor didactice din școlile în care aceștia predau limba și literatura rromani, cu începere de la grădiniță și terminând cu clasele de liceu (mostre de planificări, modele de subiecte de toate tipurile, informații legate de structura anului școlar, alte instrumente de lucru), ba, mai mult, răspunde nevoilor de perfecționare continuă în scopul pregătirii de către aceștia a unor examene profesionale de profil, desfășurate la nivel național și județean (mostre rezolvate

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

de subiecte, prezentări ale unor chestiuni lingvistice absolut necesare în rezolvarea subiectelor de titularizare, definitivat ori pentru cele de gradul didactic II).

Felicitări inițiatorilor bihoreni, dar – mai cu seamă – coordonatorului, prof. Ionel Cordovan, director adjunct la Școala Ineu, inspector pentru învățământul în limba rromani din județul Bihor.

prof. univ. dr. Gheorghe Sarău

București, 30 septembrie 2020

DATE PERSONALE

Numele și prenumele

Data și locul nașterii

Studii (Universitate, Facultate, Specializare, anul absolvirii):

- ISCED 3 (liceu):

.....

- ISCED 5 (colegiu):

.....

- ISCED 6 (licență):

.....

ISCED 7 (masterat):

.....

- ISCED 8 (doctorat):

.....

Vechimea în învățământ

Statutul (titular / suplinitor)

Gradul didactic (anul și nota obținută):

- Definitivat:

- Gradul II:

- Gradul I:

Calificativ obținut în anul școlar precedent:

Cursuri de perfecționare în ultimii 5 ani:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

STRUCTURA PORTOFOLIULUI PROFESORULUI DE LIMBA RROMANI

I. DATE PERSONALE

1. Structura anului școlar
2. Încadrarea (clase, nr.de ore)
3. Orarul
4. Fișa postului
5. Calendarul activităților pe anul în curs
6. Curriculum Vitae
7. Raport de autoevaluare

II. ACTIVITATEA DE LA CATEDRĂ

1. Programa școlară
2. Microprogramele pentru opționalele propuse
3. Planificarea materiei (planificarea anuală și planificarea pe unități de învățare)
4. Proiecte didactice
5. Teste de evaluare (testele predictive, rezultatele acestora și observațiile-concluziile ce se impun, testele sumative pentru fiecare unitate de învățare sau testele date la sfârșit de semestru sau an școlar)
6. Evaluarea alternativă (titlurile proiectelor, referatelor, eseurilor și portofoliilor întocmite de elevi)
7. Fișe de lucru (pe clase, pe nivel de performanță vizat)
8. Catalogul profesorului
9. Programa de pregătire pentru recuperarea cunoștințelor
10. Lista materialului didactic existent
11. Fișe cu asistențele la ore

III. PERFORMANȚE

1. Calendarul Olimpiadelor, concursurilor școlare
2. Subiecte propuse
3. Tabel nominal cu elevii selecționați și pregătiți pentru aceste concursuri
4. Planificarea pregătirii suplimentare
5. Prezența la pregătiri
6. Rezultatele obținute la diferite faze

IV. PROIECTE PERSONALE

1. Lista cu proiecte pe care ni le-am propus pe o anumită perioadă

V. PERFECȚIONARE

1. Evidența clară a activităților de perfecționare organizate la nivelul unității de învățământ (catedra, consilii profesoriale) sau de CCD-ISJ, diplome, certificate

VI. MATERIALE

1. Scrisori metodice, regulamente, publicații, adrese MEC, ISJ, etc

ORDIN nr. 3120 din 29 ianuarie 2020
privind structura anului școlar 2020-2021

Având în vedere art. 94, alin.(2), lit. r) din Legea educației naționale nr.1/2011, cu modificările și completările ulterioare,
în temeiul art. 15 alin (3) din Hotărârea Guvernului nr. 24/2020 privind organizarea și funcționarea Ministerului Educației și Cercetării,

ministrul educației și cercetării
emite prezentul ordin:

ART. 1 (1) Anul școlar 2020-2021 începe la data de 1 septembrie 2020, se încheie la data de 31 august 2021 și are 34 de săptămâni de cursuri. Cursurile anului școlar 2020-2021 încep la data de 14 septembrie 2020.

(2) Prin excepție de la prevederile alin. (1), se stabilesc următoarele:

a) pentru clasele a XII-a, a XIII-a seral și frecvență redusă, anul școlar are 32 de săptămâni de cursuri și se încheie în data de 4 iunie 2021;

b) pentru clasa a VIII-a, anul școlar are 33 de săptămâni de cursuri și se încheie în data de 11 iunie 2021;

c) pentru clasele din învățământul liceal - filiera tehnologică, cu excepția claselor prevăzute la lit. a) și pentru clasele din învățământul profesional, anul școlar are 37 de săptămâni de cursuri.

ART. 2 Anul școlar 2020 - 2021 se structurează pe două semestre, după cum urmează:

Semestrul I are 17 săptămâni de cursuri dispuse în perioada 14 septembrie 2020 - 29 ianuarie 2021.

Cursuri - luni, 14 septembrie 2020 - marți, 22 decembrie 2020.

În perioada 26 octombrie - 1 noiembrie 2020, elevii claselor din învățământul primar și copiii din grupele din învățământul preșcolar sunt în vacanță.

Vacanța de iarnă - miercuri, 23 decembrie 2020 - duminică, 10 ianuarie 2021.

Cursuri - luni, 11 ianuarie 2021 - vineri, 29 ianuarie 2021.

Vacanța intersemestrială - sâmbătă, 30 ianuarie 2021 - duminică, 7 februarie 2021.

Semestrul al II-lea are 17 săptămâni de cursuri dispuse în perioada 8 februarie - 18 iunie 2021.

Cursuri - luni, 8 februarie 2021 - joi, 1 aprilie 2021.

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

Vacanță - vineri, 2 aprilie 2021 - duminică, 11 aprilie 2021.

Cursuri - luni, 12 aprilie 2021 - joi, 29 aprilie 2021.

Vacanță - vineri, 30 aprilie 2021 - duminică, 9 mai 2021.

Cursuri - luni, 10 mai 2021 - vineri, 18 iunie 2021. Vacanța de vară - sâmbătă, 19 iunie 2021 - data din septembrie 2021 la care încep cursurile anului școlar 2021 - 2022.

ART. 3 În zilele nelucrătoare/de sărbătoare legală prevăzute de lege și de contractul colectiv de muncă aplicabil nu se organizează cursuri.

ART. 4 Unitățile de învățământ și inspectoratele școlare marchează prin manifestări specifice ziua de 5 octombrie 2020 - Ziua internațională a educației.

ART. 5 (1) Programul național "Școala altfel" se va desfășura în perioada 5 octombrie 2020 - 4 iunie 2021, pe o perioadă de 5 zile consecutive lucrătoare, a căror planificare se află la decizia unității de învățământ.

(2) Intervalul aferent programului „Școala altfel” nu va coincide cu perioada în care se susțin lucrările scrise semestriale (tezele).

(3) Pentru clasele din învățământul liceal - filiera tehnologică din învățământul profesional și din învățământul postliceal se pot organiza activități de instruire practică în săptămâna dedicată programului "Școala altfel".

ART. 6 Lucrările scrise semestriale (tezele) se susțin, după ce se parcurge programa școlară, cu cel puțin 3 săptămâni înainte de finalizarea semestrului.

ART. 7 Etapele naționale ale olimpiadelor școlare se organizează, de regulă, în perioada vacanțelor de primăvară, conform calendarului olimpiadelor naționale școlare.

ART. 8 (1) În situații obiective, cum ar fi calamități naturale, intemperii, epidemii, alte situații excepționale, cursurile pot fi suspendate cu respectarea prevederilor Regulamentului-cadru de organizare și funcționare a unităților de învățământ preuniversitar, aprobat prin Ordinul ministrului educației naționale și cercetării științifice nr. 5.079/2016, cu modificările și completările ulterioare.

(2) Recuperarea cursurilor suspendate în condițiile alin. (1) nu se poate realiza în perioada vacanțelor școlare.

ART. 9 Calendarul examenelor/evaluărilor naționale, al examenelor de absolvire, respectiv de certificare/atestare a calificării profesionale/a competențelor, precum și calendarul admiterii în clasa a IX-a se aprobă prin ordine distincte ale ministrului educației și cercetării.

ART. 10 Direcțiile de specialitate din cadrul Ministerului Educației și Cercetării, inspectoratele școlare și unitățile de învățământ preuniversitar duc la îndeplinire prevederile prezentului ordin.

ART. 11 Prezentul ordin se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I.

Ministrul educației și cercetării,

Cristina Monica Anisie

București, 29 ianuarie 2020

Nr. 3.125

CALENDAR ȘCOLAR 2020-2021
SEMESTRUL I

LUNA		SEPTEMBRIE			OCTOMBRIE				NOIEMBRIE					DECEMBRIE				IANUARIE							
Săpt.	CP-IV	1	2	3	4	5	6			7	8	9	10		11	12	13				14	15	16		
	V-XII	1	2	3	4	5	6	7		8	9	10	11		12	13	14				15	16	17		
L		14	21	28		5	12	19	26		2	9	16	23	30		7	14	21	28		4	11	18	25
M		15	22	29		6	13	20	27		3	10	17	24		4	8	15	22	29		5	12	19	26
M		16	22	30		7	14	21	28		4	11	18	25		2	9	16	23	30		6	13	20	27
J		17	24		1	8	15	22	29		5	12	19	26		3	10	17	24	31		7	14	21	28
V		18	25		2	9	16	23	30		6	13	20	27		4	11	18	25		1	8	15	22	29
S		19	26		3	10	17	24	31		7	14	21	28		5	12	19	26		2	9	16	23	30
D		20	27		4	11	18	25		1	8	15	22	29		6	13	20	27		3	10	17	24	31

SEMESTRUL al II -lea

LUNA		FEBRUARIE				MARTIE				APRILIE				MAI				IUNIE						
Săpt.	CP-IV		17	18	19	20	21	22	23	24			25	26	27			28	29	30	31	32	33	
	V-XII		18	19	20	21	22	23	24	25			26	27	28			29	30	31	32	33	34	
L		1	8	15	22	1	8	15	22	29		5	12	19	26		3	10	17	24	31		7	14
M		2	9	16	23	2	9	16	23	30		6	13	20	27		4	11	18	25		4	8	15
M		3	10	17	24	3	10	17	24	31		7	14	21	28		5	12	19	26		2	9	16
J		4	11	18	25	4	11	18	25		1	8	15	22	29		6	13	20	27		3	10	17
V		5	12	19	26	5	12	19	26		2	9	16	23	30		7	14	21	28		4	11	18
S		6	13	20	27	6	13	20	27		3	10	17	24		1	8	15	22	29		5	12	19
D		7	14	21	28	7	14	21	28		4	11	18	25		2	9	16	23	30		6	13	20

SEMESTRUL I: 16 / 17 SĂPTĂMÂNI	SEMESTRUL AL II LEA: 17 SĂPTĂMÂNI
ȘCOALA ALTFEL: 5 octombrie 2020 - 4 iunie 2021	
Cursuri: luni, 14 septembrie 2020 – marți, 22 decembrie 2020	Cursuri: luni, 8 februarie 2021 – joi, 1 aprilie 2021
Vacanță învățământul primar: 26 octombrie –1 noiembrie 2020	Vacanța: vineri, 2 aprilie 2021– duminică, 11 aprilie 2021
Vacanța de iarnă: miercuri, 23 decembrie 2020 – duminică, 10 ianuarie 2021	Cursuri: luni, 10 aprilie 2021 – joi, 29 aprilie 2021
Cursuri: luni, 11 ianuarie 2021 – vineri, 29 ianuarie 2021	Vacanța: vineri, 30 aprilie 2021– duminică, 9 mai 2021
Vacanța intersemestrială: sâmbătă, 30 ianuarie 2021- duminică, 7 februarie 2021	Cursuri: luni, 10 mai 2021 – vineri, 18 iunie 2021
Zile libere: 30 Noiembrie, 1 Decembrie	Zile libere: 1 Iunie

**Planuri cadru
de învățământ
pentru ciclul primar**

ORDIN nr. 3371 din 12 martie 2013

privind aprobarea planurilor-cadru de învățământ pentru învățământul primar și a Metodologiei privind aplicarea planurilor-cadru de învățământ pentru învățământul primar

EMITENT: MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE

PUBLICAT ÎN: MONITORUL OFICIAL NR. 192 din 5 aprilie 2013

Data intrării în vigoare: 05 aprilie 2013

În conformitate cu prevederile art. 64 - 68 din Legea educației naționale nr. 1/2011, cu modificările și completările ulterioare,

în baza Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 96/2012 privind stabilirea unor măsuri de reorganizare în cadrul administrației publice centrale și pentru modificarea unor acte normative,

în temeiul prevederilor Hotărârii Guvernului nr. 536/2011 privind organizarea și funcționarea Ministerului Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului, cu modificările și completările ulterioare,

ministrul educației naționale emite prezentul ordin.

ART. 1

Se aprobă Planul-cadru de învățământ pentru învățământul primar, prevăzut în anexa nr. 1.

ART. 2

Se aprobă Planul-cadru de învățământ pentru învățământul primar în limbile minorităților naționale, prevăzut în anexa nr. 2.

ART. 3

Elevii aparținând minorităților naționale care învață în unități de învățământ cu predare în limba română au dreptul să studieze în învățământul primar limba maternă. Numărul de ore alocate este prevăzut în anexa nr. 3.

ART. 4

Se aprobă Planul-cadru de învățământ pentru învățământul primar cu program integrat și suplimentar de artă - muzică, prevăzut în anexa nr. 4.

ART. 5

Se aprobă Planul-cadru de învățământ pentru învățământul primar cu program integrat și suplimentar de artă - coregrafie, prevăzut în anexa nr. 5.

ART. 6

Se aprobă Planul-cadru de învățământ pentru învățământul primar cu program integrat sportiv, prevăzut în anexa nr. 6.

ART. 7

Planurile-cadru de învățământ aprobate prin prezentul ordin se aplică începând cu anul școlar 2013 - 2014 la clasa pregătitoare și la clasa I, începând cu anul școlar 2014 - 2015 la clasa a II-a, iar din anul 2015 - 2016 la clasele a III-a și a IV-a.

ART. 8

(1) În anul școlar 2013 - 2014, la clasa a II-a se aplică Planul-cadru de învățământ aprobat prin Ordinul ministrului educației, cercetării și tineretului nr. 4.686/2003*), iar la clasele a III-a și a IV-a se aplică Planul-cadru de învățământ aprobat prin Ordinul ministrului educației, cercetării și tineretului nr. 5.198/2004*).

*) Ordinele ministrului educației, cercetării și tineretului nr. 4.686/2003 și nr. 5.198/2004 nu au fost publicate în Monitorul Oficial al României, Partea I.

(2) În anul școlar 2014 - 2015, la clasele a III-a și a IV-a se aplică Planul-cadru de învățământ aprobat prin Ordinul ministrului educației, cercetării și tineretului nr. 5.198/2004.

ART. 9

Se aprobă Metodologia privind aplicarea planurilor-cadru de învățământ pentru învățământul primar, prevăzută în anexa nr. 7.

ART. 10

În conformitate cu art. 18 din Legea educației naționale nr. 1/2011, cu modificările și completările ulterioare, planurile-cadru ale învățământului primar, gimnazial, liceal și profesional includ religia ca disciplină școlară, parte a trunchiului comun. Elevilor aparținând cultelor recunoscute de stat, indiferent de numărul lor, li se asigură dreptul constituțional de a participa la ora de religie, conform confesiunii proprii. La solicitarea scrisă a elevului major, respectiv a părinților sau a tutorelui legal instituit pentru elevul minor, elevul poate să nu frecventeze orele de religie. În acest caz, situația școlară se încheie fără disciplina religie. În mod similar se procedează și pentru elevul căruia, din motive obiective, nu i s-au asigurat condițiile pentru frecventarea orelor la această disciplină.

ART. 11

Direcția generală educație și învățare pe tot parcursul vieții, Direcția generală învățământ în limbile minorităților, Direcția generală resurse umane și rețea școlară națională, Institutul de Științe ale Educației, inspectoratele școlare județene/al municipiului București, conducerile unităților de învățământ duc la îndeplinire prevederile prezentului ordin.

ART. 12

Anexele nr. 1 - 7 fac parte integrantă din prezentul ordin.

ART. 13

Prezentul ordin se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I.

Ministrul educației naționale,
Remus Pricopie

București, 12 martie 2013.

Nr. 3.371.

Planul - cadru de învățământ pentru învățământul primar

Arii	Discipline	Clasa				
		P	I	II	III	IV
Limbă și comunicare	Limba și literatura română ³	5	7	6	5	5
	Limba modernă	1	1	1	2	2
Matematică și științe ale naturii	Matematică ⁴	3	3	4	4	4
	Științe ale naturii	1	1	1	1	1
Om și societate	Istorie	-	-	-	-	1
	Geografie	-	-	-	-	1
	Educație civică	-	-	-	1	1
	Religie	1	1	1	1	1
Educație fizică, sport și sănătate	Educație fizică	2	2	2	2	2
	Joc și mișcare	-	-	-	1	1
	Muzică și mișcare	2	2	2	1	1
Arte	Arte vizuale și abilități practice	2	2	2	2	1
Tehnologii						
Consiliere și orientare	Dezvoltare personală	2	1	1	-	-
Număr total de ore trunchi comun		19	20	20	20	21
Curriculum la decizia școlii (discipline opționale)		0-1	0-1	0-1	0-1	0-1
Număr minim de ore pe săptămână		19	20	20	20	21
Număr maxim de ore pe săptămână		20	21	21	21	22

³ La clasa pregătitoare, clasa I și clasa a II-a, disciplina se intitulează *Comunicare în limba română*.

⁴ La clasa pregătitoare, clasa I și clasa a II-a, se studiază integrat disciplina *Matematică și explorarea mediului*.

**Planul - cadru de învățământ pentru învățământul primar
în limbile minorităților naționale**

Arii	Discipline	Clasa				
		P	I	II	III	IV
Limbă și comunicare	Limba și literatura română ⁵	3	4	4	4	4
	Limba și literatura maternă ⁶	5	7	6	5	5
	Limba modernă	1	1	1	2	2
Matematică și științe ale naturii	Matematică ⁷	3	3	4	4	4
	Științe ale naturii	1	1	1	1	1
Om și societate	Istorie	-	-	-	-	1
	Geografie	-	-	-	-	1
	Educație civică	-	-	-	1	1
	Religie	1	1	1	1	1
Educație fizică, sport și sănătate	Educație fizică	2	2	2	2	2
	Joc și mișcare	-	-	-	1	1
	Muzică și mișcare	2	2	2	1	1
Arte						
	Arte vizuale și abilități practice	2	2	2	2	1
Tehnologii						
Consiliere și orientare	Dezvoltare personală	2	1	1	-	-
Număr total de ore trunchi comun		22	24	24	24	25
Curriculum la decizia școlii (discipline opționale)		0-1	0-1	0-1	0-1	0-1
Număr minim de ore pe săptămână		22	24	24	24	25
Număr maxim de ore pe săptămână		23	25	25	25	26

⁵ La clasa pregătitoare, clasa I și clasa a II-a, disciplina se intitulează *Comunicare în limba română*.

⁶ La clasa pregătitoare, clasa I și clasa a II-a, disciplina se intitulează *Comunicare în limba maternă*.

⁷ La clasa pregătitoare, clasa I și clasa a II-a, se studiază integrat disciplina *Matematică și explorarea mediului*.

**Planul - cadru de învățământ pentru învățământul primar
pentru școlile sau clasele cu elevi aparținând minorităților naționale care
studiază în limba română**

Arii	Discipline	Clasa				
		P	I	II	III	IV
Limbă și comunicare	Limba și literatura română ⁸	5	7	6	5	5
	Limba și literatura maternă ⁹	3	4	4	4	4
	Limba modernă	1	1	1	2	2
Matematică și științe ale naturii	Matematică ¹⁰	3	3	4	4	4
	Științe ale naturii	1	1	1	1	1
Om și societate	Istorie	-	-	-	-	1
	Geografie	-	-	-	-	1
	Educație civică	-	-	-	1	1
	Religie	1	1	1	1	1
Educație fizică, sport și sănătate	Educație fizică	2	2	2	2	2
	Joc și mișcare	-	-	-	1	1
	Muzică și mișcare	2	2	2	1	1
Arte						
	Arte vizuale și abilități practice	2	2	2	2	1
Tehnologii						
Consiliere și orientare	Dezvoltare personală	2	1	1	-	-
Număr total de ore trunchi comun		22	24	24	24	25
Curriculum la decizia școlii (discipline opționale)		0-1	0-1	0-1	0-1	0-1
Număr minim de ore pe săptămână		22	24	24	24	25
Număr maxim de ore pe săptămână		23	25	25	25	26

⁸ La clasa pregătitoare, clasa I și clasa a II-a, disciplina se intitulează *Comunicare în limba română*.

⁹ La clasa pregătitoare, clasa I și clasa a II-a, disciplina se intitulează *Comunicare în limba maternă*.

¹⁰ La clasa pregătitoare, clasa I și clasa a II-a, se studiază integrat disciplina *Matematică și explorarea mediului*.

Metodologie privind aplicarea planurilor-cadru de învățământ pentru învățământul primar

I. DISPOZIȚII GENERALE

ART. 1

Prezenta metodologie reglementează aplicarea planurilor-cadru de învățământ pentru învățământul primar.

ART. 2

În sensul prezentei metodologii, se definesc următorii termeni:

a) **plan-cadru de învățământ** - document de politică educațională care reflectă parcursul de învățare pe care școala îl oferă copiilor pe durata unui nivel de învățământ, precizând disciplinele obligatorii (trunchiul comun) studiate de elevi pe parcursul fiecărui an școlar și numărul de ore alocat acestora pe săptămână, precum și numărul de ore care pot fi alocate disciplinelor opționale (curriculum la decizia școlii/CDS);

b) **arie curriculară** - grupaj de discipline școlare care transpun didactic domenii înrudite din cunoașterea umană. La nivelul proiectării programelor școlare, gruparea pe arii curriculare favorizează coerența orizontală între discipline și economia de timp școlar prin transferurile conceptuale și metodologice care se realizează între discipline înrudite;

c) **trunchi comun** - ofertă educațională de parcurs în mod obligatoriu de către toți elevii care urmează același tip de program de formare;

d) **CDS (curriculum la decizia școlii)** - ofertă educațională propusă de școală, adecvată pe cât posibil specificului local, intereselor și nevoilor elevilor;

e) **plajă orară** - număr variabil de ore pe săptămână alocat unei/unor discipline opționale din planul-cadru de învățământ, școala fiind cea care îl decide;

f) **schemă orară** - modalitate concretă prin care clasele și școlile își alcătuiesc programul, incluzând orele cuprinse în trunchiul comun și orele stabilite pentru CDS; schemele orare ale claselor formează împreună schema orară a școlii.

II. ELABORAREA PLANULUI-CADRU DE ÎNVĂȚĂMÂNT PENTRU CICLUL PRIMAR

ART. 3

Construcția planului-cadru de învățământ are în vedere realizarea dezideratelor profilului de formare al copilului care finalizează ciclul primar, profil determinat de domeniile de competențe-cheie specificate în art. 68 din Legea educației naționale nr. 1/2011, cu modificările și completările ulterioare. În mod concret, până la finalul clasei a IV-a, se urmărește atingerea unui nivel de performanță elementar în formarea următoarelor competențe:

1. Utilizarea modalităților de comunicare, în limba română, în limba maternă și în cel puțin o limbă străină, într-o varietate de situații:

1.1. Utilizarea corectă a limbii române și a limbajului însușit la disciplinele studiate.

1.2. Operarea cu mesaje verbale și nonverbale, accesibile vârstei, pentru a elabora și transmite mesaje care exprimă idei, experiențe, sentimente.

1.3. Adaptarea propriei comunicări la contexte de viață din mediul cunoscut.

2. Utilizarea conceptelor, a metodelor specifice diferitelor domenii ale cunoașterii și a instrumentelor tehnologice, în vederea rezolvării de probleme în contexte școlare, extrașcolare și profesionale:

2.1. Utilizarea capacităților formate în scopul rezolvării de probleme simple, în contexte date.

2.2. Folosirea unor raționamente simple în vederea luării de decizii în contexte familiare.

2.3. Folosirea metodelor de investigare însușite, pentru explorarea unor procese naturale și sociale simple.

3. Integrarea, participarea activă și responsabilă la viața socială:

3.1. Cunoașterea drepturilor și responsabilităților copilului.

3.2. Relaționarea corectă cu persoanele cu care intră în contact și asumarea unor roluri în contexte familiare.

3.3. Cooperarea în grupurile de apartenență și acceptarea competiției.

3.4. Respectarea diversității întâlnite în contexte familiare; identificarea unor elemente relevante pentru identitatea proprie.

3.5. Prevenirea conflictelor prin manifestarea unui comportament bazat pe respect, toleranță, grijă față de sine și față de ceilalți.

3.6. Folosirea noilor tehnologii de informare și comunicare în contexte școlare și extrașcolare adaptate vârstei.

4. Utilizarea eficace a instrumentelor necesare educației pe tot parcursul vieții:

4.1. Identificarea unor obiective de învățare corespunzătoare atât propriilor interese și aptitudini, cât și influențelor educative exercitate de școală și familie.

4.2. Folosirea unor tehnici de muncă intelectuală care valorizează autonomia, disciplina și perseverența, în scopul rezolvării de probleme în contexte familiare.

4.3. Exersarea responsabilității pentru propria învățare.

4.4. Folosirea, la nivelul vârstei, a unor tehnici noi de informare și comunicare.

4.5. Exersarea procedeelelor și a instrumentelor de creare a conținutului informațional în spațiile virtuale, prin activități de învățare specifice vârstei și dezvoltării personale (de exemplu, constituirea portofoliilor de învățare, portofolii artistice, elaborarea unor pagini personale sau de grup, wiki, bloguri etc.).

5. Interiorizarea unui sistem de valori care să orienteze atitudinile și comportamentele;

5.1. Cunoașterea unor valori referitoare la școală, familie și mediul în care se dezvoltă și exprimarea unor opinii asupra acestora.

5.2. Exersarea unor comportamente moral-civice în contexte de viață din mediul cunoscut.

5.3. Dezvoltarea unei atitudini pozitive față de sine și față de alții: stimă de sine, respect, încredere în forțele proprii, responsabilitate.

5.4. Recunoașterea unui mediu potrivit pentru învățare și pentru viață.

5.5. Manifestarea opțiunii pentru o viață sănătoasă și echilibrată pentru propria dezvoltare.

5.6. Manifestarea unor inițiative pozitive în activitățile școlare și extrașcolare.

6. Manifestarea creativității și a spiritului inovator:

6.1. Participarea la proiecte în contexte de viață din mediul cunoscut.

6.2. Realizarea unor produse folosind tehnici de lucru noi.

6.3. Folosirea cunoștințelor obținute pe mai multe căi pentru rezolvarea unor sarcini de lucru.

7. Managementul vieții personale și al evoluției în carieră:

7.1. Utilizarea capacităților formate pentru rezolvarea unor situații-problemă din mediul cunoscut.

7.2. Analiza propriilor resurse pentru stabilirea traseului de dezvoltare personală.

7.3. Manifestarea disponibilității pentru noi eforturi fizice și intelectuale.

7.4. Manifestarea disponibilității pentru valorificarea ofertelor de continuare a studiilor.

ART. 4

Planul-cadru de învățământ stabilește disciplinele studiate de elevi în ciclul primar, numărul de ore pe săptămână alocat fiecărei discipline studiate în trunchiul comun, numărul total de ore pe săptămână în trunchiul comun, numărul de ore pe săptămână alocat CDS, precum și numărul minim/maxim de ore pe săptămână.

ART. 5

Planul-cadru de învățământ pentru învățământul primar operează cu următoarele arii curriculare: *Limbă și comunicare, Matematică și științe ale naturii, Om și societate, Arte, Tehnologii, Educație fizică, sport și sănătate, Consiliere și orientare.*

ART. 6

(1) Planul-cadru cuprinde o zonă comună pentru toți elevii - **Trunchiul comun**. În orele de trunchi comun se va parcurge programa școlară. Legea nr. 1/2011, cu modificările și completările ulterioare, precizează la art. 66 alin. (3) modul în care pot fi folosite orele alocate disciplinelor școlare: *"programa școlară acoperă 75% din orele de predare și evaluare, lăsând la dispoziția cadrului didactic 25% din timpul alocat disciplinei/domeniului de studiu respectiv. În funcție de caracteristicile elevilor și de strategia școlii din care face parte, profesorul decide dacă procentul de 25% din timpul alocat disciplinei/domeniului de studiu este folosit pentru învățare remedială, pentru consolidarea cunoștințelor sau pentru stimularea elevilor capabili de performanțe superioare, conform unor planuri individuale de învățare elaborate pentru fiecare elev."*

(2) În oferta școlii poate fi inclusă o oră reprezentând **Curriculum la decizia școlii**, distribuită unei discipline opționale.

(3) Disciplina opțională va fi stabilită în urma procesului de consultare a elevilor și a părinților.

ART. 7

La fiecare disciplină prevăzută în planul-cadru, activitățile de predare-învățare-evaluare acoperă, la clasa pregătitoare și clasa I, 30 - 35 minute din ora de curs, restul de timp fiind destinat unor activități liber-alese, recreative. La clasele a II-a, a III-a și a IV-a, activitățile de predare-învățare-evaluare acoperă 45 de minute.

III. PROCEDURA DE APLICARE A PLANULUI-CADRU DE ÎNVĂȚĂMÂNT PENTRU ÎNVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR

ART. 8

Aplicarea planului-cadru de învățământ în unitățile de învățământ se realizează prin intermediul schemelor orare.

ART. 9

Realizarea schemei orare pornește de la tabelul care explicitează trunchiul comun. La acesta se adaugă, în funcție de opțiuni, ora de CDS.

ART. 10

(1) Pentru anul școlar 2013 - 2014, schemele orare pentru clasa pregătitoare sunt definitivate de consiliul de administrație al școlii, la începutul lunii septembrie 2013, pe baza evaluării resurselor umane și materiale proprii și a consultării cadrelor didactice și a părinților elevilor.

(2) Începând cu anul școlar 2014 - 2015, schemele orare ale claselor din învățământul primar vor fi realizate până la sfârșitul anului școlar în curs și se vor face actualizări, dacă este cazul, în primele 5 zile ale lunii septembrie din noul an școlar.

(3) Consiliile profesoriale pot face propuneri de scheme orare Consiliului de administrație, pe baza evaluării condițiilor locale, a potențialului și intereselor elevilor.

(4) Consultarea părinților poate fi făcută prin mai multe căi: completarea de către părinți a unor chestionare, votul exprimat de părinți în adunarea clasei sau a școlii, investirea de către părinți a reprezentanților lor în Consiliul de administrație cu puterea de a decide în numele lor etc. Fiecare consiliu de administrație își va alege propria cale de consultare a părinților elevilor.

Planuri cadru de învățământ pentru ciclul gimnazial

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE
ȘI CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE

CABINET MINISTRU

ORDIN

**privind aprobarea planurilor-cadru de învățământ pentru învățământul
gimnazial**

În conformitate cu prevederile Legii educației naționale nr. 1/2011, cu modificările și completările ulterioare,

În conformitate cu prevederile Ordinului ministrului educației naționale nr. 3.593/2014 pentru aprobarea Metodologiei privind elaborarea și aprobarea curriculumului școlar - planuri-cadru de învățământ și programe școlare,

În temeiul Hotărârii Guvernului nr. 44/2016 privind organizarea și funcționarea Ministerului Educației Naționale și Cercetării Științifice,

MINISTRUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE ȘI CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE

emite prezentul ordin:

Art. 1. Se aprobă Nota de fundamentare a planurilor-cadru pentru învățământul gimnazial, prevăzută în anexa nr. 1, care face parte integrantă din prezentul ordin.

Art. 2. Se aprobă Planul-cadru de învățământ pentru învățământul gimnazial, clasele a V-a - a VIII-a, prevăzut în anexa nr. 2, care face parte integrantă din prezentul ordin.

Art. 3. Se aprobă Planul-cadru de învățământ pentru învățământul gimnazial cu predare în limbile minorităților naționale și pentru învățământul gimnazial pentru școlile sau clasele cu elevi aparținând minorităților naționale care studiază în limba română, prevăzut în anexa nr. 3, care face parte integrantă din prezentul ordin.

Art. 4. Se aprobă Planul-cadru de învățământ pentru învățământul gimnazial cu program integrat și suplimentar de artă - muzică, prevăzut în anexa nr. 4, care face parte integrantă din prezentul ordin.

Art. 5. Se aprobă Planul-cadru de învățământ pentru învățământul gimnazial cu program integrat și suplimentar de artă - coregrafie, prevăzut în anexa nr. 5, care face parte integrantă din prezentul ordin.

Art. 6. Se aprobă Planul-cadru de învățământ pentru învățământul gimnazial cu program integrat și suplimentar de artă - arte vizuale, prevăzut în anexa nr. 6, care face parte integrantă din prezentul ordin.

Art. 7. Se aprobă Planul-cadru de învățământ pentru învățământul gimnazial cu program sportiv integrat, prevăzut în anexa nr. 7, care face parte integrantă din prezentul ordin.

Art. 8. Planurile-cadru de învățământ aprobate prin prezentul ordin se aplică începând cu anul școlar 2017 - 2018, la clasa a V-a, începând cu anul școlar 2018 - 2019, la clasa a VI-a, începând cu anul școlar 2019 - 2020, la clasa a VII-a, iar din anul 2020 - 2021, la clasa a VIII-a.

Art. 9. (1) În anul școlar 2016-2017, la clasele a V-a - a VIII-a, se aplică planurile-cadru de învățământ aprobate prin Ordinul ministrului educației și cercetării nr. 3.638/2001.)

(2) În anul școlar 2017 - 2018, la clasele a VI-a - a VIII-a, se aplică planurile-cadru de învățământ aprobate prin Ordinul ministrului educației și cercetării nr. 3.638/2001.)

(3) În anul școlar 2018 - 2019, la clasele a VII-a - a VIII-a, se aplică planurile-cadru de învățământ aprobate prin Ordinul ministrului educației și cercetării nr. 3.638/2001.)

(4) În anul școlar 2019-2020, la clasa a VIII-a, se aplică Planurile-cadru de învățământ aprobate prin Ordinul ministrului educației și cercetării nr. 3.638/2001.)

Art. 10. Direcția Generală Învățământ Preuniversitar, Direcția Minorități, Direcția Generală Management și Resurse Umane, Direcția Generală Buget-Finanțe, Centrul Național de Dezvoltare a Învățământului Profesional și Tehnic, Institutul de Științe ale Educației, inspectoratele școlare județene/al municipiului București, conducerile unităților de învățământ duc la îndeplinire prevederile prezentului ordin.

Art. 11. Prezentul ordin se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I.

**Ministru,
Adrian Curaj**

București

Nr. 3.590

Data: 5 aprilie 2016

NOTA DE FUNDAMETARE a planurilor-cadru pentru învățământul gimnazial

Componentă a curriculumului național, planul-cadru de învățământ transpune în practica școlară opțiuni majore de politică educațională.

Planurile-cadru pentru învățământul gimnazial au fost elaborate ținând seama de:

- reperle decizionale majore care privesc învățământul preuniversitar din România, prezentate în documentele elaborate de Guvernul României, precum și în documentele agreeate în comun de Guvernul României și de instituțiile europene;
- finalitățile învățământului gimnazial așa cum sunt acestea stabilite de Legea educației naționale nr. 1/2011, cu modificările și completările ulterioare (*Legea educației naționale*).

Planurile-cadru pentru învățământul gimnazial precizează domeniile și disciplinele studiate pe parcursul fiecărui an de studiu și resursele de timp pentru predare - învățare - evaluare alocate acestora.

Potrivit Legii educației naționale, în învățământul preuniversitar curriculumul național este centrat pe formarea și dezvoltarea/diversificarea competențelor-cheie care conturează profilul de formare al elevului. Opțiunea pentru utilizare competențelor-cheie ca repere în stabilirea profilului de formare a reprezentat o decizie de politică educațională importantă promovată de Legea educației naționale. În acest sens, curriculumul național pentru învățământul gimnazial se axează pe formarea competențelor-cheie.

Profilul de formare al absolventului de gimnaziu, prezentat mai jos, descrie așteptările exprimate față de elevi la sfârșitul învățământului gimnazial, prin raportare la: cerințele exprimate în Legea educației naționale, alte documente de politică educațională și studii de specialitate; finalitățile învățământului; caracteristicile de dezvoltare ale elevilor

Comunicare în limba maternă	- Căutarea, colectarea, procesarea de informații și receptarea de opinii, idei, sentimente într-o varietate de mesaje ascultate/texte citite - Exprimarea unor informații, opinii, idei, sentimente, în mesaje orale sau scrise, prin adaptarea la situația de comunicare - Participarea la interacțiuni verbale în diverse contexte școlare și extrașcolare, în cadrul unui dialog proactiv
Comunicare în limbi străine	- Identificarea unor informații, opinii, sentimente în mesaje orale sau scrise în limba străină pe teme cunoscute - Exprimarea unor idei, opinii, sentimente, în cadrul unor mesaje orale sau scrise, pe teme cunoscute - Participarea la interacțiuni verbale la nivel funcțional, pe teme cunoscute
Competențe matematice și competențe de bază în științe și	- Manifestarea interesului pentru identificarea unor regularități și relații matematice întâlnite în situații școlare și extrașcolare și corelarea acestora - Identificarea caracteristicilor matematice cantitative sau calitative ale unor situații concrete - Rezolvarea de probleme în situații concrete, utilizând algoritmi și instrumente specifice matematicii - Prelucrarea și interpretarea datelor și dovezilor experimentale și reprezentarea grafică a

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

tehnologii	acestora - Proiectarea și derularea unui demers investigativ pentru a verifica o ipoteză de lucru - Proiectarea și realizarea unor produse utile pentru activitățile curente - Manifestarea interesului pentru o viață sănătoasă și pentru păstrarea unui mediu curat - Aplicarea unor reguli simple de menținere a unei vieți sănătoase și a unui mediu curat
Competență digitală	- Utilizarea unor dispozitive și aplicații digitale pentru căutarea și selecția unor resurse informaționale și educaționale digitale relevante pentru învățare - Dezvoltarea unor conținuturi digitale multimedia, în contextul unor activități de învățare - Respectarea normelor și regulilor privind dezvoltarea și utilizarea de conținut virtual (drepturi de proprietate intelectuală, respectarea proprietății private, siguranța pe internet)
A învăța să înveți	- Formularea de obiective și planuri simple de învățare în realizarea unor sarcini de lucru - Gestionarea timpului alocat învățării și monitorizarea progresului în realizarea unei sarcini de lucru - Aprecierea calităților personale în vederea autocunoașterii, a orientării școlare și profesionale
Competențe sociale și civice	- Operarea cu valori și norme de conduită relevante pentru viața personală și pentru interacțiunea cu ceilalți - Relaționarea pozitivă cu ceilalți în contexte școlare și extrașcolare, prin exercitarea unor drepturi și asumarea de responsabilități - Manifestarea disponibilității pentru participare civică în condițiile respectării regulilor grupului și valorizării diversității (etno-culturale, lingvistice, religioase etc.)
Spirit de inițiativă și antreprenori at	- Manifestarea interesului pentru identificarea unor soluții noi în rezolvarea unor sarcini de învățare de rutină și/sau provocatoare - Manifestarea inițiativei în rezolvarea unor probleme ale grupurilor din care face parte și în explorarea unor probleme ale comunității locale - Aprecierea calităților personale în vederea autocunoașterii, a orientării școlare și profesionale - Identificarea unor parcursuri școlare și profesionale adecvate propriilor interese
Sensibilizare și exprimare culturală	- Aprecierea unor elemente definitorii ale contextului cultural local și ale patrimoniului național și universal - Realizarea de lucrări creative folosind diverse medii, inclusiv digitale, în contexte școlare și extrașcolare - Aprecierea unor elemente definitorii ale contextului cultural local și ale patrimoniului național și universal - Participarea la proiecte și evenimente culturale organizate în contexte formale sau nonformale

Planurile-cadru de învățământ pentru gimnaziu sunt structurate pe două componente: (1) trunchi comun, (2) curriculum la decizia școlii.

1. Trunchi comun (TC)

Trunchiul comun reprezintă numărul de ore care trebuie parcurse în mod obligatoriu de către toți elevii cuprinși într-un anumit program de educație, la nivelul fiecărei discipline de studiu. Acest număr de ore asigură egalitatea șanselor la educație.

2. Curriculum la decizia școlii (CDS)

Curriculumul la decizia școlii (CDS) reprezintă oferta educațională propusă de școală, în concordanță cu: nevoile și interesele de învățare ale elevilor, specificul școlii, nevoile și tradițiile comunității locale. La nivelul planurilor-cadru de învățământ curriculumul la decizia școlii se exprimă prin numărul de ore alocate școlii pentru construirea propriului proiect curricular. Stabilirea CDS se realizează, în mod descentralizat, de către fiecare unitate de învățământ, în fiecare an școlar, pentru anul școlar următor.

Curriculumul la decizia școlii (CDS) se constituie atât din opționale ofertate la nivelul unității de învățământ, cât și din opționale ofertate la nivel național. CDS este rezultatul unui proces real și

transparent de consultare și negociere cu elevii și părinții acestora, cu alți actori la nivel comunitar și valorifică oportunități și nevoi specifice.

Oferta națională de curriculum la decizia școlii cuprinde programe școlare aprobate prin ordin al ministrului educației naționale și cercetării științifice. Programele școlare promovate ca ofertă centrală reprezintă exemple de bune practici în dezvoltarea curriculumului la decizia școlii, relevante pentru disciplina și pentru aria curriculară de care aparțin, pentru o abordare integrată la nivelul mai multor arii curriculare, dar și relevante social. Dintre opțiunile promovate la nivel național pot fi menționate:

- Educație pentru sănătate, clasele V - VI, VII - VIII;
- „Creează-ți mediul!”, clasele III - IV, V - VII;
- Educație ecologică și de protecție a mediului, clasele V - VII;
- Lectura și abilitățile de viață, clasele V - VI, VII - VIII;
- Limba neolenă și civilizația Greciei antice (doi ani de studiu);
- Rădăcini latine în cultura și civilizația românească (doi ani de studiu, clasele V - VI, VII - VIII);
- Mituri și legende greco-romane, clasele V - VI;
- Expresii și proverbe latine, clasa a VII-a;
- Cultură și tradiții aromâne, clasele V - VI, VII - VIII;
- Matematică și științe în societatea cunoașterii (un an de studiu);
- Istorie orală: Istorie trăită - Istorie povestită;
- Educație prin șah (doi ani de studiu);
- Limba și literatura maghiară pentru elevii care frecventează clasele cu predare în limba română sau trăiesc în două culturi minoritare, clasele V - VIII.

Plan-cadru de învățământ pentru învățământul gimnazial

Aria curriculară/disciplina		Clasa			
		V	VI	VII	VIII
I. Limbă și comunicare		8-10	8-10	9-11	8-10
Limba și literatura română	TC	4	4	4	4
Limba modernă 1		2	2	2	2
Limba modernă 2		2	2	2	2
Elemente de limbă latină și de cultură romanică		-	-	1	-
Opțional*	CDS	0-2	0-2	0-2	0-2
II. Matematică și științe ale naturii		5-7	8-10	10-12	9-11
Matematică	TC	4	4	4	4
Fizică		-	2	2	2
Chimie		-	-	2	2
Biologie		1	2	2	1
Opțional*	CDS	0-2	0-2	0-2	0-2
III. Om și societate		5-7	4-6	4-6	6-8
Educație socială**	TC	1	1	1	1
Istorie		2	1	1	2
Geografie		1	1	1	2
Religie		1	1	1	1
Opțional*	CDS	0-2	0-2	0-2	0-2
IV. Arte		2-4	2-4	2-4	2-4
Educație plastică	TC	1	1	1	1
Educație muzicală		1	1	1	1
Opțional*	CDS	0-2	0-2	0-2	0-2
V. Educație fizică, sport și sănătate		2-4	2-4	2-4	2-4
Educație fizică și sport	TC	2	2	2	2
Opțional*	CDS	0-2	0-2	0-2	0-2
VI. Tehnologii		2-4	2-4	2-4	2-4
Educație tehnologică și aplicații practice	TC	1	1	1	1
Informatică și TIC		1	1	1	1
Opțional*	CDS	0-2	0-2	0-2	0-2
VII. Consiliere și orientare		1-3	1-3	1-3	1-3
Consiliere și dezvoltare personală	TC	1	1	1	1
Opțional*	CDS	0-2	0-2	0-2	0-2
Opțional(e) integrat(e) la nivelul mai multor arii curriculare	CDS	1	1	1	1
Număr total de ore în TC		25	27	30	30
Număr total de ore în CDS***		1-3	1-3	1-3	1-4
Nr. minim - maxim de ore pe săpt.		26-28	28-30	31-33	31-34

TC = trunchi comun; CDS = curriculum la decizia școlii

NOTĂ:

* Elevii pot opta, într-un an de studiu, pentru 1 - 3 cursuri opționale (clasele V - VII) și 1 - 4 cursuri opționale (clasa a VIII-a), dintre care un opțional integrat la nivelul mai multor arii curriculare este obligatoriu.

** În cadrul acestei discipline vor fi studiate: la clasa a V-a *Gândire critică și drepturile copilului*, la clasa a VI-a *Educație interculturală*, la clasa a VII-a *Educație pentru cetățenie democratică* și la clasa a VIII-a *Educație economico-financiară*.

*** Curriculumul la decizia școlii (CDS) se constituie atât din opționale oferite la nivelul unității de învățământ, cât și din opționale oferite la nivel național. CDS este rezultatul unui proces real și transparent de consultare și negociere cu elevii și părinții acestora, cu alți actori la nivel comunitar și valorifică oportunități și nevoi specifice contextului cultural, social și economic local.

Plan-cadru de învățământ pentru învățământul gimnazial cu predare în limbile minorităților naționale și pentru învățământul gimnazial pentru școlile sau clasele cu elevi aparținând minorităților naționale care studiază în limba română

Aria curriculară/disciplina		Clasa			
		V	VI	VII	VIII
I. Limbă și comunicare		10-12	10-12	11-13	11-13
Limba și literatura română	TC	4	4	4	4
Limba maternă		4	4	4	4
Limbă modernă 1		2	2	2	2
Elemente de limbă latină și de cultură romanică		-	-	1	-
Opțional*	CDS	0-2	0-2	0-2	0-2
II. Matematică și științe ale naturii		5-7	8-10	10-12	9-11
Matematică	TC	4	4	4	4
Fizică		-	2	2	2
Chimie		-	-	2	2
Biologie		1	2	2	1
Opțional*	CDS	0-2	0-2	0-2	0-2
III. Om și societate		5-7	5-7	5-7	6-8
Educație socială**	TC	1	1	1	1
Istorie		2	1	1	2
Istoria și tradițiile minorităților		-	1	1	-
Geografie		1	1	1	2
Religie		1	1	1	1
Opțional*	CDS	0-2	0-2	0-2	0-2
IV. Arte		2-4	2-4	2-4	2-4
Educație plastică	TC	1	1	1	1
Educație muzicală		1	1	1	1
Opțional*	CDS	0-2	0-2	0-2	0-2
V. Educație fizică, sport și sănătate		2-4	2-4	2-4	2-4
Educație fizică și sport	TC	2	2	2	2
Opțional*	CDS	0-2	0-2	0-2	0-2
VI. Tehnologii		2-4	2-4	2-4	2-4
Educație tehnologică și aplicații practice	TC	1	1	1	1
Informatică și TIC		1	1	1	1
Opțional*	CDS	0-2	0-2	0-2	0-2
VII. Consiliere și orientare		1-3	1-3	1-3	1-3
Consiliere și dezvoltare personală	TC	1	1	1	1
Opțional*	CDS	0-2	0-2	0-2	0-2
Opțional(e) integrat(e) la nivelul mai multor arii curriculare	CDS	1	1	1	1
Număr total de ore în TC		27	30	33	32
Număr total de ore în CDS***		1-3	1-3	1-3	1-4
Nr. minim - maxim de ore pe săpt.		28-30	31-33	34-36	33-36

TC = trunchi comun; CDS = curriculum la decizia școlii

NOTĂ:

* Elevii pot opta, într-un an de studiu, pentru 1 - 3 cursuri opționale (clasele V - VII) și 1 - 4 cursuri opționale (clasa a VIII-a), dintre care un opțional integrat la nivelul mai multor arii curriculare este obligatoriu.

A doua limbă modernă poate fi studiată în cadrul CDS.

** În cadrul acestei discipline vor fi studiate: la clasa a V-a *Gândire critică și drepturile copilului*, la clasa a VI-a *Educație interculturală*, la clasa a VII-a *Educație pentru cetățenie democratică* și la clasa a VIII-a *Educație economico-financiară*.

*** Curriculumul la decizia școlii (CDS) se constituie atât din opționale oferite la nivelul unității de învățământ, cât și din opționale oferite la nivel național. CDS este rezultatul unui proces real și transparent de consultare și negociere cu elevii și părinții acestora, cu alți actori la nivel comunitar și valorifică oportunități și nevoi specifice contextului cultural, social și economic local.

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE

Institutul de Științe
ale Educației

DIRECȚIA GENERALĂ EDUCAȚIE TIMPURIE,
ÎNVĂȚĂMÂNT PRIMAR ȘI GIMNAZIAL
DIRECȚIA MINORITĂȚI

Nr. 34/30. 01. 2018

Aprob,
MINISTRU,
Valentin POPA

AVIZAT,
SECRETAR DE STAT,
Ariana Oana BUCUR

AVIZAT,
SECRETAR DE STAT,
Irina Elisabeta KOVÁCS

Notă

privind aplicarea Planului-cadru de învățământ pentru învățământul gimnazial cu predare în limbile minorităților naționale și pentru învățământul gimnazial pentru școlile sau clasele cu elevi aparținând minorităților naționale care studiază în limba română, cf. Anexa 3 la OMENCS nr. 3590/ 05.04.2016

Potrivit prevederilor *Legii Educației Naționale nr. 1/ 2011* (LEN), art. 45 alin. (1) și (2), art. 46 alin. (7) și conform Anexei nr. 3 la OMENCS nr. 3590 din 05.04.2016, Limba și literatura maternă se studiază ca disciplină a Trunchiului comun (TC) cu un număr de 4 ore/săptămână, atât la predarea integrală în limba maternă, cât și la studierea orelor de limba maternă în școlile cu predarea în limba română.

Potrivit *Planului-cadru de învățământ pentru învățământul gimnazial cu predare în limbile minorităților naționale și pentru învățământul gimnazial pentru școlile sau clasele cu elevi aparținând minorităților naționale care studiază în limba română*, din Anexa 3 a OMENCS nr. 3590/ 05.04.2016, studiul *Limbii moderne 2* este asigurat prin Curriculumul la decizia școlii (CDS).

În acest context, *Limba modernă 2* poate fi studiată în cadrul CDS, aplicându-se integral programa școlară a *Limbii moderne 2*, parte a TC, cu un număr de două ore/ săptămână, nefiind necesară elaborarea unei programe CDS care să parcurgă etapele avizării.

Direcția Generală Educație Timpurie,
Învățământ Primar
și Gimnazial

Direcția Minorități

Institutul de Științe ale Educației

Director general,
Mihaela Tania IRIMIA

Director,
Alexandru SZEPEȘI

Director adjunct,
Magdalena BALICA

Inspector general,
Corina CEAMĂ

Consilier,
Gheorghe SARĂU

Inspector limba romani,
Ionel CORDOVAN

ORDIN nr. 4.828 din 30 august 2018

pentru modificarea și completarea [Ordinului ministrului educației naționale și cercetării științifice nr. 3.590/2016](#) privind aprobarea planurilor-cadru de învățământ pentru învățământul gimnazial

EMITENT: MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE
PUBLICAT ÎN: MONITORUL OFICIAL nr. 783 din 12 septembrie 2018
Data intrării în vigoare : 12 septembrie 2018

În conformitate cu prevederile [art. 65 alin. \(4\) din Legea educației naționale nr. 1/2011](#), cu modificările și completările ulterioare, și ale [art. 6 din Metodologia](#) privind elaborarea și aprobarea curriculumului școlar - planuri-cadru de învățământ și programe școlare, aprobată prin [Ordinul ministrului educației naționale nr. 3.593/2014](#),

în temeiul [art. 12 alin. \(3\) din Hotărârea Guvernului nr. 26/2017](#) privind organizarea și funcționarea Ministerului Educației Naționale, cu modificările ulterioare, ministrul educației naționale emite prezentul ordin.

ART. I

[Ordinul ministrului educației naționale și cercetării științifice nr. 3.590/2016](#) privind aprobarea planurilor-cadru de învățământ pentru învățământul gimnazial, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 446 din 15 iunie 2016, se modifică și se completează după cum urmează:

1. Începând cu anul școlar 2018-2019, la [anexele nr. 2-6, la punctul VII](#), rubrica „Opțional(e) integrat(e) la nivelul mai multor arii curriculare“ se modifică și va avea următorul cuprins:

T

„Opțional(e) integrat(e) la nivelul mai multor arii curriculare****	CDS	0-1	0-1	0-1	0-1”
---	-----	-----	-----	-----	------

ST

2. La [anexele nr. 2-7](#), rubrica „Opțional*“ se modifică și se înlocuiește cu „Opțional“.

3. La [anexele nr. 2-7, nota „*“ se abrogă.](#)

4. [La finalul anexei nr. 2](#) se introduce o notă cu următorul cuprins:

"NOTĂ:

La clasele cu program de studiu intensiv al unei limbi moderne, disciplina se studiază 4 ore/săptămână astfel: 2 ore/săptămână prevăzute în trunchiul comun (TC) și 2 ore/săptămână din curriculumul la decizia școlii (CDS), aplicându-se programa școlară în vigoare la această disciplină."

5. [La finalul anexei nr. 3](#) se introduce o notă cu următorul cuprins:

"NOTĂ:

Limba modernă 2 poate fi studiată în cadrul CDS cu o alocare de 2 ore/săptămână, aplicându-se programa școlară în vigoare la această disciplină."

6. La [anexa nr. 4](#), la „[Precizări privind aplicarea planului-cadru de învățământ pentru învățământul gimnazial cu program integrat și suplimentar de artă - muzică](#)“, [punctul 4](#) se modifică și va avea următorul cuprins:

"4. Începând cu anul școlar 2018-2019, la disciplina de studiu Instrument principal, în care se studiază un alt instrument decât pianul, orga, harpa, țambalul sau acordeonul, activitatea de predare este asigurată de un profesor de Instrument principal normat cu 3 ore/săptămână, precum și de un profesor corepetitor/acompaniament, normat cu " oră pe săptămână. Activitatea se desfășoară cu predare individuală; corepetiția începe cu cel de al doilea an de studiu al instrumentului."

7. Începând cu anul școlar 2018-2019, la [anexa nr. 7](#), la punctul VII, rubrica „Opțional(e) integrat(e) la nivelul mai multor arii curriculare“ se modifică și va avea următorul cuprins:

T

„Opțional(e) integrat(e) la nivelul mai multor arii curriculare****	CDS	0-1	0-1	0-1	0-1”
---	-----	-----	-----	-----	------

ST

ART. II

Direcția generală educație timpurie, învățământ primar și gimnazial, Direcția minorități, Institutul de Științe ale Educației, Centrul Național de Evaluare și Examinare, inspectoratele școlare și unitățile de învățământ duc la îndeplinire prevederile prezentului ordin.

ART. III

Prezentul ordin se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I.

Ministrul educației naționale,

Valentin Popa

București, 30 august 2018.

Nr. 4.828.

**Programe
școlare
pentru
învățământul
primar**

Anexa nr. 2 la ordinul ministrului educației naționale nr. 3418/19.03.2013

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE

**Programa școlară
pentru disciplina**

COMUNICARE ÎN LIMBA MATERNA ȚĂ RRROMANI

Clasa pregătitoare, clasa I și clasa a II-a

Aprobată prin ordin al ministrului
Nr. 3418/19.03.2013

Notă de prezentare

Programa disciplinei *Comunicare în limba rromani* este elaborată potrivit unui nou **model de proiectare curriculară, centrat pe competențe**. Construcția programei este realizată astfel încât să contribuie la dezvoltarea *profilului de formare* al elevului din ciclul primar. Din perspectiva disciplinei de studiu, orientarea demersului didactic pornind de la competențe permite accentuarea scopului învățării și a dimensiunii acționale în formarea personalității elevului.

Structura programei școlare include următoarele elemente:

- Notă de prezentare
- Competențe generale
- Competențe specifice și exemple de activități de învățare
- Conținuturi
- Sugestii metodologice

Competențele sunt ansambluri structurate de cunoștințe, abilități și atitudini dezvoltate prin învățare, care permit rezolvarea unor probleme specifice unui domeniu sau a unor probleme generale, în contexte particulare diverse.

Competențele generale vizate la nivelul disciplinei *Comunicare în limba rromani* jalonează achizițiile de cunoaștere ale elevului pentru întregul ciclu primar.

Competențele specifice sunt derivate din competențele generale, reprezintă etape în dobândirea acestora și se formează pe durata unui an școlar. Pentru realizarea competențelor specifice, în programă sunt propuse exemple de activități de învățare care valorifică experiența concretă a elevului și care integrează strategii didactice adecvate unor contexte de învățare variate.

Conținuturile învățării se constituie din inventarul achizițiilor necesare elevului pentru dobândirea competențelor de bază. Astfel, ele sunt grupate pe următoarele domenii:

- Comunicare orală (ascultare, vorbire, interacțiune)
- Citire/lectură
- Scriere/redactare
- Elemente de construcție a comunicării

Sugestiile metodologice includ strategii didactice, proiectarea activității didactice, precum și elemente de evaluare continuă.

Prezenta programă școlară propune o *ofertă flexibilă*, care permite cadrului didactic să modifice, să completeze sau să înlocuiască activitățile de învățare. Se urmărește astfel realizarea unui *demers didactic personalizat*, care să asigure formarea competențelor prevăzute de programă în contextul specific al fiecărei clase și al fiecărui elev. Includerea clasei pregătitoare în învățământul general și obligatoriu implică o perspectivă nuanțată a curriculumului la acest nivel de vârstă. Este necesară o abordare specifică educației timpurii, bazată în esență pe *stimularea învățării prin joc*, care să ofere în același timp o plajă largă de diferențiere a demersului didactic, în funcție de nivelul de achiziții variate ale elevilor.

Curriculumul disciplinei are în vedere modelul comunicativ-funcțional, axându-se pe comunicare ca domeniu complex ce înglobează procesele de receptare a mesajului oral și scris, precum și cele de exprimare orală și scrisă. Actuala programă școlară situează în centrul preocupării sale învățarea activă, centrată pe elev. Învățarea nu este un proces pasiv, care li se întâmplă elevilor, ci o experiență personală, la care ei trebuie să participe.

Studiul disciplinei *Comunicare în limba rromani*, început în clasa pregătitoare, se continuă până în clasa a II-a și asigură o dezvoltare progresivă a competențelor, prin valorificarea experienței specifice vârstei elevilor și prin accentuarea dimensiunilor afectiv-atitudinale și acționale ale formării personalității elevilor.

Competențe generale

- 1. Receptarea de mesaje orale în contexte de comunicare cunoscute**
- 2. Exprimarea de mesaje orale în diverse situații de comunicare**
- 3. Receptarea unei varietăți de mesaje scrise, în contexte de comunicare cunoscute**
- 4. Redactarea de mesaje în diverse situații de comunicare**

Competențe specifice și exemple de activități de învățare

1. Receptarea de mesaje orale în contexte de comunicare cunoscute

Clasa pregătitoare	Clasa I	Clasa a II-a
<p>1.1. Identificarea semnificației unui mesaj scurt, pe teme familiare, rostit clar și rar</p> <ul style="list-style-type: none"> - selectarea unei imagini dintr-un set, pentru a indica despre ce este vorba în mesaj - realizarea unui desen pentru a indica despre ce este vorba în mesaj - oferirea de răspunsuri la întrebarea: Despre ce este vorba (în acest fragment de poveste)? - aprecierea ca adevărate sau false a unor enunțuri scurte care testează înțelegerea textului audiat - formularea de răspunsuri la întrebări despre conținutul unui mesaj/scurt text audiat - reformularea unor mesaje - repovestirea unor secvențe preferate dintr-un text audiat - observarea, recunoașterea, executarea unor comenzi simple (privește, ascultă, fii atent) - audierea unor povești sau a unei descrieri și manifestarea unor reacții corespunzătoare - decodificarea mesajului încifrat în ghicitori 	<p>1.1. Identificarea semnificației unui mesaj oral, pe teme accesibile, rostit cu claritate</p> <ul style="list-style-type: none"> - utilizarea imaginilor pentru indicarea semnificației unui mesaj audiat - realizarea unui desen care corespunde subiectului unui text audiat - oferirea de răspunsuri la întrebarea: Despre ce este vorba... (în acest fragment de poveste/în acest text?) - selectarea unor enunțuri simple, scrise, care exprimă mesajul textului audiat, dintr-o pereche de enunțuri date - formularea unor titluri potrivite textului audiat - executarea unor comenzi/instrucțiuni/reguli de joc prezentate de adulți sau copii - jocuri de tipul: „Basmе și culoare”, „Scrisori desenate”, „Ce nu se potrivește?” etc. - audierea unor povești, descrieri, instrucțiuni și indicații și manifestarea unor reacții corespunzătoare - decodificarea mesajului încifrat în ghicitori - audierea de povestiri simple, ilustrate, despre istoria scrisului 	<p>1.1. Identificarea semnificației unui mesaj oral din texte accesibile și variate</p> <ul style="list-style-type: none"> - selectarea unor enunțuri/ imagini corespunzătoare subiectului unui text audiat - formularea de întrebări și răspunsuri orale la întrebări legate de tema și mesajul textului audiat - alegerea răspunsurilor corecte la întrebări legate de mesajul textului audiat dintr-o pereche/serie de variante date - selectarea/formularea de titluri potrivite unor scurte texte audiate - povestirea orală, cu întrebări de sprijin, a unui fragment audiat - executarea unor instrucțiuni în diferite tipuri de activități - audierea unor scurte emisiuni informative accesibile copiilor (prognoza meteo, spoturi publicitare, anunțuri, emisiuni de tipul „Cum se fabrică” etc.) - audierea unor povești, descrieri, instrucțiuni și indicații și manifestarea unor reacții corespunzătoare la acestea - ilustrarea printr-o imagine/serii de imagini/bandă desenată a mesajului transmis de un text audiat
<p>1.2. Identificarea unor informații variate dintr-un mesaj scurt, rostit clar și rar</p> <ul style="list-style-type: none"> - numirea personajului/ personajelor dintr-un fragment de poveste audiat - oferirea de răspunsuri la cererea elementară de informații: Cine? Ce? Unde? Cum? - oferirea de replici afirmative/negative la enunțuri 	<p>1.2. Identificarea unor informații variate dintr-un mesaj rostit cu claritate</p> <ul style="list-style-type: none"> - identificarea personajelor/personajului unui text audiat - oferirea de răspunsuri la întrebări de genul: Cine? Ce? Când? Unde? Cum? De ce? - formularea de întrebări și răspunsuri referitoare la 	<p>1.2 Identificarea unor informații variate dintr-un text audiat</p> <ul style="list-style-type: none"> - identificarea personajelor dintr-un text audiat - precizarea locului și timpului acțiunii prezentate într-un text audiat - identificarea enunțurilor adevărate/ false referitoare la textul audiat

Clasa pregătitoare	Clasa I	Clasa a II-a
<p>scurte care vizează diverse informații din text – Exemplu: numele greșit al personajului, locul corect în care se petrece acțiunea</p> <ul style="list-style-type: none"> - recunoașterea unor enunțuri care nu se potrivesc ca sens cu un mesaj audiat anterior - indicarea prin semne (ridicarea unui deget/a creionului etc.) pentru a selecta detaliul corect dintr-un set de enunțuri/cuvinte - îndeplinirea unei instrucțiuni simple - participarea la jocuri de grup, ca urmare a înțelegerii regulilor jocului 	<p>conținutul unui mesaj/ text audiat</p> <ul style="list-style-type: none"> - identificarea enunțurilor adevărate/ false referitoare la textul audiat - completarea orală a unor enunțuri cu elemente din textul audiat - identificarea elementelor dintr-un text audiat care se regăsesc într-o ilustrație corespunzătoare textului - sesizarea unor elemente omise din ilustrațiile corespunzătoare unor texte audiate - asocierea unor imagini/enunțuri cu informațiile desprinse din discuțiile cu colegii - stabilirea de asemănări/deosebiri între personajele și/sau întâmplările prezentate în povestirile audiate - jocuri de tipul: „Recunoaște povestea și personajul”, „Ce s-ar fi întâmplat dacă..” etc. 	<ul style="list-style-type: none"> - formularea de răspunsuri la întrebări referitoare la textul audiat (Cine?, Ce?, Cu cine?, Cum?, Unde?, De ce?, Din ce cauză?, Cu ce scop? etc.) - ordonarea cronologică a imaginilor care reprezintă momente ale acțiunii textului audiat - relatarea în succesiune logică a întâmplărilor din textul audiat - precizarea evenimentelor din textul audiat, folosind expresiile: la început, mai întâi, prima dată, apoi, după aceea, până la urmă etc. - recunoașterea personajelor unui text după descrierea înfățișării lor sau după prezentarea acțiunilor acestora - ilustrarea prin desen a unor fragmente de text, cu respectarea unor informații - completarea unor enunțuri lacunare cu informații dintr-un text audiat - intuirea structurilor corecte sau incorecte dintr-un enunț oral
<p>1.3. Identificarea sunetului inițial și/sau final dintr-un cuvânt, a silabelor și a cuvintelor din propoziții rostite clar și rar</p> <ul style="list-style-type: none"> - indicarea sunetelor/silabelor/cuvintelor percepute prin diferite semne: bătăi din palme, ridicarea unui deget, a unui obiect, jetoane puse pe bancă, săritură etc. – Exemplu: „Pune pe masă atâtea jetoane câte cuvinte ai auzit!” - numărarea cuvintelor dintr-un enunț scurt - stabilirea poziției sau succesiunii cuvintelor din propoziții orale de 3-4 cuvinte - punerea în corespondență a unui cuvânt rostit cu imaginea potrivită - identificarea sensului unui cuvânt rostit de cadrul didactic/de colegi - rostirea cuvintelor pe silabe, în jocuri, cântece sau 	<p>1.3. Identificarea unor sunete, silabe, cuvinte în enunțuri rostite cu claritate</p> <ul style="list-style-type: none"> - jocuri de pronunție a cuvintelor care încep/se termină/ conțin un anumit sunet - jocuri de tipul: „Telefonul fără fir”, „Fazan”, „Sunetul care se repetă”, „Nume cu silabă repetată”, „Completează silaba”, „Grupează după numărul de silabe” etc. - numărători melodice însoțite de mișcare - analiza și sinteza fonetică a cuvintelor și silabelor - despărțirea cuvintelor în silabe, numărarea silabelor unui cuvânt și reprezentarea lor prin simboluri/ semne/ jetoane/gesturi/bătăi din palme - rostirea cuvintelor pe silabe în numărători sau jocuri - stabilirea poziției unui sunet în silabă/cuvânt 	<p>1.3. Identificarea sunetelor și silabelor în cuvinte și a cuvintelor în enunțuri rostite cu claritate</p> <ul style="list-style-type: none"> - analiza și sinteza fonetică a cuvintelor - identificarea vocalelor și consoanelor în silabe și cuvinte - ordonarea alfabetică a unor cuvinte date - formarea de cuvinte din silabe date - formarea de cuvinte prin derivare cu prefixe sau sufixe (fără terminologie) - jocuri de tip „Fazan”, „Cuvinte alintate” - despărțirea cuvintelor în silabe - stabilirea poziției unui sunet în silabă/cuvânt - schimbarea sensului unui cuvânt prin schimbarea unei silabe/ unui sunet - identificarea unor cuvinte date după criterii

Clasa pregătitoare	Clasa I	Clasa a II-a
<p>numărători ritmate</p> <ul style="list-style-type: none"> - audierea unor înregistrări cu sunete din mediul înconjurător - discriminarea sunetelor din natură și a sunetelor din cuvinte - interpretarea unor cântece care conțin onomatopee - construirea de rime pornind de la cuvinte date - identificarea, dintr-un șir, a cuvintelor care încep/se termină cu un anumit sunet - sortarea de jetoane reprezentând obiecte din mediul familiar, după diferite criterii (sunet inițial/final; număr de silabe etc.) - desenarea unor obiecte/ființe cu relevanță pentru copii, a căror denumire conține (în poziție inițială sau finală) sunetul specificat 	<ul style="list-style-type: none"> - schimbarea sensului unui cuvânt prin schimbarea unui sunet - identificarea unor cuvinte date după criterii precum: număr de sunete, sunet inițial, sunet final etc. - numărarea cuvintelor din propoziții de 3-5 cuvinte - identificarea anumitor cuvinte în propoziții audiate, prin convenții prestabilite: bătaii din palme, poziționarea de jetoane, simboluri grafice etc. - stabilirea poziției și a ordinii cuvintelor din propoziții de 3-5 cuvinte - dezvoltarea sau simplificarea unei propoziții prin adăugare/eliminare de cuvinte - schimbarea ordinii cuvintelor în propoziție, fără a schimba mesajul transmis - punerea în corespondență a unui cuvânt dintr-o propoziție cu imaginea potrivită/corespunzătoare 	<p>precum: număr de sunete, sunet inițial, sunet final etc.</p> <ul style="list-style-type: none"> - stabilirea poziției și a ordinii cuvintelor din propoziții de 4-6 cuvinte - dezvoltarea sau simplificarea unei propoziții prin adăugare/eliminare de cuvinte - schimbarea ordinii cuvintelor în propoziție, fără a schimba mesajul transmis - jocuri de tipul: „Continuă propoziția”, „Cuvinte dintr-un cuvânt”, „Cum poate fi?”, „Obiecte mari, obiecte mici”, „Propoziția crescătoare” etc.
<p>1.4. Exprimarea interesului pentru receptarea de mesaje orale, în contexte de comunicare cunoscute</p> <ul style="list-style-type: none"> - participarea la jocuri de rol de tipul vorbitor - ascultător, folosind păpuși pe deget, pe mână, marionete, măști etc. - audierea unor povești citite/ înregistrate/povestite de adulți/copii - participarea la activități de tipul „Știrile zilei”, în care copiii ascultă întâmplări/ evenimente povestite de colegi sau adulți invitați - vizionarea unor scurte secvențe din emisiuni pentru copii - rezolvarea unor probleme întâlnite în jocurile pe computer (unde instrucțiunile sunt oferite verbal) 	<p>1.4. Exprimarea interesului pentru receptarea de mesaje orale, în contexte de comunicare cunoscute</p> <ul style="list-style-type: none"> - formularea orală a unor întrebări sau solicitări cu scopul înțelegerii unui mesaj oral - jocuri de rol de tipul vorbitor - ascultător, folosind păpuși pe deget, pe mână, marionete, măști etc. - formularea unor întrebări de lămurire în urma audierii unor povești și povestiri citite, înregistrate sau povestite de adulți sau de către copii - emiterea de predicții asupra derulării evenimentelor dintr-un text audiat - activități de tipul „știrile zilei” („Ce am făcut ieri”), în care copiii ascultă întâmplări/evenimente povestite de copii sau adulți - vizionarea unor scurte secvențe din emisiuni și filme pentru copii și discutarea lor - conversații pe teme de interes pentru copii 	<p>1.4. Exprimarea interesului pentru receptarea de mesaje orale, în contexte de comunicare cunoscute</p> <ul style="list-style-type: none"> - jocuri de rol/dramatizări ale unor lecturi cunoscute, folosind păpuși pe deget, pe mână, marionete, măști etc. - participarea la activități de tipul „ce e nou în lumea poveștilor”, în care copiii ascultă întâmplări/ evenimente/ secvențe din povești/basme povestite ori citite de copii sau adulți - conversații pe teme de interes pentru copii - formularea orală a unor întrebări sau solicitări cu scopul înțelegerii unui mesaj oral - vizionarea unor scurte secvențe din emisiuni sau a unor filme rromaniști/ dublate în limba rromani pentru copii și discutarea lor - aplicații interactive în jocurile pe computer cu tematică adecvată, în care instrucțiunile sunt

Clasa pregătitoare	Clasa I	Clasa a II-a
	<ul style="list-style-type: none"> - rezolvarea unor probleme la jocurile pe computer, în care instrucțiunile sunt oferite verbal - discuții pe marginea unor spectacole de teatru pentru copii, emisiuni radio-tv, filme etc. 	<p>oferite verbal</p> <ul style="list-style-type: none"> - folosirea dicționarului pentru înțelegerea unor termeni/expresii din mesaje orale în care contextul nu a oferit sensul noțiunilor - vizitarea unor librării/biblioteci și observarea organizării spațiului/ standurilor de carte - participarea la activități dedicate unor scriitori, Zilei Mondiale a Cărții etc.

2. Exprimarea de mesaje orale în diverse situații de comunicare

Clasa pregătitoare	Clasa I	Clasa a II-a
<p>2.1. Pronunțarea clară a sunetelor și a cuvintelor în enunțuri simple</p> <ul style="list-style-type: none"> - jocuri de mișcare pentru exersarea corectă a actului respirator, cu accent pe pronunția corectă - exerciții-joc de dicție, cântece, numărători ritmate - formulare de răspunsuri la ghicitori - participarea la activități de tipul „Tu ești ecoul meu” (reproducerea unor mesaje formulate de adult sau copii) - rostirea cuvintelor cu prelungirea unor sunete stabilite anterior - reglarea tonului, volumului și vitezei vorbirii, prin rostirea repetată a aceluiași enunț, cu schimbarea tonului, volumului sau vitezei vorbirii - asocierea unor imagini sau obiecte, cu onomatopeele corespunzătoare - jocuri de pronunțare a onomatopeelor, însoțite de mișcare - reproducerea unui mesaj scurt, cu schimbarea intonației în funcție de intenția de comunicare (aserțiune, întrebare, exclamație, supărare, bucurie etc.) 	<p>2.1. Formularea unor enunțuri proprii în diverse situații de comunicare</p> <ul style="list-style-type: none"> - utilizarea formulelor specifice în situații concrete de tipul: invitație, urare, solicitare, prezentarea unor scuze etc.; jocuri de rol - oferirea de informații despre sine, despre familie, colegi, despre activitățile preferate etc., folosind enunțuri simple; jocuri de rol - formularea de întrebări și răspunsuri prin care se solicită lămuriri sau informații referitoare la diverse teme din sfera de interes a copiilor - exersarea unor formule de adresare, de solicitare, de mulțumire, adaptate interlocutorului - relatarea unor evenimente semnificative din viața proprie sau din activitatea școlară/a clasei - enumerarea unor reguli de joc, a unor norme ale clasei - formularea de enunțuri pe baza unei imagini/-suite de imagini sau folosind cuvinte date - dialoguri în pereche sau în grupuri mici pe teme familiare reale sau imaginate - exersarea exprimării clare și corecte și 	<p>2.1. Formularea unor enunțuri proprii în situații concrete de comunicare</p> <ul style="list-style-type: none"> - alcătuirea de propoziții prin care se formulează o solicitare, o întrebare, o mulțumire, o rugămintă, un îndemn, un salut etc. - oferirea de informații despre sine, despre familie, colegi, despre activitățile preferate etc., folosind enunțuri; jocuri de rol - reformularea unor propoziții prin schimbarea intonației sau a accentului, în funcție de scopul comunicării - schimbarea topicii propoziției, cu accentuarea unor detalii ale mesajului transmis - transformarea/ completarea unor enunțuri după modele date - identificarea și corectarea greșelilor de exprimare - formularea de enunțuri după ilustrații sau folosind cuvinte date - dramatizări ale unor fragmente din texte narative cunoscute - recitări de poezii pe teme familiare

Clasa pregătitoare	Clasa I	Clasa a II-a
<ul style="list-style-type: none"> - simularea unor situații care presupun verbalizarea unor trăiri diferite - jocuri de rol - repovestirea unor fragmente din povești audiate, cu reproducerea intonației interpreților (cadru didactic, actori etc.) - dramatizări ale poveștilor/fragmentelor din basme audiate - sesizarea utilizării formulelor specifice în situații concrete de tipul: invitație, urare, prezentarea unor scuze etc. pentru a transmite intenții, gânduri, sentimente etc. 	<p>conștientizarea importanței acesteia în reușita comunicării</p> <p>- conștientizarea existenței unor reguli simple de desfășurare a schimburilor verbale (salutul, prezentarea scuzelor, transmiterea mulțumirilor, formularea unei cereri, formularea unor întrebări etc.) care pot determina reușita comunicării</p>	<ul style="list-style-type: none"> - combinarea unor propoziții simple pentru a observa ce se întâmplă - combinarea unor propoziții care au legătură între ele, pentru a explora formarea textului - povestirea unor vise, povești etc.
<p>2.2. Transmiterea de informații referitoare la sine și la universul apropiat, prin mesaje scurte</p> <ul style="list-style-type: none"> - formularea de mesaje despre sine (nume, vârstă, adresă), despre familie, colegi, animalul preferat, culoarea preferată, mâncarea preferată etc. - formularea de răspunsuri la întrebări adresate de colegi, pe teme de interes pentru copii - prezentarea unor evenimente semnificative din viața proprie - discuții privind comportamentul unor personaje; evidențierea unor modele de comportament - formularea/ completarea unor enunțuri orale care să conțină comparații între obiecte familiare - alegerea cuvintelor potrivite pentru numirea și descrierea unor lucruri și evenimente familiare - exprimarea îngrijorării sau aprecierii față de evenimente, persoane, lucruri cunoscute - identificarea a cel puțin două trăsături ale unor personaje de desene animate/ benzi desenate/ povești cunoscute - formularea de descrieri/prezentări elementare ale unor activități/jocuri preferate 	<p>2.2. Transmiterea de informații prin intermediul unor mesaje simple</p> <ul style="list-style-type: none"> - formularea de enunțuri simple, corecte, coerente, referitoare la activități desfășurate - repovestirea clară și cu intonație a unui text audiat - exprimarea propriei păreri în legătură cu fapte sau situații familiare - discuții privind comportamentul personajelor; evidențierea unor modele de comportament, formularea unor judecăți de valoare față de faptele personajelor - discuții de grup, pe subiecte familiare - completarea de enunțuri care solicită realizarea acordului gramatical, menținerea timpului verbului - formularea, completarea unor enunțuri orale care să conțină comparații între obiecte familiare - scurte descrieri (cel puțin trei trăsături) referitoare la personaje de desene animate/ benzi desenate/ persoane cunoscute (părinți, frați, surori, colegi) - descrieri/prezentări elementare ale unor activități, jocuri cunoscute - jocuri de tipul: „Ce s-ar întâmpla dacă...”, „Dacă aș fi...”, „Personajul preferat”, „Cine are dreptate?”, „Continuă povestea” etc. 	<p>2.2 Transmiterea de informații printr-o suită de enunțuri înlănțuite logic</p> <ul style="list-style-type: none"> - dialoguri despre sine, despre familie, colegi, despre animalul preferat, activitățile preferate/desfășurate etc. - povestirea unor evenimente semnificative din viața proprie sau din activitatea școlară/a clasei, cu folosirea verbelor la timpurile potrivite - completarea unor mesaje orale scurte, în cadrul unor discuții în grup - construirea unor enunțuri pe baza unui set de cuvinte date și/sau a unui șir de imagini - dezvoltarea unor enunțuri simple prin folosirea de conectori elementari: și, atunci, însă, deoarece, dacă, atunci etc. - formularea de răspunsuri la întrebări printr-o suită de enunțuri - crearea unor scurte povestiri orale după o imagine/o suită de imagini și după un șir de întrebări - Identificarea trăsăturilor unui personaj, descrierea unui loc, a unui fruct, a unei flori etc. - realizarea acordului dintre subiect și predicat, dintre substantiv și adjectiv (fără menționarea

Clasa pregătitoare	Clasa I	Clasa a II-a
		terminologiei) - jocuri de rol: „La secretariatul școlii”, „La casa de bilete”, „La bibliotecă” etc., cu respectarea normelor de adresare civilizată - prezentarea unor proiecte realizate individual sau în echipă
<p>2.3. Participarea cu interes la dialoguri scurte, în situații de comunicare uzuală</p> <ul style="list-style-type: none"> - exersarea unor formule de salut, de adresare, prezentare și solicitare, adecvate contextului - dialoguri în diferite contexte, reale sau simulate, pe teme de interes - jocuri de exersare a unor reguli de comunicare eficientă, civilizată: vorbire pe rând, ascultarea interlocutorului, păstrarea ideii – Exemplu: „Spune și dă mai departe”, „Repetă și continuă”, „Statuile vorbitoare” etc. - jocuri de rol: „La doctor”, „La telefon”, „În parc”, „La cumpărături”, „O zi în familie”, „Aniversări” etc. - formularea de sarcini/ instrucțiuni adresate colegilor - jocuri de tipul: „Să ne imaginăm”; „Ce s-ar întâmpla dacă ...” - povestirea unor experiențe trecute sau prezente - planificări, preziceri și presupuneri realizate pe baza unor experiențe posibile sau a unora imaginare 	<p>2.3. Participarea cu interes la dialoguri simple, în diferite contexte de comunicare</p> <ul style="list-style-type: none"> - dialoguri în contexte reale sau simulate, pe teme familiare - formularea unei opinii personale referitoare la un personaj/conduita unei persoane/ o întâmplare etc. - jocuri de rol în contexte familiare: „La telefon”, „Pregătim o serbare”, „În vizită” etc. - concentrarea atenției pe subiectul discuției și menținerea unei conversații pe diferite teme de interes - exerciții de primire sau de oferire a unor complimente - jocuri de tipul: „Să ne imaginăm”, „Ce s-ar întâmpla dacă ...” - formularea întrebărilor corespunzătoare în vederea obținerii unor informații sau pentru satisfacerea curiozității (Cine? Unde? Ce? Când? De ce? Cum? Ce s-ar fi întâmplat dacă..?) 	<p>2.3. Participarea cu interes la dialoguri, în diferite contexte de comunicare</p> <ul style="list-style-type: none"> - participarea la discuții în perechi/în grup pe teme de interes (timpul liber, animalul preferat, cartea preferată, prezentarea produselor activității școlare etc.) - formularea de întrebări referitoare la subiecte de interes - formularea de mesaje în care să-și exprime intenția de a primi informații/lămuriri în legătură cu un aspect/o problemă din spațiul familial - formularea unor enunțuri scurte, clare prin care să solicite sprijin în condițiile neînțelegerii unui mesaj oral - utilizarea formulelor de adresare, de solicitare, de mulțumire corespunzătoare unui anumit context - jocuri de rol: întâlniri cu personaje fantastice, întâmplări petrecute în vis, călătorii în lumi imaginare - identificarea unor obiecte/ființe prin descoperirea caracteristicilor acestora pe baza unor întrebări și răspunsuri, în cadrul unor jocuri de grup - realizarea unor postere care să ilustreze reguli de comunicare eficientă (vorbirea pe rând, ascultarea, păstrarea ideii) - formularea unei opinii personale referitoare la un

Clasa pregătitoare	Clasa I	Clasa a II-a
		<p>personaj/ o întâmplare/ un mod de comportament etc. - dramatizări</p>
<p>2.4. Exprimarea propriilor idei în contexte cunoscute, manifestând interes pentru comunicare</p> <ul style="list-style-type: none"> - combinarea unor propoziții simple prin folosirea unor cuvinte de legătură - folosirea unor cuvinte descriptive pentru a îmbogăți o descriere - utilizarea și interpretarea tonului folosit în vederea exprimării unor emoții variate - inițierea și menținerea unei discuții pe o temă de interes - recunoașterea unui obiect, prin formularea de întrebări despre caracteristicile acestuia - joc de tipul „Cutiuța fermecată” - conversații scurte în grup, pe baza unui text audiat sau a unei imagini - jocuri de modificare a poveștilor audiate: schimbarea succesiunii evenimentelor, modificarea finalului - crearea de povești orale pornind de la idei/imagini date sau desene create de copii - povești despre istoria scrisului de-a lungul timpului 	<p>2.4. Exprimarea propriilor idei referitoare la contexte familiare, manifestând interes și încredere în sine</p> <ul style="list-style-type: none"> - jocuri de recunoaștere a unor personaje, a unor povești după indicii date; concursuri de ghicitori - dramatizări ale unor povești cunoscute - improvizarea unor povestiri plecând de la cuvinte alese aleatoriu, de la teme familiare copiilor - formularea de ipoteze privind posibilitățile de continuare ale unei întâmplări, în vederea stimulării spontaneității și a dezvoltării creativității - realizarea și prezentarea unei „colecții” de povești audiate (album cu desene realizate de copil în urma audierii textelor, însoțite sau nu de enunțuri scrise) - conversații în grup, pe baza unui text audiat sau a unei imagini - jocuri de modificare a poveștilor audiate: schimbarea succesiunii evenimentelor, modificarea finalului, introducerea unor personaje etc. - alcătuirea de enunțuri orale și/sau crearea de povești orale pornind de la idei/imagini date sau desene create de copii - jocuri de tipul: „Spune mai departe”, „Cine este personajul?”, „Continuă versul/strofa”, „Spune după mine” etc. - crearea de povestiri în grup, scrise apoi cu ajutorul adultului și ilustrate de copii 	<p>2.4. Exprimarea expresivă a ideilor în contexte familiare</p> <ul style="list-style-type: none"> - crearea propriilor povești, poezii, jocuri, cântece și prezentarea acestora - utilizarea limbajului verbal și nonverbal corespunzător, în vederea asigurării/menținerii atenției interlocutorului (contact vizual, expresie facială, claritate în exprimare, ton) - utilizarea unor gesturi și mișcări cu scopul de a-și susține afirmațiile - exprimarea prin mimare a diferitelor emoții și reacții - interpretarea emoțiilor și reacțiilor celorlalți - jocuri de recunoaștere a unor personaje, a unor povești după indicii date - prezentarea unor lucrări personale - repovestirea unor povești citite sau audiate - concursuri de ghicitori, povestiri, recitări, etc. - dramatizări ale unor povești cunoscute/texte citite - participarea la serbări școlare

3. Receptarea unei varietăți de mesaje scrise, în contexte de comunicare cunoscute

Clasa pregătitoare	Clasa I	Clasa a II-a
<p>3.1. Recunoașterea unor cuvinte uzuale, din universul apropiat, scrise cu litere mari și mici de tipar</p> <ul style="list-style-type: none"> - recunoașterea și numirea literelor mari și mici de tipar pe diferite suporturi (tablouri, cuburi, truse de jucării, asocierea formei unui nor cu o literă) - asocierea unor litere și sunete - observarea etichetelor din clasă, plasate pe dulapuri, sertare, deasupra cuierelor, pe coșulețe de plastic, nuiele sau carton (în care se depozitează diferite lucruri) etc.; etichetarea se realizează împreună cu copiii - citirea globală a numelui scris cu litere de tipar pe dulăpior, la cuier, la colțul de prezentare al clasei, la panoul „Responsabilități” etc. - jocuri care au cuvinte scrise sub imagine: „Loto”, „Domino”, „Bingo” - punerea în corespondență a unor cuvinte formate din 1-2 silabe cu imagini potrivite, reprezentând obiecte din universul apropiat - jocuri folosind carduri cu imagini ale unor obiecte și denumirea acestora - răsfoirea unor cărți care conțin doar imagini și „citirea” acestora în grup/cu ajutorul cadrului didactic 	<p>3.1. Citirea unor cuvinte și propoziții scurte, scrise cu litere de tipar sau de mână</p> <ul style="list-style-type: none"> - intuirea unor cuvinte însoțite de imagini corespunzătoare - recunoașterea literelor mari și mici, de tipar și de mână - realizarea literelor mari de tipar din figuri tangram - compunerea, la alfabetarul mobil, a unor silabe, cuvinte, propoziții din 3-5 cuvinte - marcarea prin colorare, subliniere, decupare, încercuire, a unor cuvinte din propoziții solicitate de cadrul didactic sau de elevi - completarea unor silabe date pentru a obține cuvinte - ordonarea unor silabe dintr-o serie dată, pentru a obține cuvinte - citirea pe silabe/ integrală a cuvintelor scrise cu litere de tipar sau de mână - citirea în ritm propriu a unor enunțuri sau texte scurte care conțin cuvinte cu structură fonetică simplă, scrise cu litere de tipar sau de mână - marcarea cuvintelor care se repetă într-un text - citirea unor cărți de grup (Big-books) - citirea în perechi, citirea în lanț, citirea ștafetă, citirea ghidată și/ sau selectivă a unor cuvinte și propoziții - realizarea unor colaje, afișe publicitare utilizând cuvinte decupate din ziare și reviste - jocuri de tip „Loto”, „Domino”, „Bingo”, cu imagini, cuvinte sau simboluri 	<p>3.1. Citirea unor mesaje scrise, întâlnite în mediul cunoscut</p> <ul style="list-style-type: none"> - citirea în forme variate a enunțurilor și textelor scurte (citire cu voce tare/în șoaptă/ în gând; citire în lanț, pe roluri, citire ștafetă etc.) - citirea unor mesaje din mediul cunoscut: reclame, afișe, anunțuri, enunțuri, texte scurte etc. - citirea în ritm propriu a unui text scurt, cu adaptarea intonației impuse de semnele de punctuație - citirea selectivă în funcție de anumite repere (alineatul, linia de dialog) sau respectând un detaliu/ o idee din text (joc: „Găsește și citește”) - identificarea alineatelor, paragrafelor, titlului și autorului unui text - auto-corectarea greșelilor de citire atunci când cuvântul/ propoziția citit(ă) nu are sens - adaptarea stilului de a citi în funcție de scopul urmărit (de căutare a unui cuvânt, a unei idei) - exerciții de utilizare a cuprinsului unei cărți - citirea unor cărți, povești, poezii, reviste, articole din reviste electronice, enciclopedii etc. din inițiativa copilului - căutarea unei anumite cărți la colțul de lectură sau la bibliotecă - jocuri de tip „Loto”, „Domino”, „Bingo”, cu imagini, cuvinte sau simboluri

Clasa pregătitoare	Clasa I	Clasa a II-a
<p>3.2. Identificarea semnificației unei/unor imagini care prezintă întâmplări, fenomene, evenimente familiare</p> <ul style="list-style-type: none"> - formularea de răspunsuri ce presupun alegere duală/multiplă – Exemplu: „În prima imagine este Cenușăreasa sau Frumoasa din pădurea adormită?” - lectură după una sau mai multe ilustrații/benzi desenate - prezentarea de albume personale cu fotografii sau imagini - „citirea”/povestirea creațiilor proprii sau de grup (desene, șir de imagini) - citirea orarului clasei (activitățile sunt reprezentate prin imagini corespunzătoare fiecărei discipline) - audierea unui fragment dintr-o poveste și selectarea imaginilor corespunzătoare acesteia; continuarea poveștii pe baza imaginilor selectate, cu sprijin din partea profesoarei sau a colegilor 	<p>3.2. Identificarea mesajului unui scurt text care prezintă întâmplări, fenomene, evenimente familiare</p> <ul style="list-style-type: none"> - identificarea personajelor, locului și timpului unei întâmplări prezentate în textul citit - citirea unor „cuvinte cheie” - recunoașterea în ilustrații a personajelor, locului, timpului și momentului evocat - formularea de răspunsuri orale la întrebări despre conținutul textului citit - asocierea unor cuvinte/enunțuri scrise cu litere de tipar și de mână, cu imaginile potrivite - citirea selectivă a unor cuvinte și enunțuri dintr-un text scurt - ilustrarea unor enunțuri/fragmente de text citite - analiza legăturii dintre text și imaginea care îl însoțește - identificarea titlurilor potrivite unui text scurt/unor fragmente de text - stabilirea valorii de adevăr a unor afirmații despre conținutul unor enunțuri sau al unui text scurt 	<p>3.2. Identificarea mesajului unui text în care se relatează întâmplări, fenomene din universul cunoscut</p> <ul style="list-style-type: none"> - formularea orală a mesajului/ învățăturii desprinse dintr-un text citit - discutarea textelor scurte, frază cu frază, relevând nume, cuvinte familiare și expresii elementare - formularea de întrebări și răspunsuri pe baza textului citit - stabilirea legăturii dintre ilustrațiile care însoțesc textul și textul propriu-zis - identificarea și analiza ilustrațiilor care însoțesc textul citit - redarea prin cuvinte proprii, cu sprijin, a unui fragment dintr-un text citit - formularea de răspunsuri la întrebări, în legătură cu un scurt text citit - aranjarea unei suite de propoziții după ordinea logică de desfășurare a evenimentelor în mesajul audiat - emiterea de predicții asupra firului narativ al unui text citit - identificarea unor informații previzibile în diverse materiale cotidiene (reclame, prospecte, orare, etc.)
<p>3.3. Identificarea semnificației unor simboluri care transmit mesaje de necesitate imediată, din universul familiar</p> <ul style="list-style-type: none"> - identificarea semnificației unor simboluri întâlnite în situații cotidiene: M – metrou, H - spital, I - informații, intrare, ieșire, farmacie, trecere de pietoni, semafor etc. - sortarea unor semne, simboluri grafice identice - „citirea” simbolurilor pentru vreme și a 	<p>3.3. Identificarea semnificației unor simboluri din universul familiar, care transmit mesaje simple</p> <ul style="list-style-type: none"> - recunoașterea unor simboluri întâlnite în situații cotidiene: M – metrou, P- parcare, I - informații, intrare, ieșire, farmacie, trecere de pietoni, semafor etc. - punerea în corespondență a imaginilor cu mesaje orale/scrise indicate - plasarea în spațiul clasei a unor jetoane sau afișe 	<p>3.3. Identificarea semnificației unor simboluri, în contexte cunoscute</p> <ul style="list-style-type: none"> - asocierea unor fapte/evenimente/lucruri din universul apropiat cu fragmente de text/simboluri/desene/gesturi - decodarea unor informații din manual (viniete, cuprins etc.), a simbolurilor întâlnite în drumul spre școală, în pliante/reclame/reviste pentru copii etc.

Clasa pregătitoare	Clasa I	Clasa a II-a
<p>calendarului naturii, a orarului și/sau a jurnalului ilustrat</p> <ul style="list-style-type: none"> - punerea în corespondență a imaginilor cu mesaje orale indicate - codarea sau decodarea unor mesaje scrise – Exemplu: expunerea în clasă a unor panouri care prezintă reguli de comportament, aniversări ale copiilor, mesaje ale copiilor sau ale profesorului etc. 	<p>care transmit mesaje (reguli de conduită, aniversări ale copiilor, mesaje ale copiilor sau ale profesorului etc.)</p> <ul style="list-style-type: none"> - realizarea unor mesaje, utilizând simboluri din mediul apropiat - exerciții de completare a unor rebusuri în care definițiile sunt date prin desene/simboluri - exerciții-joc de decodare a unor felicitări, invitații, scrisori în care sunt utilizate cuvinte și simboluri 	<ul style="list-style-type: none"> - parcurgerea unor trasee semnalizate cu ajutorul unor simboluri convenționale sau inventate („In căutarea comorii”, „Drumurile viitorului” etc.) - transmiterea de mesaje prin intermediul unor simboluri sau coduri date/proprii
<p>3.4. Exprimarea în cuvinte proprii a mesajelor redade pe suport vizual sau auditiv, manifestând interes pentru lucrul cu cartea</p> <ul style="list-style-type: none"> - observarea (intuitivă) a cărților de diverse forme, dimensiuni, grosimi, cu sau fără imagini etc. - răsfoirea de cărți în colțul amenajat cu o mini-biblioteca, în biblioteca școlii etc. - observarea și stabilirea de asemănări și diferențe între suporturi de lectură variate – Exemplu: carte de colorat, carte de povești cu ilustrații, carte ce conține doar text etc. - observarea amplasării imaginilor în raport cu textul - audierea unei povești, însoțită/urmată de răsfoirea cărții ce conține textul și observarea imaginilor - jocuri de rol: „La librărie”; „Toneta cu reviste” etc. 	<p>3.4. Exprimarea interesului pentru lectura unor texte simple, susținute de suport imagistic</p> <ul style="list-style-type: none"> - citirea unor cărți de grup (cărți uriașe) - citirea individuală și din proprie inițiativă a unor povești, povestiri etc. - memorare de poezii și ghicitori din proprie inițiativă - confecționarea unor minicărți pe teme familiare (individual și în grup); realizarea „Abecedarului clasei” folosind planșe de colorat - exerciții de anticipare a evenimentelor sau a finalului unei povești din care a fost citit, cu voce tare, un fragment - activități în biblioteca școlii - completarea unui jurnal de lectură al clasei, folosind desene și enunțuri scurte - amenajarea și reactualizarea unui „colț al cărții” în sala de clasă - completarea unor grafice, panouri cu titluri, personaje ale textelor citite - observarea intuitivă a cărților de diverse forme, dimensiuni, grosimi, cu sau fără imagini - observarea și stabilirea de asemănări și diferențe între suporturi de lectură variate (carte de colorat, carte de povești cu ilustrații, carte ce conține doar 	<p>3.4. Exprimarea interesului pentru lectura unor cărți adecvate vârstei</p> <ul style="list-style-type: none"> - realizarea unui jurnal personal de lectură în care să fie înregistrate titlul și personajele din basmele/poveștile/povestirile citite sau transcrieri/copieri de glume, ghicitori, poezii etc. - realizarea unei „Colecții de povești” individuală sau comună (album cu desene realizate de elevi în urma citirii/audierii textelor, însoțite de scurte prezentări scrise de mână sau la computer) - prezentarea orală a unor cărți/povești citite individual sau în grup - memorare, din proprie inițiativă, a unor poezii și ghicitori - autodictări cu autoevaluare sau evaluare în pereche - realizarea de minicărți pe teme de interes comun sau personal - amenajarea unui „colț al cărții” în sala de clasă - completarea unor grafice/ panouri cu titluri/autori/ personaje ale textelor citite de elevi - recomandarea unor cărți/ povești/ povestiri colegilor - citirea unor texte în urma recomandărilor făcute de părinți, cadre didactice, bibliotecar, colegi

Clasa pregătitoare	Clasa I	Clasa a II-a
	<p><i>text, carte electronică etc.)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - jocuri de rol: „La librărie”; „Toneta cu reviste” etc. - citirea unor reviste pentru copii 	<ul style="list-style-type: none"> - repovestirea unui text citit, cu accent pe anumite evenimente și informații - vizite la muzee și case memoriale

4. Redactarea de mesaje în diverse situații de comunicare

Clasa pregătitoare	Clasa I	Clasa a II-a
<p>4.1. Trasarea elementelor grafice și a conturilor literelor folosind resurse variate</p> <ul style="list-style-type: none"> - exersarea musculaturii fine a mâinii și a coordonării mișcărilor prin colorare, hașurare în interiorul unui contur, înșirare de mărgele - coaserea unor puncte pe etamină, în vederea pregătirii copilului cu respectarea liniaturii - modelarea plastilinei, ruperea hârtiei după un contur etc. - poziționarea corectă a suportului de scriere, în raport cu propriul corp - orientarea în spațiul scrierii, prin joc: sus, jos, dreapta, stânga etc. - exersarea poziției corecte la scris - utilizarea corectă a instrumentelor de trasare/de scris - jocuri de tip labirint - observarea literelor din plastic/din alfabetarul magnetic sau tipărite în relief pe diferite suporturi - construirea literelor din plastilină, pastă de modelaj, „fir” de hârtie creponată sau hârtie reciclată răsucită etc. - scrierea pe diferite suporturi (pe etamină, pe tablă, pe nisip, pe geamuri aburite etc.) și cu diferite instrumente, a unor modele liniare, simboluri etc. 	<p>4.1. Scrierea literelor de mână</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de dezvoltare a musculaturii fine a mâinii - modelarea din plastilină a conturilor unor litere; decorarea literelor de mână și de tipar; - trasarea în duct continuu a literelor de mână (începând prin unirea punctelor care le compun) - executarea conturului unor litere, silabe, cuvinte cu degetul pe blatul mesei, în aer, pe spatele colegului, pe hârtie, cu pensula și acuarela, cu creta pe tablă, cu markerul pe coli mari - scrierea literelor de mână, folosind diverse instrumente de scris (creion, carioca, stilou, pensulă, cretă) pe variate suporturi (foaie velină, foaie liniată, tablă etc.) - copierea, transcrierea literelor, silabelor, cuvintelor, enunțurilor din 3-5 cuvinte menținând distanța dintre elementele grafice, dintre litere și dintre cuvinte - completarea după model, cu litere de mână a unor enunțuri din cuprinsul unor bilete, invitații, felicitări, scurte scrisori - exerciții de așezare în pagină a datei, a titlului, a alineatelor, de păstrare a distanței dintre cuvinte - scrierea după dictare a literelor, silabelor, cuvintelor, propozițiilor din 3-5 cuvinte; - selectarea unor silabe dintr-o serie de silabe date, scrise cu litere de tipar sau de mână, pentru a 	<p>4.1. Scrierea unor mesaje în diverse contexte de comunicare</p> <ul style="list-style-type: none"> - copieri și transcrieri de litere, silabe, cuvinte, propoziții - autocorectarea literelor, silabelor, cuvintelor scrise, prin compararea cu un model - copierea unor texte scurte, exersând încadrarea în spațiul paginii, respectarea proporției între litere și a spațiului între cuvinte - transcrieri selective de cuvinte și fraze dintr-un scurt text pe teme cunoscute - transcrierea sau copierea unor mesaje în cadrul unor activități individuale sau comune - scrierea corectă a unor propoziții/fraze/a unui text scurt pe foaie tip II, dictando, velină, respectând încadrarea în pagina de caiet (tip II, dictando sau cu foaie velină), aprecierea spațiilor dintre litere și cuvinte - realizarea unor planșe/etichete/postere/afișe pe teme familiare, după modele date - realizarea unor lucrări de tip proiect, cu sprijin din partea cadrului didactic

Clasa pregătitoare	Clasa I	Clasa a II-a
<ul style="list-style-type: none"> - decorarea literelor mari și mici de tipar prin desene sau prin colare, folosind semințe, hârtie, fire etc. - scrierea elementelor grafice de dimensiuni și culori variate (mari/mici, groase/subțiri), pe foaie velină sau pe spații de 1-2 cm - realizarea unor lucrări plastice, decorative (folosind linia și punctul), utilizând instrumente diferite - realizarea unor desene cu litere personificate 	<p>obține cuvinte</p> <ul style="list-style-type: none"> - realizarea unor afișe, etichete cuprinzând reguli de conduită, norme de lucru, îndemnuri, încurajări etc. - realizarea unor postere, pe diferite teme, în cadrul proiectelor, folosind imagini, cuvinte și propoziții preluate după modele 	
<p>4.2. Redactarea unor mesaje simple, în contexte uzuale de comunicare</p> <ul style="list-style-type: none"> - confecționarea de felicitări și bilețele cu litere de tipar rupte sau decupate din reviste, ziare etc. (învățătoarea va comunica/va arăta mesajul ce trebuie scris – Exemplu: „Pe felicitare vom scrie 1 Martie”) - decorarea unor obiecte/desene folosind semne grafice - „scrierea” unor bilețele folosind diferite semne, linii curbe, linii frânte și „citirea” mesajului 	<p>4.2. Redactarea de mesaje scurte, formate din cuvinte scrise cu litere de mână, folosind materiale diverse</p> <ul style="list-style-type: none"> - alcătuirea și scrierea unor enunțuri scurte, având suport vizual - adăugarea unor cuvinte/semne de punctuație în enunțuri eliptice - ordonarea cuvintelor care formează un enunț și scrierea acestuia - scrierea unor cuvinte, propoziții cu ajutorul computerului - confecționarea de etichete, afișe, materiale necesare în activitatea zilnică - organizarea în clasă a unui colț/panou, destinat transmiterii de mesaje și informații (prin desene, cuvinte/enunțuri simple și simboluri) pe o temă aleasă de copii sau referitoare la subiectul unui proiect - personalizarea unor modele predefinite de invitații, felicitări, scrisori (de exemplu, scrisoare către Moș Crăciun) - jocuri care solicită schimbul de mesaje scrise 	<p>4.2. Redactarea de mesaje simple, cu respectarea unor convenții de bază</p> <ul style="list-style-type: none"> - scrierea cuvintelor obșnute prin completarea sau combinarea unor silabe - folosirea convențiilor limbajului scris (scrierea cu majusculă/cu alineat, utilizarea corectă a semnelor de punctuație) - plasarea semnelor de punctuație într-un text - scrierea unor bilete de mulțumire, de informare, de solicitare, cu respectarea convențiilor - confecționarea unor felicitări cu diverse ocazii (Crăciun, Paște, 8 Martie) și scrierea unor mesaje folosind diverse instrumente (stilou, creioane cerate, carioca, marker etc.) - confecționarea de etichete, afișe, fișe, materiale necesare în activitatea zilnică - marcarea prin chenare sugestive/elemente grafice a unor definiții, motouri, formule, mesaje, anunțuri importante etc., cu scopul de a le pune în evidență - formularea în scris a răspunsurilor la întrebări pe teme familiare/care prezintă interes - compunerea unor texte scurte (3-7 enunțuri) pe teme din sfera de interes a copiilor, cu ajutorul

Clasa pregătitoare	Clasa I	Clasa a II-a
		<p>unor imagini sau întrebări</p> <ul style="list-style-type: none"> - scrierea unor dorințe, vise (de ex., „Aș dori să...”, „Visul meu este să...”), rime, povești etc. pe propriul caiet, pe un caiet al clasei sau într-un spațiu special amenajat (de ex.: Colțul de creație) - activități care implică folosirea calculatorului pentru redactarea unor enunțuri/texte scurte - confecționarea unei cărți a clasei cu povești, legende etc. scrise/transcrise și ilustrate de copii - realizarea unui ziar/a unei reviste a clasei - jocuri care solicită schimbul de mesaje scrise crearea și completarea unor rebusuri
<p>4.3. Exprimarea de idei, trăiri personale și informații prin intermediul limbajelor neconvenționale</p> <ul style="list-style-type: none"> - „scrierea” de bilețele cu mesaje diverse folosind desene, simboluri (inventate spontan sau stabilite anterior) - exprimarea răspunsului la anumite întrebări cu ajutorul desenului sau prin simboluri – Exemplu: „Cum putem arăta prin „scris” ce frumoasă e primăvara?” - etichetarea originală a unor obiecte personale - confecționarea unor minicărți pe teme familiare, în care se vor folosi limbaje neconvenționale - organizarea în clasă a unui colț/panou intitulat „Peretele vorbitor”, în care copiii să-și poată lăsa mesaje și informații pe o temă aleasă de ei, în cadrul unui proiect (prin desene, cuvinte și simboluri) - organizarea de concursuri – Exemplu: „Cine realizează cel mai interesant colaj/puzzle/ desen/poster din desene/cuvinte/alte simboluri?” <p>crearea de ecusoane personalizate (cu simboluri, cuvinte sau imagini)</p> <ul style="list-style-type: none"> - crearea unui orar pe un cod de culori sau simboluri - completarea jurnalului clasei folosind desene, fotografii, simboluri 	<p>4.3. Exprimarea de idei și sentimente prin intermediul limbajelor convenționale și neconvenționale</p> <ul style="list-style-type: none"> - scrierea propriei versiuni a unei povești spuse de cadrul didactic - scrierea de mesaje diverse, utilizând cuvinte (propoziții) și simboluri/desene - redactarea, din proprie inițiativă, a unor povești, jurnale, poezii etc., prin care copilul să își exprime bucuria, tristețea, încântarea, mândria etc. - realizarea unor scrisori desenate, jurnale, invitații la evenimente personale ori ale clasei, documente cu valoare utilitară în cadrul clasei (orar, traseul unor excursii, hărți simple care să marcheze obiective culturale din jurul școlii etc.) - confecționarea unor minicărți pe teme familiare, în care se vor folosi limbaje convenționale și neconvenționale - prezentarea în scris, a unor experiențe plăcute, amuzante, surprinzătoare, a unor fapte bune 	<p>4.3. Exprimarea de idei, sentimente, păreri prin intermediul limbajelor convenționale</p> <ul style="list-style-type: none"> - organizarea unui colț în clasă/panou unde copiii pot lăsa mesaje, invitații, pot lansa debateri, își pot exprima în scris și cu ajutorul simbolurilor, păreri și impresii despre anumite evenimente, dar și informații pe o temă aleasă de ei (proiecte) - completarea unui jurnal personal sau al clasei, folosind desene, decupaje și enunțuri scurte - crearea unor liste de cuvinte/idei legate de o temă propusă - ascultarea unor experiențe ale colegilor de clasă și exprimarea, în scris, a părerilor și a reacțiilor personale - realizarea unor desene și a unor povești pornind de la experiențe senzoriale (ceva ce a văzut și i-a atras atenția, sunete, gusturi, mirosuri, atingerea unei suprafețe) - redactarea unor idei despre o melodie ascultată - realizarea portretelor anotimpurilor în cuvinte, formă și culoare

CONȚINUTURI

Domenii	CP	CLASA I	CLASA a II-a
Comunicare orală (ascultare, vorbire, interacțiune)	<p>Acte de vorbire: a saluta persoane cunoscute, a se prezenta, a identifica un obiect, o persoană, a formula o rugămintă</p> <p>Cuvântul. Propoziția/Enunțul Utilizarea cuvintelor noi în enunțuri adecvate</p> <p>Dialogul Formulara de întrebări și răspunsuri despre: jocuri și jucării, membrii familiei, prieteni, animale, reguli de igienă alimentară și personală</p> <p>Forme ale discursului oral Povestirea după imagini</p>	<p>Acte de vorbire: a saluta, a se prezenta, a formula o rugămintă, o idee/o părere, o cerere</p> <p>Cuvântul. Propoziția/Enunțul Utilizarea cuvintelor noi în contexte adecvate Intonarea propozițiilor enunțiative și interogative</p> <p>Dialogul Oferirea unor informații despre: identitatea proprie, desene animate, filme pentru copii, viața de școlar, familie, prieteni, colegi de clasă, reguli de circulație, mediul social și natural apropiat, igienă personală</p> <p>Reguli de vorbire eficientă: vorbirea pe rând, ascultarea interlocutorului, păstrarea ideii</p> <p>Forme ale discursului oral Povestirea unor întâmplări trăite Repovestirea unor întâmplări auzite Descrierea unui obiect/unei persoane</p>	<p>Acte de vorbire: a se prezenta și a prezenta pe cineva, a identifica un obiect/o persoană/un loc, a cere și a da informații, a formula o idee/o părere/o opinie/o solicitare</p> <p>Cuvântul. Propoziția/Enunțul Introducerea cuvintelor noi în vocabularul propriu Intonarea propozițiilor exclamative</p> <p>Dialogul Inițierea, menținerea și încheierea unui dialog despre: școală, familie și locuință, prieteni, colegi, mediul înconjurător, igiena clasei și a locuinței, conduita în mijloacele de transport în comun, în sala de spectacol</p> <p>Reguli de vorbire eficientă: elemente de politețe verbală asociate actelor de limbaj utilizate (salutul, prezentarea, formularea unei cereri, ascultarea și respectarea opiniei celuilalt)</p> <p>Forme ale discursului oral Povestirea unor întâmplări trăite sau observate Repovestirea unor întâmplări citite Descrierea unui obiect, fenomen sau a unei persoane</p> <p>Reguli ale discursului oral Pronunție clară și corectă Acord de număr și gen, fără terminologie Intonație adecvată</p>
Citire/lectură	<p>Cartea Coperte, foaie, pagină, text, ilustrații</p> <p>Literele mari și mici de tipar Simboluri uzuale din universul apropiat: metrou, intrare, ieșire, spital, trecere de pietoni etc.</p>	<p>Cartea Numerotarea paginilor, direcții de orientare în pagină</p> <p>Literele mari și mici de tipar și de mână Alfabetul limbii rromani Citirea cuvintelor mono și plurisilabice (introduse progresiv)</p>	<p>Cartea Cuprinsul unei cărți</p> <p>Alfabetul limbii rromani Citirea cuvintelor, enunțurilor, textelor scurte Sunetele limbii rromani. vocale și consoane; alfabetul.</p>

	<p>Citirea cuvintelor pe etichete asociate unor imagini sau obiecte</p> <p>Propoziția/enunțul (fără teoretizări) Formularea de propoziții cu suport intuitiv Ordonarea propozițiilor pe baza unui suport intuitiv</p>	<p><i>Litere cu grafie și valori fonetice comune în limbile rromani și română</i> <i>Litere cu grafie sau valori fonetice diferite în limbile rromani și română</i> <i>Grupurile de litere aspirate Litere postpoziționale</i> <i>Vocale preiotate</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <p>Citirea propozițiilor/enunțurilor Citirea textelor scurte (de maxim 75 de cuvinte, introduse progresiv) Așezarea textului în pagină Titlu. Autor. Alineate</p>	<p><i>Cuvinte care conțin litere cu grafie sau valori fonetice diferite în limbile rromani și română: ä, ë, c, x, i, j, k, rr, ś, ʒ, ź.</i> <i>Literele postpoziționale: q, θ, ç.</i> <i>Diftongii: ä, ë, i, ö, ũ.</i> <i>Grupurile de litere aspirate: čh, kh, ph, th</i></p> <p>Propoziția/ enunțul (fără teoretizări) Textul (de maxim 120 de cuvinte) Titlu. Autor. Alineate Așezarea textului în pagină Textul literar Textul narativ Recunoașterea personajelor. Povestirea orală Textul liric Poezii despre universul copilăriei Textul nonliterar/informativ</p>
<p>Scriere/redactare</p>	<p>Elemente grafice care intră în componența literelor de mână: linii, puncte, bastonate, zale, bucle, semiovale, ovale, nodulețe Desenarea literelor de tipar Simboluri neconvenționale folosite în exprimarea scrisă</p>	<p>Alfabetul limbii rromani: <i>Litere cu grafie și valori fonetice comune în limbile rromani și română</i> <i>Litere cu grafie sau valori fonetice diferite în limbile rromani și română</i> <i>Grupurile de litere aspirate Litere postpoziționale</i> <i>Vocale preiotate</i> Ortografia Scrierea ortografică a cuvintelor Scrierea cu majusculă la începutul propoziției și al titlului Scrierea cu majusculă a substantivelor proprii (fără terminologie) Scrierea corectă a cuvintelor care conțin grupurile de litere <i>ć</i> (ce, ci), <i>ʒ</i> (ge, gi), <i>ke</i> (che), <i>ki</i> (chi), <i>ge</i> (ghe), <i>gi</i> (ghi) Punctuația Punctul Semnul întrebării Linia de dialog</p>	<p>Alfabetul limbii rromani Ortografia Scrierea grupurilor de litere: ke, ki, ge, gi, čh, kh, ph, th, rr. Scrierea cuvintelor care conțin literle i și j, h și x. Scrierea ortogramelor anθ-o, anθ-i, anθ-e, k-o, k- i, k-e, p-o, p-i, p-e. Ortografia Scrierea corectă a cuvintelor care conțin consoana m înainte de b și p Scrierea corectă a cuvintelor care conțin diftongii oa, ea, ia, ie, ua, uă (fără terminologie), Scrierea corectă a cuvintelor care conțin literele sau î, x Scrierea corectă a cuvintelor într-un/într-o, dintr-un/dintr-o, sau/s-au, sa/s-a Punctuația Semnul exclamării Virgula (în vocativ și enumerare) Două puncte</p>

	<p>Scrierea funcțională folosind desene, simboluri Felicitarea Biletul</p>	<p>Organizarea textului scris Scrierea caligrafică pe liniatură tip I Plasarea datei, a titlului, folosirea alineatelor</p> <p>Scrierea funcțională Copieri. Transcrieri (litere, silabe, cuvinte, propoziții, texte de maxim 30 de cuvinte). Dictări Biletul Invitația. Felicitarea Scrisoarea. Jurnalul (text și desene)</p> <p>Scrierea imaginativă (texte de 3-5 enunțuri), pornind de la experiențe trăite</p>	<p>Organizarea textului scris Scrierea pe liniatură tip II și dictando Așezarea textului în pagina caietului: plasarea titlului, a autorului, folosirea alineatelor, respectarea spațiului dintre cuvinte</p> <p>Scrierea funcțională Copieri (texte de maxim 50 de cuvinte) Transcrieri (texte de maxim 50 de cuvinte) Dictări (texte de maxim 40 de cuvinte) Biletul de mulțumire, de informare, de solicitare Felicitarea Afișul</p> <p>Scrierea imaginativă (texte de 3-7 enunțuri), pe baza unui suport vizual (imagini, benzi desenate) sau a unui șir de întrebări Cartea, ziarul sau revista clasei</p>
<p>Elemente de construcție a comunicării</p>	<p>Vocabular Cuvântul Cuvinte cu sens asemănător Cuvinte cu sens opus</p> <p>Fonetică Sunete specifice limbii rromani Despărțirea cuvintelor în silabe Cuvinte alcătuite din una, două sau trei silabe, care nu conțin diftongi, triftongi sau consoane redade în scris prin grupurile de litere ce, ci, ge, gi, che, chi, ghe, ghi</p>	<p>Vocabular Cuvântul – grup de sunete asociat cu un înțeles Cuvinte cu sens asemănător Cuvinte cu sens opus Cuvinte care au aceeași formă și înțeles diferit</p> <p>Fonetică Sunetele limbii rromani. Articularea vocalelor și consoanelor (fără denumire)</p> <p>Silaba Cuvântul Despărțirea cuvintelor în silabe intuitiv, fără cunoașterea regulilor Propoziția/enunțul (fără teoretizări)</p>	<p>Vocabular Cuvântul Cuvinte cu sens asemănător Cuvinte cu sens opus Cuvinte care au aceeași formă și înțeles diferit</p> <p>Fonetică Sunetele limbii rromani. Vocale și consoane Despărțirea cuvintelor în silabe la capăt de rând Propoziția/enunțul (fără teoretizări)</p>

SUGESTII METODOLOGICE

Sugestiile metodologice au rolul de a orienta cadrul didactic în aplicarea programei școlare pentru proiectarea și derularea la clasă a activităților de predare-învățare-evaluare, în concordanță cu specificul acestei discipline.

Elevul va învăța, prin metode adecvate vârstei, ceea ce îi este necesar pentru dezvoltarea sa armonioasă în această etapă de vârstă și pentru a face față cu succes cerințelor școlare.

Cadrul didactic va urmări sistematic realizarea de conexiuni între toate disciplinele prevăzute în schema orară a clasei respective, creând contexte semnificative de învățare pentru viața reală.

Strategii didactice

Această etapă de școlaritate reprezintă un moment important pentru stimularea flexibilității gândirii, precum și a creativității elevului.

În acest sens, cadrul didactic va pune accent pe stimularea interesului copilului pentru această disciplină și pe dezvoltarea încrederii în sine. Astfel, jocul didactic va predomina, asigurând contextul pentru participarea activă, individuală și în grup, care să permită exprimarea liberă a propriilor idei și sentimente. Tot ceea ce se întâmplă la „ora” de comunicare în limba rromani ar trebui să se deruleze sub forma unei suite de jocuri sau exerciții atractive, atât în cazul clasei pregătitoare, cât și în cazul claselor I și a II-a. Din spațiul clasei nu trebuie să lipsească jucăriile. De asemenea, accentul se va pune pe spontaneitatea și creativitatea răspunsurilor și nu pe rigurozitatea științifică a acestora. Prin reluări succesive și prin utilizarea obiectelor, copilul ajunge să se corecteze singur, pe măsură ce noțiunile devin înțelese și interiorizate. Scrierea se va consolida treptat, pe măsură ce se dezvoltă musculatura mâinii. În clasa pregătitoare, scrierea semnelor grafice va începe cu exerciții de desenare a unor elemente preluate din mediul înconjurător (bețișoare, cârcei de viță-de-vie, bastoane, buline etc.), continuându-se apoi cu scrierea lor pe foaie velină și pe liniatură tip I.

Activitatea didactică se va desfășura într-o interacțiune permanentă cu copiii, astfel încât să răspundă intereselor acestora. Copiii vor fi stimulați să întrebe, să intervină, să aibă inițiativă, să exprime idei și sentimente despre ceea ce învață.

O altă sugestie metodologică se referă la folosirea nonverbalului pentru intuirea conceptelor, fie că e vorba de nume de obiecte sau de acțiuni, fie că e vorba de filtre de comunicare de tipul funcțiilor limbii/actelor de vorbire. Dacă profesorul mimează acțiunea de a se ridica/sta jos atunci când enunță aceste activități, pentru elev va fi mult mai clar despre ce este vorba. În același context, învățarea va fi facilitată dacă elevii sunt stimulați să combine verbalul (ceea ce au receptat sau ceea ce exprimă) cu limbajul corporal, vizual sau muzical.

Foarte importantă este și învățarea în context. Dezvoltarea competențelor de comunicare are loc în contexte de comunicare și, bineînțeles, cu un scop inteligibil copiilor. În absența contextului, elevii ajung să recite doar cuvinte și fraze memorate fără să poată să le transfere apoi în alte situații. De altfel, oricine învață mult mai bine dacă înțelege de ce învață ceea ce învață.

Evaluarea reprezintă o componentă organică a procesului de învățământ. Se recomandă cu prioritate metode moderne de evaluare precum: observarea sistematică a comportamentului elevilor, centrarea pe progresul personal, autoevaluarea, realizarea unor proiecte care să valorifice achizițiile copiilor și să stimuleze în același timp dezvoltarea de valori și atitudini în contexte firești, sincretice, adaptate vârstei. Este recomandabil ca evaluarea să se realizeze prin raportare la competențele specifice, evitându-se comparațiile între elevi. De asemenea, evaluarea orientează cadrul didactic în reglarea strategiilor de predare, pentru o mai bună adecvare la particularitățile individuale și de vârstă ale elevilor.

Procesul de evaluare valorifică și experiențele de învățare / competențele dobândite de către copii în contexte nonformale sau informale. Rezultatele elevilor vor fi înregistrate, comunicate și discutate cu părinții. În întreaga activitate de învățare și evaluare va fi urmărit, încurajat și valorizat progresul fiecărui copil.

Prezentăm în continuare un exemplu de abordare integrată, în cadrul căruia activitățile de învățare au fost structurate astfel încât să concure la dezvoltarea de competențe specifice, rămânând totodată circumscrise unei teme accesibile școlarului mic.

Exemplu de abordare integrată la clasa pregătitoare

TEMA: Jucării

Ce urmărim? competențe specifice -	Cum procedăm?
Ordinea realizării activităților nu coincide cu ordinea prezentării competențelor. Activitățile se vor desfășura pe parcursul unei săptămâni. Se recomandă proiectarea în manieră integrată: comunicare în limba rromani + matematică și explorarea mediului + arte vizuale și abilități practice + muzică și mișcare.	
Comunicare în limba rromani	
1.1.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ selectarea unei imagini dintr-un set, pentru a indica despre ce este vorba în textul audiat – Exemplu: „Cum au fugit odată jucăriile de la un copil” ✓ realizarea unui desen pentru a indica despre ce este vorba în mesaj, oferirea de răspunsuri scurte la întrebarea: Despre ce este vorba în poveste? ✓ aprecierea cu adevărat/fals a unor enunțuri scurte care testează înțelegerea globală ✓ formularea de răspunsuri la întrebări despre conținutul textului audiat – Exemplu: „Ce jucării avea Petrișor?”; „Ce a făcut ele?”; „Din ce motiv au plecat?” ✓ repovestirea secvenței preferate din povestea audiată
1.2.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ numirea personajelor din poveste ✓ oferirea de răspunsuri la cererea elementară de informații – Exemplu: „Cum arătau jucăriile lui Petrișor?”; „Care sunt jucăriile tale preferate?”; „Cum le îngrijești?”
1.3.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ indicarea cuvintelor percepute prin diferite semne: bătaii din palme/jetoane puse pe bancă – Exemplu: Pune pe masă atâtea jetoane câte cuvinte ai auzit. “Jucăriile au fugit.” ✓ numărarea cuvintelor dintr-un enunț ✓ punerea în corespondență a unui cuvânt rostit cu imaginea potrivită – Exemplu: minge, ursuleț, jucării, mașină etc. ✓ despărțirea cuvintelor în silabe ✓ indicarea prin mimică a silabelor (prima silabă din cuvintele mașină, jucării, minge). ✓ indicarea sunetelor percepute prin diferite semne (ridicați un deget când auziți sunetul "j" – jucărie, jar, cenușă, curaj, jumătate, minge etc.) ✓ sortarea de jetoane reprezentând obiecte din mediul familiar, după criteriul: Încep cu sunetul "j" (se dau jetoane care reprezintă: jucării, jaluzele, minge, cojoc etc.) ✓ colorarea unor imagini care reprezintă obiecte/ființe a căror denumire începe cu sunetul "j" (jucării, jder, jardineră)
1.4.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ audierea unor povești citite, înregistrate sau povestite de adulți sau copii ✓ participarea la activități de tipul „Tu ești ecoul meu” (reproducerea unor mesaje formulate de adult sau copii)
2.1.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ jocuri de cuvinte – Exemplu: “Spuneți cuvinte în care sunetul "j" se aude la început.” (jumătate, jucărie, jumulit, japonez etc.) ✓ reproducerea unui mesaj scurt cu schimbarea intonației, în funcție de intenția de comunicare (asertiune, întrebare, exclamație, supărare, bucurie etc.) ✓ ridicarea unui jeton-simbol, în funcție de intenția de comunicare – Exemplu: „Ridică jetonul roșu atunci când auzi o întrebare.”
2.2.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ prezentarea jucăriei preferate
1.1.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ repovestirea textului audiat, respectând succesiunea momentelor prezentate
1.2.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ participarea la jocuri de grup
3.1.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ punerea în corespondență a unor cuvinte formate din 1-2 silabe cu imaginile potrivite – Exemplu: minge, urs, copil, robot
3.2.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ lectură după una sau mai multe ilustrații
3.3.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ punerea în corespondență a imaginilor cu mesaje orale indicate
3.4.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ observarea unor pliante despre jucării ✓ observarea cutiilor jocurilor din sala de clasă (identificarea unor specificații referitoare la vârsta participanților la joc, la regulile jocului etc.)
3.4.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ observarea unor pliante despre jucării ✓ observarea cutiilor jocurilor din sala de clasă (identificarea unor specificații referitoare la vârsta participanților la joc, la regulile jocului etc.)

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

4.1.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ decorarea unor jucării realizate din hârtie sau carton ✓ construirea literei "J" din plastilină, pastă de modelaj, "fir" de hârtie creponată sau hârtie reciclată răsucită etc. ✓ trasarea literelor de tipar "J" și "j" după contur dat sau prin unirea punctelor, folosind instrumente diferite de scris (pensulă, carioca, creioane colorate, stilou etc.) ✓ colorarea conturului literei pe o fișă de dimensiuni A4 ✓ copierea unor cuvinte ce conțin litera "J" și/sau "j"
4.3.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ etichetarea originală a jucăriilor din clasă/din camera personală ✓ realizarea unor „prezentări” ale jucăriilor preferate, utilizând desene, simboluri și cuvinte, care vor fi afișate în spațiul denumit „Peretele/Panoul vorbitor”) ✓ completarea jurnalului clasei folosind desene, fotografii, simboluri (la finalul săptămânii)
2.4.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ crearea unei povestiri în grup despre jucăriile fericite ale unui copil; povestea va fi scrisă de către profesor și ilustrată de copii
Matematică și explorarea mediului	
1.1.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ numărarea jucăriilor și distribuirea lor ✓ construirea de mulțimi de jucării
1.2.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ compararea grupurilor de jucării
2.2.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ construcții cu ajutorul figurilor geometrice ✓ confecționarea de jucării utilizând cutii, cilindri, sfere ✓ jocuri de construcții cu cuburi
2.1.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ jocuri de orientare și de poziționare a jucăriilor în funcție de diferite repere
1.6.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ jocuri care presupun rezolvarea unor situații practice: „La din coș cu două jucării mai mult decât are colegul tău.”
3.1.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ crearea/completarea unor modele repetitive de cel mult 10 jucării ✓ recunoașterea efectelor unor tipuri de forțe în jocuri cu obiecte (lovirea/lansarea mingii; lansarea/împingerea mașinuțelor etc.) ✓ utilizarea jucăriilor muzicale pentru identificarea relației vibrație-sunset
4.2.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ jocuri cu jucării de tipul „Ce s-ar întâmpla dacă...”
5.1.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ organizarea și întreținerea colțului cu jucării ✓ gruparea jucăriilor după un anumit criteriu
5.2.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ jocuri care necesită rezolvarea de adunări și scăderi cu 1-5 unități în centrul 0-31
6.1.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ ordonarea jucăriilor după înălțime; comparări succesive și exprimarea rezultatului
6.3.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ joc de rol: „La magazinul/raionul de jucării”
Arte vizuale și abilități practice	
1.3.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ vizionarea unui fragment din filmul pentru copii „Toy story/Povestea jucăriilor” și discutarea mesajului transmis
2.1.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ enumerarea unor caracteristici ale jucăriei/jucăriilor preferate
2.3.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ realizarea de construcții libere, spontane ✓ realizarea de construcții libere cu materiale puse la dispoziție ✓ confecționarea de jocuri și jucării simple
Muzică și mișcare	
2.1., 2.2.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ însușirea și interpretarea unor cântece în colectiv („Cutia cu jucării” – www.gradinitaonline.wordpress.com sau www.trilulilu.ro/muzica-diverse/cutia-cujucarii-melodii-gradinita)

Grupul de lucru

Gheorghe Sarău	Ministerul Educației Naționale
Ionel Cordovan	Școala Gimnazială „Puiu Sever”, Ineu
Noemi Cordovan	Școala Gimnazială „Puiu Sever”, Ineu

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE

**Programa școlară
pentru disciplina**

**LIMBA ȘI LITERATURA MATERNĂ RROMANI
CLASELE a III-a - a IV-a**

Notă de prezentare

Conform planului cadru de învățământ aprobat cu numărul 3371/ 12.03.2013, disciplina *Limba și literatura maternă* se predă în clasele a III-a – a IV-a cu o alocare de 5 ore pe săptămână.

Programa de *Limba și literatura maternă rromani* pentru clasele a III-a – a IV-a a fost realizată pe baza Cadrului comun pentru dezvoltarea competențelor de comunicare în limba maternă, dezvoltat în perioada iunie-august 2014, pornind de la concluziile studiilor dezvoltate în cadrul proiectului POSDRU 35279 *Un învățământ performant bazat pe decizii fundamentate - Strategii de valorificare a evaluărilor internaționale privind rezultatele învățării*. Acest cadru a fost structurat pentru a accentua aspectul comunicativ-funcțional al învățării limbii și literaturii materne în contextul actual. Fără îndoială că limbile și literaturile cunosc o mare diversitate. Iar decupajele tradiționale de tipul „limbă” și „literatură” se raportează întotdeauna la elemente specifice în plan lingvistic sau în plan literar. Totuși, din perspectivă pragmatică, competențele de comunicare se focalizează pe operații cognitive identice. În acest sens, sunt relevante cadrele de referință ale studiilor internaționale (de exemplu PISA, PIRLS), care vizează un set de procese identice pentru măsurarea achiziției elevilor, indiferent de limba lor maternă.

În această perspectivă, programa valorifică următoarele documente:

- Key Competences for Lifelong Learning - a European Reference Framework, Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006, (Recomandarea Parlamentului European vizând competențele cheie) in Official Journal of the EU, 30 dec. 2006. Din acest document au fost extrase elementele componente ale competenței de comunicare în limba maternă.
- Literary Framework for Teachers, LiFT (Cadrul de referință pentru literatură realizat cu sprijin european și pilotat în 6 țări membre, printre care și România), <http://www.literaryframework.eu/>. Acest document a fost utilizat pentru formularea competențelor și activităților de lectură.
- PIRLS Assessment Framework, <http://timssandpirls.bc.edu/pirls2011/framework.html> (Studiul internațional privind progresia competențelor de lectură la finalul învățământului primar, la care România participă din 2001 - cu teste în limbile română și maghiară). Acest document a facilitat dezvoltarea unor competențe, activități de lectură și structurarea conținuturilor.
- The European Language Portfolio (Portofoliul european al limbilor) http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/Portfolio_EN.asp. Acest document a orientat reflecția asupra competențelor de comunicare.

Alături de racordarea fără echivoc la tendințele actuale în didactica maternei pe plan internațional, documentul de față își propune o consolidare a abordării educaționale centrate pe nevoile elevilor în societatea contemporană. Dincolo de retorici, propunem formulări ancorate în cotidian, care să ofere elevilor achiziții de calitate în domeniul comunicării, în contexte semnificative de învățare.

Din punct de vedere formal, programa de față continuă modelul curricular avansat de programele pentru clasa pregătitoare, clasele I și a II-a aprobate în 2013, fiind structurat astfel: notă de prezentare, competențe generale, competențe specifice și exemple de activități de învățare, conținuturi, sugestii metodologice.

- **competențele generale** sunt urmărite pe întreg parcursul învățământului primar (aceste competențe vizează receptarea și producerea de mesaje în contexte la îndemâna copiilor);
- **competențele specifice** sunt derivate din competențele generale și sunt vizate pe parcursul fiecărei clase; **activitățile de învățare** reprezintă exemple de sarcini de lucru prin care se dezvoltă competențele specifice;
- **conținuturile** sunt exprimate ca: funcții ale limbii/acte de vorbire (gramatică funcțională), tipologii ale textului și elemente intuitive privind regularitățile limbii;
- **sugestiile metodologice** au rolul de a orienta profesorul în organizarea demersului didactic pentru a reuși să faciliteze dezvoltarea competențelor.

Competențe generale

- 1. Receptarea de mesaje orale în diverse contexte de comunicare**
- 2. Exprimarea de mesaje orale în diverse situații de comunicare**
- 3. Receptarea de mesaje scrise în diverse contexte de comunicare**
- 4. Redactarea de mesaje în diverse situații de comunicare**

Competențe specifice și exemple de activități de învățare

1. Receptarea de mesaje orale în diverse contexte de comunicare

Clasa a III-a	Clasa a IV-a
<p>1.1. Identificarea semnificației globale a unui mesaj oral în contexte familiare</p> <ul style="list-style-type: none"> - răspuns la întrebarea „Despre ce e vorba în ...?” - selectarea variantei corecte dintr-un set prezentat (imagine semnificativă și imagini plauzibile/distractori) - alegerea variantei corecte în exerciții de tip adevărat/fals - realizarea unor desene, realizarea unei scheme 	<p>1.1. Identificarea semnificației globale a unui mesaj oral în contexte previzibile</p> <ul style="list-style-type: none"> - descifrarea semnificației unui anunț radio/ scurtă narațiune/ scurtă poezie („Este vorba despre ...”) - vizionarea de emisiuni pentru copii (online sau TV) pe teme de interes pentru clasa de elevi - vizionarea de scurtmetraje animate sau filme scurte pentru copii
<p>1.2. Deducerea sensului unui cuvânt prin raportare la mesajul audiat</p> <ul style="list-style-type: none"> - folosirea unei tehnici de încercare și eroare - explicarea sensului cuvântului prin mijloace verbale și nonverbale 	<p>1.2. Identificarea unor modele intonații simple (aserțiune, ordin, întrebare)</p> <ul style="list-style-type: none"> - sesizarea întrebărilor în cadrul mesajului audiat („Cine a întrebat?”, „Cea întrebat?”) - identificarea unei porunci - sesizarea aserțiunilor (enuțuri afirmative, negative)
<p>1.3. Sesizarea unor regularități ale limbii prin raportare la mesaje audiate</p> <ul style="list-style-type: none"> - observarea unor mărci specifice (de exemplu, plural/ gen etc.) 	<p>1.3. Sesizarea abaterilor din mesajele audiate în vederea corectării acestora</p> <ul style="list-style-type: none"> - observarea dezacordului sau a altor abateri
<p>1.4. Manifestarea atenției față de interlocutor</p> <ul style="list-style-type: none"> - privirea interlocutorului - căutarea elementelor interesante, reprezentative ale mesajului audiat 	<p>1.4. Manifestarea toleranței față de interlocutor</p> <ul style="list-style-type: none"> - așteptarea finalizării mesajului - luarea cuvântului, în ordine, în funcție de regulile anunțate
<p>1.5. Manifestarea unei atitudini deschise față de comunicare în condițiile neînțelegerii mesajului audiat</p> <ul style="list-style-type: none"> - solicitarea repetării unui mesaj (de exemplu, „Ce-ai spus?”/ „Mai spune o dată”) - solicitarea unei explicații (de exemplu, „adică .../ ce înseamnă că ...?”) - depășirea fricii de eșec 	<p>1.5. Manifestarea interesului pentru receptarea mesajului oral indiferent de perturbările de canal</p> <ul style="list-style-type: none"> - jocuri pentru sesizarea semnificației unor mesaje bruiate, trunchiate, articulate defectuos - activități de grup în care soluționarea temei necesită angajarea verbală a tuturor membrilor

2. Exprimarea de mesaje orale în diverse situații de comunicare

Clasa a III-a	Clasa a IV-a
<p>2.1. Descrierea unui obiect/ unei ființe din universul apropiat pe baza unui plan simplu</p> <ul style="list-style-type: none"> - identificarea și numirea unor trăsături ale obiectelor/ ființelor din universul apropiat - descrierea frontală, cu sprijin din partea profesorului, a obiectelor la îndemână - descrierea colegului de bancă, cu sprijin din partea profesorului sau a altui coleg - colaborarea pentru descoperirea ideilor care pot structura un plan simplu <p>2.2. Povestirea unei întâmplări cunoscute pe baza unui suport adecvat din partea profesorului</p> <ul style="list-style-type: none"> - relatarea după întrebările investigatorului perfect (Cine? Ce? Unde? Când? Cum? De ce? Cu cine? Cu ce?) - relatarea a ceea ce au văzut într-un film/ desen animat/ clip pentru care nu au subtitrare sau sonor <p>2.3. Prezentarea unei activități realizate individual sau în grup</p> <ul style="list-style-type: none"> - răspuns la întrebări simple de control – „Ce ai făcut? Ce ai făcut mai întâi? Și apoi? Dar în cele din urmă?” - prezentare după plan a unei teme - prezentarea unor evenimente ale clasei (excursie, concurs, târg de marfisoare etc.) <p>2.4. Participarea la interacțiuni pentru găsirea de soluții la probleme</p> <ul style="list-style-type: none"> - dezvoltarea de proiecte interdisciplinare la clasă, în școală sau în comunitate în cadrul unui grup mic - organizarea unui eveniment (de exemplu: o serbare, o expoziție cu afișe 	<p>2.1. Descrierea unui personaj dintr-o carte/ dintr-un film /a unui personaj imaginar urmărind un set de repere</p> <ul style="list-style-type: none"> - discutarea aspectelor relevante descoperite în text/ carte referitoare la personaj - realizarea unui portret al personajului folosind mai multe coduri (desen/colaj, ritm/melodie, pantomimă etc.); verbalizarea și comentarea acestei descrieri de către cel care a realizat-o sau de un coleg - participarea la joc de rol pentru a intra în pielea personajului <p>2.2. Relatarea unei întâmplări imaginate pe baza unor întrebări de sprijin</p> <ul style="list-style-type: none"> - jocuri de imaginație (de exemplu, „Închide ochii – ești pe plajă și joci voleicu prietenii, s-a stârnit furtuna, ce faceți?”) - inventarea unui alt final la o poveste - imaginarea unei continuări a unei scene de poveste - relatarea unor întâmplări având ca suport banda desenată - ne imaginăm...(de exemplu, „Intrăm în podul unei case: ce auzim? ce mirosim? ce vedem?”) <p>2.3. Prezentarea ordonată logic și cronologic a unui proiect/ a unei activități derulate în școală sau extrașcolar</p> <ul style="list-style-type: none"> - discuții referitoare la prezentarea proiectelor în faza inițială și la final - discutarea unor criterii pentru aprecierea prezentării unor proiecte/ teme - concurs de prezentări orale pe o temă anunțată (de exemplu, serbarea de Crăciun, vizita la muzeu, personajul ..., vizita la mall, vizionarea filmului 3D) cu juriu dintre elevii clasei - prezentarea în ordine logică, cronologică a unor imagini care corespund momentelor unei întâmplări <p>2.4. Inițierea unei interacțiuni în vederea rezolvării de probleme individuale sau de grup</p> <ul style="list-style-type: none"> - jocuri care se bazează pe întrebări reciproce - proiecte în perechi/ grupuri mici

Ghidul profesorului de limba romani, an școlar 2020-2021

Clasa a III-a	Clasa a IV-a
realizate în urma lecturilor)	minidezbateri/ controversa creativă
2.5. Adaptarea vorbirii la diferite situații de comunicare în funcție de partenerul de dialog <ul style="list-style-type: none"> - dramatizarea unor scene de poveste - joc de rol în diverse situații de comunicare (de exemplu, „Ești cu bicicleta în parc și ai găsit un pui de porumbel căzut din cuib. Este un domn pe o bancă mai încolo. Jucați scena”) 	2.5. Manifestarea interesului pentru participarea la interacțiuni orale <ul style="list-style-type: none"> - organizarea unui eveniment în școală/ comunitate - promovarea unei idei/ a unor produse - participarea la campanii de susținere/ de atragere a atenției asupra unei probleme - exprimarea propriilor opinii în legătură cu un fapt cunoscut, o întâmplare trăită, un eveniment public etc.

3. Receptarea de mesaje scrise în diverse contexte de comunicare

Clasa a III-a	Clasa a IV-a
3.1. Extragerea unor informații de detaliu din texte informative sau literare <ul style="list-style-type: none"> - lectura activă, cu creionul în mână - lucru în perechi cu scopul de a lămuri aspecte neînțelese - folosirea jurnalului cu dublă intrare - adresarea de întrebări reciproce - lectura unui text utilizând metoda SINELG 	3.1. Formularea de concluzii simple pe baza lecturii textelor informative sau literare <ul style="list-style-type: none"> - activități în perechi pe baza unor întrebări reciproce - realizarea, în perechi sau în grup, a unei diagrame Venn pornind de la aspectele comune și de la diferențele referitoare la anumite elemente din text
3.2. Formularea unui răspuns emoțional față de textul literar citit <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de exprimare a primelor reacții față de cele citite folosind coduri diverse - desen, mimă, schemă, ritm/ melodie etc. - exerciții de tipul „dacă aș fi (personajul) ... m-aș simți/ aș fi” 	3.2. Asocierea elementelor descoperite în textul citit cu experiențe proprii <ul style="list-style-type: none"> - realizarea de proiecte integrate care vizează legăturile dintre lumea reală și cea imaginară prezentată în textele citite - realizarea de postere/ organizatori grafici pentru a indica relația dintre text (literar sau de informare) și experiențele proprii - exerciții de reformulare a unui mesaj, din perspectiva diferiților receptori/ emițători
3.3. Formularea unei păreri despre o povestire și personajele acesteia <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de exprimare personală pe baza elementelor din text - exprimarea acordului/ dezacordului față de acțiunile, atitudinile unor personaje 	3.3. Extragerea dintr-un text a unor elemente semnificative pentru a susține o opinie referitoare la mesajul citit <ul style="list-style-type: none"> - minidezbateri pornind de la aspecte interesante ale textului - realizarea de liste cu aspecte semnificative descoperite în texte și clasificarea acestora - rezolvarea unor controverse

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

Clasa a III-a	Clasa a IV-a
<p>3.4. Evaluarea conținutului unui text pentru a evidenția cuvinte+cheie și alte aspecte importante ale acestuia</p> <ul style="list-style-type: none"> - realizarea de diagrame, de organizatori grafici în perechi/ în echipe <p>3.5. Sesizarea unor regularități ale limbii pe baza textului citit</p> <ul style="list-style-type: none"> - observarea unor mărci specifice (de exemplu, plural/ gen etc.) <p>3.6. Aprecierea valorii cărților</p> <ul style="list-style-type: none"> - activități la bibliotecă - amenajarea unui colț de lectură în clasă - prezentarea unei cărți la intervale ritmice (o dată pe săptămână, o dată la două săptămâni etc.) 	<p>3.4. Evaluarea elementelor textuale care conduc la înțelegerea de profunzime în cadrul lecturii</p> <ul style="list-style-type: none"> - folosirea metodelor gândirii critice pentru explorarea textelor <p>3.5. Sesizarea abaterilor din textele citite în vederea corectării acestora</p> <ul style="list-style-type: none"> - observarea dezacordului și a altor abateri <p>3.6. Manifestarea interesului pentru lectura literară și de informare</p> <ul style="list-style-type: none"> - proiecte de documentare la diverse discipline școlare sau în vederea unor activități extrașcolare (de exemplu, excursii, concursuri, serbări) - întâlniri cu scriitori - concursuri legate de conținutul cărților citite

4. Redactarea de mesaje în diverse situații de comunicare

Clasa a III-a	Clasa a IV-a
<p>4.1. Aplicarea regulilor de despărțire în silabe, de ortografie și de punctuație în redactarea de text</p> <ul style="list-style-type: none"> - interevaluarea textelor scrise - revizuirea textelor redactate - discutarea problemelor apărute la despărțirea în silabe - completarea semnelor de punctuație într-un text fără punctuație și discutarea rezultatelor <p>4.2. Redactarea unor texte funcționale simple care conțin limbaj vizual și verbal</p> <ul style="list-style-type: none"> - realizarea unui afiș pentru promovarea unei serbări/ a unui concurs/ a unui proiect/ a unei tombole - elaborarea unui fluturaș pentru comunicarea rezultatelor unui proiect 	<p>4.1. Recunoașterea și remedierea greșelilor de ortografie și de punctuație în redactarea de text</p> <ul style="list-style-type: none"> - autoevaluarea și interevaluarea textelor redactate - discutarea greșelilor de ortografie - inventarea unor probe pentru a verifica scrierea corectă <p>4.2. Redactarea unor texte funcționale scurte pe suport de hârtie sau digital</p> <ul style="list-style-type: none"> - comunicarea între elevi sau cu profesorul pe o diversitate de subiecte prin email (întrebări legate de: teme, modul de rezolvare a unui exercițiu) - scrierea unei invitații la o zi de naștere, la un film, la un picnic etc. - completarea corectă a datelor destinatarului pe un plic/ o carte poștală; în format digital

<p>4.3. Realizarea unei scurte descrieri ale unor elemente din mediul apropiat pornind de la întrebări de sprijin</p> <ul style="list-style-type: none">- elaborarea de instrucțiuni amuzante pentru obiecte la îndemână (de exemplu, „Cum este guma? La ce folosește? Găsește și o utilizare neobișnuită!”)	<p>4.3. Redactarea unei descrieri tip portret pe baza unui plan simplu</p> <ul style="list-style-type: none">- expoziție de portrete (colaj/ foto/desen și descriere verbală)- proiect „Căutăm familie iubitoare – descrierea unor animale de companie fără stăpân”- prezentarea unui personaj de poveste/ film/ serial pentru copii- scrierea unui text scurt pentru a se prezenta cuiva necunoscut (unui prieten prin corespondență la primul mesaj, de exemplu)
<p>4.4. Relatarea pe scurt a unei întâmplări/ activități cu sprijin din partea profesorului</p> <ul style="list-style-type: none">- scrierea unui paragraf în care se folosesc conectori de tipul: mai întâi, apoi, în cele din urmă	<p>4.4. Prezentarea pe scurt a unei întâmplări / secvențe dintr-o poveste/ dintr- un film/ desen animat / a unei activități pornind de la întrebările investigatorului perfect</p> <ul style="list-style-type: none">- relatări în scris pe baza întrebărilor: „Cine, Ce, Cum, Unde, De ce a făcut ...?”- realizarea unui jurnal de lectură care să conțină elementele cheie de prezentare a unei cărți citite și/ sau desene care să ilustreze ceea ce își imaginează- realizarea unei benzi desenate, îmbinând desenul cu mesajele scrise
<p>4.5. Manifestarea disponibilității pentru transmiterea în scris a unor idei</p> <ul style="list-style-type: none">- participarea alături de colegi și profesor la realizarea programului unei serbări, a scenariului unei dramatizări- expoziții de afișe/ alte produse scrise realizate în urma activităților- participarea la realizarea unui jurnal al clasei	<p>4.5. Manifestarea interesului pentru scrierea creativă și pentru redactarea de texte informative și funcționale</p> <ul style="list-style-type: none">- realizarea unei cărți uriașe pentru colegii de la clasa pregătitoare pe o temă propusă de cei mici/ de profesori sau de clasă- realizarea de afișe pentru promovarea unor evenimente din școală; concurs de afișe

Conținuturi¹

Conținuturile din lista de mai jos constituie mijloace pentru dezvoltarea competențelor de comunicare, respectiv baza de operare prin care se structurează competențele; conținuturile nu se tratează în sine; se va evita metalimbajul

Domenii de conținut	Clasa a III-a	Clasa a IV-a
Funcții ale limbii (acte de vorbire)	<ul style="list-style-type: none"> - descrierea (de obiecte, ființe din universul imediat) - relatarea unei acțiuni/ întâmplări cunoscute (trăite, vizionate, citite) - oferirea de informații (referitoare la universul apropiat) - solicitarea de informații (referitoare la universul apropiat) - cererea simplă familiară, cerere politicoasă - prezentarea (de persoane, de cărți, a unor activități) - inițierea unui schimb verbal 	<ul style="list-style-type: none"> - descrierea (de personaje de film, carte, imagine) - relatarea unei întâmplări imaginate - oferirea de informații referitoare la universul școlii sau extrașcolar - formularea de informații referitoare la universul școlii sau extrașcolar - formularea de solicitări formale și informale - prezentarea (unor activități/ rezultate/ proiecte) - inițierea și menținerea unui schimb verbal
Textul	<ul style="list-style-type: none"> - textul pentru lectură are minim 450 cuvinte - textul literar: cu precădere narativ; fragmente descriptive scurte; poezii scurte adecvate nivelului de vârstă - text de informare și funcțional: afiș, fluturaș, tabel sau alt tip de organizator grafic, biletul, felicitarea; în funcție de dotări – email 	<ul style="list-style-type: none"> - textul pentru lectură are minim 800 cuvinte - text literar narativ; text descriptiv de tip portret; poezii scurte adecvate nivelului de vârstă - text de informare și funcțional: afiș, tabele, diagramă Venn sau orice alt tip de organizator grafic adecvat vârstei, hartă și plan simplu de oraș/ traseu turistic etc., carte poștală, invitație; în funcție de dotări – mesaj text și email
Variabilitatea și regularitățile limbii	<ul style="list-style-type: none"> - intuirea numărului și a genului - intuirea claselor morfologice: substantiv, adjectiv, pronume personal, verb 	<ul style="list-style-type: none"> - intuirea persoanei, a timpului - intuirea claselor morfologice: substantiv, adjectiv, pronume personal, numeral, verb - intuirea relațiilor simple dintre cuvinte: subiect - predicat

¹ Domeniile de conținut propuse sunt selectate din lista oferită în descriptivul de conținuturi ale competenței de comunicare în limba maternă din Recomandarea Parlamentului european privind cadrul de referință pentru competențe cheie pentru învățarea pe parcursul întregii vieți.

Sugestii metodologice

În clasele a III-a și a IV-a, este continuată construirea achizițiilor a căror structurare a început în ciclul anterior (clasa pregătitoare, clasele I și a II-a). Competențele generale rămân aceleași, acestea jalonând codarea și decodarea de mesaje orale și scrise.

Comunicarea elevilor are loc firesc în clasă și devine, în context școlar, obiect al reflecției și al învățării. Din acest motiv, competențele specifice reprezintă trepte în structurarea comunicării orale și scrise.

Receptarea mesajelor orale și scrise

Atât la clasa a III-a, cât și la a IV-a, sunt incluse enunțuri specifice pentru receptarea globală a unui mesaj oral, având în vedere că, în clasele anterioare, această operare nu a constituit un scop explicit al învățării.

Înțelegerea globală a mesajului sprijină ascultătorul să discearnă dacă este necesar să acorde atenție într-un anumit context de comunicare. Înțelegerea globală, odată consolidată, permite și alte operări necesare înțelegerii și participării în tranzacțiile verbale, care să conducă la interacțiuni responsabile social în spațiul școlii și în afara lui. Este esențial, din acest punct de vedere, ca elevii să comunice autentic cu cei din jur, pentru a înțelege, prin intuiție, apoi prin reflecție, importanța de a-l asculta cu adevărat pe celălalt, de a fi atent la nevoile lui, de a empatiza și de a nu judeca. Formarea unor deprinderi de ascultător activ este o componentă importantă a competenței de comunicare. Astfel, contextele create în spațiul școlii trebuie să fie autentice, adecvate vârstei și dorințelor grupului de elevi.

Tot în domeniul ascultării, evidențiem și importanța deschiderii unor căi spre reflecția asupra regularităților limbii. Competențele care vizează sesizarea unor regularități sau abateri în exprimarea unui vorbitor structurează, în mintea copilului, conștientizarea sistemului limbii și a semnificației componentelor sale. Această achiziție este întărită prin dezvoltarea unor competențe similare în receptarea mesajului scris.

În privința receptării mesajului scris, accentele formative sunt pe semnificații și pe explorarea acestora la nivelul textului scris (literar și nonliterar). Structurarea competențelor se raportează la procesele lecturii din cadrul de referință PIRLS și la receptarea literaturii din cadrul LiFT. Din perspectiva PIRLS, lectura, în scop informativ sau în scop estetic, înseamnă comprehensiune, care se construiește treptat, de la simplu la complex, prin antrenarea a patru procese cognitive esențiale: identificarea de informații explicit formulate, realizarea de deducții simple, integrarea și interpretarea ideilor și a informațiilor, evaluarea critică a conținutului și a elementelor textuale. În demersurile focalizate pe formarea competențelor de lectură, cadrul didactic trebuie să proiecteze activități coerente pentru antrenarea treptată a celor patru procese, care să ducă la o înțelegere profundă a textelor, la evaluări critice, la formulare de răspunsuri personale față de cele citite susținute cu elemente/ cu exemple din mesajele scrise.

LiFT valorifică experiențe didactice europene, valoroase în abordarea lecturii literare în context școlar și pledează pentru importanța trezirii interesului elevului, a motivației sale, ca prim pas pentru formarea unei atitudini pozitive față cunoașterea lumii prin lectură. Este necesar ca alegerea textelor literare ce urmează a fi abordate în clasă să corespundă nevoilor elevilor, intereselor acestora și reprezentărilor lor despre lume. De asemenea, investigarea lumilor ficționale, prin sarcini simple, dar relevante pentru elevi, îi ajută să extragă informația semnificativă dintr-un text, să o lege de propria viață, să compare lumea reală cu cea ficțională și să-și susțină punctele de vedere cu argumente valide.

Așadar, lectura este un scop explicit al învățării, de maximă importanță pentru cunoaștere și pentru dezvoltarea personală a elevului, nefiind un mijloc pentru practicarea vocabularului și a gramaticii.

Exprimarea orală și redactarea

În privința producerii de mesaje orale și scrise, accentele formative sunt puse pe valorizarea intereselor elevilor din perspectiva exprimării de idei, de păreri, de emoții pe tematici relevante pentru experiențele lor. Succesul unor activități de exprimare depinde de semnificația lor pentru elevul înțeles în individualitatea sa, cu un profil cognitiv și afectiv propriu. Totodată, sunt valorizate experiențele de

interacțiune care pun bazele nu doar pentru comunicarea eficientă, dar și pentru socializare.

Temele de redactare, precum și problematicile abordate în producerea orală trebuie să traducă intenții autentice din perspectiva elevului. Rezolvarea unor sarcini stereotipe, repetitive va conduce, așadar, la abordări superficiale, la lipsa motivației și a încrederii în sine, în propriile idei.

Din acest motiv, în prezentul document, producerea de texte orale sau scrise pune accent pe relevanța contextului de comunicare, pe interogare, pe explorarea universului copilului, inclusiv prin apelul la noile tehnologii. Sunt evidențiate, de asemenea, situații în care, pentru a se exprima, elevii pot folosi și alte coduri în afara codului lingvistic (de exemplu, desene, colaje, ritm).

Modelul comunicativ-funcțional și abordarea conținuturilor

În documentul de față, categoriile de conținut sunt preluate dintre cele stipulate în Recomandarea Parlamentului European pentru formarea competențelor cheie. Conținuturile sunt tratate ca bază de operare pentru structurarea competențelor, nu ca scopuri în sine.

În privința elementelor de construcție a comunicării, am optat pentru intuirea regularităților din mesajele vehiculate, pentru identificarea acestora în context. Propunem ca sesizarea semnificației categoriilor gramaticale și a claselor morfologice să se realizeze prin jocuri de imaginație și prin analogii reprezentative. De exemplu, *putem pleca să explorăm spațiul galactic și în cele din urmă vom ajunge pe o planetă unde vom poposi. Acolo nimic nu seamănă cu Terra. Va trebui să inventăm nume pentru tot ceea ce vedem. Vom constata că toate aceste nume au anumite caracteristici exact ca acelea din lumea noastră. Și pentru că toate acestea trebuie să aibă un nume le-am spus „substantive”*.

Exemplul de mai sus ilustrează că, în acest mod, modelul comunicativ-funcțional poate fi aplicat efectiv în clasă.

Demersul constructivist, adoptat în contemporaneitate, presupune, așadar, explorarea de către elevi a realității comunicării în același mod în care au făcut-o în trecut aceia care au scris gramaticile, nu cu scopul de a scrie ei – elevii - alte tratate, ci de a comunica eficient, responsabil.

Tematica textelor trebuie să reflecte universul copilăriei și valorile proprii acestuia. Autorii de manuale vor utiliza atât texte create de aceștia, cât și texte folclorice și ale scriitorilor rromi din România și din străinătate. Manualul se va încheia cu câte un vocabular rrom-român și român-rrom, structurate pe baza cuvintelor întâlnite în manualul respectiv.

Listă orientativă de autori și texte

Lista este orientativă – autorii de manuale/ profesorii vor selecta autorii și textele considerate adecvate demersului propus.

AUTORI RROMI:

Andre Barthelemy: *Kajsan.*

Borcoi Jupter: *I zor thaj i godi; Sar si o nasulipen; Duj amala; I doș; O lacho amal; Duj chave.*

Costică Bățalan: *O Phuro Krăcuno.*

Eslam Drudak: *E chona.*

Gheorghe Sarău: *O zukel o rikono vaj i mūca?; O ivend; O manuș thaj le duj pesqe chaja; I Svūnta Sara; O pašmilaj; O Uštāvipen le Isusosqo; So ingeren e kanzūrke pumare dumesθe?; I rromani chib.*

Karszàli Ervin și Rosztàs Farkas: *O rrom thaj i balval; Sa maṅçal!*

Lèksa Manuș: *Dade, kin maṅqe grastorres!; Phen tu maṅqe, chavorro!*

Mateom Maximoff: *Bitīnav tumenqe mirre asva.*

Nina Vinkova: *O brišind.*

Octavian Bonculescu: *Rodipen.*

Rosztas György: *O kermuso.*

Rajko Djurić: *E dajaqe jakha; So zanav?; So kerel o lav?; I sazangli chib.*

Romka Demeter: *Te avelas man grastorro parno!; Murre dadesqe.*

TRADUCERI ȘI ADAPTĂRI DIN LITERATURA UNIVERSALĂ realizate de:

Gheorghe Sarău: *O pučhipen k-e duj droma; I paramiçi la molăqi, poveste grecească; I buzni thaj le trin buznorre, Anton Pann: Anθar e svătură le godăver phuresqe; Dade!a, amare!a; Petre Petcuț: O Ștefăn Răzvân, o baro raj la Moldoviaqo; O zidări; Umberto Eco: Jekh șoșoj... aver șoșoj...; Mokcsay Gyulane: O rrom thaj i astarni le ruvenqi, O bičajlo rrom.*

Marcel Courthiade: *Esop: O Lăčhipen thaj o Nasulipen; Sar o șoșoj mudardăs le ruves; A.A. Milnesqo: O ričhinorro Vini zal k-o șoșoj; I kakarășka thaj o kalo sap; Jekh godăver rromni.*

Mantu Stoica: *K-o Betleèmo tele, Adēs Biandilo o Xristos, Thaj so șukar nevipen, E ivendesqe luludă, O phuro parne balenča.*

Sorin Aurel Sandu: *Anton Pann: Anθa' o siklipe'.*

Octavian Bonculescu: *O gonorro duje lovenča, dramatizarea în versuri realizată de Elena Nuică.*

Isabela Bănică: *Katarina Taikon: I Katitzi.*

Alte traduceri și adaptări: *Sar i čik kerdili manro, culeasă de la rromii căldărari din Franța; O bakro, adaptare după o poveste culeasă de la rromii căldărari din Franța; O rrom, o phuro thaj le duj piră, poveste veche din Balcani; Lil Indiaθar, adaptare după J.S. Pathania.*

Listă orientativă de autori și texte – traducere în limba română

Lista este orientativă – autorii de manuale/ profesorii vor selecta autorii și textele considerate adecvate demersului propus.

AUTORI RROMI:

Andre Barthelemy: *Unde ești.*

Borcoi Jupter: *Puterea și mintea; Cum este răutatea; Doi prieteni; Vina; Prietenul cel bun; Doi*

Costică Bățălan: *Moș Crăciun.*

Eslam Drudak: *Lunile.*

Gheorghe Sarău: *Câinele, cățelul sau pisica?; Iarna; Omul și cele două fiuce; Sfânta Sara; Primăvara; Învierea lui Isus; Ce poartă aricii pe spatetele lor?; Limba rromani.*

Karszàli Ervin și Rosztàs Farkas: *Rromul și vântul; Tot cu mine!*

Lèksa Manus: *Tată, cumpără-mi căluț!; Spune-mi, copilașule!*

Mateom Maximoff: *Vă vând lacrimile mele.*

Nina Vinkova: *Ploaia.*

Octavian Bonculescu: *Căutare.*

Rosztas György: *Șoarecele.*

Rajko Djurić: *Ochii mamei; Ce știi?; Ce face cuvântul?; Limba de toți știută.*

Romka Demeter: *Dacă aș avea un căluț alb!; Tatălui meu.*

TRADUCERI ȘI ADAPTĂRI DIN LITERATURA UNIVERSALĂ realizate de:

Gheorghe Sarău: *Întrebarea la răscruce de drumuri; Povestea vinului, poveste grecească; Capra cu trei iezi; Anton Pann: Din sfaturile bătrânului înțelept; Tatăl nostru; Petre Petcuț: Ștefan Răzvân, domnitorul Moldovei; Zidarul; Umberto Eco: Un iepure ... alt iepure ...; Mokcsay Gyulane: Rromul și capcana pentru lupi, Rromul nesătul.*

Marcel Courthiade: *Esop: Bunătatea și Răutatea; Cum iepurele l-a omorât pe lup; A.A. Milnesqo: Ursulețul Vini merge la iepure; Coțofana și șarpele negru; O femeie înțeleaptă.*

Mantu Stoica: *Jos la Betleem, Astăzi s-a născut Hristos, O ce veste minunată, Florile dalbe, Moș Crăciun cu plete dalbe.*

Sorin Aurel Sandu: *Anton Pann: Despre învățători.*

Octavian Bonculescu: *Punguța cu doi bani, dramatizarea în versuri realizată de Elena Nuică.*

Isabela Bănică: *Katarina Taikon: Katitzi.*

Alte traduceri și adaptări: *Cum noroiul a devenit pâine, culeasă de la rromii căldărari din Franța; Berbecul, adaptare după o poveste culeasă de la rromii căldărari din Franța; Rromul, bătrânul și cele două oale, poveste veche din Balcani; Carte din India, adaptare după J.S. Pathania.*

Grupul de lucru

Gheorghe Sarău	Ministerul Educației Naționale
Ionel Cordovan	Școala Gimnazială „Puiu Sever”, Ineu
Noemi Cordovan	Școala Gimnazială „Puiu Sever”, Ineu

**Programe
școlare
pentru
învățământul
gimnazial**

Anexa nr. 3 la ordinul ministrului educației naționale nr. 3393 / 28.02.2017

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE

**Programa școlară
pentru disciplina**

LIMBA ȘI LITERATURA MATERNĂ RROMANI
Clasele a V-a – a VIII-a

București, 2017

Notă de prezentare

Programa școlară pentru disciplina *Limba și literatura maternă rromani* reprezintă oferta curriculară pentru clasa a V-a. Conform *planului-cadru de învățământ*, aprobat prin OMENCS nr. 3590/05.04.2016, limba și literatura maternă rromani are alocate 4 ore pe săptămână.

Concepția acestei programe are în vedere *Documentul de fundamentare a noului plan-cadru pentru gimnaziu (2016), Recomandarea Parlamentului European și a Consiliului Uniunii Europene privind competențele-cheie din perspectiva învățării pe parcursul întregii vieți (2006/962/EC)* – document european de referință, instrument care susține necesitatea unui set de competențe-cheie care să îi permită viitorului cetățean să se adapteze în mod flexibil la o lume caracterizată prin schimbare rapidă și profundă interconectare, precum: comunicare în limba maternă, comunicare în limbi străine, competență digitală, a învăța să înveți, competențe sociale și civice, spirit de inițiativă și antreprenariat, sensibilizare și exprimare culturală.

Programa de limba și literatura maternă rromani favorizează abordarea învățării din perspectivă inter- și transdisciplinară, conform prevederilor din *Legea educației naționale*, urmărind:

- înțelegerea faptelor de limbă și a coerenței lor structurale, pornind de la mecanismele esențiale de generare a mesajului în comunicare orală și scrisă;
- asigurarea controlului asupra uzului comunicării lingvistice în activități de ascultare, vorbire, lectură și scriere, în raport cu norma limbii rromani în vigoare;
- cunoașterea și înțelegerea elementelor fundamentale de ordin lexical și gramatical, comune limbii rromani și altor limbi de contact, într-o viziune sincronică;
- dobândirea unor competențe de lectură pe care elevii să le poată folosi în contexte diverse de viață în școală și în afara ei;
- asumarea valorilor etice și a idealurilor umaniste naționale și europene, definitorii pentru omul modern, necesare propriei dezvoltări afective și morale, având ca reper modelul sociocultural contemporan.

Limba și literatura maternă rromani reprezintă o disciplină complexă, care cuprinde, în manieră integrată, trei componente:

- componenta lingvistică, aparținând științelor limbii, care asigură uzul corect și eficient al limbii;
- componenta interrelațională, aparținând științelor comunicării;
- componenta estetică și culturală, aparținând literaturii ca artă a cuvântului.

Componenta lingvistică asigură baza dezvoltării la elevi a competenței de comunicare, prin înțelegerea importanței codului lingvistic, esențial pentru comunicarea eficientă. Învățarea corectă și dirijată a normei limbii literare are un rol reglator pentru comunicarea corectă și nuanțată în limba rromani, având în vedere experiența de învățare a elevului, anterioară perioadei de școlaritate, când contactul copilului cu limba rromani este preponderant la nivel dialectal. Astfel, se dezvoltă componenta tranzitivă a comunicării, în raport de complementaritate cu cea reflexivă, fapt care fundamentează conștientizarea identității de către fiecare elev și contribuie la dezvoltarea psihosocială și culturală armonioasă a acestuia. Totodată, raportarea continuă la normă, precum și înțelegerea variațiilor admise de aceasta asigură succesul în activitatea de învățare formală, nonformală și informală reflectată în complexitatea universului cognitiv al elevului.

Componenta interrelațională vizează dobândirea competenței de comunicare, în sens larg, bazată pe comunicarea orală sprijinită pe elemente de retorică, în corelare directă cu deprinderile de comportament comunicativ, dar și pe comunicarea scrisă, prin aplicarea, în manieră complementară, a procedeelelor tradiționale și moderne de comunicare. Prin valorificarea acestei componente, disciplina *Limba și literatura maternă rromani* asigură conștientizarea de către elev a faptului că orice act de comunicare se bazează pe punerea în comun a informațiilor transmise prin mesaje de către toți participanții la procesul de comunicare și are ca efect imediat sporirea experienței cognitive individuale. Totodată, comunicarea impune și respectarea unor norme comportamentale care asigură starea de confort social și cultural, cu manifestare dincolo de mediul școlar și cu efect pe tot parcursul vieții.

Componenta estetică și culturală vizează sensibilizarea elevului, prin apelul la dimensiunea afectivă a personalității. Literatura deschide perspectiva unor alternative ficționale la modelul social, fiind, pentru elev, un spațiu al jocului de rol, care îi poate facilita inserția socială în viața de adult. Studiul literaturii vizează și modelarea universului cultural, respectând particularitățile fiecărui elev, tocmai prin posibilitatea pe care acesta o are de a selecta, prin lectură, modelele care i se potrivesc personalității și structurii sale temperamentale. Astfel, studiul fenomenului literar dezvoltă și stimulează creativitatea, contribuind substanțial la definirea individualității, ca expresie a libertății de receptare, și la conectarea acesteia la modelul social în care trăiește elevul.

Limba, ca instrument principal de organizare a gândirii, reunește sisteme interdependente de semne și simboluri a căror menire este crearea de sens, prin transmiterea de mesaje. Prin limbă, se construiește identitatea

personală, dar și cea națională, a culturii de origine, precum și relațiile interpersonale, care favorizează participarea la viața social sub multiplele ei fațete. Învățarea limbii rromani ca idiom matern începe de la naștere și continuă pe tot parcursul vieții, inclusiv în forma elevate, literară, fiind mijlocul de exprimare a gândurilor, a sentimentelor și a experienței personale.

Comunicarea lingvistică, într-o primă fază, în idiomul rrom matern, apoi în limba rromani comună – în cadru instituționalizat, școlar - este esențială în definirea mediului familial și afectiv, dând sens existenței socioculturale a fiecărui individ și asigurând conștiința identității rrome. Fiecare copil care vine la școală are abilități de comunicare în limba maternă sau și într-o altă limbă, dar esențial este ca, în cadru instituționalizat, acesta să dobândească, în primul rând, achiziții fundamentale corecte privind comunicarea în limba rromani comună, care constituie cheia spre comunicarea cu vorbitorii rromi ai diverselor dialecte din aria de răspândire românească și internațională, dar constituie și bază pentru achizițiile vizând alte limbi.

Prezenta programă asigură promovarea dezvoltării personale a elevului care studiază limba/ în limba rromani într-un cadru sociocultural largit. A dobândi competențe generale, precum *a ști, a pune în aplicare, a avea atitudini și reacții adecvate* reprezintă o dimensiune semnificativă a demersului didactic prin care programa va fi aplicată în școală.

La nivel gimnazial, în cadrul învățământului obligatoriu, disciplina *Limba și literatura maternă rromani* oferă spațiul de construire corectă, complexă și armonioasă a personalității umane inserate diacronic în paradigma postmodernității, vizând - deopotrivă - perspectivele istorică, estetică și culturală prin care se redefinește relația dintre persoană și universul exterior acesteia. Această disciplină de studiu construiește coerent relația dintre cultură, ca artefact și școală – ca instrument de transmitere a culturii, prin punerea la dispoziție a unei programe de gimnaziu caracterizate prin bogăție, recursivitate, interconexiuni și rigoare, valorificând teoria inteligențelor multiple și învățarea prin cooperare, într-o abordare interculturală și integrată a curriculumului.

Programa elaborată în contextul noii paradigme educaționale vizează:

- *împlinirea* idealului educațional al școlii românești derivat din idealul european al educației;
- *adecvarea* programei la arhetipul sociocultural național coroborat cu cel universal, prin corelarea tradiției cu viziunile novatoare;
- *corelarea cu programele pentru limba și literatura maternă din România și din alte țări.*

Programa școlară pentru disciplina *Limba și literatura maternă rromani* are următoarea structură:

- Notă de prezentare
- Competențe generale
- Competențe specifice și exemple de activități de învățare
- Conținuturi
- Sugestii metodologice

Programa, bazată pe *modelul comunicativ-funcțional*, recomandă valorificarea tuturor experiențelor de învățare ale elevilor, integrând cele trei dimensiuni ale educației (formală, nonformală și informală), ale căror interferențe favorizează dezvoltarea la elev a competențelor generale, prin intermediul celor specifice, asociate cu activități de învățare adecvate și aplicate la conținuturile propuse.

În concluzie, prin complexitatea structurală și de conținut, disciplina *Limba și literatura maternă rromani* contribuie la construirea și la dezvoltarea tuturor competențelor cheie, fiind fundamentul în definirea idealului educațional de tip european – *învățarea pe toată durata vieții*.

Competențe generale

- 1. Participarea la interacțiuni verbale în diverse situații de comunicare, prin receptarea și producerea textului oral**
- 2. Receptarea textului scris de diverse tipuri**
- 3. Redactarea textului scris de diverse tipuri**
- 4. Utilizarea corectă, adecvată și eficientă a limbii în procesul comunicării orale și scrise**
- 5. Manifestarea unui comportament empatic cultural și intercultural**

CLASA a V-a

Competențe specifice și exemple de activități de învățare

1. Participarea la interacțiuni verbale în diverse situații de comunicare prin receptarea și producerea textului oral

Clasa a V-a
<p>1.1. Formularea ideilor principale și a temei din texte narative simple, monologate și dialogate</p> <ul style="list-style-type: none"> - transcrierea unor cuvinte/ grupuri de cuvinte ilustrative pentru tema textului oral - extragerea ideilor principale din diferite texte
<p>1.2. Identificarea unor informații esențiale și de detaliu, a intențiilor de comunicare explicite și/ sau a comportamentelor care exprimă emoții din texte narative, monologate sau dialogate</p> <ul style="list-style-type: none"> - identificarea stărilor/ emoțiilor/ sentimentelor emițătorului din diferite texte - completarea unor enunțuri date, referitoare la diferite aspecte, folosind cuvinte din textele ascultate - identificarea elementelor nonverbale/ paraverbale care facilitează comunicarea, transferându-le în alte situații de comunicare
<p>1.3. Prezentarea orală, pe baza unor repere date de profesor, a unor informații și a unor idei, exprimând opinii, emoții și sentimente prin participarea la discuții pe teme familiare, de interes sau pornind de la textele ascultate/ citite</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de ordonare cronologică a unor informații și idei dintr-un set de texte cu aceeași temă - reluarea unei idei/ informații audiate
<p>1.4. Selectarea unor elemente paraverbale și nonverbale, în funcție de situația de comunicare</p> <ul style="list-style-type: none"> - mimarea unei situații de comunicare - completarea unei fișe de evaluare a comportamentului nonverbal pentru participanții la un dialog pe o temă familiar
<p>1.5. Realizarea unei interacțiuni verbale cu doi interlocutori, prin inițierea, menținerea, încheierea conversației/ discuției, folosind strategii simple de ascultare activă</p> <ul style="list-style-type: none"> - construirea unei comunicări dialogate folosind formule specifice date - continuarea unui dialog pe o temă dată
<p>1.6. Manifestarea unui comportament comunicativ politicos față de interlocutor(i) în interacțiunea față-în-față sau în cea mediată, prin gestionarea emoțiilor</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de exprimare orală a ideilor, pornind de la texte citite/auzite - completarea unor enunțuri cu elemente care să exprime manifestarea atenției și a empatiei față de interlocutori (de exemplu: formule de adresare, formule de politețe)
<p>1.7. Observarea comportamentelor și a atitudinilor comunicative, identificând aspectele pozitive și pe cele care necesită îmbunătățire, pe baza unor criterii simple oferite de profesor</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de discriminare a mesajului unei comunicări în funcție de comportamentul diferit al interlocutorilor - compararea comportamentelor interlocutorilor dintr-o secvență de film sau dintr-o imagine

2. Receptarea textului scris de diverse tipuri

Clasa a V-a
<p>2.1. Identificarea informațiilor importante din texte continue, discontinue și multimodale</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de lectură predictivă - extragerea informațiilor esențiale și de detaliu dintr-un text continuu/discontinuu/ multimodal - imaginarea unei continuări a întâmplărilor narate - exerciții ghidate de lectură a imaginii - exerciții de identificare a elementelor importante din text, pe baza achiziționării și a ordonării noilor

<i>informații</i>
<p>2.2. Identificarea informațiilor importante din texte continue, discontinue și multimodale</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de lectură predictivă - extragerea informațiilor esențiale și de detaliu dintr-un text continuu/discontinuu/ multimodal - imaginarea unei continuări a întâmplărilor narate - exerciții ghidate de lectură a imaginii - exerciții de identificare a elementelor importante din text, pe baza achiziționării și a ordonării noilor informații
<p>2.3. Identificarea temei și a ideilor principale din texte diverse</p> <ul style="list-style-type: none"> - recunoașterea reperelor spațiale și temporale din texte diverse - alcătuirea planului simplu de idei în funcție de tematica textului și de tipul acestuia - exerciții de completare și de interpretare a unei grile de autoevaluare în vederea înțelegerii mesajului scris - exerciții de ordonare cronologică a unor idei dintr-un text dat - exerciții de lectură selectivă pentru desprinderea informațiilor esențiale și de detaliu dintr-un text citit pe baza unui organizator grafic - exerciții de selectare și de ierarhizare a informațiilor relevante din textele literare sau nonliterare în vederea înțelegerii mesajului scris
<p>2.4. Formularea unui răspuns personal și/ sau a unui răspuns creativ pe marginea unor texte de diferite tipuri, pe teme familiare</p> <ul style="list-style-type: none"> - reformularea unui mesaj din perspectiva emițător-receptor - completarea spațiilor libere dintr-un dialog pe teme familiare
<p>2.5. Manifestarea interesului și a puterii de concentrare în timpul lecturii unor texte pe teme familiare</p> <ul style="list-style-type: none"> - reluarea lecturii după criterii date - extragerea dintr-un text a elementelor specifice, pentru a susține o opinie referitoare la informația asimilată - observarea valorii expresive a părților de vorbire din textele abordate
<p>2.6. Observarea comportamentelor și a atitudinilor de lectură, identificând aspectele care necesită îmbunătățire</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de citire fluentă și expresivă a textului scris - antrenare în dialoguri simple, pe teme de interes, de tipul „întrebare – răspuns”, pentru a verifica dacă mesajul textului a fost înțeles

3. Redactarea textului scris de diverse tipuri

Clasa a V-a
<p>3.1. Redactarea unui text scurt pe teme familiare, având în vedere etapele procesului de scriere și structurile specifice, pentru a comunica idei și informații sau pentru a relata experiențe trăite sau imaginate</p> <ul style="list-style-type: none"> - realizarea planului unei compuneri, urmând un model dat - prezentarea unei scene narrative dintr-o creație literară - descrierea unui personaj/ persoană/ animal/ peisaj, folosind categorii gramaticale și semantice diferite - exerciții de redactare a unei compuneri
<p>3.2. Redactarea, individual și/ sau în echipă, a unui text simplu, pe o temă familiară, cu integrarea unor imagini, desene</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de asociere corespunzătoare text-imagine/ desen - elaborarea, în echipă/ individual, a unei prezentări cu ajutorul noilor tehnologii - exerciții de ilustrare a atitudinii/ emoției prin folosirea de emoticoane
<p>3.3. Analizarea constantă a propriului scris/a unor texte diverse din punctul de vedere al corectitudinii, al lizibilității, al coerenței și al clarității</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de transcriere a unor scurte texte/ fragmente <li style="padding-left: 20px;">exerciții de dictare de scurte texte/ de fragmente/ autodictare, urmărind utilizarea semnelor de

punctuație și de ortografie, în funcție de intenția de comunicare și de mesajul transmis

3.4. Observarea atitudinilor manifestate în procesul redactării unui text, identificând aspectele care necesită îmbunătățire

- *identificarea atitudinii manifestate de un personaj în procesul redactării unui text, urmărind compararea cu propria atitudine*

4. Utilizarea corectă, adecvată și eficientă a limbii în procesul comunicării orale și scrise

Clasa a V-a

4.1. Utilizarea achizițiilor sintactice și morfologice de bază ale limbii rromani standard pentru înțelegerea și exprimarea corectă a intențiilor comunicative

- *exerciții de completare a cuvintelor într-un text lacunar, pe baza regulilor de acces la cuvânt (întreruperi, suprapuneri, așteptarea rândului la cuvânt)*
- *exerciții de folosire a elementelor verbale, nonverbale și paraverbale adecvate contextului și scopului vizat (mesaje orale diverse, ficționale și nonficționale)*

4.2. Aplicarea achizițiilor lexicale și semantice de bază, în procesul de înțelegere și de exprimare corectă a intențiilor comunicative

- *povestirea unei întâmplări reale/ imaginare*
- *exerciții de precizare a sinonimelor, a antonimelor unor cuvinte date*
- *exerciții de identificare a sensurilor cuvintelor în funcție de context*
- *exerciții de utilizare corectă a normelor gramaticale, fonetice și lexicale în mesaje pe teme de interes în contexte familiare și nonfamiliare*
- *traduceri ale unor unități frazeologice date*

4.3. Monitorizarea propriei pronunții și scrieri și a pronunției și scrierii celorlalți, valorificând achizițiile fonetice de bază

- *exerciții de relaționare a sunetului cu litera și de identificare a rolului semnelor diacritice în rostirea sunetelor specifice limbii rromani*
- *exerciții de scriere, de transcriere și de rescriere corectă a unor texte*
- *recitarea unor poezii cu/ fără fundal sonor*

4.4. Respectarea convențiilor ortografice și ortoepice în utilizarea structurilor fonetice, lexicale și sintactico-morfologice în interacțiunea verbală

- *exerciții de utilizare a semnelor de punctuație și de ortografie, în funcție de intenția de comunicare și de mesajul transmis*
- *exerciții de identificare a formei corecte a unor fapte de limbă*
- *jocuri de cuvinte/ fraze bazate pe confuzii fonetice/ lexicale/ sintactico-morfologice*

4.5. Utilizarea competenței lingvistice în corelație cu gândirea logică/ analogică, în procesul de învățare pe tot parcursul vieții

- *exerciții de modificare/ transformare a unor enunțuri în funcție de deprinderile dobândite*
- *exerciții de comparare a scrierii, cu norma limbii rromani standard*

5. Manifestarea unui comportament empatic cultural și intercultural

Clasa a V-a

5.1. Asocierea unor experiențe proprii de viață și de lectură cu acelea provenind din alte culturi

- *prezentarea unor experiențe similare sau diferite privitoare la viața de familie, la valorile promovate în școală etc., pornind de la tradiții întâlnite în textele orale sau scrise studiate*
- *realizarea unor proiecte tematice de promovare a unor elemente de cultură locală, regională, națională*
- *exerciții de identificare a unor similitudini între culturi diferite, identificate în texte studiate și în experiențele proprii de viață și ale altor copii*

5.2. Identificarea unor tipare privitoare la cultura proprie și la cultura altor popoare

- *exerciții de identificare a unor valori culturale specifice țării noastre promovate în textele unor autori rromi*
- *exerciții de identificare a unui set de convenții și valori recunoscute social și cultural*

Conținuturi

Tema generală: EU ȘI UNIVERSUL MEU FAMILIAR

Domenii de conținut	Conținuturi
Comunicare orală	<ul style="list-style-type: none"> - Roluri în comunicare: vorbitor, ascultător - Elemente paraverbale (intensitate vocală, intonație, tempoul vorbirii) și nonverbale (mimică, poziții corporale, contact vizual). Elementele nonverbale și paraverbale ca mărci ale personalității individului - Strategii de concepere și de comprehensiune a textului oral: cuvinte-cheie, idei principale, temă, informații generale și de detaliu - Strategii de ascultare activă: ascultarea atentă a interlocutorului fără a-l întrerupe, reținerea corectă a informațiilor, întrebări de clarificare, reformularea unui pasaj, confirmarea prin mijloace nonverbale sau paraverbale a atenției acordate interlocutorului - Atitudini comunicative: atenție, empatie - Exprimarea adecvată a emoțiilor
<p>➤ Texte orale propuse pentru ascultare: <i>anunțuri, cântece pentru copii, povești și poezii (pot fi folosite audiobook-uri, înregistrări ale unor emisiuni sau lecturi orale realizate de profesor/ actor și/ sau elevi). Tipuri de interacțiune propuse: prezentări simple pe teme date, povestiri, dialoguri între doi participanți</i></p>	
Lectură	<ul style="list-style-type: none"> - Tipare textuale de structurare a ideilor: narativ, descriptiv <ul style="list-style-type: none"> • Cuvinte-cheie, idee principală, temă • Planul simplu de idei • Textul narativ <ul style="list-style-type: none"> ○ Textul narativ literar. Acțiune, personaj, timp, spațiu ○ Textul narativ nonliterar ○ Textul narativ în texte multimodale (text și imagine – banda desenată) • Textul descriptiv (literar/nonliterar) • Textul explicativ (aplicativ) - Strategii de comprehensiune: inferențe simple, predicții, reprezentări mentale, răspuns afectiv, integrarea informațiilor textului în propriul sistem de cunoștințe; împărtășirea impresiilor de lectură - Strategii de interpretare: interpretarea limbajului figurat (personificarea, comparația) - Interese și atitudini față de lectură
<p>➤ Texte recomandate (fără definirea conceptelor, text integral sau fragment):</p> <p>a) <i>texte continue (alcătuite din enunțuri organizate în paragrafe), ficționale și nonficționale/ texte literare și nonliterare: poezii, texte epice pentru copii, postări online</i></p> <p>b) <i>texte discontinue: tablă de materii/ cuprins, liste, tabele, calendare, articole etc.</i></p> <p>c) <i>texte multimodale: manualul, benzile desenate</i></p>	
Redactare	<ul style="list-style-type: none"> - Etapele scrierii: generarea ideilor, planificare, scriere: <ul style="list-style-type: none"> (a) descoperirea unor subiecte din universul familiar (b) restrângerea unor teme la aspecte particulare (c) încadrarea în subiect - Prezentarea textului: scrisul de mână, așezarea în pagină inserarea unor desene, grafice, fotografii - Planul simplu de idei - Părțile textului: introducere, cuprins, încheiere, paragrafe - Stil: corectitudine gramaticală, respectarea convențiilor ortografice și de punctuație

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

<p>➤ Tipuri de texte recomandate pentru activitățile de redactare:</p> <p>a) <i>texte narative: relatarea unor experiențe personale, narațiuni ficționale</i></p> <p>b) <i>texte descriptive: autoportretul, descrierea unui loc, a unei ființe reale, a unui obiect</i></p>	
<p>Elemente de construcție a comunicării</p>	<p>Gramatică</p> <ul style="list-style-type: none"> - Enunțul. Punctuația - Propoziția simplă. Propoziția dezvoltată - Predicatul - Subiectul exprimat . Acordul subiectului cu predicatul - Atributul - Verbul (flexiunea verbului în raport cu numărul, persoana, modul și timpul) - Substantivul: genul, numărul. Tipuri de substantive: comun, propriu, însuflețit, neînsuflețit - Categoria determinării: articolul (hotărât, nehotărât) - Pronumele. Tipuri de pronume: pronumele personal - (Flexiunea pronumelui personal în raport cu persoana, numărul, genul) - Adjectivul - Clasificare, topică în limba rromani <p>Ortoepie și ortografie</p> <ul style="list-style-type: none"> - Alfabetul limbii rromani. Ordonarea cuvintelor după criteriul alfabetic. Dicționarul. Articolul de dicționar - Tipuri de sunete: Vocală. Consoană - Semivocală. Accentul. Silaba <p>Vocabular</p> <ul style="list-style-type: none"> - Structura cuvântului: Cuvântul, unitate de bază a vocabularului; Cuvântul și contextul; forma și sensul cuvintelor - Categoriile semantice: sinonime, antonime <p>Variație stilistică</p> <ul style="list-style-type: none"> - Limba standard. Normă și abatere - Istoria cuvintelor – variații ale formei și ale sensului în timp
<p>Elemente de interculturalitate</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Limba maternă – sursă esențială pentru dezvoltarea personală și pentru îmbogățirea bagajului cultural - Identitate personală – identitate națională – diversitate culturală și lingvistică

În studierea conținuturilor se vor urmări permanent aspectele normative ortoepice, ortografice, morfologice și de punctuație.

CLASA a VI-a

Competențe specifice și exemple de activități de învățare

1. Participarea la interacțiuni verbale în diverse situații de comunicare prin receptarea și producerea textului oral

Clasa a VI-a
<p>1.1. Parafrazarea, pe baza informațiilor explicite și implicite, a unor pasaje din diverse tipuri de texte orale narative, monologate și dialogate</p> <ul style="list-style-type: none">- exerciții de ascultare activă, punând întrebări referitoare la o idee/ o informație din textul audiat- parafrazarea unor enunțuri dintr-un text audiat- audierea de texte/mesaje- exerciții de plasare a unei secvențe dintr-o replică în alte enunțuri
<p>1.2. Identificarea unor informații, a intențiilor de comunicare, a emoțiilor și a atitudinilor comunicative din texte orale, monologate și dialogate</p> <ul style="list-style-type: none">- identificarea sensului global al unui text audiat- formularea ideilor principale dintr-un mesaj transmis de către un prieten/ coleg- utilizarea jocului de rol pe o temă dată, urmat de discuții privind intențiile de comunicare, emoțiile și atitudinile comunicative
<p>1.3. Prezentarea unor informații, idei, sentimente și puncte de vedere în texte orale, participând la discuții pe diverse teme sau pornind de la textele citite/ ascultate</p> <ul style="list-style-type: none">- elaborarea unui text oral pornind de la un enunț dat/ de la o imagine dată- exerciții de exprimare a unui punct de vedere referitor la o idee extrasă dintr-un text oral/ scris
<p>1.4. Adecvarea comunicării nonverbale și paraverbale la o situație dată, evidențiind ideile și atitudinile, în situații de comunicare față-în-față sau mediate</p> <ul style="list-style-type: none">- utilizarea jocurilor de rol cu folosirea dialogului pe diverse teme de interes- exerciții de identificare a două elemente paraverbale utilizate de un participant la o situație de comunicare
<p>1.5. Participarea la interacțiuni verbale simple cu mai mulți interlocutori, având în vedere cantitatea și relevanța informației transmise și primite</p> <ul style="list-style-type: none">- exerciții de construire a unei situații de comunicare pornind de la un aspect relevant pentru comportamentul școlar
<p>1.6. Manifestarea interesului față de ideile interlocutorilor și a disponibilității de implicare constructivă în comunicare, în activitățile de grup <i>elaborarea unor proiecte transdisciplinare de grup</i></p>
<p>1.7. Analizarea comportamentelor și a atitudinilor comunicative, evidențiind punctele tari și punctele slabe și oferind soluții de comunicare eficientă, pe baza criteriilor oferite de profesor și discutate cu colegii</p> <ul style="list-style-type: none">- exerciții de schimbare de rol într-o situație de comunicare, evidențiind elementul personal construit- exerciții de completare a unui test de evaluare a comportamentelor interlocutorilor prin prezentări realizate cu ajutorul noilor tehnologii

2. Receptarea textului scris de diverse tipuri

Clasa a VI-a
2.1. Corelarea informațiilor explicite și implicite din texte continue, discontinue și multimodale <i>- identificarea emoțiilor, a sentimentelor și a atitudinilor exprimate într-un text literar și/ sau nonliterar</i>
2.2. Identificarea ideilor principale și secundare prin punerea în relație a diverselor părți ale textului <i>- alcătuirea planului dezvoltat de idei prin detalierea elementelor specifice textului abordat</i> <i>- utilizarea unor mesaje sau a unor enunțuri care să exprime opinia personală privitoare la text</i> <i>- descrierea unui personaj, prin utilizarea categoriilor semantice și gramaticale învățate</i>
2.3. Prezentarea unor răspunsuri personale, creative și critice pe marginea unor texte de diverse tipuri <i>- relatarea unor întâmplări personale, cu inserarea unor fragmente descriptive sau povestirea subiectului unei opere epice</i> <i>- realizarea planului sinoptic (hartă textului) al unui text literar prin identificarea elementelor de bază din cadrul textului</i> <i>- exerciții de utilizare a descrierii și a autocaracterizării în scopul unei mai bune cunoașteri</i>
2.4. Manifestarea preocupării de a înțelege diverse tipuri de texte citite <i>- colectarea de informații din diverse surse – manuale, documente, seriale, experiență proprie</i> <i>- exerciții de justificare a unor puncte de vedere pe teme diferite, de interes personal sau școlar</i>
2.5. Evaluarea strategiilor de lectură, a volumului și a diversității materialelor citite <i>- stabilirea criteriilor de selectare a lecturii și a reperelor valorice în contextul cultural dat;</i> <i>- redactarea unui eseu/ a unei compuneri care să valorifice experiența dobândită în situații diverse (excursii tematice, serbări etc.).</i>

3. Redactarea textului scris de diverse tipuri

Clasa a VI-a
3.1. Redactarea unui text, pe un subiect la alegere, având în vedere etapele procesului de scriere și structurile specifice, pentru a comunica idei și informații sau pentru a relata experiențe trăite sau imaginate <i>- Utilizarea brainstorming-ului pentru generarea ideilor care pot fi incluse într-un text care va fi redactat în clasă sau acasă</i> <i>- scrierea unui text cu început/cu sfârșit dat, integrând secvențe narative în texte dialogate sau secvențe descriptive în texte narative</i> <i>- elaborarea unei pagini de jurnal prin respectarea convențiilor acestui tip de discurs</i>
3.2. Redactarea, individual și/ sau în echipă, a unui text complex, cu integrarea unor grafice, tabele, scheme <i>- exerciții de asociere a unor texte cu o serie de scheme, tabele, grafice date etc.</i> <i>- exerciții de transpunere a unui text într-o schemă, într-un grafic sau într-un tabel</i>

- redactarea unui text pe baza informațiilor oferite de grafice, tabele, scheme

3.3. Adecvarea textului scris la situația și scopul de comunicare

- exerciții de concepere/realizare a unui afiș pe o temă dată
- exerciții de adecvare a mesajului la situația și scopul comunicării, prin selectarea unor cuvinte

3.4. Analizarea dificultăților de redactare, oferind soluții, pe baza criteriilor oferite de profesor și discutate cu colegii

- exerciții de identificare a aspectelor pozitive și negative în comportamentul manifestat în procesul redactării, pe baza unor criterii date

4. Utilizarea corectă, adecvată și eficientă a limbii în procesul comunicării orale și scrise

Clasa a VI-a

4.1. Utilizarea structurilor sintactice și morfologice de bază ale limbii rromani standard pentru înțelegerea și exprimarea corectă și precisă a intențiilor comunicative

- exerciții de completare, cu aplicarea cunoștințelor privind flexiunea verbală și nominală
- exerciții de folosire a elementelor verbale, nonverbale și paraverbale adecvate contextului și scopului vizat (mesaje orale diverse, ficționale și nonficționale/literare și nonliterare)

4.2. Aplicarea conștientă a achizițiilor lexicale și semantice de bază, din limba rromani standard, pentru exprimarea corectă a intenției comunicative

- completarea unor enunțuri cu faptele de limbă omise
- transformarea unor forme gramaticale în altele, cerute de context sau impuse de sarcină
- aplicarea în contexte noi și autentice a noilor achiziții lingvistice
- crearea unor jocuri de cuvinte, jocuri ortografice etc.

4.3. Valorificarea achizițiilor fonetice de bază, în realizarea propriei pronunții și scrieri și pentru evaluarea pronunției și scrierii celorlalți, prin raportarea la normă, cu scopul corectării erorilor în comunicare

- analiza unor enunțuri greșite și corectarea acestora în funcție de normele limbii actuale, în exerciții fonetice diverse

4.4. Utilizarea deprinderilor dobândite pentru monitorizarea corectitudinii comunicării, prin raportarea la normă

- identificarea greșelilor de semantică, fonetică, ortografie și de punctuație în mesaje online, e-mailuri, în texte scrise olograf
- aplicarea cunoștințelor dobândite prin jocuri/ rebusuri
- exerciții de precizare a sinonimelor, a antonimelor, a omonimelor unor cuvinte date
- identificarea sensurilor cuvintelor în funcție de context

4.5. Redactarea unor texte valorificând gândirea logică și competența lingvistică, în procesul de învățare pe tot parcursul vieții

- redactarea unor texte cu respectarea normei gramaticale în vigoare

5. Manifestarea unui comportament empatic cultural și intercultural

Clasa a VI-a

5.1. Investigarea unor cutume, obiceiuri și tradiții ale comunității în care trăiește elevul și ale unor comunități aparținând altor etnii în scopul cimentării unor comportamente ce privesc schimburile interculturale

- *discuții despre diferențele culturale ale comunității proprii și ale altor comunități etnice (comportamente sociale, valori, stil de viață)*
- *prezentări ale specificului local în spațiul tradițiilor rromane*

5.2. Analiza unor tipare privitoare la cultura proprie și la cultura altor popoare

- *elaborarea de materiale diverse (orale, scrise, multimodale) prezentând valorile promovate în tradițiile și obiceiurile diferitelor culturi*
- *analiza unor modele promovate în literatura rromani /sau universală și în alte arte (film, teatru, artă plastică etc.)*

Conținuturi

Tema generală: EU ȘI LUMEA DIN JURUL MEU

Domenii de conținut	Conținuturi
Comunicare orală	<p><i>La conținuturile din clasa a V-a (actualizate) se vor adăuga următoarele:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Strategii de ascultare activă: verificarea gradului de înțelegere a mesajului prin formularea unor întrebări de clarificare, de reformulare; semnale nonverbale de încurajare - Performarea actelor de limbaj: relația dintre structura lingvistică a actului de limbaj, intenția de comunicare și efectul actului de limbaj - Atitudini comunicative: interes, curiozitate, implicare, cooperare în activități de grup. Inteligența emoțională: exprimarea adecvată a emoțiilor
<p>➤ Texte orale propuse pentru ascultare: emisiuni radio, teatru radiofonic pentru copii, literatură pe audiobook (integral/ fragmente)</p> <p>➤ Tipuri de interacțiune propuse: monologate (prezentări pe teme date, povestiri) și dialogate (interacțiuni cu mai mulți participanți)</p>	
Lectura	<p><i>La conținuturile din clasa a V-a (actualizate) se vor adăuga următoarele:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Textul narativ literar – în proză, în versuri <ul style="list-style-type: none"> • Instanțele comunicării narrative: autor, narator, personaje • Narațiunea la persoana a III-a și la persoana I • Momentele subiectului/etapele acțiunii. Idei secundare. Planul dezvoltat de idei <ul style="list-style-type: none"> • Dialogul în textul literar - Textul narativ nonliterar - Textul descriptiv literar – în proză, în versuri - Versificație: rimă, strofă, măsura versurilor, ritmul (intuitiv) - Strategii de comprehensiune: reflecții asupra limbajului și a structurii textelor de tip narativ, descriptiv, dialogat; discuții pe marginea textelor citite - Strategii de interpretare: interpretarea limbajului figurat (epitetul, enumerația) - Interese și atitudini față de lectură
<p>➤ Texte recomandate:</p> <p>a) <i>texte continue, literare și nonliterare: povestiri clasice și contemporane, texte aparținând literaturii pentru copii, jurnale, scrisori, e-mailuri, reportaje de știri, postări online, recenzii pe web ale unei cărți</i></p> <p>b) <i>texte discontinue: grafice, diagrame</i></p> <p>c) <i>texte multimodale: reclame, articole de ziar sau de revistă cu imagini</i></p>	

<p>Redactare</p>	<p><i>La conținuturile din clasa a V-a (actualizate) se vor adăuga următoarele:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Etapele scrierii, cu accent pe: <ul style="list-style-type: none"> a) planul textului b) redactarea ciornei și a lucrării pe baza planului - Tipare textuale de structurare a ideilor: narativ, descriptiv, explicativ, narativ-descriptiv (prezentarea unui proces ca succesiune de etape) - Adecvarea la temă - Stil: proprietatea termenilor, puritate și adecvare situațională, originalitate - Prezentarea textului: scheme, tabele corelate cu conținutul textului - Elemente auxiliare în scriere (paranteze, sublinieri)
<p>➤ Tipuri de texte recomandate pentru activitățile de redactare:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) afișul, anunțurile de mică publicitate, scrisoarea, e-mailul, invitația, jurnalul, blogul b) texte narative la persoana I sau la persoana a III-a c) texte descriptive (descrierea unei ființe reale și/ sau imagine, a unui obiect imaginar, a unui fenomen, a unei emoții) 	
<p>Elemente de construcție a comunicării</p>	<p><i>La conținuturile din clasa a V-a (actualizate) se vor adăuga următoarele:</i></p> <p>Gramatică</p> <ul style="list-style-type: none"> - Predicatul - Subiectul - Complementul - Atributul - Verbul. Moduri verbale, timpuri verbale - Substantivul. Substantive însuflețite/ neînsuflețite. Cazul - Pronumele personal (flexiune cazuală) <p>Ortoepie și ortografie</p> <ul style="list-style-type: none"> - Grupurile vocalice - Despărțirea în silabe <p>Vocabular</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rolul contextului în crearea sensului - Sinonime/ Antonime
<p>Elemente de interculturalitate</p>	<p><i>La conținuturile din clasa a V-a (actualizate) se vor adăuga următoarele:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Interferențe culturale (culturi ale minorităților în spațiul rrom) - Limba și cultura rromani în Europa; comunitatea lingvistică a vorbitorilor de limbă rromani de pretutindeni - Valori ale culturii rome

În studierea conținuturilor se vor urmări permanent aspectele normative ortoepice, ortografice, morfologice și de punctuație.

CLASA a VII-a

Competențe specifice și exemple de activități de învățare

1. Participarea la interacțiuni verbale în diverse situații de comunicare prin receptarea și producerea textului oral

Clasa a VII-a
<p>1.1. Rezumarea unor texte de diverse tipuri și cu grade diverse de dificultate, monologate și dialogate</p> <ul style="list-style-type: none">- exerciții de disociere a ideilor principale de cele secundare dintr-un text monologat- reformularea unui mesaj dintr-un text monologat- rezumare orală a unor monologuri/dialoguri
<p>1.2. Sintetizarea informațiilor, a intențiilor de comunicare și a atitudinilor comunicative din diverse texte monologate și dialogate</p> <ul style="list-style-type: none">- exerciții de completare a unor fișe de lucru cuprinzând ideile principale dintr-un text monologat sau dialogat, numind și atitudinile comunicative ale participanților- exerciții de reformulare/parafrazarea unui mesaj dintr-un text monologat
<p>1.3. Prezentarea unor informații, idei și puncte de vedere în texte diverse, oferind detalii semnificative și exemple relevante, punctând esențialul prin diverse strategii didactice</p> <ul style="list-style-type: none">- exerciții de reconstituire cronologică a unor evenimente prezentate într-un text monologat- prezentarea unui punct de vedere sub forma unui e-mail trimis profesorului sau a unui eseu argumentativ- audierea unor prezentări și luarea de notițe, realizând asocieri între ceea ce știe și ceea ce află nou interlocutorul, privitor la o temă (achiziții vechi și noi)
<p>1.4. Prezentarea unui conținut în fața unui public cunoscut, adoptând comportamente paraverbale și nonverbale adecvate, transmițând informația prin coduri diverse de comunicare</p> <ul style="list-style-type: none">- exerciții de construire a unui desen/puzzle sau a unui tabel, ca moment de anunțare a unei prezentări- exerciții de sesizare a efectelor negative pe care excesul elementelor nonverbale le are asupra înțelegerii mesajului unui text
<p>1.5. Participarea la interacțiuni verbale diverse, apelând la strategii variate de ascultare activă și de negociere a informației și a relației cu interlocutorii</p> <ul style="list-style-type: none">- exerciții de anticipare a unor replici ale participanților la un dialog- reformulare/parafrazare/ierarhizare a informațiilor din intervențiile participanților la o situație de comunicare
<p>1.6. Manifestarea interesului față de ideile interlocutorilor și a disponibilității de implicare constructivă</p> <ul style="list-style-type: none">- exerciții de anticipare a unor reacții ale participanților la un dialog- exerciții de asumare a diferitelor roluri
<p>1.7. Evaluarea comportamentelor și a atitudinilor comunicative, identificând strategii personalizate în funcție de profilul psihologic, de interesele și de nevoile fiecăruia</p> <ul style="list-style-type: none">- exerciții de sesizare a corelației/dezacordului dintre comportamentul verbal și nonverbal- exerciții de formulare de întrebări privind așteptările/nevoile/atitudinile proprii și ale celorlalți în situații de comunicare reale sau simulate- audierea unor prezentări înregistrate, evaluând fluența, expresivitatea acestora- discuții privind modul în care se poate promova/corijă un tip de comportament generat de o situație de comunicare

2. Receptarea textului scris de diverse tipuri

Clasa a VII-a
<p>2.1. Recunoașterea structurilor logice în care sunt organizate informațiile din texte continue, discontinue și multimodale</p> <ul style="list-style-type: none">- formularea unor enunțuri privind mesajul unor texte continue, discontinue sau multimodale- identificarea trăsăturilor specifice unui text dramatic/liric- identificarea tehnicilor și a structurilor narative din textul suport
<p>2.2. Rezumarea unor texte, cu grade diverse de dificultate</p> <ul style="list-style-type: none">- coroborarea datelor schemelor logice ale textelor, asocierea termenilor în vederea redactării unui rezumat- exerciții de redactare a rezumatului pe etape prestabilite
<p>2.3. Compararea diferitelor tipuri de răspuns, a punctelor de vedere exprimate pe marginea unor texte diverse</p> <ul style="list-style-type: none">- exerciții de formulare a unor definiții expresive folosind corect tipurile de flexiune (nominală sau verbală)- producerea unor mesaje care să redea atitudini, folosind adecvat informații, categorii lingvistice învățate- exprimarea, susținerea și compararea opiniilor proprii în cadrul unor dezbateri pe teme de interes pentru elevi
<p>2.4. Adecvarea atitudinii și a practicilor de lectură în funcție de scopul avut în vedere</p> <ul style="list-style-type: none">- interpretarea elementelor definitorii ale comportamentului unui personaj, folosind argumente multiple, de tipuri diferite- selectarea dintr-o serie sinonimică a cuvintelor și a expresiilor care redau cât mai nuanțat intenția comunicativă- audierea unor prezentări înregistrate, evaluând fluența, expresivitatea acestora
<p>2.5. Aplicarea unor strategii individualizate pentru dezvoltarea competențelor de lectură</p> <ul style="list-style-type: none">- activități tip „șezătoare literară”, expuneri prin povestirea unei părți din conținut, participarea la medalioane literare consacrate aniversării unui scriitor- participarea la proiecte și evenimente culturale organizate în contexte formale sau nonformale vizând atitudini cultural-civice, în condițiile respectării regulilor grupului, prin valorizarea diversității etno-culturale și lingvistice

3. Redactarea textului scris de diverse tipuri

Clasa a VII-a
<p>3.1. Redactarea unui text complex, având în vedere respectarea etapelor procesului de scriere și selectarea unor structuri adecvate intenției de comunicare</p> <ul style="list-style-type: none">- redactarea rezumatului unei lecții predate la o disciplină din aria curriculară „Om și societate”- redactarea rezumatului unui text literar/ nonliterar- redactarea unei pagini de jurnal de călătorie/ de lectură- exprimarea unei opinii personale referitoare la mesajul unui text literar, la atitudinea/ comportamentul unui personaj- exerciții de structurare a unui text în secvențe distincte în funcție de destinatar
<p>3.2. Redactarea, individual și/ sau în echipă, a unor texte diverse, care urmează a fi prezentate în fața colegilor</p>

- realizarea unor postere, proiecte folosind tehnologia modernă
- prezentarea unei cărți citite sau a unui film, valorificând tehnologia modernă și utilizarea internetului într-o manieră responsabilă

3.3. Utilizarea unor surse diverse pentru realizarea de texte originale

- prelucrarea notițelor personale făcute pentru o temă de studiu
- exerciții de folosire a diverselor surse pentru realizarea unei lucrări complexe, corelând informația selectată cu ideile unui plan personal realizat anterior
- exerciții de aplicare a normelor de utilizare a citatului într-o lucrare

3.4. Evaluarea comportamentelor și a atitudinilor eficiente sau adecvate de redactare, aplicând în activitățile curente de redactare strategiile învățate, personalizate în funcție de profilul psihologic, de interesele și de nevoile fiecăruia

- exerciții de identificare și comparare a comportamentelor și a atitudinilor manifestate de două persoane în procesul redactării unui text
- evaluarea propriilor comportamente și atitudini prin raportare la un model dat
- întocmirea unui plan personal de ameliorare a comportamentelor și a atitudinilor ineficiente sau inadecvate de redactare

4. Utilizarea corectă, adecvată și eficientă a limbii în procesul comunicării orale și scrise

Clasa a VII-a

4.1. Folosirea structurilor morfosintactice ale limbii rromani standard pentru înțelegerea și exprimarea clară și precisă a intențiilor comunicative complexe

- întocmirea unor grile de verificare a corectitudinii, a coerenței semantice pentru un text/mesaj;
- continuarea unor enunțuri care să exprime acord, dezacord, asumare, neasumare, neîncredere, îndoială etc.
- exerciții de inițiere, de menținere și de finalizare a unui dialog, cu utilizarea formelor de salut, a formelor de prezentare, de formulare a unei solicitări, a unei permisiuni, prin particularizare la context, la receptor și la scopul vizat

4.2. Exprimarea clară a intenției comunicative prin corelarea achizițiilor lexicale și semantice cu cele sintactice și morfologice din limba rromani standard

- exerciții de narativizare a unor procese, concepte, fenomene
- exerciții de identificare a coordonatelor narrative
- exerciții de inserare a unor pasaje descriptive în textul narativ și evidențierea rolului acestora
- discuții în grup, în care elevii să-și formuleze responsabil/ conștient argumentele și opiniile

4.3. Aplicarea conștientă a regulilor și a convențiilor ortografice și ortoepice pentru o comunicare corectă

- întocmirea de liste cu greșelile cele mai frecvente, asociate cu enumerarea regulilor ce ar trebui aplicate
- compararea limbii rromani cu limbile indo-europene și cu limbi indiene, sesizând asemănări/deosebiri

- exerciții de utilizare a dicționarului și a altor surse documentare (tipărite sau pe suport informatic audio-vizual, multimedia)

4.4. Raportarea conștientă la normă în exprimarea intenției de comunicare, din perspectivă morfosintactică, fonetică și lexicală

- reconstituirea unor texte traduse printr-un translator automat, folosind cunoștințele dobândite, prin raportare la normă
- sesizarea consecințelor pe care încălcările normelor învățate le pot avea în înțelegerea unui text și în deteriorarea imaginii celui care comunică

4.5. Dezvoltarea gândirii logice și analogice, prin valorificarea competenței lingvistice, în procesul de învățare pe tot parcursul vieții

- exerciții de identificare a caracteristicilor textului narativ
- exerciții de identificare a caracteristicilor textului descriptiv
- exerciții de identificare a caracteristicilor textului dramatic
- analiza rolului verbelor în textul narativ
- analiza rolului substantivelor și a adjectivelor în textul descriptiv
- compararea actelor de limbaj în textul narativ, descriptiv și dramatic

5. Manifestarea unui comportament empatic cultural și intercultural

Clasa a VII-a

5.1. Compararea unor cutume, tradiții și obiceiuri rome cu cele din alte culturi

- realizarea unui ghid, a unui poster sau a unei pagini web pentru un grup de vizitatori care provin din altă localitate, regiune sau țară
- realizarea unui calendar tematic (artistic, culinar, numismatic etc.)
- realizarea unui minighid de conversație pentru un prieten din altă țară, care dorește să viziteze România
- realizarea unor ghiduri turistice pentru spațiul cultural local/ regional/ național/ european, prin valorificarea elementelor învățate la geografie, istorie, științe socioumane și a experienței personale
- realizarea unor proiecte despre tradiții și/ sau obiceiuri comune mai multor culturi
- (facultativ) exerciții de identificare a unor asemănări între limba rromani și limbile indiene/ alte limbi indo-europene, între cultura rromă și cea indiană/ culturi indo-europen;
- realizarea unor minidicționare toponimice și onomastice locale

5.2. Compararea tiparelor privitoare la cultura proprie și la cultura altor popoare

- scriere creativă pe tema unor călătorii imaginare într-un alt spațiu cultural (din țară sau din alte țări)
- promovarea culturii rome prin utilizarea mijloacelor digitale (blog, site etc.)
- prezentarea influențelor din culturi existente în alte zone geografice limitrofe
- exerciții de redactare de texte diverse (articole pentru revista școlii, ziarul local, broșuri de prezentare) privind interferențele culturale

Conținuturi

Tema generală: ORIZONTURILE LUMII ȘI ALE CUNOAȘTERII

Domenii de conținut	Conținuturi
Comunicare orală	<p><i>La conținuturile din clasa a VI-a (actualizate) se vor adăuga următoarele:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Structuri textuale: secvențe de tip narativ, explicativ, descriptiv, dialogat - Strategii de concepere și de comprehensiunea textului oral: rezumare, clasificare, reformulare, repetare, conectori pragmatici; distincția dintre fapt și opinie; - Strategii de ascultare activă: focalizarea interesului asupra punctului de vedere al celuilalt și evitarea focalizării pe propriul punct de vedere, recapitularea ideilor exprimate de interlocutor - Atitudini comunicative: respect, toleranță. Modificarea conturului intonațional și a mărcilor prozodice pentru a transmite emoții. Inteligența emoțională: recunoașterea emoțiilor interlocutorilor - Principii de interacțiune: negocierea semnificației (cantitatea, calitatea, relevanța și maniera transmiterii informației) și negocierea relației cu interlocutorul (formulele specifice de politețe adaptate)
	<p>➤ Texte orale propuse pentru ascultare: <i>literatură pe audiobook (romane, teatru radiofonic), emisiuni TV</i></p> <p>➤ Tipuri de interacțiune propuse: <i>prezentări cu deschideri spre alte domenii ale cunoașterii, interviul, discuții cu doi sau mai mulți interlocutori pe teme propuse de elevi</i></p>
Lectură	<p><i>La conținuturile din clasa a VI-a (actualizate) se vor adăuga următoarele:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Textul epic. Narativul literar. Personajul. Mijloace de caracterizare - Textul dramatic și arta spectacolului - Autor, personaj dramatic - Rolul indicațiilor scenice - Rolul dialogului - Actori, decor, costume, lumini, muzică - Dialogul - în textul scris și în spectacol - Dialogul în textul nonliterar (interviul) - Textul liric. Exprimarea emoțiilor și a sentimentelor - Strategii de comprehensiune: reflecții asupra limbajului și a structurii textelor de tip epic, liric, dramatic - Strategii de interpretare: discuții pe marginea textelor citite, interpretarea limbajului figurat (repetiția, metafora) - Monitorizarea propriei lecturi
	<p>➤ Texte recomandate (cu/ fără definirea conceptelor operaționale, text integral sau fragment):</p> <ol style="list-style-type: none"> a) <i>texte continue, ficționale și nonficționale/ texte literare și nonliterare: poezii, piese de teatru, texte epice clasice și contemporane din literatura pentru copii, romane grafice, jurnale de călătorie</i> b) <i>articole de popularizare a științei, postări online, instrucțiuni pentru derularea unui experiment</i> c) <i>texte discontinue: anunțuri, indexuri, glosare</i> d) <i>texte multimodale: texte din enciclopedii ilustrate (pe suport de hârtie sau online)</i>

<p>Redactare</p>	<p><i>La conținuturile din clasa a VI-a (actualizate) se vor adăuga următoarele</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Etapele scrierii, cu accent pe: <ul style="list-style-type: none"> a) rescrierea textului pentru a-i da coerență și claritate, pentru a nuanța ideile b) corectarea greșelilor de literă, ortografie, punctuație c) dictare pentru corectitudinea în scriere (utilizarea grafiei specifice și a accentului) - Tipare textuale de structurare a ideilor - Definiție, clasificare, exemplificare - „Întrebările cheie” pentru realizarea unui interviu, eseu-portretistic, eseu-argumentativ (cine?/ kon?, ce? /so?, când?/ kana? unde? /kaj?, de ce?/ sosθar?); - Stil: naturalețe, eufonie, varietate, originalitate, concizie, varietate - Structuri textuale: secvențe de tip narativ, explicativ, descriptiv, dialogal - Prezentarea textului: elemente grafice specifice diverselor tipuri de texte: scheme, tabele corelate cu conținutul textului - Organizarea unui text în funcție de situația de comunicare - Modalități de exprimare a preferințelor și a opiniilor - Rezumatul /planul de idei - Transformarea vorbirii directe în vorbire indirectă - Expansiunea sau contragerea unei secvențe dintr-un text narativ sau descriptiv - Comentarea unor pasaje din textele citite, descrierea unei emoții (bucurie, uimire, frică) - Caracterizarea personajului pe baza unor trăsături definitorii extrase dintr-o secvență a textului - Caracterizarea unui personaj principal pozitiv sau negativ - Caracterizarea unui personaj secundar pozitiv sau negativ - Realizarea unor portrete proprii (introspecția) - Realizarea portretului unui coleg
<p>➤ Tipuri de texte recomandate pentru activitățile de redactare:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) <i>jurnal de călătorie/ de activități zilnice, blog, cerere</i> b) <i>texte folosite în procesul învățării (rezumat, conspect, notițe etc.)</i> c) <i>texte discontinue (grafic, schemă, tabel)</i> 	
<p>Elemente de construcție a comunicării</p>	<p><i>La conținuturile din clasa a VI-a (actualizate) se vor adăuga următoarele:</i></p> <p>Gramatică</p> <ul style="list-style-type: none"> - Fraza - tipul și rapoartele de coordonare, subordonare. Norme de punctuație (virgula, punctul și virgula) - Substantivul - categoriile gramaticale ale acestuia: gen (masculin și feminin), număr (singular și plural), determinare (articol) și cele șapte cazuri (nominativ, acuzativ, dativ, genitiv, ablativ, sociativ-instrumental și vocativ). Flexiunea nominală - Adjectivul- tipurile acestuia (buxle și tang), gradele de comparație ale adjectivului. Realizări ale atributului: prin adjectiv, pronume, numeral - Topica în propoziție. Norme de punctuație - Verbul - modurile personale și nepersonale. Distincția între verbele tematice și verbele atematice. Posibilități combinatorii ale verbului. Predicatul verbal și predicatul nominal

	<ul style="list-style-type: none"> - Pronumele -tipurile și declinarea (pronumele personal/ i 3enutni sarnavni, pronumele interogativ-relativ/ i pučhutni-phandutni sarnavni, pronumele posesiv/ i posesivo sarnavni, pronumele refelexiv/ i refleksivo sarnavni, pronumele demonstrativ/ i sikavutni sarnavni, pronumle nehotărât/ i nisavutni sarnavni și pronumele negativ/ i negativo sarnavni - Folosirea corectă a pronumelor și a adjectivelor pronominale: interogativ, relativ și nehotărât - Pronumele posesiv și exprimarea posesiei sau marcarea lipsei posesiei în construcții verbale posesive (prezent, imperfect și perfect) - Posibilități combinatorii ale pronumelor și ale adjectivelor pronominale - Topica adjectivului (antepus substantivului). Acordul adjectivului cu substantivul. Adjectivul provenit din participiu. Posibilități combinatorii ale adjectivului - Numeralul. Tipuri de numeral (cardinal, ordinal, colectiv, distributiv, adverbial). Posibilități combinatorii ale numeralului și declinarea acestuia - Prepoziția (după origine, după conținutul lexical și după formă - tipurile) - Interjecția (simple și compuse). Rolul și expresivitatea interjecției <p>Ortoepie și ortografie</p> <ul style="list-style-type: none"> - Utilizarea corectă a accentului pentru cuvintele împrumutate și a diacriticelor specifice limbii rromani <p>Vocabular</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mijloace interne de îmbogățire a vocabularului: derivarea, compunerea; cuvânt de bază și cuvânt derivat - Mijloacele externe de îmbogățire a vocabularului - Îmbinări libere de cuvinte, locuțiuni, cuvinte compuse - Familia lexicală - Câmpul lexical <p>Variație stilistică</p> <ul style="list-style-type: none"> - Selecție lexicală în limba vorbită și în limba scrisă - Termeni științifici - Variații dialectale ale limbii
<p>Elemente de interculturalitate</p>	<p><i>La conținuturile din clasa a VI-a (actualizate) se vor adăuga următoarele:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Limba rromani și alte limbi indo-europene - Contacte lingvistice și culturale - Elemente de limbă și cultură specifice

În studierea conținuturilor se vor urmări permanent aspectele normative ortoepice, ortografice, morfologice și de punctuație, utilizându-se constant Dicționarul rrom-român, român- rrom.

CLASA a VIII-a

Competențe specifice și exemple de activități de învățare

1. Participarea la interacțiuni verbale în diverse situații de comunicare prin receptarea și producerea textului oral

Clasa a VIII-a
<p>1.1. Exprimarea unui punct de vedere propriu privind reprezentarea aceleiași teme în texte diferite</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de prezentare a unui punct de vedere, folosind tehnologia informațională, pentru a surprinde corect mesajele unor texte orale, diferite, având o temă comună - exerciții de comparare a modului în care apare ilustrată o temă în texte diferite - exerciții de stabilire a intențiilor de comunicare în secvențele următoare/sucesive ale unei conversații - exerciții de exemplificare a diferitelor tipuri de argumente
<p>1.2. Prezentarea unui punct de vedere propriu privind reprezentarea aceleiași teme în texte diferite</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de identificare a concluziei, într-un text argumentativ
<p>1.3. Prezentarea documentată a unei teme/a unui punct de vedere, citând sursele de informare, într-un text de tip argumentativ/în texte de diferite tipuri (de tip argumentativ, explicativ)</p> <ul style="list-style-type: none"> - selectarea de surse necesare documentării pentru realizarea unei prezentări (manuale, site-uri, documentare, dicționare) - exerciții de motivare/argumentare a ideilor prezentate și asupra sursei de informare
<p>1.4. Realizarea unei prezentări orale multimodale în fața unui public, corelând elementele verbale, paraverbale și nonverbale în cadrul unor strategii de argumentare</p> <ul style="list-style-type: none"> - transpunerea în alt limbaj –grafic/iconic – a unei prezentări audiate - exerciții de elaborare a unei prezentări simple, utilizând un organizator grafic - prezentarea simultană, în două limbaje – verbal și grafic – a unui singur obiect (monument, oraș, personaj etc.) - exerciții de gestionare a timpului în cadrul unei prezentări
<p>1.5. Participarea activă la dezbateri simple, formulând puncte de vedere și/sau continuând ideile celorlalți</p> <ul style="list-style-type: none"> - utilizarea formulelor de politețe în funcție de context - exerciții de reformulare a unor puncte de vedere în funcție de schimbarea contextului comunicațional/în funcție de caracterul formal/informal al discuțiilor - exerciții de continuare/completare a unei idei exprimate de interlocutor
<p>1.6. Sesizarea și redarea informației minimale dintr-un mesaj</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de formulare a unor întrebări suplimentare pentru înțelegerea intenției interlocutorului - exerciții de elaborare a unei liste de criterii care să permită evaluarea obiectivă a unui punct de vedere - exerciții de evaluare a unui punct de vedere exprimat
<p>1.7. Adaptarea propriei comunicări în diferite contexte sociale/ culturale</p> <ul style="list-style-type: none"> - exerciții de identificare a unor similitudini și a unor diferențe de comportament și de atitudine între interlocutori în diferite situații/la același vorbitor în momente diferite - exerciții de comentare/interpretare a unor imagini, secvențe TV, fragmente de emisiuni radio, reflectând comportamente și atitudini ineficiente sau inadecvate

2. Receptarea textului scris de diverse tipuri

Clasa a VIII-a

2.1. Prezentarea informațiilor și a intențiilor de comunicare din texte continue, discontinue și multimodale

- exerciții de sesizare a abaterilor de la normele limbii literare și normele de scriere într-un mesaj scris
- interpretarea și nuanțarea temei/ motivelor și a ideilor principale dintr-un text
- dezvoltarea și evaluarea unor informații din diverse tipuri de texte prin emiterea de opinii, idei, concepte, în contexte școlare sau extrașcolare
- exerciții de integrare a informațiilor din unul sau mai multe texte, pentru a rezolva diverse sarcini

2.2. Compararea a cel puțin două texte sub aspectul temei, al ideilor și al structurii

- emiterea unor opinii proprii față de atitudinile transmise prin mesaje diverse, cu ajutorul unor modalizatori
- identificarea unor asemănări și a unor deosebiri între două sau mai multe texte
- compararea modului în care este ilustrată o temă/ prezentată o imagine/ descris un eveniment, un personaj etc. în cel puțin două texte
- realizarea unor proiecte în grup prin invitarea unor persoane experte într-un domeniu de interes, participarea la interviuri în calitate de interviuat sau de interviuator

2.3. Argumentarea punctelor de vedere pe marginea a două sau mai multe texte de diverse tipuri, având în vedere posibilitatea unor interpretări multiple

- organizarea de mese rotunde, de activități de tip „proces literar” prin susținerea și argumentarea diferitelor puncte de vedere
- exerciții de argumentare a unui punct de vedere pe marginea ideilor prezentate, în două sau mai multe texte diferite

2.4. Susținerea unor puncte de vedere proprii în discutarea interpretărilor diferite pe marginea textelor citite, de prezentare a unor texte narative, lirice sau dramatice alese de elevi și/sau de profesori

- scrierea unor compuneri narative, raportându-se la o temă dată sau în funcție de propriile percepții/ propria imaginație
- activități de exprimare a punctelor de vedere critice referitoare la specificul limbajului utilizat, la structura textului de tip argumentativ, la utilizarea descriptorilor de personalizare, la sistematizarea argumentelor

2.5. Aplicarea constantă a unor strategii de corectare a comportamentelor și a atitudinilor de lectură

- exerciții de monitorizare privind utilizarea corectă a normelor limbii literare și integrarea acestora în mesaje sau în secvențe textuale coerente și unitare, în situații diverse de comunicare formală și informală
- participarea la interacțiuni verbale prin care își adaptează comportamentul la diverse contexte de comunicare formale și informale, în vederea stimulării interesului pentru lectură
- organizarea portofoliului individual al elevului și a fișelor de lectură, în funcție de volumul și de criteriile valorice stabilite

3. Redactarea textului scris de diverse tipuri

Clasa a VIII-a
<p>3.1. Redactarea unui text complex, în care să își exprime puncte de vedere argumentate, pe diverse teme sau cu referire la diverse texte citite</p> <ul style="list-style-type: none">- exerciții de identificare a ipotezei/opinie și a argumentului/argumentelor într-un text de tip opinie/argumentativ- exerciții de ordonare a paragrafelor- exerciții de relaționare a propozițiilor prin conectori- exerciții de elaborare a unui text de tip opinie/argumentativ despre un text literar/eveniment eveniment petrecut în viața clasei sau un conflict identificat într-un text recomandat de profesor
<p>3.2. Redactarea, individual și/sau în echipă, a unor texte pentru a fi prezentate în fața unui public sau/și pentru a fi publicate</p> <ul style="list-style-type: none">- exerciții de elaborare a unui text de tip explicativ despre un experiment de laborator- exerciții de concepere a unui text în care să se prezinte o expoziție de pictură a clasei- exerciții de redactare a unei recenzii realizate în vederea publicării în revista școlii
<p>3.3. Aplicarea constantă a normelor privind etica redactării pentru crearea unor texte originale</p> <ul style="list-style-type: none">- selectarea surselor de informare în funcție de relevanță- exerciții de documentare pentru elaborarea unor lucrări de cercetare individuală și/sau în echipă- exerciții de redactare a unor lucrări de cercetare, prin menționarea surselor de informare/documentare
<p>3.4. Exersarea constant în activitățile de redactare a strategiilor de corectare a comportamentelor și a atitudinilor ineficiente sau inadecvate</p> <ul style="list-style-type: none">- elaborarea unui plan personal de lucru, urmărind corectarea comportamentelor și a atitudinilor ineficiente sau inadecvate- exerciții de rescriere a unor texte personale

4. Utilizarea corectă, adecvată și eficientă a limbii în procesul comunicării orale și scrise

Clasa a VIII-a
<p>4.1. Folosirea achizițiilor privind structuri morfosintactice complexe ale limbii române literare pentru înțelegere corectă și exprimare nuanțată a intențiilor comunicative</p> <ul style="list-style-type: none">- selectarea dintr-o serie sinonimică a cuvintelor care exprimă adecvat/nuanțat intenția comunicativă- formularea de enunțuri în care elevii solicită/ofere informații detaliate cu privire la impresiile, emoțiile lor în fața unor probleme diverse- dezbateri pe teme de interes pentru elevi, în perechi, conduse/moderate de un alt coleg
<p>4.2. Aplicarea achizițiilor lingvistice pentru înțelegerea și producerea unor texte diverse</p> <ul style="list-style-type: none">- exerciții, în grup, de prezentare a unor texte narative, lirice și dramatice, considerate de elevi ca fiind atractive- exerciții de susținere a unei prezentări orale cuprinzând intenționat greșeli pe care participanții la dialog să le identifice- exerciții de evidențiere a opiniei cu privire la unele mesaje ascultate sau din texte literare studiate- organizarea de mese rotunde în care au loc dezbateri în scopul exprimării unor opinii argumentate cu privire la un text narativ/descriptiv studiat

<p>4.3. Analizarea elementelor de dinamică a limbii, prin utilizarea achizițiilor de sintaxă, morfologie, fonetică, lexic și semantică prin raportare la limbile moderne</p> <ul style="list-style-type: none">- realizarea unor liste, în urma monitorizării categoriilor de greșeli identificate în diverse texte orale și scrise- exerciții de substituire a termenilor, pentru observarea modificării sensului enunțului
<p>4.4. Valorificarea relației dintre normă, abatere și uz în adecvarea strategiilor individuale de comunicare</p> <ul style="list-style-type: none">- alcătuirea de texte scurte în care elevii să utilizeze corect normele limbii standardcompletarea unor texte lacunare cu termeni/cuvinte adecvate mesajului pe care intenționează să transmită, respectând relația normă-abatere-uz
<p>4.5. Dezvoltarea gândirii logice și analogice (analiză, sinteză, generalizare și abstractizare) prin utilizarea deprinderilor de comunicare corectă în limba rromani literară, în procesul de învățare pe tot parcursul vieții</p> <ul style="list-style-type: none">- redactarea unor texte care tratează aceeași temă în registre diferite- redactarea unui proiect, folosind surse diferite de documentare- formularea și completarea unor chestionare referitoare la înțelesul unor cuvinte/expresii, a unor cuvinte care pun probleme de scriere

5. Manifestarea unui comportament empatic cultural și intercultural

<p>Clasa a VIII-a</p>
<p>5.1. Exprimarea unui punct de vedere față de anumite tradiții și valori ale culturii naționale sau ale unei alte culturi, descrise în cărțile citite</p> <ul style="list-style-type: none">- dezbateri privitoare la folosirea stereotipurilor privitoare la diverse culturi- exerciții de redactare de texte diverse (articole pentru revista școlii, ziarul local, broșuri de prezentare a evenimentelor socioculturale, broșuri/ghiduri turistice și alte tipuri) care să promoveze interculturalitatea
<p>5.2. Argumentarea unui punct de vedere privitor la tiparele identificate în cultura proprie și în cultura altor popoare</p> <ul style="list-style-type: none">- prezentări orale sau scrise privitoare la unele țări/regiuni din România vizitate, evidențiind tiparele culturale- exerciții de receptare a unui set de valori recunoscute social și cultural, manifestând toleranță și respect pentru valorile celuilalt- inițierea unor comunicări, prin corespondență, cu elevi din alte țări- exerciții de identificare a valorilor specifice promovate în texte din literatura rromani/din literatura universală

Conținuturi

Tema generală: REFLECȚII ASUPRA LUMII

Domenii de conținut	Conținuturi
Comunicare orală	<p>La conținuturile din clasa a VII-a (actualizate) se vor adăuga următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Elemente specifice argumentării (teză, ipoteză, justificare, probă/exemplu) - Strategii de concepere, de înțelegere și de adaptare a textului oral: compararea ideilor, a punctelor de vedere, a intențiilor de comunicare, a emoțiilor, a atitudinilor și a scopurilor comunicative - Strategii de ascultare activă: înțelegerea și adaptarea în context a punctului de vedere exprimat de interlocutor și evaluarea lui critică; evaluarea celor spuse de interlocutor, prin raportare la ceea ce știe elevul sau în relație cu propriile opinii - Argumentare. Apelul la argumente raționale (fapte, exemple, dovezi), apelul la patos (emoția), apelul la etos (valori morale). Forța enunțurilor în argumentare (fapte, opinii, mărturii, concepții personale, idei preconcepute). - Structura textului argumentativ - Atitudini comunicative: spirit critic, flexibilitate, asertivitate, disponibilitate la negociere, nonconflictualitate, fairplay. Inteligența emoțională: folosirea inteligenței emoționale în negocierea unor puncte
<p>➤ Texte orale propuse pentru ascultare: știri, dezbateri, talk-show, diverse programe TV, cursuri online</p> <p>➤ Tipuri de interacțiune propuse: argumentarea unui punct de vedere și negocierea unor puncte de vedere în cadrul unor dezbateri cu doi sau mai mulți participanți</p>	
Lectură	<p>La conținuturile din clasa a VII-a (actualizate) se vor adăuga următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Text epic. Text liric. Text dramatic - Textul argumentativ - Texte care combină diverse tipuri (explicativ, narativ, descriptiv, dialogat, argumentativ) - Strategii de comprehensiune: compararea a două sau mai multe texte sub aspectul conținutului și al structurii - Strategii de interpretare: argumentarea punctelor de vedere pe marginea textelor citite, interpretări multiple, dezbateri pe marginea textelor citite, interpretarea limbajului figurat (aliterația, hiperbola, antiteza) - Monitorizarea și evaluarea propriei lecturi
<p>➤ Texte recomandate:</p> <p>a) <i>texte continue, literare și nonliterare: poezii, maxime și proverbe, povestiri, nuvele, jurnale, memorii; articole de opinie, eseuri, recenzii pe web ale unei cărți/ cronici de film</i></p> <p>b) <i>texte discontinue: cataloage, indexur</i></p> <p>c) <i>texte multimodale: articole din ziare/ reviste, ilustrate cu imagini</i></p>	
Redactare	<p>La conținuturile din clasa a VII-a (actualizate) se vor adăuga următoarele:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Etapele scrierii, cu accent pe: <ul style="list-style-type: none"> a) prezentarea textului în fața unui public b) evaluarea feedbackului primit c) integrarea sugestiilor într-o nouă formă a textului sau în textele viitoare

	<ul style="list-style-type: none"> - Tipare textuale de structurare a ideilor: comparație, analogie, ordinea argumentelor în textul argumentativ - Prezentarea textului: grafica textului ca modalitate de a capta atenția publicului - Alte aspecte: redactare de mână-redactare computerizată - Etica redactării: originalitate
<p>➤ Tipuri de texte recomandate pentru activitățile de redactare: text de opinie, text argumentativ, recenzie a unei cărți, cronică de film/spectacol</p>	
<p>Elemente de construcție a comunicării</p>	<p><i>La conținuturile din clasa a VII-a (actualizate) se vor adăuga următoarele:</i></p> <p>Gramatică</p> <ul style="list-style-type: none"> - Construcții sintactice: <ul style="list-style-type: none"> • construcții active/ construcții pasive cu verbul a fi • construcții impersonale • construcții cu pronume reflexive • construcții incidente • construcții concesive și condiționale - Enunțuri eliptice. Norme de punctuație - Apoziția. Norme de punctuație - Fraza. Subordonarea prin conjuncții și prin pronume și adverbe relative. Norme de punctuație - Realizări propoziționale ale unor funcții sintactice: atributiva, completiva directă, completiva indirectă, circumstanțiala de loc, de timp, de mod, cauzala, finala <p>Ortoepie și ortografie</p> <ul style="list-style-type: none"> - Scrierea și pronunția cuvintelor de origine străină, conținând foneme nespecifice limbii rromani. <p>Vocabular</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mijloace interne de îmbogățire a vocabularului (conversiunea) - Mijloace externe de îmbogățire a vocabularului: împrumuturi <p>lexicale</p> <ul style="list-style-type: none"> - Variație stilistică - Variații de registru. Jargonul, argoul. Limbaj colocvial, limbaj cultivat (familiarizare) - Construcția frazei în limba vorbită și în limba scrisă - Organizarea coerentă a textului: succesiunea ideilor, folosirea corectă
<p>Elemente de interculturalitate</p>	<p><i>La conținuturile din clasa a VII-a (actualizate) se vor adăuga următoarele:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Modele comportamentale în textele literaturii universale - Empatie și deschidere. Noi și ceilalți - Valori culturale rrome în context european/ mondial

În studierea conținuturilor se vor urmări permanent aspectele normative ortoepice, ortografice, morfologice și de punctuație, utilizându-se constant alfabetul internațional al limbii rromani, dicționare și manuale destinate limbii și literaturii rromani comune.

Sugestii metodologice

Prezenta programă de limba și literatura maternă rromani își propune să asigure dezvoltarea competențelor de utilizare a limbii romani de către elevii din gimnaziu, pornind de la satutul de limbă maternă și de disciplină de studiu. În acest sens, competențele dobândite în cadrul acestei discipline au un caracter instrumental, pe de-o parte, sprijinind procesul de înțelegere și de învățare formală, informală și nonformală, iar, pe de altă parte, pe termen lung, acestea asigură dezvoltarea competenței cheie „a învăța să înveți”. Ca limbă maternă, limba rromani se va studia pornind de la practica rațională și funcțională, raportarea la normă fiind mijlocul de corecție a erorilor, în scopul asigurării unei comunicări eficiente. Uzul rațional și structurat al limbii rromani reprezintă, deopotrivă, un instrument necesar codării/ decodării mesajului din texte de diverse tipuri (orale și/ sau scrise; continue/ discontinue/ mixte; ficționale/ nonficționale), dar și una dintre finalitățile disciplinei, ceea ce conferă limbii materne rolul de instrument principal de acces la cunoaștere și de învățare pe tot parcursul vieții. De asemenea, în calitatea sa de disciplină de studiu, *Limba și literatura maternă rromani* se află în centrul construcției identitare, prin apelul la valorile culturale naționale și, prin studiul acestora, la modelul rrom al ființei, corelat însă cu valorile europene, interculturale și multiculturale. Tot în cadrul gimnaziului, se formează gustul pentru lectură, pentru artă, limba și literatura maternă rromani contribuind la formarea gustului estetic.

Finalitatea urmărită de programă este formarea unui individ capabil să utilizeze limba rromani comună în scopul învățării, atât în cursul școlarității, cât și pe tot parcursul vieții; formarea, așadar, a unui individ capabil să utilizeze limba rromani în scopul inserției sociale, ca limbă a schimburilor comerciale, sociale etc.; formarea unei persoane care își asumă propria identitate lingvistică și culturală, fiind, în același timp, sensibilă la valorile interculturale și multiculturale, în contextul (auto)descoperirii și al (auto)construirii.

În procesul de predare-învățare-evaluare, se face trecerea progresivă de la nivelul elementar de deținere a competențelor cheie (de la ciclul primar) la nivelul intermediar în gimnaziu, asigurându-se construirea nivelului funcțional din ciclul secundar inferior/ superior, respectându-se principiul gradualității achizițiilor.

Situarea elevului în centrul activităților destinate formării sale favorizează dobândirea de cunoștințe și abilități de operare cu acestea, cultivând atitudini care asigură adaptarea, controlul asupra propriei formări, respectiv, monitorizarea acesteia. Competențele specifice reprezintă trepte în structurarea comunicării orale și scrise/a redactării, astfel încât absolventul de gimnaziu să facă din limba maternă instrumentul principal de:

- căutare, colectare, procesare de informații și receptare de opinii, idei, sentimente într-o varietate de mesaje/ texte ascultate/ texte citite;
- exprimare a unor informații, opinii, idei, sentimente, în mesaje orale sau scrise, prin adaptarea la situația de comunicare;
- participare la interacțiuni verbale în diverse contexte școlare și extrașcolare, în cadrul unui dialog proactiv;
- integrare a valorilor identitare, comunitare și estetice.

Principii didactice

Principiile didactice care trebuie să ghideze procesul de predare-învățare-evaluare sunt:

1. abordarea comunicativ-funcțională a conținutului lingvistic, pornind de la faptele de limbă, de la actele de vorbire și dobândind aplicație în utilizarea contextuală a cunoștințelor;
2. accentuarea caracterului interactiv al însușirii limbii, având în vedere impunerea abordării limbii nu ca sistem abstract de semne, ci ca „limbă în funcțiune”, în variantele ei orale și scrise, ca instrument al exprimării și al autoexprimării;
3. implementarea demersurilor didactice de însușire și exersare activă, implicativă, ludică a limbii;
4. susținerea perspectivei holistice asupra achiziției limbilor, prin proiectarea activităților didactice centrate pe dezvoltarea/ exersarea integrată a competențelor de bază (receptare de mesaj oral, producere de mesaj oral, receptare de mesaj scris, producere de mesaj scris), într-o manieră complementară;
5. conceptele de gramatică, reprezentând noțiuni-ancoră, cu rol orientativ în exersarea contextuală a limbii, clarificarea lor având rolul de a susține gândirea metalingvistică, de a orienta mecanismele de autocorectare și de a motiva preocuparea pentru exprimarea controlată, pretențioasă, eficientă, racordată la specificul situației de comunicare;
6. stimularea gândirii creative prin limbă, în vederea formării unei personalități autonome, capabile să-și prezinte propriile păreri, să accepte diversitatea de idei și opinii;

7. implementarea în conținut a viziunii identitare și interculturale, în vederea asimilării limbii prin conținuturi culturale reprezentative; transpunerea activităților școlare în medii sociolingvistice reale, extrașcolare (de exemplu: organizarea activităților în medii extrașcolare de tip muzeu, cinematograf, structurat de principiile metodei proiectului) și implementarea „realității exterioare” în clasă (de exemplu: valorificarea în activitățile școlare a emisiunilor tv, a instruirii asistate de calculator etc.).

Prezentarea conținuturilor în liste distincte pentru domeniile Comunicare, Lectură, Redactare, Elemente de construcție a comunicării s-a făcut din rațiuni metodologice, deoarece în actul comunicării acestea fuzionează, fapt care face necesară predarea integrată și, în același timp, li se indic/ propun elevilor sarcini de învățare cu un accentuat caracter utilitar, relevante pentru inserția socială de succes în viitoarea perioadă a vieții lor de adult.

Programa propune conținuturi structurate pe teme care reflectă, la nivel de maximă generalitate, vârsta școlară a fiecărei clase. Astfel, se construiește treptat și concentric universul cognitiv al elevului de gimnaziu, valorificând orizontul specific fiecărei vârste.

În lectura programei se propune să se țină cont de faptul că la nivelul fiecărei clase se indică numai conținuturile noi și modul lor de abordare (intuitiv, aplicativ și/ sau prin teoretizare). Reactualizările conținuturilor anterior însușite se subînțeleg.

Conținutul prevăzut în această programă propune un demers achizițional progresiv, „în spirală”, ceea ce presupune permanenta corelare pragmatică și funcțională dintre vechi și nou. Structurarea tematică a conținutului permite exersarea unui vocabular și a unor acte de vorbire indispensabile dintr-o cultură comunicațională cotidiană, eficientă.

În preluc area metodică a propunerilor de conținut centrate pe această competență se propune raportarea la următoarele criterii:

Clasa a V-a	Clasa a VI-a	Clasa a VII-a	Clasa a VIII-a
<p>Se vor selecta 8 texte de bază, destinate studiului aprofundat. Textele literare și nonliterare originale grupate în jurul unei tematici comune vor fi alese din literatura rromani și universală, prin raportare la cerințele și la nevoile de instruire ale elevilor. Profesorii vor avea obligația de a studia un număr minim de 8 texte de bază (5 literare/ folclorice și 3 nonliterare). Se recomandă ca fragmentele selectate să conțină între 900- 1000 de cuvinte. Autorii de manuale și profesorii au libertatea să aleagă texte-suport în măsură să abordeze aplicativ noțiunile de teorie literară. La cele 8 texte de bază se vor adăuga 5 texte suplimentare.</p>	<p>Se vor selecta 8 texte de bază, destinate studiului aprofundat. Textele vor fi originale, grupate în jurul unei tematici comune, vor fi alese din literatura rromani și universală, prin raportare la cerințele și la nevoile de instruire ale elevilor. Profesorii vor avea obligația de a studia un număr minim de 8 texte de bază (5 literare/ folclorice și 3 nonliterare). Se recomandă ca fragmentele selectate să conțină între 1200-1300 de cuvinte. Autorii de manuale și profesorii au libertatea să aleagă texte-suport în măsură să abordeze aplicativ noțiunile de teorie literară. La cele 8 texte de bază se vor adăuga 5 texte suplimentare.</p>	<p>Se vor selecta 10 texte de bază, destinate studiului aprofundat. Textele vor fi originale, grupate în jurul unei tematici comune, vor fi alese din literatura rromani și universală, prin raportare la cerințele și la nevoile de instruire ale elevilor. Profesorii vor avea obligația de a studia un număr minim de 10 texte de bază (6 literare/ folclorice și 4 nonliterare). Se recomandă ca fragmentele selectate să conțină între 1500-1700 de cuvinte. Autorii de manuale și profesorii au libertatea să aleagă texte-suport în măsură să abordeze aplicativ noțiunile de teorie literară. Se recomandă o variantă de asociere în funcție de temele propuse. La cele 10 texte de bază se vor adăuga 5 texte suplimentare.</p>	<p>Se vor selecta 10 texte de bază, destinate studiului aprofundat. Textele vor fi originale, grupate în jurul unei tematici comune. Textele de bază vor fi preluate din literatura rromani și universală, prin raportare la nevoile de instruire ale elevilor. Profesorii vor avea obligația de a studia un număr minim de 6 texte literare/ folclorice de bază, respectiv 4 texte nonliterare. Se recomandă ca fragmentele selectate să conțină între 1800-2000 de cuvinte. Autorii de manuale și profesorii au libertatea să aleagă texte-suport în măsură să evidențieze noțiunile de teorie literară studiate. Se recomandă o variantă de asociere a tipurilor de discurs cu temele propuse. La cele 10 texte de bază se vor adăuga 5 texte suplimentare.</p>

Programa prevede abordarea conținuturilor în progresie tematică (***Eu și universul meu familial, Eu și lumea din jurul meu, Orizonturile lumii și ale cunoașterii, Reflecții asupra lumii***). Din fiecare temă se vor propune minimum 4 – maximum 6 subteme, fiecare dintre ele constituind centrul proiectării pe unități de învățare tematică, fiecare unitate abordând toate domeniile de conținut (Comunicare orală/ Lectură/ Redactare/ Elemente de construcție a comunicării) și vor fi vizate toate competențele generale.

Alături de competențele vizate, programa propune conținuturi și activități de învățare, prin care elevii vor aplica și monitoriza propria învățare. Programa este deschisă, flexibilă și permite profesorului manifestarea creativității și a vocației sale culturale, eliminându-se abordările excesiv teoretizante și asigurând flexibilitatea și eficiența în procesul de formare a competențelor cheie.

Formarea și dezvoltarea competențelor lingvistice se va realiza prin raportare permanentă la elementele reprezentative ale culturii rromani.

În noua viziune – așa cum aceasta este introdusă în programa ciclului primar – se acordă o atenție specială receptării modelelor lingvistice variate și exersării producerii orale și scrise de mesaje. Noțiunile de gramatică vor constitui elemente structurante ale comunicării, ca atare, în prelucrarea didactică a acestui conținut, profesorul trebuie să se raporteze la pragmatica comunicării funcționale.

Competența 1.

Formarea la elev a unor deprinderi de ascultare activă reprezintă o componentă importantă a competenței de comunicare. Se va urmări educarea/ dezvoltarea atenției și a concentrării în procesul ascultării active, utilizându-se atât elementele verbale, nonverbale (mimică, gesturi, postură, proxemică), cât și cele paraverbale (intonație, ritm al vorbirii, fluentă, pauzele în vorbire etc.), cât și conștientizarea faptului că acestea sunt purtătoare de intenționalitate comunicativă. Pentru deprinderile de producere de texte orale se conștientizează importanța publicului, intenționalitatea comunicativă și efectele pe care le produce actul în sine.

Competența 2.

Receptarea textelor scrise se poate face pornind de la fragmente dintr-o operă literară audiată (scenariu radiofonic) sau vizionată (scenariu de film) și compararea acestora cu textul scris, din punctul de vedere al structurii actelor de limbaj implicate. Compararea textelor scrise cu texte orale (sau mixte, pe aceeași temă), prin audiere, apoi audiere și vizionare, respectiv audiere, vizionare și apoi citire, va evidenția efectele cumulării tipurilor de limbaje implicate în receptare și accesul la sens/ construirea sensurilor plurale.

În privința receptării textelor scrise, accentele formative vizează semnificații și implică explorarea acestora la nivelul textului scris (literar și nonliterar). Structurarea competențelor se raportează la procesul lecturii din cadrul de referință al evaluărilor internaționale (1), la cadrul european de formare a competenței de lectură LiFT (2). Din perspectiva PIRLS și PISA, lectura, în scop informativ sau în scop estetic, înseamnă comprehensiune și interpretare, competențe care se construiesc treptat, de la simplu la complex, prin antrenarea a patru procese cognitive esențiale: identificarea de informații explicit formulate, realizarea de deducții simple, integrarea și interpretarea ideilor și a informațiilor, evaluarea critică a conținutului și a elementelor textuale. În demersurile focalizate pe formarea competențelor de lectură, cadrul didactic va proiecta activități coerente pentru antrenarea treptată a celor patru procese, care să ducă la o înțelegere aprofundată a textelor, la evaluări critice, la formulare de răspunsuri personale cu privire la sens/ sensuri, susținute cu elemente/ cu exemple din textele scrise. LiFT pledează pentru importanța trezirii interesului elevului, ca prim pas pentru formarea unei atitudini pozitive față de cunoașterea lumii prin lectură. Investigarea lumilor ficționale, prin sarcini simple, dar relevante pentru elevi, îi ajută să extragă informația semnificativă dintr-un text, să o identifice în universul său, să compare lumea reală cu cea ficțională și să-și susțină punctele de vedere cu argumente valide.

Competența 3.

Ca și în cazul celorlalte competențe, conținuturile se studiază gradual, de la simplu la complex, de la redactarea unui bilet la alcătuirea unei compuneri; se va urmări atât redactarea de texte nonliterare, utilitare, jurnalistice, administrative, cât și literare. Se pornește de la însușirea unor deprinderi de scriere pe baza unui subiect și a unui format, urmărind o anumită intenționalitate, continuându-se cu argumentarea, utilizarea tehnologiei informației, până la dezvoltarea preocupării pentru scrierea corectă, adecvată situației de comunicare și scopului, originalitatea și etica redactării, a interesului pentru obținerea feedback-ului, respectiv, monitorizarea și îmbunătățirea propriului comportament și a propriei atitudini privitoare la scris.

Alături de exercițiile individuale, se pot valoriza experiențele de interacțiune/ scriere în grup, care pun bazele comunicării eficiente și ale socializării. Se poate utiliza o gamă variată de coduri, pe lângă cel lingvistic (muzical – ritm, melodie, iconic – desen, pictură, colaj etc), dar și o gamă variată de instrumente de redactare: tradiționale (pix, stilou, creion), moderne (computer – competența TIC, telefon – redactare SMS, tabletă – redactare de e-mailuri, mesaje chat, redactare de texte pentru rețele de socializare).

Competența de redactare și inserarea acesteia și în rândul competențelor transcurriculare, va viza, de asemenea, scrierea de texte despre texte literare, cât și texte despre texte nonliterare (recenzii, prezentări de carte, de spectacole etc.), pornind de la modelul unor texte continue și noncontinue/ mixte (interpretarea unei diagrame, a unei reclame, a unui afiș etc.).

Competența 4.

Formarea și dezvoltarea acestei competențe generale se realizează printr-un demers care subordonează conceptele lingvistice performării unor acte de limbaj, unor situații comunicative de complexitate diferită, gradată în raport cu vârsta elevilor. Se urmărește astfel limba în funcțiune (limbajul) și nu limba abstractă, reevaluându-se rolul limbii în formarea și în buna funcționare a gândirii.

Dezvoltarea competențelor aferente se reflectă în structuri sintactice în uz, favorizându-se sensul și nu forma, pornind de la conceptul de structură, tipar propozițional, frastic, pentru ca, în final, să se ajungă la construcții sintactice/ text. Cunoștințele lingvistice îi vor folosi elevului să-și dezvolte deprinderile de exprimare și de receptare corectă și eficientă a unor texte de dimensiuni și tipuri diferite, să exerseze cu succes toate funcțiile limbajului, în viața personală, școlară, socială, în contexte formale/ informale variate.

Competența 5.

În vederea formării competenței 5, *Manifestarea unui comportament empatic cultural și intercultural*, în cadrul temelor propuse spre dezbateri cu elevii de gimnaziu, învățarea-predarea- evaluarea se vor face integrat, pornindu-se de la conținuturile de literatură, spre cele de utilizare a limbii, pentru a se completa cu valori identitare specifice. Astfel, competența va urmări descoperirea propriei identități în cadrul unei teme de tipul *Identitate personală*, exprimarea propriilor emoții și trăiri față de valorile naționale și universale etc. Se va utiliza cel puțin un text cu conținut identitar, aparținând unui autor canonic, la fiecare clasă. Oferta ideatică a textelor va viza atât complexul identitar (identitate și toleranță, valori identitare), cultivarea sentimentului de apartenență la cultura și valorile rrome, cât și dezvoltarea gustului estetic, prin lectura unor opere a căror valoare este recunoscută de către exegeza literară.

	Competența generală	Competențe Specifice	Sugestii metodologice
V	Manifestarea unui comportament empatic cultural și intercultural	5.1. Asocierea unor experiențe proprii de viață și de lectură cu acelea provenind din alte culturi	Se poate proiecta o temă cu genericul <i>Locul natal/ Comunitatea în care m-am format</i> , utilizându-se un text cu conținut identitar, aparținând unui scriitor canonic. Se pot utiliza texte care prezintă credințe și mituri, texte folclorice esențiale rrome, cât și cele ce țin de cutumele, obiceiurile și tradițiile rrome pentru a se evidenția modul în care aceste credințe și mituri se regăsesc în literatura cultă contemporană. De asemenea, se pot alege texte din literatura cultă și/ sau texte din folclorul copiilor din diferite zone culturale care ilustrează tema copilăriei, a călătoriei inițiatice, a cunoașterii etc. Se pot utiliza jocuri de identificare a trăsăturilor unor tradiții și obiceiuri locale și/ sau de raportare la tradițiile naționale. Exercițiile vor avea un caracter aplicativ, care să valorifice experiența personală a elevului și specificul zonei în care trăiește.
		5.2. Identificarea unor tipare privitoare la cultura proprie și la cultura altor popoare	Se recomandă vizionarea de spectacole de teatru, de film. Pornind de la teme de tipul: <i>Identitate personală</i> , se pot asocia teme ca <i>Prieteni din lumea animalelor, Prieteni imaginari, Valorile mele</i> . Se va analiza, cu elevii, sistemul propriu de valori, ideea de prietenie/ colaborare interetnică, de protejare a mediului înconjurător etc.

VI	Manifestarea unui comportament empatic cultural și intercultural	5.1. Investigarea unor obiceiuri și tradiții ale comunității în care trăiește și ale unor comunități aparținând altor etnii	<p>Se poate elabora o temă prin care se poate urmări asumarea identității lingvistice (<i>Lectură și cunoaștere</i>), în contextul căreia se pot investiga identitatea proprie, dar și diversitatea unor contexte socioculturale, cu ajutorul lecturii.</p> <p>Tema <i>Limbă și identitate</i> poate fi ilustrată cu ajutorul unor jocuri care să prezinte importanța limbii pentru dezvoltarea personală. De exemplu, un joc ilustrativ pentru utilizarea limbii în cadrul examenelor: se poate distribui un test, elevii fiind puși în situația de a înțelege sarcina de lucru pentru a o putea rezolva.</p> <p>Se pot utiliza și teme precum <i>Jocuri de cuvinte</i> sau <i>Comentarea/ discutarea unor proverbe, expresii având cuvântul „limba” ca element central (I ăhib ăhinel zuraleder sar i ăhuri! etc.)</i>, utilizându-se texte cu conținut identitar sau provenind din folclor.</p>
		5.2. Analiza unor tipare privitoare la cultura proprie și la cultura altor popoare	<p>De pildă, pentru ilustrarea unor teme legate de copilări, în contextul diferitelor culturi, se poate recurge la proiecte de prezentare a perspectivei sincronice și/ sau diacronice, din diferite zone culturale sau opere din literatura rromani din România și universală, arte plastice, cinematografie etc.</p> <p>Analiza comportamentului/ mentalității unor personaje din folclorul literar național și/ sau internațional, evidențiindu-se valoarea de model/ tipar comportamental pe care îl promovează.</p>
VII	Manifestarea unui comportament empatic cultural și intercultural	5.1. Compararea unor tradiții rome și din alte culturi cu cele românești și/ universale	<p>Un conținut tematic pertinent este <i>Tradiții și obiceiuri</i>, acesta investigând atât valorile naționale, pentru dezvoltarea competenței, cât și valorile altor culturi, prin abordarea comparativă, evidențiindu-se asemănările și deosebirile.</p> <p>Pot fi alese filme documentare care prezintă aspecte ale unor tradiții, din diferite zone culturale, pentru a se evidenția diferențele, în vederea cultivării la elevi a respectului pentru valorile altora și a toleranței.</p> <p>Se pot realiza prezentări referitoare la tradiții și obiceiuri din zona de origine, prin utilizarea mijloacelor tehnologice modern (ilustrarea modului în care sărbătorile de iarnă se desfășoară în diferite zone ale lumii).</p>
		5.2. Compararea tiparelor privitoare la cultura proprie și la cultura altor popoare	<p>Competența poate fi dezvoltată pornindu-se de la o temă cu genericul: <i>Valorile mele, valorile celorlalți</i>, cu scopul investigării valorilor culturale ale spațiului/ comunității.</p> <p>În contextul dezbaterii temei legate de tradiții și obiceiuri, se recomandă completarea dezbaterii din cadrul curriculumului obligatoriu, cu activități extracurriculare, precum vizionarea de spectacole, organizarea de spectacole tradiționale, cu participarea unor specialiști în domeniul folclorului, etnologiei (eventual, de la centrele culturale).</p> <p>Valorificând competențele și cunoștințele dobândite la istorie, la geografie, se pot evidenția aspectele păstrate în literatura rromani modernă și contemporană.</p> <p>Se pot realiza situri, bloguri de promovare a zonei de origine, prin evidențierea specificului local și a influențelor provenite din zonele geografice limitrofe, din punct de vedere lingvistic, literar, folcloric, social etc.</p>

VIII	Manifestarea unui comportament empatic cultural și intercultural	5.1. Exprimarea unui punct de vedere față de anumite tradiții și valori ale culturii naționale sau ale unei alte culturi, descrise în cărțile citite	S-ar putea concepe o temă de tipul: <i>Cărți fondatoare</i> , prin intermediul acesteia putându-se investiga valorile naționale, respectiv, identitatea proprie raportată la acestea, dar și valorile aparținând altor culturi. Se pot analiza texte descriind tradiții și obiceiuri aparținând altor etnii, în vederea analizei acestora.
		5.2. Argumentarea unui punct de vedere privitor la tiparele identificate în cultura proprie și în cultura altor popoare	Tot în contextul temei <i>Cărți fondatoare</i> , însă demersul investigativ va urmări un scriitor tradus și impus la nivel european. Tema utilizată ar putea fi <i>Prietenia</i> , urmărindu-se însă o prietenie interculturală.
			Se pot utiliza texte din literatura rromani și/ sau universală, secvențe ecranizate, în care se prezintă anumite tipare comportamentale, lingvistice din diferite zone ale țării și/sau ale lumii. Se pot realiza proiecte de tipul <i>Cărți fondatoare</i> , la <i>Prietenia</i> , <i>Libertăți</i> , <i>obligații</i> , <i>datorii</i> sau <i>Spirit civic</i> , <i>responsabilitate</i> , <i>etică</i> , se va porni de la texte ilustrative, ca pretexte pentru o dezbatere asupra modelelor.

Metode didactice recomandate:

Activități de evocare și de motivare: brainstorming (asalt de idei), hârtia de un minut, lanțul ideilor, copacul ideilor.

Activități de studiu individual și de redactare: tehnica SINELG; scaunul autorului; creativitatea ghidată – printr-o imagine, prin întrebări, prin opera literară; maratonul de scriere.

Activități de învățare prin cooperare: lectura în perechi – rezumatul în perechi; interviu în direct; Am văzut, am citit; recapitularea prin rotație; comerțul cu probleme; cubul.

Activități bazate pe argumentare: tabelul T, argumente – contraargumente. Activități bazate pe dezbateri: linia valorilor, dezbateri de tip panel.

Activități de rezolvare a situațiilor-problemă: brainstormingul, piramide sau bulgărele de zăpadă. Activități bazate pe investigație: metoda pălăriilor gânditoare; tehnica Lotus; Ce se întâmplă dacă?; Cum folosim ... ?; explozia stelară; cadranele.

Activități de organizare grafică a informațiilor: ciorchinele; diagrama Venn; rețeaua personajelor; tehnica blazonului; posterul.

Activități de reflecție: întrebări factuale, conceptuale, controversale, cvintetul; eseul de cinci minute; anunțul de mică publicitate; turul galeriei; portofoliul.

Activități bazate pe jocuri: jocul de rol; procesul literar; puzzle; locuri celebre; benzi desenate.

Metode centrate pe receptarea mesajului oral (ascultarea)

Metode de pre-ascultare: potrivire cuvânt-imagine, perechi minimale de cuvinte în enunțuri, exerciții de completare, serii de sinonime-antonime, sarcini pentru mișcare corporală, sarcini de selectare de informație etc.

Metode de ascultare propriu-zisă: exerciții de reformulare, tabele de completat, scheme, exerciții de rearanjare a textului etc.

Metode de post-ascultare: joc de rol, exerciții de tip povestire, descriere, posterul, afișul etc.

Metode centrate pe receptarea mesajului scris (lectura) Metode

de pre-lectură: jocuri didactice, joc de asocieri etc.

Metode de lectură propriu-zisă: ordonarea de paragrafe, alegerea unor subtitluri pentru paragrafe prin tehnica potrivirii, exerciții pentru lectura imediată, rezumarea, exerciții cu itemi dihotomici (de tip adevărat-fals), exerciții de completare, exerciții cu alegere multiplă, de transfer al informației, exerciții de editare (corectarea greșelilor) etc.

Metode de post-lectură (interpretare și producere): povestirea dramatizată, cutiuța cu povești, jurnalul de lectură, cartea de vizită a personajului etc.

Metode centrate pe producere de mesaje orale (vorbirea): harta întâmplărilor, reacții la situații date (cu material suport), exerciții tip descriere de imagine, povestire cu/sau material suport vizual, exerciții tip comparație, execuții de tip argumentativ, jurnalistul-cameleon, răspuns personal, critic și creativ etc.

Metode centrate pe producere de mesaje scrise (scrierea): monolog, harta întâmplărilor, tehnica ziarului, exerciții pentru scrierea reflexivă, autobiografia imaginată, jurnal de impresii, scriere de texte pe baza textelor date (scrierea după texte multiple), scrierea individuală, scrierea în colaborare etc.

Metodele, tehnicile didactice propuse au caracter orientativ. Se recomandă ca profesorul să-și structureze demersul didactic în funcție de specificul individual și colectiv al clasei de elevi, însă în proiectarea scenariului didactic să se țină cont de necesitatea exersării integrate a celor patru competențe de bază (receptare și producere de mesaj oral, receptare și producere de mesaj scris). De asemenea, se poate opta pentru o sporire a gradului de dificultate a aplicațiilor și a exercițiilor propuse, în funcție de nivelul clasei, prin tratare diferențiată a elevilor capabili de performanțe înalte.

Evaluarea nivelului de dezvoltare a competențelor se raportează la elementele de noutate ale programei. Astfel, evaluarea va depăși nivelul primar al conținuturilor însușite și va urmări, în același timp, deprinderi și atitudini. Astfel, pentru evaluarea unei competențe de tipul Redactarea unui text scurt pe teme familiare, având în vedere etapele procesului de scriere și structurile specifice, pentru a comunica idei și informații sau pentru a relata experiențe trăite sau imaginate, se va evalua 1) cunoașterea etapelor procesului de scriere (conținuturi); 2) aplicarea cunoștințelor în procesul de scriere (deprinderi); 3) calitatea scrierii (preocuparea pentru o scriere de calitate – atitudini);

În evaluarea nivelului de dezvoltare a competențelor și a subcompetențelor de comunicare se recomandă îmbinarea metodelor tradiționale de evaluare cu cele ale evaluării formative, prin utilizarea unor tehnici și metode moderne care vizează atât procesul, cât și produsul învățării (de exemplu: autoevaluarea, interevaluarea, posterul, afișul, portofoliul, proiectul, studiul de caz etc).

Date fiind noutățile propuse de programă, se recomandă atât evaluarea de proces (evoluția de la un nivel de competență la altul, efortul făcut de elev în vederea dobândirii competenței), cât și cea de produs (calitatea compunerii, a prezentării, a afișului etc).

În evaluare se va avea în vedere calitatea competențelor și a subcompetențelor specifice, după cum urmează:

- a) în cazul competenței de receptare și de producere a unor texte orale în diverse situații de comunicare se va avea în vedere raportarea la actele de limbaj;
- b) la receptarea textelor de diverse tipuri se va pune accent pe comprehensiune, pe interpretare
- c) și pe atitudine comunicativă, urmărindu-se progresia competenței de lectură prin racordare la cadrele internaționale de referință;
- d) la redactarea unor texte de diverse tipuri se va avea în vedere diversificarea tipurilor de texte prin adaptare la situații cotidiene de viață și la diferite tipuri de texte, în cazul scrierilor despre textul literar/nonliterar;
- e) în cazul evaluării competenței de folosire corectă, adecvată și eficientă a limbii în comunicarea orală și scrisă se propune raportarea la viziunea integrală asupra limbii, punându-se accent pe limba în funcțiune, pe gramatica în uz (cu folosirea orientativă a conceptelor de metalimbaj);
- f) competența generală 5 – Manifestarea unui comportament empatic cultural și intercultural – vizează atât cultivarea dimensiunii identitare, cât și formarea de abilități de mediere și de înțelegere interculturală.

Notă

Mai jos prezentăm, pentru fiecare clasă în parte, câteva texte pe care le sugerăm a fi incluse în abordările metodico-didactice (în învățare-predare-evaluare, în elaborarea fișelor de lucru, la alcătuirea testelor etc.). Ele nu sunt obligatorii, putând fi completate și cu altele asemenea acestora, care tratează și alte aspecte, de exemplu, dezrobirea, deportările, discriminările etc.

Texte sugerate: Clasa a-V-a

Gelem, Gelem, o rromano himno

Palem ka-i rromani škola!, Gheorghe Sarău

AnΘ-i bar e školaqj, Gheorghe Sarău

O manuș thaj pesqe korposqe riga, Gheorghe Sarău

Kon 3anel maj but?, Gheorghe Sarău

O suno e kakosqo Angel, Anghel Năstase, Noemi Năsturaș
E meripnaça anΘ-e jakha, Valerică Stănescu
So Žanas anΘar amaro folkloro?. Poveste ursărească, C.S. Nicolaescu-Plopșor
I civiko aj i maškarkulturalikani edukácia, Gheorghe Sarău
O Baro Svùnto Geòrge, traducere Gheorghe Sarău
O Matèò Maximòff (1917-1999), traducere, Gheorghe Sarău
O khandino čhavo, Jupter Borcoi
I žàmba, Olga Mărcuș
I duti, Jupter Borcoi
O Krăcùno, o phuro, Costică Bățălan
O sumnakutno lil vaș o kisorro, Olga Mărcuș
I profèsia, Cristina Barna, traducere, Olga Mărcuș
O rrom mardo, după, Andre Barthélémy
E kermusesqi pori, adaptare, Estera Markus
O Žuvalo, o Pišomalo thaj o Xer, Andre Barthélémy
O šagar, Jupter Borcoi
I balval, Marinela Lăcătuș Traden le
rrom, Gheorghe Sarău I familia,
Gheorghe Sarău
O biamalipen, Jupter Borcoi
Koncèrto vaș violina vi štar mulenqe moxtona, Geòrge Păun Ialomițeanu
E rroma e RumuniaΘar, Gheorghe Sarău Me
xramosarav jekh lil, Gheorghe Sarău E càle
le rromenqe, Gheorghe Sarău
O raj Quijote vi o Sancho, traducere, Gheorghe Sarău

Texte sugerate: Clasa a-VI-a

Gelem, Gelem, o rromano himno
O durărdo milaj, Noemi Palfi-Tamaš
I rromani thaj i rumunikani čhib, Ionel Cordovan
Kamav te aresav siklărno, Noemi Palfi-Tamaš
I buzni thaj le trin buznorre, adaptare, Elena Nuică, traducere, Octavian Bonculescu
I čhib rromani, Nicoleta Ciuraru
O čorro rrom thaj o barvalo gažo, Ionel Cordovan
O bašavno, Jupter Borcoi
E ruvesqo dromorro, Jupter Borcoi O
phakhvažvalo thaj i kurung, Esòp O
kurko, adapatre, Ionel Cordovan
Kolinda, Costică Bățălan
Mirri čerxen, adapatre, Ionel Cordovan
E čhavesqe xakaja, adapatre, Ionel Cordovan
Mirri daj, Ionel Cordovan
I maj gudli pherr, Jupter Borcoi
E rroma, Jupter Borcoi
O George Sarău, Ionel Cordovan
Nane coxa. I loli phabaj, adaptare de Gheorghe Sarău
O phuro siklāvno savo gelo školaΘe, Ionel Cordovan
O gonorro duje lovença, adaptare, Elena Nuică, traducere, Octavian Bonculescu și Izabela Bănică
O kamipen, Jupter Borcoi
Le muleça p-o grast, Costică Bățălan

Texte sugerate: Clasa a VII-a

Gelem, Gelem, o rromano himno
O Jòno, o godăver, Nicolae Pandelică
Mirro baro školaqo jekhtutno dës, Grigore Băjenaru
E xuxura, Nicolae Pandelică
O xanǝvalipen, culeasă, Mariana Cozma
O Ćenušòtka, Nadia Gazsi
O nevo rrom, Olga Mărcuș
O rrom thaj o čhavo sikavno, Nicolae Pandelică
E ivendesqe baredivesa, Moise Gabriela
Kuč Krećuno, Gabriela Moise
O rrom, e ambrola thaj e rićhino, Nicolae Pandelică
Duj žàmbe, Gabriela Moise
Kidipen, culeasă, Mariana Cozma
I dǝli xastrajlās man, Gabriela Moise
Me sem rrom, Marius Căldăraru
E lelekaqo čhavo, Nicolae Pandelică
E mamăqo dǝves, Gabriela Moise
Mirro o maj laćho amal, Marius Căldăraru

Texte sugerate: Clasa a VIII-a

Gelem, Gelem, o rromano himno
O jekhto Òkolaqo dives, Jupter Borcoi
O rromano them, Jupter Borcoi
O Vešorro, Jupter Borcoi
O godăver čhavorro, Nicolae Pandelică
O bašavno, Jupter Borcoi
Suno fală man, Nicolae Pandelică
O kaštari thaj pesqo suno, Jupter Borcoi
O Kalo, murro amal, Jupter Borcoi
I Delia Grigore, traducere, Jupter Borcoi
K-o abăv, Jupter Borcoi
sastrări, Jupter Borcoi
gilavno, Jupter Borcoi
I Baxt thaj i Godǝ, tha' vi i Godǝ thaj i Baxt, Nicolae Pandelică
Pherdile sune!, Anghel Năstase
O dinipen, Jupter Borcoi
E došale love, Nicolae Pandelică
Sar keres, kadă arakhes, Nicolae Pandelică
E čhajaqi kris, Jupter Borcoi Lilorre
k-ël amala, Jupter Borcoi
Jupter Borcoi
O terno, le love thaj o phuro, Nicolae Pandelică
Ǟav vi me škòlaΘe, Margareta Jimba
Mirri mami, i drabarn, Jupter Borcoi
drabarno, Nicolae Pandelică
Te siklòvas vi maj but!, Gheorghe Sarău

Grup de lucru

Marius Căldăraru	Inspectoratul Școlar Județean Olt
Corina Ceamă	Ministerul Educației Naționale
Lavinia Pencea	Școala nr.1 București
Elena Răducanu	Școala nr.136 București
Gheorghe Sarău	Ministerul Educației Naționale
Angelica Mihăilescu	Institutul de Științe ale Educației

**LISTA MANUALELOR ȘCOLARE DE
LIMBA RROMANI, ISTORIA ȘI TRADIȚIILE RROMILOR,
VALABILE ÎN ANUL ȘCOLAR 2020-2021**

Nr. crt.	Titlul manualului	Autori	Anul de studiu	Anul editării	Editura	Copertă manual
1.	I rromani čhib thai i literatura vaš i jekhto klàsa	Gheorghe Sarău	CP – comunicare orală	2005	Editura Sigma	
2.	Vakăripen anθ-i rromani dajaqi čhib – i jekhto klàsa, o jekhto semèstro	Gheorghe Sarău Ionel Cordovan Camelia Stănescu	I	2014	Editura Sigma	
3.	Vakăripen anθ-i rromani dajaqi čhib – i jekhto klàsa, o dujto semèstro	Gheorghe Sarău Ionel Cordovan Camelia Stănescu	I	2014	Editura Sigma	

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

Nr. crt.	Titlul manualului	Autori	Anul de studiu	Anul editării	Editura	Copertă manual
4.	Vakăripen anθ-i rromani dajaqi čhib – pustik vaś i dujto klàsa	Gheorghe Sarău Ionel Cordovan	II	2018	Editura Didactică și Pedagogică	
5.	I dajaqi rromani čhib vi literatūra – i štarto klàsa	Ionel Cordovan Gheorghe Sarău Noemi Cordovan	III	2020	Editura Sigma	
6.	I dajaqi rromani čhib vi literatūra – i štarto klàsa	Gheorghe Sarău Ionel Cordovan	IV	2018	Editura Didactică și Pedagogică	

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

Nr. crt.	Titlul manualului	Autori	Anul de studiu	Anul editării	Editura	Copertă manual
7.	I dajaqi rromani čhib vi literatūra – i pangto klâsa	Gheorghe Sarău Ionel Cordovan	V	2018	Editura Didactică și Pedagogică	
8.	I dajaqi rromani čhib vi literatūra – i šovto klâsa	Ionel Cordovan Noemi Cordovan Gheorghe Sarău	VI	2018	Editura Didactică și Pedagogică	
9.	Istoria și tradițiile minorității rrome – clasa a VI-a	Ion Sandu	clasa a VI-a	2018	Editura Didactică și Pedagogică	

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

Nr. crt.	Titlul manualului	Autori	Anul de studiu	Anul editării	Editura	Copertă manual
10.	Istoria și tradițiile minorității rromani – clasele a VI-a și a VII-a (se vor selecta doar conținuturile pentru clasa a VII-a)	Delia Grigore Petre Petcuț Mariana Sandu	clasa a VII-a	2005	Editura Sigma	
11.	Limba și literatura rromani – pentru anul VII de studiu	Gheorghe Sarău Gabriela Moise Marius Căldăraru	VII	2009	Editura Vanemonde	
12.	Limba și literatura rromani – pentru anul VIII de studiu	Jupiter Borcoi Nicolae Pandelică Gheorghe Sarău	VII	2009	Editura Vanemonde	

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

Nr. crt.	Titlul manualului	Autori	Anul de studiu	Anul editării	Editura	Copertă manual
13.	Limba și literatura rromani – manual pentru clasa a IX-a	Gheorghe Sarău	IX	2006	Editura Sigma	
14.	Limba și literatura rromani – manual pentru anul X de studiu	Gheorghe Sarău Ionel Cordovan	X	2011	Editura Vanemonde	

**Planificări
calendaristice
pentru învățământul
primar**

Unitatea de învățământ:.....

Profesor:

Disciplina: Limba rromani/ I rromani çhib

Clasa: pregătitoare

Anul de studiu: I – comunicare orală

Nr. ore/ săptămână: 3 ore

An școlar: 2020-2021

Manual : Gheorghe Sarău, Ed. Sigma

PLANIFICARE CALENDARISTICĂ

SEMESTRUL I: 16 săptămâni x 3 ore = 48 de ore

Nr.crt.	Competențe specifice	Capitol/ Temă	Nr. de ore	Titlul lecției	Perioada
I.	C 1.1 C 1.2 C 1.3 C 2.1 C 2.2 C 2.3 C 2.4 C 2.5	Me thaj mirri familia	14	1. Te prezentisaras amen	Săptămâna – Săptămâna
				2. Murro kòrpo	
				3. E mursenqo xurävipen	
				4. E zuvlënqo xurävipen	
				5. Mirri familia	
				6. Amare dadenqe profesie	
				7. Aktivimata anθ-i familia thaj pašal o kher	
				8. E bijandipnasqo vaj e anavesqo dīves	
				9. Amare amala aven amenθe	
				10. Sar phiravas amen e averença	
				11. Sar prezentisaras amen	
				12. Sar das laçho dīves	
				13. Sar mangas amenqe jertisaripen	
				14. Palemdikhipen. Evaluàcia	
II.	C 1.1 O 1.2 C 1.3 O 1.4 C 2.1 O 2.2 C 2.3 O 2.4 C 5.1	O gav thaj lesqe pašutnimata	11	15. O gav	Săptămâna – Săptămâna
				16. Jekhe gavutne kheresqi bar	
				17. Kheresqe zivutre	
				18. Kheresqe çiriklă	
				19. Veşesqe zivutre thaj çiriklă	
				20. E luludă anθar i bar	
				21. E zelenimata thaj e legùme anθar i bar	
				22. E frùktură thaj e fruktenqe rukha anθar i bar	

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

Nr.crt.	Competențe specifice	Capitol/ Temă	Nr. de ore	Titlul lecției	Perioada
				23. E rukha	
				24. Avri, p-i vâzi/ kîmpo	
				25. Palemdikhipen. Evaluàcia	
III.	C 1.1 C 1.2 C 1.3 C 1.4 C 2.1 C 2.2 C 2.3 C 2.4 C 2.5	Amaro kher	9	26. O gavutno kher amare dadenço	Săptămâna – Săptămâna
			27. I bar jekhe forutne kheresqi		
			28. Amaro apartamènto		
			29. Mirri livni		
			30. O 8- to dîves e Aprilosqo		
			31. Jekh barodîves 8-tone Aprilosqo		
			32. Sar nakhas o vesto vaxt		
			33. K-e zivutretrenqi bar		
			34. Palemdikhipen. Evaluàcia		
IV.	C 1.1 C 1.2 C 1.3 C 2.1. C 2.2 C 2.3	Sar xas	5	35. I tazi. E xamata thaj e pimata	Săptămâna – Săptămâna
			36. K-ël kinimata		
			37. Sar te sikavel i mesèli / sinia		
			38. I rătăqi mesèli / sinia		
			39. Palemdikhipen. Evaluàcia		
V.	C 1.1 C 1.2 C 1.3 C 1.4 C 2.1 C 2.2 C 2.3 C 2.4 C 2.5	I stràda thaj i cirkulàcia	6	40. E forosqi stràda	Săptămâna – Săptămâna
			41. E gavesqi șerutni stràda		
			42. Jekh phiripen anθar o pârko		
			43. E transportosqe maškara		
			44. E cirkulaciaqe sikavimata thaj règele		
			45. Palemdikhipen. Evaluàcia		
Săptămâna „Școala altel”¹¹				Dacă <i>Săptămâna „Școala altfel”</i> a fost programată pe parcursul semestrului al II-lea, cele 3 ore aferente acestei săptămâni vor fi redistribuite în semestrul I pentru activități de ameliorare și dezvoltare.	Săptămâna

¹¹ Programul național „Școala altfel” se va desfășura în perioada 5 octombrie 2020 – 4 iunie 2021, pe o perioadă de 5 zile consecutive lucrătoare, a căror planificare se află la decizia unității de învățământ.

SEMESTRUL al II-lea: 17 săptămâni x 3 ore = 51 de ore

Nr.crt.	Competențe specifice	Capitol/ Temă	Nr. de ore	Titlul lecției	Perioada
I.	C 1.1 C 1.2 C 1.3 C 2.1 C 2.2 C 2.3 C 2.4 C 2.5	I škòla	13	1. I siklărni	Săptămâna – Săptămâna
				2. E siklăripnasqe bută	
				3. E škòlaqi bar	
				4. I pàuză	
				5. E kolègură	
				6. I bibliotèka	
				7. E sportosqi livni	
				8. O gonorro	
				9. O divesutno progràmo	
				10. Rolosqo khelipen: „K-i škòla”	
				11. Te vakàras palal sosθar phiras k-i škòla	
				12. Klasaqe bută	
				II.	
14. O anglomilaj					
15. O milaj					
16. O durårdomilaj					
17. O ivend					
18. Gilă vaš e beršivaxta					
19. E beršivaxtenqe khelimata					
20. E beršesqe čhona					
21. Te vakàras palal o maj šukar beršivaxt					
22. Klasaqe bută					
23. Gilă thaj khelimata palal e beršesqe čhona					
24. E kurkesqe dësa					
25. Te phenas sode si o càso!					
26. Rolosqo khelipen: „E beršivaxta”					
27. Klasaqe bută					
28. Palemdikhipen					
29. Evaluàcia					

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

Nr.crt.	Competențe specifice	Capitol/ Temă	Nr. de ore	Titlul lecției	Perioada
III.	C 1.1 C 1.2 C 1.3 C 2.1 C 2.2 C 2.3	E zivutre thaj e ćiriklă	9	30. E kheresqe zivutre	Săptămâna – Săptămâna
				31. Barăqe zivutre	
				32. Veśesqe zivutre	
				33. E zivutrenqi bar	
				34. Te vakăras palal o maj kamlo zivutro	
				35. Klasaqe bută	
				36. Palemdikhipen	
				37. Evaluàcia	
				38. Rolosqo khelipen: „K-e zivutrenqi bar”	
IV.	C 1.1 C 1.2 C 1.3 C 2.1 C 2.2 C 2.3 C 5.1	Amaro rromano nămo	11	39. O rromano himno: “Gelem, gelem”	Săptămâna – Săptămâna
				40. Kaθar aven e rroma?	
				41. Rromane śerutne zenimata	
				42. Rromane bută	
				43. Rromane gilă	
				44. I khethani rromani ćhib	
				45. Rrom san	
				46. Didaktikane khelimata	
				47. Palemdikhipen	
48. Evaluàcia					
Săptămâna „Școala altel”¹²				Dacă <i>Săptămâna „Școala altfel”</i> a fost programată pe parcursul semestrului I, cele 3 ore aferente acestei săptămâni vor fi redistribuite în semestrul al II-lea pentru activități de ameliorare și dezvoltare.	Săptămâna

¹² Programul național „Școala altfel” se va desfășura în perioada 5 octombrie 2020 – 4 iunie 2021, pe o perioadă de 5 zile consecutive lucrătoare, a căror planificare se află la decizia unității de învățământ.

Unitatea de învățământ:.....

Profesor:

Disciplina: Limba rromani/ I rromani čhib

Clasa:

Anul de studiu: I PRIMAR

Nr. ore/ săptămână: 4

An școlar: 2020-2021

Manual: Gheorghe Sarău, Ionel Cordovan, Camelia Stănescu, Ed. Sigma

PLANIFICARE CALENDARISTICĂ

SEMESTRUL I: 16 săpt. x 4 ore = 64 de ore

Nr. crt.	Competențe specifice	Capitol	Nr. de ore	Conținuturi / Titlul lecției	Observații	Săptămâna / perioada
I.	C 1.1. C 1.3 C 2.1. C 2.2. C 2.3. C 2.4 C 3.4.	Sem siklövno	21	1. Te prinzaras amen!	1 oră	Săptămâna – Săptămâna
				2. Phen so si man anθ-o gonorro?	1 oră	
				3. O lil	1 oră	
				4. I propozicia thaj o pünkto	1 oră	
				5. I propozicia kerdi anθar trin alava	1 oră	
				6. I propozicia kerdi anθar star alava	1 oră	
				7. E alava kerde anθar duj siläbe	1 oră	
				8. E alava kerde anθar trin siläbe	1 oră	
				9. E alava kerde anθar jekh siläba	1 oră	
				10. O drabaripen palal e dikhimata	1 oră	
				11. Klasaqe bută	1 oră	
				12. Evaluacia	1 oră	
				13. O ašunipen <i>a</i>	1 oră	
				14. O ašunipen <i>e</i>	1 oră	
				15. O ašunipen <i>i</i>	1 oră	
				16. O ašunipen <i>o</i>	1 oră	
				17. O ašunipen <i>u</i>	1 oră	

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

Nr. crt.	Competențe specifice	Capitol	Nr. de ore	Conținuturi / Titlul lecției	Obser vații	Săptămâna / perioada
				18. O așunipen n	1 oră	
				19. O așunipen r	1 oră	
				20. Rekapitulăcia	1 oră	
				21. Evaluăcia	1 oră	
II.	C 1.1. C 1.2. C 1.3. C 1.4. C 2.1. C 2.2. C 2.3. C 2.4. C 3.1. C 3.2. C 3.3. C 3.4. C 4.1. C 4.2.	O barvalo angloivend	16	22. O așunipen thaj i grafema a	1 oră	Săptămâna – Săptămâna
				23. I grafema A	1 oră	
				24. O așunipen thaj i grafema $n N$	1 oră	
				25. O așunipen thaj i grafema $o O$	1 oră	
				26. O așunipen thaj i grafema $g G$	1 oră	
				27. O așunipen thaj i grafema $k K$	1 oră	
				28. Klasașe bută	1 oră	
				29. O așunipen thaj i grafema $l L$	1 oră	
				30. Klasașe bută	1 oră	
				31. O așunipen thaj i grafema $i I$	1 oră	
				32. O așunipen thaj i grafema $e E$	1 oră	
				33. Klasașe bută	1 oră	
				34. O așunipen thaj i grafema $r R$	1 oră	
				35. O așunipen thaj i grafema $s S$	1 oră	
				36. Rekapitulăcia	1 oră	
				37. Evaluăcia	1 oră	
III.	C 1.1. C 1.2. C 1.3. C 1.4 C 2.1. C 2.2. C 2.3. C 2.4 C 3.1. C 3.2. C 3.3. C 3.4 C 4.1. C 4.2. C 4.3	O șukar ivend	23	38. O așunipen thaj i grafema $u U$	1 oră	Săptămâna – Săptămâna
				39. O așunipen thaj i grafema $m M$	1 oră	
				40. E așunimata thaj e grafemenșe grùpură ke, Ke, ki, Ki	1 oră	
				41. E așunimata thaj e grafemenșe grùpură ge, Ge, gi, Gi	1 oră	
				42. O așunipen thaj i grafema $d D$	1 oră	
				43. O așunipen thaj i grafema $b B$	1 oră	

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

Nr. crt.	Competențe specifice	Capitol	Nr. de ore	Conținuturi / Titlul lecției	Observații	Săptămâna / perioada
				44. Klasașe bută	1 oră	
				45. O așunipen thaj i grafêma v V	1 oră	
				46. O așunipen thaj i grafêma ă Ă	1 oră	
				47. O așunipen thaj i grafêma t T	1 oră	
				48. O așunipen thaj i grafêma x X	1 oră	
				49. O așunipen thaj e grafemenço grùpo kh, Kh	1 oră	
				50. O organizisaripen e tekstosqo	1 oră	
				51. O așunipen thaj i grafêma j J	1 oră	
				52. O așunipen thaj i grafêma ș Ș	1 oră	
				53. Rekapitulàcia	1 oră	
				54. Evaluàcia	1 oră	
				55. So siklilăm 3i akana? 1	1 oră	
				56. So siklilăm 3i akana? 2	1 oră	
				57. So siklilăm 3i akana? 3	1 oră	
				58. So siklilăm 3i akana? 4	1 oră	
				59. So zanas 3i akana? 1	1 oră	
				60. So zanas 3i akana? 2	1 oră	
Săptămâna „Școala altel”¹³				Dacă <i>Săptămâna „Școala altfel”</i> a fost programată pe parcursul semestrului I, cele 4 ore aferente acestei săptămâni vor fi redistribuite în semestrul al II-lea pentru activități de ameliorare și dezvoltare.		Săptămâna

¹³ Programul național „Școala altfel” se va desfășura în perioada 5 octombrie 2020 – 4 iunie 2021, pe o perioadă de 5 zile consecutive lucrătoare, a căror planificare se află la decizia unității de învățământ.

SEMESTRUL AL II-LEA: 17 săpt. x 4 ore = 68 de ore

Nr. crt.	Competențe specifice	Capitol	Nr. de ore	Conținuturi / Titlul lecției	Obser vații	Săptămâna / perioada
I.	C 1.1. C 1.2. C 1.3. C 1.4 C 2.1. C 2.2. C 2.3. C 2.4 C 3.1. C 3.2. C 3.3. C 3.4 C 4.1. C 4.2	Anglomilaja, mišto avilăn!	30	1. Klasađe bută	2 ore	Săptămâna – Săptămâna
				2. O așunipen thaj i grafêma <i>p P</i>	2 ore	
				3. O așunipen thaj e grafemenđo grùpo <i>ph, Ph</i>	2 ore	
				4. O așunipen thaj e grafemenđo grùpo <i>th, Th</i>	2 ore	
				5. O așunipen thaj i grafêma <i>z Z</i>	2 ore	
				6. O așunipen thaj i grafêma <i>c C</i>	2 ore	
				7. Klasađe bută	1 oră	
				8. O așunipen thaj i grafêma <i>ć Ć</i>	2 ore	
				9. Klasađe bută	1 oră	
				10. O așunipen thaj e grafemenđo grùpo <i>čh Ćh</i>	2 ore	
				11. O așunipen thaj i grafêma <i>ž Ž</i>	2 ore	
				12. Klasađe bută	1 oră	
				13. O așunipen thaj i grafêma <i>ž Ž</i>	1 oră	
				14. Klasađe bută	1 oră	
				15. O așunipen thaj i grafêma <i>f F</i>	2 ore	
				16. O așunipen thaj i grafêma <i>h H</i>	2 ore	
				17. Klasađe bută	1 oră	
				18. Rekapitulăcia	1 oră	
				19. Evaluăcia	1 oră	
II.	C 1.1. C 1.2. C 1.3. C 1.4. C 2.1. C 2.2. C 2.3. C 2.4. C 3.1. C 3.2. C 3.3. C 3.4. C 4.1. C 4.2.	Milaj, kham, tatipen...	34	20. O așunipen thaj e grafême <i>ě ě ő ů</i>	2 ore	Săptămâna – Săptămâna
				21. Klasađe bută	1 oră	
				22. O așunipen thaj i grafêma <i>q, Q</i>	2 ore	
				23. Klasađe bută	1 oră	
				24. O așunipen thaj i grafêma <i>θ</i>	2 ore	
				25. Klasađe bută	1 oră	
				26. O așunipen thaj i grafêma <i>ç, Ç</i>	2 ore	
				27. Klasađe bută	1 oră	
28. E așunimata thaj e grafême <i>ä, Ä, ë, È, ï, Ī</i>	1 oră					

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

Nr. crt.	Competențe specifice	Capitol	Nr. de ore	Conținuturi / Titlul lecției	Observații	Săptămâna / perioada
				29. Klasașe bută	1 oră	
				30. E așunimata thaj e grafeme à, è, ì, ò, ù	1 oră	
				31. Klasașe bută	1 oră	
				32. O așunipen thaj i grafema rr, Rr	1 oră	
				33. Hej, rromalen, așunen!	1 oră	
				34. I palutni rekapitulàcia 1	1 oră	
				35. I palutni rekapitulàcia 2	1 oră	
				36. I palutni rekapitulàcia 3	1 oră	
				37. I palutni evaluàcia	1 oră	
				38. O rromano alfabèto	1 oră	
				39. 3anes?	1 oră	
				40. I çhib rromani	1 oră	
				41. O bilèto	1 oră	
				42. O akharipen	1 oră	
				43. E baxtäqo lil	1 oră	
				44. O lil	1 oră	
				45. E cirkulaciage sikavimata thaj règule	1 oră	
				46. Xramosaripen palal e çitre 1	1 oră	
				47. Xramosaripen palal e çitre 2	1 oră	
				48. Xramosaripen palal e çitre 3	1 oră	
				49. Palemdikhipen.Evaluàcia	1 oră	
Săptămâna „Școala altfel”¹⁴				Dacă <i>Săptămâna „Școala altfel”</i> a fost programată pe parcursul semestrului I, cele 4 ore aferente acestei săptămâni vor fi redistribuite în semestrul al II-lea pentru activități de ameliorare și dezvoltare.		Săptămâna

¹⁴ Programul național „Școala altfel” se va desfășura în perioada 5 octombrie 2020 – 4 iunie 2021, pe o perioadă de 5 zile consecutive lucrătoare, a căror planificare se află la decizia unității de învățământ.

Unitatea de învățământ:.....

Profesor:

Disciplina: Limba rromani/ I rromani čhib

Clasa:

Anul de studiu: II - PRIMAR

Nr. ore/ săptămână: 4 ore

An școlar: 2020-2021

Manual: Gheorghe Sarău, Ionel Cordovan, EDP

PLANIFICARE CALENDARISTICĂ

SEMESTRUL I: 16 săpt. x 4 ore = 64 de ore

Nr.crt.	Competențe specifice	Capitol/ Temă	Nr. de ore	Titlul lecției	Perioada
I.	C 1.1 C 1.2 C 1.3 C 1.4 C 1.5 C 1.6 C 2.1 C 2.2 C 3.1 C 3.2 C 3.3 C 3.5 C 3.6 C 4.1 C 4.2 C 4.3 C 4.4	E angloivendesqe barvalimata	32	1. Gelem, gelem. E lilesqo prezentisaripen 2. Anglutni evaluàcia 3. O rromano alfabèto anθ-e purane godăver lava – Lava mașkar e lava... Pučhimata aj magimata ka-o təksto 4. O rromano alfabèto anθ-e purane godăver lava – Te siklōvas khethanes! 5. O rromano alfabèto anθ-e purane godăver lava – So zanav, so na zanav? 6. Avilās o angloivend – Lava mașkar e lava... 7. Avilās o angloivend – Pučhimata aj magimata ka-o təksto 8. Avilās o angloivend – Te siklōvas khethanes! 9. Avilās o angloivend – So zanav, so na zanav? 10. O mujutno vakāripen 11. Te avelas man grastorro parno! – Lava mașkar e lava... 12. Te avelas man grastorro parno! – Pučhimata aj magimata ka-o təksto 13. Te avelas man grastorro parno! – Te siklōvas khethanes!	Săptămâna – Săptămâna

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

Nr.crt.	Competențe specifice	Capitol/ Temă	Nr. de ore	Titlul lecției	Perioada
				14. Te avelas man grastorro parno! - So zanav, so na zanav?	
				15. O Lačhipen thaj o Nasulipen – Lava mașkar e lava...	
				16. O Lačhipen thaj o Nasulipen – Pučhimata aj magimata ka-o təksto	
				17. O Lačhipen thaj o Nasulipen – Te siklōvas khethanes!	
				18. O Lačhipen thaj o Nasulipen - So zanav, so na zanav?	
				19. O zukel, o rikono vaj i mūca? – Lava mașkar e lava... Pučhimata aj magimata ka-o təksto	
				20. O zukel, o rikono vaj i mūca? – Te siklōvas khethanes!	
				21. O zukel, o rikono vaj i mūca? - So zanav, so na zanav?	
				22. O xramosardo vakāripen - So zanav, so na zanav?	
				23. Dade, kin manqe grastorres! – Lava mașkar e lava...	
				24. Dade, kin manqe grastorres! – Pučhimata aj magimata ka-o təksto	
				25. Dade, kin manqe grastorres! – Te siklōvas khethanes!	
				26. Dade, kin manqe grastorres! - So zanav, so na zanav?	
				27. I paramiçi la molāqi – Lava mașkar e lava...	
				28. I paramiçi la molāqi– Pučhimata aj magimata ka-o təksto	
				29. O tītulo; o anav e autorosqo; i òpera	
				30. I paramiçi la molāqi - So zanav, so na zanav?	
				31. Rekapitulàcia	
				32. Evaluàcia	
II.	C 1.1 C 1.2 C 1.3 C 1.4 C 1.5	E ivendesqe šukarimata	28	33. O pučhipen k-e duj droma – Lava mașkar e lava...	Săptămâna –
				34. O pučhipen k-e duj droma – Pučhimata aj magimata	Săptămâna

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

Nr.crt.	Competențe specifice	Capitol/ Temă	Nr. de ore	Titlul lecției	Perioada
	C 2.1 C 2.2 C 3.1 C 3.2 C 3.3 C 3.5 C 3.6 C 4.1 C 4.2 C 4.3 C 4.4 C 5.1			ka-o təksto	
				35. I propozicia. E propoziciaqi intonacia.	
				36. O pučhipen k-e duj droma - So zanav, so na zanav?	
				37. O kermuso - Lava mașkar e lava...	
				38. O kermuso– Pučhimata aj magimata ka-o təksto	
				39. O kermuso - Te siklōvas khethanes!	
				40. O kermuso - So zanav, so na zanav?	
				41. O rrom thaj i balval - Lava mașkar e lava...	
				42. O rrom thaj i balval - Pučhimata aj magimata ka-o təksto	
				43. O rrom thaj i balval - So zanav, so na zanav?	
				44. O alav - Te siklōvas khethanes!	
				45. O alav – So zanav, so na zanav?	
				46. O ivend - Lava mașkar e lava...	
				47. O ivend - Pučhimata aj magimata ka-o təksto	
				48. O ivend - Te siklōvas khethanes!	
				49. O ivend - So zanav, so na zanav?	
				50. Ivendesqe kolinde- Lava mașkar e lava...	
				51. Ivendesqe kolinde - Pučhimata aj magimata ka-o təksto	
				52. E alava save si len sajekh xatāripen / e sinonimurā	
				53. So zanav, so na zanav?	
				54. Duj amala - Lava mașkar e lava...	
				55. Duj amala - Pučhimata aj magimata ka-o təksto	
				56. Te palemdikhas e alava kaj si len sajekh sēnsō	
				57. O alav. I silāba	
				58. So zanav, so na zanav?	
				59. Rekapitulacia	

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

Nr.crt.	Competențe specifice	Capitol/ Temă	Nr. de ore	Titlul lecției	Perioada
				60. Evaluàcia	
Săptămâna „Școala altfel”¹⁵				Dacă <i>Săptămâna „Școala altfel”</i> a fost programată pe parcursul semestrului I, cele 4 ore aferente acestei săptămâni vor fi redistribuite în semestrul al II-lea pentru activități de ameliorare și dezvoltare.	Săptămâna
SEMESTRUL AL II-LEA: 17 săpt. x 4 ore = 68 de ore					
III.	C 1.1 C 1.2 C 1.3 C 1.4 C 1.5 C 1.6 C 2.1 C 2.2 C 3.1 C 3.2 C 3.3 C 3.5 C 3.6 C 4.1 C 4.2 C 4.3 C 4.4 C 5.1	O amalipen	22	1. I doš - Lava maškar e lava...	Săptămâna – Săptămâna
				2. I doš - Pučhimata aj magimata ka-o tøksto	
				3. O alav. I silàba. I grafèma – o ašunipen	
				4. So zanav, so na zanav?	
				5. Te siklòvas maj but rodindoj anθ-e avder lila!	
				6. O lačo amal – Lava maškar e lava...	
				7. O lačo amal – Pučhimata aj magimata ka-o tøksto	
				8. O vortaxramosaripen (p-o...)	
				9. So zanav, so na zanav?	
				10. Klasaqe bută	
				11. Duj čhave – Lava maškar e lava...	
				12. Duj čhave – Pučhimata aj mangimata ka-o tøksto	
				13. O vortaxramosaripen (anθ-o...)	
				14. So zanav, so na zanav?	
				15. Klasaqe bută	
				16. O manus thaj le duj pesqe čhaja – Lava maškar e lava...	
				17. O manus thaj le duj pesqe čhaja – Pučhimata aj mangimata ka-o tøksto	
				18. O vortaxramosaripen (k-o...)	
				19. So zanav, so na zanav?	

¹⁵ Programul național „Școala altfel” se va desfășura în perioada 5 octombrie 2020 – 4 iunie 2021, pe o perioadă de 5 zile consecutive lucrătoare, a căror planificare se află la decizia unității de învățământ.

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

Nr.crt.	Competențe specifice	Capitol/ Temă	Nr. de ore	Titlul lecției	Perioada
				20. Klasașe bută	
				21. Rekapitulăcia	
				22. Evaluăcia	
IV.	C 1.1 C 1.2 C 1.3 C 1.4 C 1.5 C 1.6 C 2.1 C 2.2 C 3.1 C 3.2 C 3.3 C 3.5 C 3.6 C 4.1 C 4.2 C 4.3 C 4.4 C 5.1.	O anglo milaj thaj o milaj	42	23. O bakro – Lava mașkar e lava... 24. O bakro – Pučhimata aj mangimata ka-o təksto 25. I grafēma „Q” 26. So zanav, so na zanav? 27. Klasașe bută 28. Sar i čik kerdili manro – Lava mașkar e lava... 29. Sar i čik kerdili manro – Pučhimata aj mangimata ka-o təksto 30. Alava xramorsade bare grafemença 31. I grafēma „θ” 32. So zanav, so na zanav? 33. Klasașe bută 34. Murre dadesqe - Lava mașkar e lava... 35. Murre dadesqe - Pučhimata aj mangimata ka-o təksto 36. I grafēma „ç” 37. So zanav, so na zanav? 38. Klasașe bută 39. Te siklōvas maj but rodindoj anθ-e avder lila! 40. O brišind – Lava mașkar e lava... 41. O brišind – Pučhimata aj mangimata ka-o təksto 42. E grafēme „ă, ă, ĩ, ě, ů” 43. So zanav, so na zanav? 44. Klasașe bută 45. O gonorro duje lovença - Lava mașkar e lava... 46. O gonorro duje lovença - Pučhimata aj mangimata	Săptămâna – Săptămâna

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

Nr.crt.	Competențe specifice	Capitol/ Temă	Nr. de ore	Titlul lecției	Perioada
				ka-o tøksto	
				47. E grafemenqe grùpură „çh, kh, ph, th”	
				48. So zanav, so na zanav?	
				49. Klasaqe bută	
				50. O pašmilaj – Lava maškar e lava...	
				51. O pašmilaj – Puçhimata aj mangimata ka-o tøksto	
				52. Kana xamosaras „x” thaj kana „h”	
				53. So zanav, so na zanav?	
				54. Klasaqe bută	
				55. I buzni thaj le trin buznorre – Lava maškar e lava...	
				56. I buzni thaj le trin buznorre – Puçhimata aj mangimata ka-o tøksto	
				57. Kana xamosaras „i” thaj kana „j”	
				58. So zanav, so na zanav?	
				59. Klasaqe bută	
				60. Rekapitulàcia	
				61. Evaluàcia	
				62. Palutni rekapitulàcia I	
				63. Palutni rekapitulàcia II	
				64. Palutni evaluàcia	
				Dacă <i>Săptămâna „Școala altfel”</i> a fost programată pe parcursul semestrului I, cele 4 ore aferente acestei săptămâni vor fi redistribuite în semestrul al II-lea pentru activități de ameliorare și dezvoltare.	
				Săptămâna „Școala altel”¹⁶	Săptămâna

¹⁶ Programul național „Școala altfel” se va desfășura în perioada 5 octombrie 2020 – 4 iunie 2021, pe o perioadă de 5 zile consecutive lucrătoare, a căror planificare se află la decizia unității de învățământ.

Unitatea de învățământ:.....

Profesor:

Disciplina: Limba rromani/ I rromani čhib

Clasa:

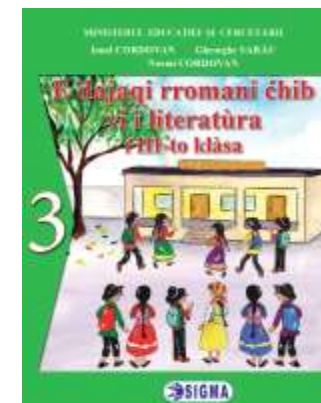
Anul de studiu: III - PRIMAR

Nr. ore/ săptămână: 4 ore

An școlar: 2020-2021

Manual: Ionel Cordovan, Gheorghe Sarău, Noemi Cordovan, Edirura Sigma

PLANIFICARE CALENDARISTICĂ

SEMESTRUL I: 16 săpt. x 4 ore = 64 de ore

Nr.crt.	Competențe specifice	Capitol/ Temă	Nr. de ore	Titlul lecției	Perioada
I.	C 1.1 C 1.2 C 3.2 C 3.3 C 3.4 C 4.1 C 4.3 C 4.4	E angloivend avilās, k-i škòla palem ame zas!	29	1. Gelem, gelem. 2. E lilesqo prezentisaripen 3. Tèsto vaś i anglutni evaluàcia 4. O berś – Lava maśkar e lava... 5. O berś – Pučhimata aj magimata ka-o tèksto 6. E grafème save si sar anθ-i rumunikani čhib 7. E grafème save miazon kodolenča anθar i rumunikani čhib 8. E grafème save na si sar anθ-i rumunikani čhib 9. So zanav, so na zanav? Po śukar te siklǒvav! 10. Źanesas kaj...? 11. I barvali tàmna – Lava maśkar e lava... 12. I barvali tàmna – Pučhimata aj magimata ka-o tèksto 13. E phurdine grùprurǎ 14. E vokàle anglal savenθe aśunel pes -i 15. E berśivaxta, e čhona, o kurko 16. So zanav, so na zanav? Po śukar te siklǒvav! 17. Źanesas kaj...? 18. I tradicìa thaj i edukàcia – Lava maśkar e lava... 19. I tradicìa thaj i edukàcia – Pučhimata aj magimata ka-	Săptămâna – Săptămâna

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

Nr.crt.	Competențe specifice	Capitol/ Temă	Nr. de ore	Titlul lecției	Perioada
				o tøksto 20. E postpozicionàla grafème 21. O bilèto 22. So zanav, so na zanav? Po úkar te siklövav! 23. Mirri škòla – Lava maškar e lava... 24. Mirri škòla – Pučhimata aj magimata ka-o tøksto 25. O ašunipen/o šun, i grafèma, i silàba, o alav 26. So zanav, so na zanav? Po úkar te siklövav! 27. Žanesas kaj...? 28. Rekapitulàcia 29. Evaluàcia	
II.	C 1.1 C 1.2 C 1.3 C 1.4 C 2.1 C 2.2 C 2.4 C 3.1 C 3.2 C 3.3 C 3.6 C 4.1 C 4.2	O ivend ažukàrav, mirre familiaça lošalövav!	31	30. Mirri úkar familia – Lava maškar e lava... 31. Mirri úkar familia – Pučhimata aj magimata ka-o tøksto 32. E alava kaj si len sajekh sènso 33. E alava mamujutne sensoça 34. So zanav, so na zanav? Po úkar te siklövav! 35. Žanesas kaj...? 36. Kon si o Phuro Kreçuno? - Lava maškar e lava... 37. Kon si o Phuro Kreçuno? – Pučhimata aj magimata ka-o tøksto 38. So si o substantivo? 39. O živdisardo thaj o biživdisardo substantivo 40. So zanav, so na zanav? Po úkar te siklövav! 41. Žanesas kaj...? 42. O phuro parne balença - Lava maškar e lava... 43. O phuro parne balença - Pučhimata aj magimata ka-o tøksto	Săptămâna – Săptămâna

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

Nr.crt.	Competențe specifice	Capitol/ Temă	Nr. de ore	Titlul lecției	Perioada
				44. O baxtăripen	
				45. So zanav, so na zanav? Po úkar te siklövav!	
				46. Zanetas kaj...?	
				47. E ivendesqe úkarimata - Lava maúkar e lava...	
				48. E ivendesqe úkarimata - Puúhimata aj magimata ka-o təksto	
				49. E khethane thaj e ververutne substantivură	
				50. O jekhipen thaj o butipen	
				51. So zanav, so na zanav? Po úkar te siklövav!	
				52. Zanetas kaj...?	
				53. O ivesqo manuú - Lava maúkar e lava...	
				54. O ivesqo manuú - Puúhimata aj magimata ka-o təksto	
				55. E murúikane thaj e zuvlikane substantivură	
				56. So zanav, so na zanav? Po úkar te siklövav!	
				57. Zanetas kaj...?	
				58. Klasaqe bută	
				59. Rekapitulăcia	
				60. Evaluăcia	
Săptămâna „Școala altel”¹⁷				Dacă <i>Săptămâna „Școala altfel”</i> a fost programată pe parcursul semestrului al II-lea, cele 4 ore aferente acestei săptămâni vor fi redistribuite în semestrul I pentru activități de ameliorare și dezvoltare.	Săptămâna
SEMESTRUL AL II-LEA: 17 săpt. x 4 ore = 68 de ore					
III.	C 1.1 C 1.2 C 1.3 C 2.1 C 2.2 C 3.1 C 3.2 C 3.4 C 3.5 C 4.1 C 4.2 C 4.3 C 4.5	An0-e zivutrenqi lùmja!	30	1. O godăver úhavo - Lava maúkar e lava...	Săptămâna – Săptămâna
				2. O godăver úhavo - Puúhimata aj magimata ka-o təksto	
				3. Jekhe zenesqi deskrípia	

¹⁷ Programul național „Școala altfel” se va desfășura în perioada 5 octombrie 2020 – 4 iunie 2021, pe o perioadă de 5 zile consecutive lucrătoare, a căror planificare se află la decizia unității de învățământ.

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

Nr.crt.	Competențe specifice	Capitol/ Temă	Nr. de ore	Titlul lecției	Perioada
				4. Jekhe objektosqi deskripcia	
				5. So zanav, so na zanav? Po šukar te siklövav!	
				6. Žanesas kaj...?	
				7. E kheresqe živutre - Lava maškar e lava...	
				8. E kheresqe živutre - Pučhimata aj magimata ka-o təksto	
				9. So si o adžektivo?	
				10. So zanav, so na zanav? Po šukar te siklövav!	
				11. Žanesas kaj...?	
				12. E mamăqi daj-kaxni - Lava maškar e lava...	
				13. E mamăqi daj-kaxni - Pučhimata aj magimata ka-o təksto	
				14. O akòrdo le pašnavnänqo kaj si len štar fòrme	
				15. O akòrdo le pašnavnänqo kaj si len jekh fòrma	
				16. So zanav, so na zanav? Po šukar te siklövav!	
				17. Žanesas kaj...?	
				18. E pendexlinăqi krănga - Lava maškar e lava...	
				19. E pendexlinăqi krănga - Pučhimata aj magimata ka-o təksto	
				20. O titulo. O autòro. E personăžură	
				21. So zanav, so na zanav? Po šukar te siklövav!	
				22. Žanesas kaj...?	
				23. O uštăvipen le Isusosqo - Lava maškar e lava...	
				24. O uštăvipen le Isusosqo - Pučhimata aj magimata ka-o təksto	
				25. O afišo/ o plakàto	
				26. O vortoxramosaripen	
				27. So zanav, so na zanav? Po šukar te siklövav!	
				28. Žanesas kaj...?	

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

Nr.crt.	Competențe specifice	Capitol/ Temă	Nr. de ore	Titlul lecției	Perioada
				29. Rekapitulăcia	
				30. Evaluăcia	
V.	C 1.1 C 1.4 C 1.5 C 2.3 C 2.4 C 2.5 C 3.3 C 3.5 C 3.6 C 4.1 C 4.2 C 4.5.	K-i škòla vi khere siklòvas godăver kaj te ovas	34	31. I zor thaj i godĩ - Lava mașkar e lava... 32. I zor thaj i godĩ - Pučhimata aj magimata ka-o təksto 33. So si o pronòmbro? 34. E pronombrosqo gin thaj zeno 35. So zanav, so na zanav? Po šukar te siklòvav! 36. Žanesas kaj...? 37. Sar si o nasulipen – Lava mașkar e lava... 38. Sar si o nasulipen – Pučhimata aj mangimata ka-o təksto 39. So si o vèrbo? 40. O gin e verbosqo 41. So zanav, so na zanav? Po šukar te siklòvav! 42. Žanesas kaj...? 43. E štar kaise – Lava mașkar e lava... 44. E štar kaise – Pučhimata aj mangimata ka-o təksto 45. E puntuaciaqe sèmnură 46. So zanav, so na zanav? Po šukar te siklòvav! 47. Žanesas kaj...? 48. I paramiçi le trine alavenqi – Lava mașkar e lava... 49. I paramiçi le trine alavenqi – Pučhimata aj mangimata ka-o təksto 50. O familiàro mangipen 51. So zanav, so na zanav? Po šukar te siklòvav! 52. Žanesas kaj...? 53. Naisarimata thaj pativipnasqe alava – Lava mașkar e lava...	Săptămâna – Săptămâna

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

Nr.crt.	Competențe specifice	Capitol/ Temă	Nr. de ore	Titlul lecției	Perioada
				54. Naisarimata thaj pativipnasqe alava – Pučhimata aj mangimata ka-o tøksto	
				55. Sar astaras, ingeras thaj agorisaras o vakãripen	
				56. O imèjlo	
				57. So zanav, so na zanav? Po šukar te siklövav!	
				58. Rekapitulàcia	
				59. Evaluàcia	
				60. Palutni rekapitulàcia 1	
				61. Palutni rekapitulàcia 2	
				62. Palutni rekapitulàcia 3	
				63. Palutni evaluàcia 1	
				64. Palutni evaluàcia 2	
Săptămâna „Școala altel”¹⁸				Dacă <i>Săptămâna „Școala altfel”</i> a fost programată pe parcursul semestrului I, cele 4 ore aferente acestei săptămâni vor fi redistribuite în semestrul al II-lea pentru activități de ameliorare și dezvoltare.	Săptămâna

¹⁸ Programul național „Școala altfel” se va desfășura în perioada 5 octombrie 2020 – 4 iunie 2021, pe o perioadă de 5 zile consecutive lucrătoare, a căror planificare se află la decizia unității de învățământ.

Unitatea de învățământ:.....

Profesor:

Disciplina: Limba rromani/ I rromani čhib

Clasa:

Anul de studiu: IV - PRIMAR

Nr. ore/ săptămână: 4 ore

An școlar: 2020-2021

Manual: Gheorghe Sarău, Ionel Cordovan, EDP

PLANIFICARE CALENDARISTICĂ

Nr.crt.	Competențe specifice	Capitol/ Temă	Nr. de ore	Titlul lecției	Perioada
SEMESTRUL I: 16 săpt. x 4 ore = 64 de ore – 4 ore „ȘCOALA ALTFEL” = 60 de ore					
I.	C 1.1 C 1.2 C 1.3 C 1.4 C 1.5 C 2.1 C 2.2 C 2.3 C 2.4 C 3.1 C 3.2 C 3.3 C 3.5 C 3.6 C 4.1 C 4.2 C 4.3 C 4.4 C 4.5	VAKĂRAS, XRAMOSARAS... E LAVA UTILIZISARAS!	27	<ol style="list-style-type: none"> 1. Gelem, gelem 2. E lilesqo prezentisaripen 3. I anglutni evaluàcia 4. O rrom thaj i astarni le ruvenqi – lava mașkar e lava 5. O rrom thaj i astarni le ruvenqi – pučhimata aj mangimata kaj təksto 6. Sar xramosaras šukar vi lačhes. Vortogràme. 7. E xramosaripnasqe sikavimata 8. So zanav, so na zanav? 9. So zanav? – lava mașkar e lava 10. So zanav? – pučhimata aj mangimata kaj təksto 11. O lil 12. E xramosaripnasqe sikavimata. O lav 13. So zanav, so na zanav? - Klasaqe bută 14. O rrom, o phuro thaj le duj piră – lava mașkar e lava 15. O rrom, o phuro thaj le duj piră – pučhimata aj mangimata kaj təksto 16. E sinonimură. E mamujutne lava 	Săptămâna – Săptămâna

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

Nr.crt.	Competențe specifice	Capitol/ Temă	Nr. de ore	Titlul lecției	Perioada
				17. E lava sajekhe formața, tha` avere sensoța	
				18. So zanaŋ, so na zanaŋ? - Klasațe bută	
				19. So ingeren e kanzürke pumare dumesöe – lava mașkar e lava	Săptămâna ... – Săptămâna ...
				20. So ingeren e kanzürke pumare dumesöe - pučhimata aj mangimata kaj tøksto	
				21. I ginavni	
				22. So zanaŋ, so na zanaŋ? - Klasațe bută	
				23. Lil Indiaöar - lava mașkar e lava	
				24. Lil Indiaöar - pučhimata aj mangimata kaj tøksto	
				25. O afišo	
				26. So zanaŋ, so na zanaŋ? - Klasațe bută	
				27. Evaluácia	
II.	C 1.1 C 1.2 C 1.3 C 1.4 C 2.1 C 2.2 C 2.3 C 2.4 C 2.5 C 3.1 C 3.2 C 3.4 C 3.5. C 3.6 C 4.1 C 4.2 C 4.3 C 4.4 C 4.5	VAKÄRAS, XRAMOSARAS... VAKÄRIPNASQE RIGA SIKLÖVAS!	33	28. Phen tu manqe, čhavorro! - lava mașkar e lava	
				29. Phen tu manqe, čhavorro! - pučhimata aj mangimata kaj tøksto	
				30. O vakäripen dujenöe I. Anöar o folklöro le čhavorrenqo	
				31. So zanaŋ, so na zanaŋ? - Klasațe bută	
				32. Sar o šoșoj mudardäs le ruves - lava mașkar e lava	
				33. Sar o šoșoj mudardäs le ruves - pučhimata aj mangimata kaj tøksto	
				34. So rimol o vakäripen?	
				35. I rekläma	
				36. E ideenqo pläno	
				37. So zanaŋ, so na zanaŋ? - Klasațe bută	
				38. Dadea, amarea! - lava mașkar e lava	
				39. Dadea, amarea! - pučhimata aj mangimata kaj tøksto	

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

Nr.crt.	Competențe specifice	Capitol/ Temă	Nr. de ore	Titlul lecției	Perioada
				40. Le deș zorale mangimata le Devlesqe	
				41. I navni / O substantivo	
				42. So zonav, so na zonav? - Klasaqe bută	
				43. O ričhinorro Vini zal k-o šošoj - lava maškar e lava	
				44. O ričhinorro Vini zal k-o šošoj - pučhimata aj mangimata kaj təksto	
				45. O artikulo. I sarnavni	
				46. Aver fôrme le zenutne sarnavnănqe	
				47. O phuro Krăcuno - lava maškar e lava	
				48. O phuro Krăcuno - pučhimata aj mangimata kaj təksto	
				49. O adžektivo / I pašnavni	
				50. Sar zan khethanes le pašnavnă thaj le substantivură?	
				51. So zonav, so na zonav? - Klasaqe bută	
				52. Žanesas kaj...?	
				53. O zidări - lava maškar e lava	
				54. O zidări - pučhimata aj mangimata kaj təksto	
				55. O vërbo. O gin thaj o zeno	
				56. O vaxt e verbosqo	
				57. So zonav, so na zonav? - Klasaqe bută	
				58. Žanesas kaj...?	
				59. Rekapitulàcia	
				60. Evaluàcia	
Săptămâna „Școala altel”¹⁹				Dacă <i>Săptămâna „Școala altel”</i> a fost programată pe parcursul semestrului al II-lea, cele 4 ore aferente acestei săptămâni vor fi redistribuite în semestrul I	Săptămâna

¹⁹ Programul național „Școala altfel” se va desfășura în perioada 5 octombrie 2020 – 4 iunie 2021, pe o perioadă de 5 zile consecutive lucrătoare, a căror planificare se află la decizia unității de învățământ.

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

Nr.crt.	Competențe specifice	Capitol/ Temă	Nr. de ore	Titlul lecției	Perioada
				pentru activități de ameliorare și dezvoltare.	
SEMESTRUL I: 17 săpt. x 4 ore = 68 de ore – 4 ore „ȘCOALA ALTFEL” = 64 de ore					
III.	C 1.1 C 1.2 C 1.3 C 1.4 C 1.5 C 2.1 C 2.2 C 2.3 C 2.4 C 2.5 C 3.1 C 3.2 C 3.3 C 3.4 C 3.5 C 3.6 C 4.1 C 4.2 C 4.3 C 4.4	VAKĂRAS, XRAMOSARAS... PRPOZICIAŢE RIGA SIKLŎVAS!	35	<ol style="list-style-type: none"> 1. I kakaraška thaj o kalo sap - lava maşkar e lava 2. I kakaraška thaj o kalo sap - pučhimata aj mangimata kaj təksto 3. I propozicia 4. I sadi propozicia 5. O naratıvo təksto 6. So zanav, so na zanav? - Klasaqe bută 7. O berś, e čhona, o kurko, e dıvesa 8. E čhona - lava maşkar e lava 9. E čhona - pučhimata aj mangimata kaj təksto 10. I buxli propozicia (I) 11. O mujutno mothovıpen palal varesave şunde təkstură 12. So zanav, so na zanav? - Klasaqe bută 13. Jekh godăver rromni - lava maşkar e lava 14. Jekh godăver rromni - pučhimata aj mangimata kaj təksto 15. O subijəkto 16. O literaro personăžo 17. So zanav, so na zanav? - Klasaqe bută 18. So kerel o lav? - lava maşkar e lava 19. So kerel o lav? - pučhimata aj mangimata kaj təksto 20. O predikato 21. Sar phanden pen o subijəkto thaj o predikato 22. So zanav, so na zanav? - Klasaqe bută 23. Źanesas kaj...? 	Săptămâna – Săptămâna

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

Nr.crt.	Competențe specifice	Capitol/ Temă	Nr. de ore	Titlul lecției	Perioada
				24. Savo si o drom amare čhibăqo? - lava mașkar e lava 25. Savo si o drom amare čhibăqo? - pučhimata aj mangimata kaj təksto 26. O atribùto 27. So zanav, so na zanav? - Klasaqe bută 28. Žanesas kaj...? 29. Kajsan - lava mașkar e lava 30. Kajsan - pučhimata aj mangimata kaj təksto 31. O komplemèto 32. E rolosqo khelipen 33. So zanav, so na zanav? - Klasaqe bută 34. Palemdikhipen 35. Evaluàcia	
IV.	C 1.1 C 1.2 C 1.3 C 1.4 C 1.5 C 2.1 C 2.2 C 2.3 C 2.4 C 2.5 C 3.1 C 3.2 C 3.3 C 3.4 C 3.5 C 3.6 C 4.1 C 4.2 C 4.3 C 4.4 C 4.5	VAKĀRAS, XRAMOSARAS... BILITERÀRO TÈKSTURÀ SIKLŌVAS!	29	36. O Ștefan Răzvàn, o baro raj la Moldoviaqo - lava mașkar e lava 37. O Ștefan Răzvàn, o baro raj la Moldoviaqo - pučhimata aj mangimata kaj təksto 38. I buxli propozìcia II 39. Jekh mothovipen palal jekh plàno 40. So zanav, so na zanav? - Klasaqe bută 41. O bičajlo rrom - lava mașkar e lava 42. O bičajlo rrom - pučhimata aj mangimata kaj təksto 43. E rivistaqo artìkulo 44. So zanav, so na zanav? - Klasaqe bută 45. Žanesas kaj...? 46. I Svùnta Sàra - lava mașkar e lava 47. I Svùnta Sàra - pučhimata aj mangimata kaj təksto 48. E poštaqo lil 49. So zanav, so na zanav? - Klasaqe bută	Săptămâna – Săptămâna

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

Nr.crt.	Competențe specifice	Capitol/ Temă	Nr. de ore	Titlul lecției	Perioada
				50. Țanesas kaj...?	
				51. Jekh șoșoj ... aver șoșoj ... - lava mașkar e lava	
				52. Jekh șoșoj ... aver șoșoj ... - pučhimata aj mangimata kaj tøksto	
				53. O akharipen	
				54. Anθar e svătură le godăvere phuresqe - lava mașkar e lava	
				55. Anθar e svătură le godăvere phuresqe - pučhimata aj mangimata kaj tøksto	
				56. Anθa` o siklipe`	
				57. So zonav, so na zonav? - Klasaqe bută	
				58. Țanesas kaj...?	
				59. Palemdikhipnasqe klasaqe bută 1 – 4	
				60. Palemdikhipnasqe klasaqe bută 5 – 10	
				61. Palemdikhipnasqe klasaqe bută 11 – 15	
				62. Palemdikhipnasqe klasaqe bută 16 - 20	
				63. Palemdikhipnasqe klasaqe bută 21 – 25	
				64. Palutni evaluàcia	
Săptămâna „Școala altfel”²⁰				Dacă <i>Săptămâna „Școala altfel”</i> a fost programată pe parcursul semestrului I, cele 4 ore aferente acestei săptămâni vor fi redistribuite în semestrul al II-lea pentru activități de ameliorare și dezvoltare.	Săptămâna

²⁰ Programul național „Școala altfel” se va desfășura în perioada 5 octombrie 2020 – 4 iunie 2021, pe o perioadă de 5 zile consecutive lucrătoare, a căror planificare se află la decizia unității de învățământ.

**Planificări
calendaristice
pentru
învățământul
gimnazial
și liceal**

Unitatea de învățământ:.....

Profesor:

Disciplina: Limba rromani/ I rromani čhib

Clasa:

Anul de studiu: I GIMNAZIU/ LICEU

Nr. ore/ săptămână: 4

An școlar: 2020-2021

Manual: Gheorghe Sarău, Ionel Cordovan, Camelia Stănescu, Ed. Sigma

PLANIFICARE CALENDARISTICĂ

SEMESTRUL I: 17 săpt. x 4 ore = 68 de ore

Nr. crt.	Competențe specifice	Capitol	Nr. de ore	Conținuturi / Titlul lecției	Observații	Săptămâna / perioada
I.	C 1.1. C 1.3 C 2.1. C 2.2. C 2.3. C 2.4 C 3.4.	Sem siklövno	22	1. Te prinzaras amen!	1 oră	Săptămâna – Săptămâna
				2. Phen so si man anθ-o gonorro?	1 oră	
				3. O lil	1 oră	
				4. I propozícia thaj o pùnkto	1 oră	
				5. I propozícia kerdi anθar trin alava	1 oră	
				6. I propozícia kerdi anθar star alava	1 oră	
				7. E alava kerde anθar duj silàbe	1 oră	
				8. E alava kerde anθar trin silàbe	1 oră	
				9. E alava kerde anθar jekh silàba	1 oră	
				10. O drabaripen palal e dikhimata	1 oră	
				11. Klasaqe bută	1 oră	
				12. Evaluàcia	1 oră	
				13. O ašunipen <i>a</i>	1 oră	
				14. O ašunipen <i>e</i>	1 oră	
				15. O ašunipen <i>i</i>	1 oră	
				16. O ašunipen <i>o</i>	1 oră	
				17. O ašunipen <i>u</i>	1 oră	

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

Nr. crt.	Competențe specifice	Capitol	Nr. de ore	Conținuturi / Titlul lecției	Observații	Săptămâna / perioada
				18. O așunipen <i>n</i>	1 oră	
				19. O așunipen <i>r</i>	1 oră	
				20. Klasașe bută	1 oră	
				21. Rekapitulăcia	1 oră	
				22. Evaluăcia	1 oră	
II.	C 1.1. C 1.2. C 1.3. C 1.4. C 2.1. C 2.2. C 2.3. C 2.4. C 3.1. C 3.2. C 3.3. C 3.4. C 4.1. C 4.2.	O barvalo angloivend	17	23. O așunipen thaj i grafema <i>a</i>	1 oră	Săptămâna – Săptămâna
				24. I grafema <i>A</i>	1 oră	
				25. O așunipen thaj i grafema <i>n N</i>	1 oră	
				26. O așunipen thaj i grafema <i>o O</i>	1 oră	
				27. O așunipen thaj i grafema <i>g G</i>	1 oră	
				28. O așunipen thaj i grafema <i>k K</i>	1 oră	
				29. Klasașe bută	1 oră	
				30. O așunipen thaj i grafema <i>l L</i>	1 oră	
				31. Klasașe bută	1 oră	
				32. O așunipen thaj i grafema <i>i I</i>	1 oră	
				33. O așunipen thaj i grafema <i>e E</i>	1 oră	
				34. Klasașe bută	1 oră	
				35. O așunipen thaj i grafema <i>r R</i>	1 oră	
				36. O așunipen thaj i grafema <i>s S</i>	1 oră	
				37. Klasașe bută	1 oră	
				38. Rekapitulăcia	1 oră	
				39. Evaluăcia	1 oră	
III.	C 1.1. C 1.2. C 1.3. C 1.4 C 2.1. C 2.2. C 2.3. C 2.4 C 3.1. C 3.2. C 3.3. C 3.4 C 4.1. C 4.2. C 4.3	O șukar ivend	23	40. O așunipen thaj i grafema <i>u U</i>	1 oră	Săptămâna – Săptămâna
				41. O așunipen thaj i grafema <i>m M</i>	1 oră	
				42. E așunimata thaj e grafemenșe grùpură <i>ke, Ke, ki, Ki</i>	1 oră	
				43. E așunimata thaj e grafemenșe grùpură <i>ge, Ge, gi, Gi</i>	1 oră	

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

Nr. crt.	Competențe specifice	Capitol	Nr. de ore	Conținuturi / Titlul lecției	Observații	Săptămâna / perioada
				44. O așunipen thaj i grafëma <i>d D</i>	1 oră	
				45. O așunipen thaj i grafëma <i>b B</i>	1 oră	
				46. Klasaqe bută	1 oră	
				47. O așunipen thaj i grafëma <i>v V</i>	1 oră	
				48. O așunipen thaj i grafëma <i>ă Ă</i>	1 oră	
				49. Klasaqe bută	1 oră	
				50. O așunipen thaj i grafëma <i>t T</i>	1 oră	
				51. O așunipen thaj i grafëma <i>x X</i>	1 oră	
				52. O așunipen thaj e grafemenço grùpo <i>kh, Kh</i>	1 oră	
				53. Klasaqe bută	1 oră	
				54. O organizisaripen e tekstosqo	1 oră	
				55. O așunipen thaj i grafëma <i>j J</i>	1 oră	
				56. O așunipen thaj i grafëma <i>ś Ś</i>	1 oră	
				57. Rekapitulàcia	1 oră	
				58. Evaluàcia	1 oră	
				59. So siklilăm zi akana? 1	1 oră	
				60. So siklilăm zi akana? 2	1 oră	
				61. So siklilăm zi akana? 3	1 oră	
				62. So siklilăm zi akana? 4	1 oră	
				63. So zanas zi akana? 1	1 oră	
				64. So zanas zi akana? 2	1 oră	
Săptămâna „Școala altfel”²¹				Dacă <i>Săptămâna „Școala altfel”</i> a fost programată pe parcursul semestrului I, cele 4 ore aferente acestei săptămâni vor fi redistribuite în semestrul al II-lea pentru activități de ameliorare și dezvoltare.		Săptămâna

²¹ Programul național „Școala altfel” se va desfășura în perioada 5 octombrie 2020 – 4 iunie 2021, pe o perioadă de 5 zile consecutive lucrătoare, a căror planificare se află la decizia unității de învățământ.

SEMESTRUL AL II-LEA: 17 săpt. x 4 ore = 68 de ore

Nr. crt.	Competențe specifice	Capitol	Nr. de ore	Conținuturi / Titlul lecției	Obser vații	Săptămâna / perioada
III.	C 1.1. C 1.2. C 1.3. C 1.4 C 2.1. C 2.2. C 2.3. C 2.4 C 3.1. C 3.2. C 3.3. C 3.4 C 4.1. C 4.2	Anglomilaja, mišto avilăn!	30	1. Klasađe bută	2 ore	Săptămâna – Săptămâna
				2. O așunipen thaj i grafêma <i>p P</i>	2 ore	
				3. O așunipen thaj e grafemenđo grùpo <i>ph, Ph</i>	2 ore	
				4. O așunipen thaj e grafemenđo grùpo <i>th, Th</i>	2 ore	
				5. O așunipen thaj i grafêma <i>z Z</i>	2 ore	
				6. O așunipen thaj i grafêma <i>c C</i>	2 ore	
				7. Klasađe bută	1 oră	
				8. O așunipen thaj i grafêma <i>ć Ć</i>	2 ore	
				9. Klasađe bută	1 oră	
				10. O așunipen thaj e grafemenđo grùpo <i>čh Ćh</i>	2 ore	
				11. O așunipen thaj i grafêma <i>z Z</i>	2 ore	
				12. Klasađe bută	1 oră	
				13. O așunipen thaj i grafêma <i>ž Ž</i>	1 oră	
				14. Klasađe bută	1 oră	
				15. O așunipen thaj i grafêma <i>f F</i>	2 ore	
				16. O așunipen thaj i grafêma <i>h H</i>	2 ore	
				17. Klasađe bută	1 oră	
				18. Rekapitulăcia	1 oră	
				19. Evaluăcia	1 oră	
IV.	C 1.1. C 1.2. C 1.3. C 1.4. C 2.1. C 2.2. C 2.3. C 2.4. C 3.1. C 3.2. C 3.3. C 3.4. C 4.1. C 4.2.	Milaj, kham, tatipen...	34	20. O așunipen thaj e grafême <i>ě ě ő ů</i>	2 ore	Săptămâna – Săptămâna
				21. Klasađe bută	1 oră	
				22. O așunipen thaj i grafêma <i>q, Q</i>	2 ore	
				23. Klasađe bută	1 oră	
				24. O așunipen thaj i grafêma <i>θ</i>	2 ore	
				25. Klasađe bută	1 oră	
				26. O așunipen thaj i grafêma <i>ç, Ç</i>	2 ore	
				27. Klasađe bută	1 oră	
28. E așunimata thaj e grafême <i>ä, Ä, ë, È, ï, Ī</i>	1 oră					

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

Nr. crt.	Competențe specifice	Capitol	Nr. de ore	Conținuturi / Titlul lecției	Obser vații	Săptămâna / perioada
				29. Klasașe bută	1 oră	
				30. E așunimata thaj e grafeme à, è, ì, ò, ù	1 oră	
				31. Klasașe bută	1 oră	
				32. O așunipen thaj i grafema rr, Rr	1 oră	
				33. Hej, rromalen, așunen!	1 oră	
				34. I palutni rekapitulăcia 1	1 oră	
				35. I palutni rekapitulăcia 2	1 oră	
				36. I palutni rekapitulăcia 3	1 oră	
				37. I palutni evaluăcia	1 oră	
				38. O rromano alfabeto	1 oră	
				39. 3anes?	1 oră	
				40. I čhib rromani	1 oră	
				41. O bileto	1 oră	
				42. O akharipen	1 oră	
				43. E baxtaqo lil	1 oră	
				44. O lil	1 oră	
				45. E cirkulaciage sikavimata thaj rëgule	1 oră	
				46. Xramosaripen palal e čitre 1	1 oră	
				47. Xramosaripen palal e čitre 2	1 oră	
				48. Xramosaripen palal e čitre 3	1 oră	
				49. Palemdikhipen.Evaluăcia	1 oră	
Săptămâna „Școala altfel”²²				Dacă <i>Săptămâna „Școala altfel”</i> a fost programată pe parcursul semestrului I, cele 4 ore aferente acestei săptămâni vor fi redistribuite în semestrul al II-lea pentru activități de ameliorare și dezvoltare.		Săptămâna

²² Programul național „Școala altfel” se va desfășura în perioada 5 octombrie 2020 – 4 iunie 2021, pe o perioadă de 5 zile consecutive lucrătoare, a căror planificare se află la decizia unității de învățământ.

Unitatea de învățământ:.....

Profesor:

Disciplina: Limba rromani/ I rromani čhib

Clasa:

Anul de studiu: II - GIMNAZIU/ LICEU

Nr. ore/ săptămână: 4 ore

An școlar: 2020-2021

Manual: Gheorghe Sarău, Ionel Cordovan, EDP

PLANIFICARE CALENDARISTICĂ

SEMESTRUL I: 17 săpt. x 4 ore = 68 de ore

Nr.crt.	Competențe specifice	Capitol/ Temă	Nr. de ore	Titlul lecției	Perioada
I.	C 1.1 C 1.2 C 1.3 C 1.4 C 1.5 C 1.6 C 2.1 C 2.2 C 3.1 C 3.2 C 3.3 C 3.5 C 3.6 C 4.1 C 4.2 C 4.3 C 4.4	E angloivendesqe barvalimata	34	1. Gelem, gelem. E lilesqo prezentisaripen 2. Anglutni evaluàcia 3. O rromano alfabèto anθ-e purane godăver lava – Lava mașkar e lava... Pučhimata aj magimata ka-o təksto 4. O rromano alfabèto anθ-e purane godăver lava – Te siklōvas khethanes! 5. O rromano alfabèto anθ-e purane godăver lava – So zanav, so na zanav? 6. Avilās o angloivend – Lava mașkar e lava... 7. Avilās o angloivend – Pučhimata aj magimata ka-o təksto 8. Avilās o angloivend – Te siklōvas khethanes! 9. Avilās o angloivend – So zanav, so na zanav? 10. O mujutno vakāripen 11. Te avelas man grastorro parno! – Lava mașkar e lava... 12. Te avelas man grastorro parno! – Pučhimata aj magimata ka-o təksto 13. Te avelas man grastorro parno! – Te siklōvas khethanes!	Săptămâna – Săptămâna

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

Nr.crt.	Competențe specifice	Capitol/ Temă	Nr. de ore	Titlul lecției	Perioada
				14. Te avelas man grastorro parno! - So zanav, so na zanav?	
				15. O Lačhipen thaj o Nasulipen – Lava maškar e lava...	
				16. O Lačhipen thaj o Nasulipen – Pučhimata aj magimata ka-o təksto	
				17. O Lačhipen thaj o Nasulipen – Te siklōvas khethanes!	
				18. O Lačhipen thaj o Nasulipen - So zanav, so na zanav?	
				19. O zukel, o rikono vaj i mūca? – Lava maškar e lava... Pučhimata aj magimata ka-o təksto	
				20. O zukel, o rikono vaj i mūca? – Te siklōvas khethanes!	
				21. O zukel, o rikono vaj i mūca? - So zanav, so na zanav?	
				22. Klasaqe bută	
				23. O xramosardo vakăripen - So zanav, so na zanav?	
				24. Dade, kin manqe grastorres! – Lava maškar e lava...	
				25. Dade, kin manqe grastorres! – Pučhimata aj magimata ka-o təksto	
				26. Dade, kin manqe grastorres! – Te siklōvas khethanes!	
				27. Dade, kin manqe grastorres! - So zanav, so na zanav?	
				28. Žanesas ke...?	
				29. I paramiči la molăqi – Lava maškar e lava...	
				30. I paramiči la molăqi– Pučhimata aj magimata ka-o təksto	
				31. O tătulo; o anav e autorosqo; i òpera	
				32. I paramiči la molăqi - So zanav, so na zanav?	
				33. Rekapitulăcia	
				34. Evaluăcia	

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

Nr.crt.	Competențe specifice	Capitol/ Temă	Nr. de ore	Titlul lecției	Perioada
II.	C 1.1 C 1.2 C 1.3 C 1.4 C 1.5 C 2.1 C 2.2 C 3.1 C 3.2 C 3.3 C 3.5 C 3.6 C 4.1 C 4.2 C 4.3 C 4.4 C 5.1	E ivendesqe șukarimata	30	35. O pučhipen k-e duj droma – Lava mașkar e lava...	Săptămâna – Săptămâna
				36. O pučhipen k-e duj droma – Pučhimata aj magimata ka-o təksto	
				37. I propozicia. E propoziciaqi intonàcia.	
				38. O pučhipen k-e duj droma - So zanav, so na zanav?	
				39. O kermuso - Lava mașkar e lava...	
				40. O kermuso– Pučhimata aj magimata ka-o təksto	
				41. O kermuso - Te siklōvas khethanes!	
				42. O kermuso - So zanav, so na zanav?	
				43. O rrom thaj i balval - Lava mașkar e lava...	
				44. O rrom thaj i balval - Pučhimata aj magimata ka-o təksto	
				45. O rrom thaj i balval - So zanav, so na zanav?	
				46. Žanesas ke...?	
				47. O alav - Te siklōvas khethanes!	
				48. O alav – So zanav, so na zanav?	
				49. O ivend - Lava mașkar e lava...	
				50. O ivend - Pučhimata aj magimata ka-o təksto	
				51. O ivend - Te siklōvas khethanes!	
				52. O ivend - So zanav, so na zanav?	
				53. Ivendesqe kolinde- Lava mașkar e lava...	
				54. Ivendesqe kolinde - Pučhimata aj magimata ka-o təksto	
55. E alava save si len sajekh xatāripen / e sinonimură					
56. So zanav, so na zanav?					
57. Duj amala - Lava mașkar e lava...					
58. Duj amala - Pučhimata aj magimata ka-o təksto					
59. Te palemdikhas e alava kaj si len sajekh sènso					

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

Nr.crt.	Competențe specifice	Capitol/ Temă	Nr. de ore	Titlul lecției	Perioada
				60. O alav. I silàba	
				61. So zanav, so na zanav?	
				62. Klasađe bută	
				63. Rekapitulàcia	
				64. Evaluàcia	
Săptămâna „Școala altel”²³				Dacă <i>Săptămâna „Școala altel”</i> a fost programată pe parcursul semestrului al II-lea, cele 4 ore aferente acestei săptămâni vor fi redistribuite în semestrul I pentru activități de ameliorare și dezvoltare.	Săptămâna
SEMESTRUL AL II-LEA: 17 săpt. x 4 ore = 68 de ore					
III.	C 1.1 C 1.2 C 1.3 C 1.4 C 1.5 C 1.6 C 2.1 C 2.2 C 3.1 C 3.2 C 3.3 C 3.5 C 3.6 C 4.1 C 4.2 C 4.3 C 4.4 C 5.1	O amalipen	22	1. I doș - Lava mașkar e lava...	Săptămâna – Săptămâna
				2. I doș - Pučhimata aj magimata ka-o tøksto	
				3. O alav. I silàba. I grafema – o așunipen	
				4. So zanav, so na zanav?	
				5. Te siklòvas maj but rodindoj anθ-e avder lila!	
				6. O lačo amal – Lava mașkar e lava...	
				7. O lačo amal – Pučhimata aj magimata ka-o tøksto	
				8. O vortaxramosaripen (p-o...)	
				9. So zanav, so na zanav?	
				10. Klasađe bută	
				11. Duj čhave – Lava mașkar e lava...	
				12. Duj čhave – Pučhimata aj mangimata ka-o tøksto	
				13. O vortaxramosaripen (anθ-o...)	
				14. So zanav, so na zanav?	
				15. Klasađe bută	
				16. O manuș thaj le duj pesqe čhaja – Lava mașkar e lava...	

²³ Programul național „Școala altfel” se va desfășura în perioada 5 octombrie 2020 – 4 iunie 2021, pe o perioadă de 5 zile consecutive lucrătoare, a căror planificare se află la decizia unității de învățământ.

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

Nr.crt.	Competențe specifice	Capitol/ Temă	Nr. de ore	Titlul lecției	Perioada
				17. O manuś thaj le duj pesqe čhaja – Pučhimata aj mangimata ka-o təksto 18. O vortaxramosaripen (k-o...) 19. So zanav, so na zanav? 20. Klasaqe bută 21. Rekapitulăcia 22. Evaluăcia	
IV.	C 1.1 C 1.2 C 1.3 C 1.4 C 1.5 C 1.6 C 2.1 C 2.2 C 3.1 C 3.2 C 3.3 C 3.5 C 3.6 C 4.1 C 4.2 C 4.3 C 4.4 C 5.1.	O anglo milaj thaj o milaj	42	23. O bakro – Lava maśkar e lava... 24. O bakro – Pučhimata aj mangimata ka-o təksto 25. I grafema „Q” 26. So zanav, so na zanav? 27. Klasaqe bută 28. Sar i čik kerdili manro – Lava maśkar e lava... 29. Sar i čik kerdili manro – Pučhimata aj mangimata ka-o təksto 30. Alava xramorsade bare grafemenča 31. I grafema „θ” 32. So zanav, so na zanav? 33. Klasaqe bută 34. Murre dadesqe - Lava maśkar e lava... 35. Murre dadesqe - Pučhimata aj mangimata ka-o təksto 36. I grafema „ç” 37. So zanav, so na zanav? 38. Klasaqe bută 39. Te siklōvas maj but rodindoj anθ-e avder lila! 40. O briśind – Lava maśkar e lava... 41. O briśind – Pučhimata aj mangimata ka-o təksto 42. E grafeme „ă, ă, ı, ę, ũ”	Săptămăna – Săptămăna

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

Nr.crt.	Competențe specifice	Capitol/ Temă	Nr. de ore	Titlul lecției	Perioada	
				43. So zanav, so na zanav?		
				44. Klasaqe bută		
				45. O gonorro duje lovença - Lava mașkar e lava...		
				46. O gonorro duje lovença - Pučhimata aj mangimata ka-o təksto		
				47. E grafemenqe grùpură „çh, kh, ph, th”		
				48. So zanav, so na zanav?		
				49. Klasaqe bută		
				50. O pașmilaj – Lava mașkar e lava...		
				51. O pașmilaj – Pučhimata aj mangimata ka-o təksto		
				52. Kana xramosaras „x” thaj kana „h”		
				53. So zanav, so na zanav?		
				54. Klasaqe bută		
				55. I buzni thaj le trin buznorre – Lava mașkar e lava...		
				56. I buzni thaj le trin buznorre – Pučhimata aj mangimata ka-o təksto		
				57. Kana xramosaras „i” thaj kana „j”		
				58. So zanav, so na zanav?		
				59. Klasaqe bută		
				60. Rekapitulàcia		
				61. Evaluàcia		
				62. Palutni rekapitulàcia I		
				63. Palutni rekapitulàcia II		
				64. Palutni evaluàcia		
Săptămâna „Școala altel”²⁴				Dacă <i>Săptămâna „Școala altel”</i> a fost programată pe		Săptămâna

²⁴ Programul național „Școala altfel” se va desfășura în perioada 5 octombrie 2020 – 4 iunie 2021, pe o perioadă de 5 zile consecutive lucrătoare, a căror planificare se află la decizia unității de învățământ.

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

Nr.crt.	Competențe specifice	Capitol/ Temă	Nr. de ore	Titlul lecției	Perioada
				parcursul semestrului I, cele 4 ore aferente acestei săptămâni vor fi redistribuite în semestrul al II-lea pentru activități de ameliorare și dezvoltare.	

Unitatea de învățământ:.....

Profesor:

Disciplina: Limba rromani/ I rromani čhib

Clasa:

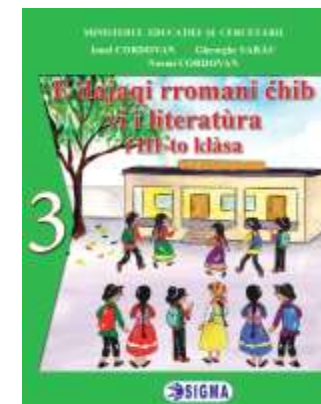
Anul de studiu: III – GIMNAZIU/LICEU

Nr. ore/ săptămână: 4 ore

An școlar: 2020-2021

Manual: Ionel Cordovan, Gheorghe Sarău, Noemi Cordovan, Edirura Sigma

PLANIFICARE CALENDARISTICĂ

SEMESTRUL I: 17 săpt. x 4 ore = 68 de ore

Nr.crt.	Competențe specifice	Capitol/ Temă	Nr. de ore	Titlul lecției	Perioada
I.	C 1.1 C 1.2 C 3.2 C 3.3 C 3.4 C 4.1 C 4.3 C 4.4	E angloivend avilăs, k-i škòla palem ame zas!	31	1. Gelem, gelem. 2. E lilesqo prezentisaripen 3. Tèsto vaś i anglutni evaluàcia 4. O berś – Lava maśkar e lava... 5. O berś – Pučhimata aj magimata ka-o tèksto 6. E grafème save si sar anθ-i rumunikani čhib 7. E grafème save miazon kodolenča anθar i rumunikani čhib 8. E grafème save na si sar anθ-i rumunikani čhib 9. So zanav, so na zanav? Po śukar te siklǒvav! 10. Žanesas kaj...? 11. Te drabaras maj but! 12. I barvali tàmna – Lava maśkar e lava... 13. I barvali tàmna – Pučhimata aj magimata ka-o tèksto 14. E phurdine grùprurǎ 15. E vokàle anglal savenθe aśunel pes -i 16. E berśivaxta, e čhona, o kurko 17. So zanav, so na zanav? Po śukar te siklǒvav! 18. Žanesas kaj...? 19. I tradicia thaj i edukàcia – Lava maśkar e lava...	Săptămâna – Săptămâna

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

Nr.crt.	Competențe specifice	Capitol/ Temă	Nr. de ore	Titlul lecției	Perioada
				45. O phuro parne balența - Lava mașkar e lava...	
				46. O phuro parne balența - Pučhimata aj magimata ka-o tøksto	
				47. O baxtăripen	
				48. So zanav, so na zanav? Po šukar te siklövav!	
				49. Žanesas kaj...?	
				50. Te drabaras maj but!	
				51. E ivendesqe šukarimata - Lava mașkar e lava...	
				52. E ivendesqe šukarimata - Pučhimata aj magimata ka-o tøksto	
				53. E khethane thaj e ververutne substantivură	
				54. O jekhipen thaj o butipen	
				55. So zanav, so na zanav? Po šukar te siklövav!	
				56. Žanesas kaj...?	
				57. O ivesqo manuș - Lava mașkar e lava...	
				58. O ivesqo manuș - Pučhimata aj magimata ka-o tøksto	
				59. E muršikane thaj e zuvlikane substantivură	
				60. So zanav, so na zanav? Po šukar te siklövav!	
				61. Žanesas kaj...?	
				62. Klasaqe bută	
				63. Rekapitulăcia	
				64. Evaluăcia	
Săptămâna „Școala altel”²⁵				Dacă <i>Săptămâna „Școala altfel”</i> a fost programată pe parcursul semestrului al II-lea, cele 4 ore aferente acestei săptămâni vor fi redistribuite în semestrul I pentru activități de ameliorare și dezvoltare.	Săptămâna

²⁵ Programul național „Școala altfel” se va desfășura în perioada 5 octombrie 2020 – 4 iunie 2021, pe o perioadă de 5 zile consecutive lucrătoare, a căror planificare se află la decizia unității de învățământ.

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

Nr.crt.	Competențe specifice	Capitol/ Temă	Nr. de ore	Titlul lecției	Perioada
SEMESTRUL AL II-LEA: 17 săpt. x 4 ore = 68 de ore					
III.	C 1.1 C 1.2 C 1.3 C 2.1 C 2.2 C 3.1 C 3.2 C 3.4 C 3.5 C 4.1 C 4.2 C 4.3 C 4.5	Anθ-e zivutrenqi lùmja!	30	1. O godáver čhavo - Lava maškar e lava... 2. O godáver čhavo - Pučhimata aj magimata ka-o təksto 3. Jekhe zenesqi deskripcia 4. Jekhe obijektosqi deskripcia 5. So zanav, so na zanav? Po šukar te siklövav! 6. Žanesas kaj...? 7. E kheresqe zivutre - Lava maškar e lava... 8. E kheresqe zivutre - Pučhimata aj magimata ka-o təksto 9. So si o adžektivo? 10. So zanav, so na zanav? Po šukar te siklövav! 11. Žanesas kaj...? 12. E mamăqi daj-kaxni - Lava maškar e lava... 13. E mamăqi daj-kaxni - Pučhimata aj magimata ka-o təksto 14. O akòrdo le pašnavnāngo kaj si len štar fòrme 15. O akòrdo le pašnavnāngo kaj si len jekh fòrma 16. So zanav, so na zanav? Po šukar te siklövav! 17. Žanesas kaj...? 18. E pendexlināqi krānga - Lava maškar e lava... 19. E pendexlināqi krānga - Pučhimata aj magimata ka-o təksto 20. O tìtulo. O autòro. E personàžurā 21. So zanav, so na zanav? Po šukar te siklövav! 22. Žanesas kaj...? 23. O uštāvipen le Isusosqo - Lava maškar e lava... 24. O uštāvipen le Isusosqo - Pučhimata aj magimata ka-	Săptămâna – Săptămâna

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

Nr.crt.	Competențe specifice	Capitol/ Temă	Nr. de ore	Titlul lecției	Perioada
				o təksto 25. O afișo/ o plakàto 26. O vortoxramosaripen 27. So zanav, so na zanav? Po šukar te siklövav! 28. Žanesas kaj...? 29. Rekapitulàcia 30. Evaluàcia	
IV.	C 1.1 C 1.4 C 1.5 C 2.3 C 2.4 C 2.5 C 3.3 C 3.5 C 3.6 C 4.1 C 4.2 C 4.5.	K-i škòla vi khere siklòvas godăver kaj te ovas	34	31. I zor thaj i godĭ - Lava mașkar e lava... 32. I zor thaj i godĭ - Pučhimata aj magimata ka-o təksto 33. So si o pronòmbro? 34. E pronombrosqo gin thaj zeno 35. So zanav, so na zanav? Po šukar te siklövav! 36. Žanesas kaj...? 37. Sar si o nasulipen – Lava mașkar e lava... 38. Sar si o nasulipen – Pučhimata aj mangimata ka-o təksto 39. So si o vèrbo? 40. O gin e verbosqo 41. So zanav, so na zanav? Po šukar te siklövav! 42. Žanesas kaj...? 43. E štar kaise – Lava mașkar e lava... 44. E štar kaise – Pučhimata aj mangimata ka-o təksto 45. E punktuaciaqe sèmnură 46. So zanav, so na zanav? Po šukar te siklövav! 47. Žanesas kaj...? 48. I paramiçi le trine alavenqi – Lava mașkar e lava... 49. I paramiçi le trine alavenqi – Pučhimata aj mangimata ka-o təksto 50. O familiàro mangipen	Săptămâna – Săptămâna

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

Nr.crt.	Competențe specifice	Capitol/ Temă	Nr. de ore	Titlul lecției	Perioada
				51. So zanav, so na zanav? Po úkar te siklövav!	
				52. Žanesas kaj...?	
				53. Naisarimata thaj patívipnasqe alava – Lava maškar e lava...	
				54. Naisarimata thaj patívipnasqe alava – Pučhimata aj mangimata ka-o tèksto	
				55. Sar astaras, ingeras thaj agorisaras o vakăripen	
				56. O imèjlo	
				57. So zanav, so na zanav? Po úkar te siklövav!	
				58. Rekapitulàcia	
				59. Evaluàcia	
				60. Palutni rekapitulàcia 1	
				61. Palutni rekapitulàcia 2	
				62. Palutni rekapitulàcia 3	
				63. Palutni evaluàcia 1	
				64. Palutni evaluàcia 2	
Săptămâna „Școala altel”²⁶				Dacă <i>Săptămâna „Școala altel”</i> a fost programată pe parcursul semestrului I, cele 4 ore aferente acestei săptămâni vor fi redistribuite în semestrul al II-lea pentru activități de ameliorare și dezvoltare.	Săptămâna

²⁶ Programul național „Școala altfel” se va desfășura în perioada 5 octombrie 2020 – 4 iunie 2021, pe o perioadă de 5 zile consecutive lucrătoare, a căror planificare se află la decizia unității de învățământ.

Unitatea de învățământ:.....

Profesor:

Disciplina: Limba rromani/ I rromani čhib

Clasa:

Anul de studiu: IV – GIMNAZIU/ LICEU

Nr. ore/ săptămână: 4 ore

An școlar: 2020-2021

Manual: Gheorghe Sarău, Ionel Cordovan, EDP

PLANIFICARE CALENDARISTICĂ

Nr.crt.	Competențe specifice	Capitol/ Temă	Nr. de ore	Titlul lecției	Perioada
SEMESTRUL I: 17 săpt. x 4 ore = 68 de ore – 4 ore „ȘCOALA ALTFEL” = 64 de ore					
I.	C 1.1 C 1.2 C 1.3 C 1.4 C 1.5 C 2.1 C 2.2 C 2.3 C 2.4 C 3.1 C 3.2 C 3.3 C 3.5 C 3.6 C 4.1 C 4.2 C 4.3 C 4.4 C 4.5	VAKĂRAS, XRAMOSARAS... E LAVA UTILIZISARAS!	31	<ol style="list-style-type: none"> 1. Gelem, gelem 2. E lilesqo prezentisaripen 3. I anglutni evaluàcia 4. O rrom thaj i astarni le ruvenqi – lava maškar e lava 5. O rrom thaj i astarni le ruvenqi – pučhimata aj mangimata kaj tèksto 6. Sar xramosaras šukar vi lačhes. Vortogràme. 7. E xramosaripnasqe sikavimata 8. So zanaŷ, so na zanaŷ? 9. Ŷanesas kaj...? 10. So zanaŷ? – lava maškar e lava 11. So zanaŷ? – pučhimata aj mangimata kaj tèksto 12. O lil 13. E xramosaripnasqe sikavimata. O lav 14. So zanaŷ, so na zanaŷ? - Klasaqe bută 15. Ŷanesas kaj...? 16. O rrom, o phuro thaj le duj piră – lava maškar e lava 17. O rrom, o phuro thaj le duj piră – pučhimata aj 	Săptămâna – Săptămâna

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

Nr.crt.	Competențe specifice	Capitol/ Temă	Nr. de ore	Titlul lecției	Perioada
				mangimata kaj tèksto	
				18. E sinonimură. E mamujutne lava	
				19. E lava sajekhe formața, tha` avere sensoța	
				20. So zanaŵ, so na zanaŵ? - Klasațe bută	
				21. Źanesas kaj...?	
				22. So ingeren e kanzūrke pumare dumesθe – lava mașkar e lava	
				23. So ingeren e kanzūrke pumare dumesθe - pučhimata aj mangimata kaj tèksto	
				24. I ginavni	
				25. Źanesas kaj...?	
				26. So zanaŵ, so na zanaŵ? - Klasațe bută	
				27. Lil Indiaθar - lava mașkar e lava	
				28. Lil Indiaθar - pučhimata aj mangimata kaj tèksto	
				29. O aŵiso	
				30. So zanaŵ, so na zanaŵ? - Klasațe bută	
				31. Evaluàcia	
II.	C 1.1 C 1.2 C 1.3 C 1.4 C 2.1 C 2.2 C 2.3 C 2.4 C 2.5 C 3.1 C 3.2 C 3.4 C 3.5. C 3.6 C 4.1 C 4.2 C 4.3 C 4.4 C 4.5	VAKĀRAS, XRAMOSARAS... VAKĀRIPNASQE RIGA SIKLŌVAS!	33	32. Phen tu manțe, čhavorro! - lava mașkar e lava	
				33. Phen tu manțe, čhavorro! - pučhimata aj mangimata kaj tèksto	
				34. O vakāripen dujenθe I. Anθar o folklōro le čhavorrenço	
				35. So zanaŵ, so na zanaŵ? - Klasațe bută	
				36. Sar o šoșoj mudardās le ruves - lava mașkar e lava	Săptămâna ...
				37. Sar o šoșoj mudardās le ruves - pučhimata aj mangimata kaj tèksto	– Săptămâna ...
				38. So rimol o vakāripen?	
				39. I reklāma	
				40. E ideenço plāno	
				41. So zanaŵ, so na zanaŵ? - Klasațe bută	

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

Nr.crt.	Competențe specifice	Capitol/ Temă	Nr. de ore	Titlul lecției	Perioada
				42. Dadea, amarea! - lava mașkar e lava	
				43. Dadea, amarea! - pučhimata aj mangimata kaj tèksto	
				44. Le deș zorale mangimata le Devlesqe	
				45. I navni / O substantivo	
				46. So zonav, so na zonav? - Klasaqe bută	
				47. O ričhinorro Vini zal k-o šošoj - lava mașkar e lava	
				48. O ričhinorro Vini zal k-o šošoj - pučhimata aj mangimata kaj tèksto	
				49. O artikulo. I sarnavni	
				50. Aver fôrme le zenutne sarnavnănqe	
				51. O phuro Krăcuno - lava mașkar e lava	
				52. O phuro Krăcuno - pučhimata aj mangimata kaj tèksto	
				53. O adžektivo / I pašnavni	
				54. Sar zan khethanes le pašnavnă thaj le substantivură?	
				55. So zonav, so na zonav? - Klasaqe bută	
				56. Žanesas kaj...?	
				57. O zidari - lava mașkar e lava	
				58. O zidari - pučhimata aj mangimata kaj tèksto	
				59. O vërbo. O gin thaj o zeno	
				60. O vaxt e verbosqo	
				61. So zonav, so na zonav? - Klasaqe bută	
				62. Žanesas kaj...?	
				63. Rekapitulăcia	
				64. Evaluăcia	
Săptămâna „Școala altfel”²⁷				Dacă <i>Săptămâna „Școala altfel”</i> a fost programată pe parcursul semestrului al II-lea, cele 4 ore aferente acestei	Săptămâna ...

²⁷ Programul național „Școala altfel” se va desfășura în perioada 5 octombrie 2020 – 4 iunie 2021, pe o perioadă de 5 zile consecutive lucrătoare, a căror planificare se află la decizia unității de învățământ.

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

Nr.crt.	Competențe specifice	Capitol/ Temă	Nr. de ore	Titlul lecției	Perioada
				săptămâni vor fi redistribuite în semestrul I pentru activități de ameliorare și dezvoltare.	
SEMESTRUL I: 17 săpt. x 4 ore = 68 de ore – 4 ore „ȘCOALA ALTFEL” = 64 de ore					
III.	C 1.1 C 1.2 C 1.3 C 1.4 C 1.5 C 2.1 C 2.2 C 2.3 C 2.4 C 2.5 C 3.1 C 3.2 C 3.3 C 3.4 C 3.5 C 3.6 C 4.1 C 4.2 C 4.3 C 4.4	VAKĂRAS, XRAMOSARAS... PRPOZICIAŢE RIGA SIKLŎVAS!	35	<ol style="list-style-type: none"> 1. I kakaraška thaj o kalo sap - lava maşkar e lava 2. I kakaraška thaj o kalo sap - pučhimata aj mangimata kaj təksto 3. I propozicia 4. I sadi propozicia 5. O naratıvo təksto 6. So zınav, so na zınav? - Klasaqe bută 7. O berś, e čhona, o kurko, e dıvesa 8. E čhona - lava maşkar e lava 9. E čhona - pučhimata aj mangimata kaj təksto 10. I buxli propozicia (I) 11. O mujutno mothovıpen palal varesave şunde təkstură 12. So zınav, so na zınav? - Klasaqe bută 13. Jekh godăver rromni - lava maşkar e lava 14. Jekh godăver rromni - pučhimata aj mangimata kaj təksto 15. O subijəkto 16. O literaro personăžo 17. So zınav, so na zınav? - Klasaqe bută 18. So kerel o lav? - lava maşkar e lava 19. So kerel o lav? - pučhimata aj mangimata kaj təksto 20. O predikato 21. Sar phanden pen o subijəkto thaj o predikato 22. So zınav, so na zınav? - Klasaqe bută 23. Žanesas kaj...? 	Săptămâna – Săptămâna

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

Nr.crt.	Competențe specifice	Capitol/ Temă	Nr. de ore	Titlul lecției	Perioada
				24. Savo si o drom amare čhibăqo? - lava mașkar e lava	
				25. Savo si o drom amare čhibăqo? - pučhimata aj mangimata kaj təksto	
				26. O atributo	
				27. So zonav, so na zonav? - Klasaqe bută	
				28. Žanesas kaj...?	
				29. Kajsan - lava mașkar e lava	
				30. Kajsan - pučhimata aj mangimata kaj təksto	
				31. O komplemento	
				32. E rolosqo khelipen	
				33. So zonav, so na zonav? - Klasaqe bută	
				34. Palemdikhipen	
				35. Evaluacia	
IV.	C 1.1 C 1.2 C 1.3 C 1.4 C 1.5 C 2.1 C 2.2 C 2.3 C 2.4 C 2.5 C 3.1 C 3.2 C 3.3 C 3.4 C 3.5 C 3.6 C 4.1 C 4.2 C 4.3 C 4.4 C 4.5	VAKĀRAS, XRAMOSARAS... BILITERĀRO TĒKSTURĀ SIKLŌVAS!	29	36. O Štefan Răzvàn, o baro raj la Moldoviaqo - lava mașkar e lava	Săptămâna – Săptămâna
				37. O Štefan Răzvàn, o baro raj la Moldoviaqo - pučhimata aj mangimata kaj təksto	
				38. I buxli propozicia II	
				39. Jekh mothovipen palal jekh plano	
				40. So zonav, so na zonav? - Klasaqe bută	
				41. O bičajlo rrom - lava mașkar e lava	
				42. O bičajlo rrom - pučhimata aj mangimata kaj təksto	
				43. E rivistaqo artikulo	
				44. So zonav, so na zonav? - Klasaqe bută	
				45. Žanesas kaj...?	
				46. I Svunta Sàra - lava mașkar e lava	
				47. I Svunta Sàra - pučhimata aj mangimata kaj təksto	
				48. E poštaqo lil	
				49. So zonav, so na zonav? - Klasaqe bută	

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

Nr.crt.	Competențe specifice	Capitol/ Temă	Nr. de ore	Titlul lecției	Perioada
				50. Žanesas kaj...?	
				51. Jekh šošoj ... aver šošoj ... - lava maškar e lava	
				52. Jekh šošoj ... aver šošoj ... - pučhimata aj mangimata kaj tøksto	
				53. O akharipen	
				54. Anθar e svătură le godăvere phuresqe - lava maškar e lava	
				55. Anθar e svătură le godăvere phuresqe - pučhimata aj mangimata kaj tøksto	
				56. Anθa` o siklipe`	
				57. So zanav, so na zanav? - Klasaqe bută	
				58. Žanesas kaj...?	
				59. Palemdikhipnasqe klasaqe bută 1 – 4	
				60. Palemdikhipnasqe klasaqe bută 5 – 10	
				61. Palemdikhipnasqe klasaqe bută 11 – 15	
				62. Palemdikhipnasqe klasaqe bută 16 - 20	
				63. Palemdikhipnasqe klasaqe bută 21 – 25	
				64. Palutni evaluàcia	
Săptămâna „Școala altel”²⁸				Dacă <i>Săptămâna „Școala altfel”</i> a fost programată pe parcursul semestrului I, cele 4 ore aferente acestei săptămâni vor fi redistribuite în semestrul al II-lea pentru activități de ameliorare și dezvoltare.	Săptămâna

²⁸ Programul național „Școala altfel” se va desfășura în perioada 5 octombrie 2020 – 4 iunie 2021, pe o perioadă de 5 zile consecutive lucrătoare, a căror planificare se află la decizia unității de învățământ.

Unitatea de învățământ:.....
 Profesor:
 Disciplina: Limba rromani/ I rromani čhib
 Clasa:
 Anul de studiu: V
 Nr. ore/ săptămână: 4 ore
 An școlar: 2020 - 2021
 Manual: Gheorghe Sarău, Ionel Cordovan EDP

PLANIFICARE CALENDARISTICĂ

Nr.crt.	Competențe specifice	Capitol/ Temă	Nr. de ore	Titlul lecției	Perioada
SEMESTRUL I: 17 săpt. x 4 ore = 68 de ore – 4 ore „ȘCOALA ALTFEL” = 64 de ore					
I.	C 1.1 1.2 C 2.1 2.2 2.3 2.4 C 3.1 3.2 3.4 C 4.1 4.2 4.3 4.4 C 5.1	PALEM KA-I ȘKÒLA	38	1. E lilesqo prezentisaripen 2. I anglutni evaluàcia 3. Palem ka-i škòla - lava maškar e lava... 4. Palem ka-i škòla - pučhimata aj mangimata kaj tèksto 5. O vortaxramosaripen 6. Klasaqe bută 7. Anθ-i bar e školaqi - lava maškar e lava... 8. Anθ-i bar e školaqi - pučhimata aj mangimata kaj tèksto 9. O rromano alfabèto 10. Klasaqe bută 11. O manuș thaj pesqe korposqe riga - lava maškar e lava... 12. O manuș thaj pesqe korposqe riga - pučhimata aj mangimata kaj tèksto 13. Sar me sikavav? Sar dikhen man e aver manuša? 14. Aver xarakteristike e ženesqe 15. Klasaqe bută 16. Anθ-e klasaqi sàla - lava maškar e lava... 17. Anθ-e klasaqi sàla - pučhimata aj mangimata kaj tèksto 18. O alav. I silàba 19. Klasaqe bută	Săptămâna – Săptămâna

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

				20. O suno e kakosqo Angel - lava mașkar e lava...	
				21. O suno e kakosqo Angel - pučhimata aj mangimata kaj təksto	
				22. O akcènto	
				23. I intonàcia	
				24. Klasaqe bută	
				25. E meripnaça anθ-e jakha (I) - lava mașkar e lava...	
				26. E meripnaça anθ-e jakha (I) - pučhimata aj mangimata kaj təksto	
				27. O Valerikă Stănèsku	
				28. O dikcionàro	
				29. Klasaqe bută	
				30. E meripnaça anθ-e jakha (II)	
				31. So zanas jekh palal avresθe?	
				32. O Sorin prezentisarel pes tumenqe	
				33. Klasaqe bută	
				34. So zanas anθar amaro folklòro? - lava mașkar e lava...	
				35. So zanas anθar amaro folklòro? - pučhimata aj mangimata kaj təksto	
				36. O vokabulàro	
				37. Klasaqe bută	
				38. Evaluàcia	
II.	C 1.1 1.2 C 2.1 2.2 2.3 2.4 C 3.1 3.2 3.4 C 4.1 4.2 4.3 4.4 C 5.1 5.2	E RROMANE SPIRITUÀLO VALÒRE	26	39. I civiko aj i mașkarkulturalikani edukàcia - lava mașkar e lava...	Săptămâna ... – Săptămâna ...
				40. I civiko aj i mașkarkulturalikani edukàcia - pučhimata aj mangimata kaj təksto	
				41. I navni (I)	
				42. I navni (II)	
				43. Klasaqe bută	
				44. O Baro Svùnto Geòrge - lava mașkar e lava... pučhimata aj	

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

				mangimata kaj tèksto	
				45. E muršikane substantivură	
				46. Rromane personalitètură I	
				47. Klasađe bută	
				48. O Matèo Maximòff	
				49. Pè-l droma - lava mașkar e lava,pučhimata aj mangimata kaj tèksto	
				50. O muršikano substantivo (e agorimata)	
				51. Rromane personalitètură II	
				52. Klasađe bută	
				53. O khandino éhavo - Lava mașkar e lava... Pučhimata aj mangimata kaj tèksto	
				54. O artikulo vaș e muršikane substantivură	
				55. O lav thaj o kontèksto	
				56. Klasađe bută	
				57. I žàmba - Lava mașkar e lava... Pučhimata aj mangimata kaj tèksto	
				58. O zuvlikano substantivo (e agorimata thaj o butipen)	
				59. Klasađe bută	
				60. I duti - Lava mașkar e lava... Pučhimata aj mangimata kaj tèksto	
				61. O artikulo vaș e zuvlikane substantivură	
				62. I rromani stàndardo éhib	
				63. Klasađe bută	
				64. Evaluàcia	
					Săptămâna ... – Săptămâna ...

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

Săptămâna „Școala altel” ²⁹		Dacă Săptămâna „Școala altfel” a fost programată pe parcursul semestrului al II-lea, cele 4 ore aferente acestei săptămâni vor fi redistribuite în semestrul I pentru activități de ameliorare și dezvoltare.			Săptămâna
SEMESTRUL AL II-LEA: 17 săpt. x 4 ore = 68 de ore – 4 ore „ȘCOALA ALTFEL” = 64 de ore					
III.	C 1.1 1.2 C 2.1 2.3 2.4 C 3.1 3.2 3.4 C 4.1 4.2 4.4 C 5.1	SO XATĂRAV ANŌAR SO DRABARAV?	18	1. O sumnaktno lil vaš o kisorro - lava maškar e lava; pučhimata aj mangimata ka-o tøksto 2. E ideenço plano. Semantikane kategorie 3. Klasađe bută 4. I profèšia - lava maškar e lava; pučhimata aj mangimata ka-o tøksto 5. E zenutne sarnavnă 6. E antonimură 7. Klasađe bută 8. O rrom mardo - lava maškar e lava; pučhimata aj mangimata ka-o tøksto 9. Aver fôrme le zenutne sarnavnănđe 10. Klasađe bută 11. E kermusesqi pori - lava maškar e lava; pučhimata aj mangimata ka-o tøksto 12. O adžektivo 13. Klasađe bută 14. O Žuvalo, o Pišomalo thaj o Xer - lava maškar e lava... 15. O Žuvalo, o Pišomalo thaj o Xer - pučhimata aj mangimata kaj tøksto 16. E tipură le adžektivurenđe 17. Klasađe bută 18. Evaluàcia	Săptămâna – Săptămâna

²⁹ Programul național „Școala altfel” se va desfășura în perioada 5 octombrie 2020 – 4 iunie 2021, pe o perioadă de 5 zile consecutive lucrătoare, a căror planificare se află la decizia unității de învățământ.

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

IV.	C 1.1 1.2 C 2.1 2.3 2.4 C 3.1 3.2 3.4 C 4.1 4.2 4.3 C 5.1 5.2	E MANUŠA THAJ E ŽIVUTRE	14	19. O Šagar - lava maškar e lava; pučhimata aj mangimata kaj tèksto	Săptămâna – Săptămâna
				20. O vërbo „SI” – o isipen thaj i posèsia	
				21. Klasaqe bută	
				22. I balval - lava maškar e lava; pučhimata aj mangimata kaj tèksto	
				23. O vaxt e verbosqo. O akanutno vaxt	
				24. O berš, e beršivaxta, čhona, o kmurko, e kurkeske d!ivesa	
				25. E poštaqo lil	
				26. Klasaqe bută	
				27. Traden le rrom - lava maškar e lava; pučhimata aj mangimata kaj tèksto	
				28. O konžunktivo	
				29. O subijèkto	
				30. Klasaqe bută	
				31. Rekapitulàcia	
				32. Evaluàcia	
V.	C 1.1 1.2 C 2.1 2.2 2.3 2.4 C 3.1 3.2 3.4 C 4.1 4.2 4.3 4.4 C 5.1 5.2	E RROMA E RUMUNIAΘAR	32	33. I famìlia - lava maškar e lava; pučhimata aj mangimata ka-o tèksto	Săptămâna – Săptămâna
				34. O predikàto	
				35. Sar phanden pen o subijèkto thaj o predikàto	
				36. Klasaqe bută	
				37. O biamalipen - lava maškar e lava...	
				38. O biamalipen - pučhimata aj mangimata ka-o tèksto	
				39. I propozìcia. I sadi propozìcia	
				40. O atribùto	
				41. Klasaqe bută	
				42. Koncèrto vaš violina vi štar mulenqe moxtona - lava maškar e lava...	
				43. Koncèrto vaš violina vi štar mulenqe moxtona - pučhimata aj mangimata ka-o tèksto	

Unitatea de învățământ:.....
 Profesor:
 Disciplina: Limba rromani/ I rromani éhib
 Clasa:
 Anul de studiu: VI
 Nr. ore/ săptămână: 4 ore
 An școlar: 2020-2021
 Manual: Ionel Cordovan, Noemi Cordovan, Gheorghe Sarău, EDP

PLANIFICARE CALENDARISTICĂ

Nr.crt.	Competențe specifice	Capitol/ Temă	Nr. de ore	Titlul lecției	Perioada
SEMESTRUL I: 17 săpt. x 4 ore = 68 de ore – 4 ore „ȘCOALA ALTFEL” = 64 de ore					
I.	C 1.1 C 1.3 C 2.1 C 2.3 C 2.4 C 3.1 C 3.2 C 3.3 C 3.4 C 4.1 C 4.2	SO KAMAV TE ARESAV?	31	1. Gelem, gelem ... 2. E lilesqo prezentisaripen 3. I iniciàlo evaluàcia 4. O durărdo milaj - lava mașkar e lava... 5. O durărdo milaj - pučhimata aj mangimata kaj tèksto 6. I fonètika thaj o alfabèto e rromane éhibăqo 7. O vortaxramosaripen 8. So zanav, so na zanav? 9. Te siklõvas maj but rodindoj anθ-e aver lila! 10. I rromani thaj i rumunikani éhib - lava mașkar e lava... 11. I rromani thaj i rumunikani éhib - pučhimata aj mangimata kaj tèksto 12. O vakãripen 13. O vokabulàro 14. So zanav, so na zanav? 15. Te siklõvas maj but rodindoj anθ-e aver lila! 16. So kamav te aresav? - lava mașkar e lava...	Săptămâna – Săptămâna

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

				17. So kamav te aresav? - pučhimata aj mangimata kaj tèksto	
				18. O alav – bazutni unitèta e vokabularosqi	
				19. I silàba	
				20. So zanav, so na zanav?	
				21. Te siklòvas maj but rodindoj anθ-e aver lila!	
				22. Kamav te aresav siklårno! - lava maşkar e lava...	
				23. Kamav te aresav siklårno! - pučhimata aj mangimata kaj tèksto	
				24. E personažosqi deskripcia. I navni	
				25. E sinonimurå thaj e antonimurå	
				26. O substantivo – e gramatikålo kategorie	
				27. So zanav, so na zanav?	
				28. Te siklòvas maj but rodindoj anθ-e aver lila!	
				29. Klasaqe butå	
				30. Palemdikhipen	
				31. Evaluàcia	
II.	C 1.1 C 1.3 C 2.1 C 2.3 C 2.4 C 3.1 C 3.2 C 3.3 C 3.4 C 4.1 C 4.2 C 5.1	TE DRABARAS THAJ TE XRAMOSARAS RROMANES!	33	32. O biliteråro tèksto - lava maşkar e lava...	Såptåmåna – Såptåmåna
				33. O biliteråro tèksto - pučhimata aj mangimata kaj tèksto	
				34. O afişo/ o plakåto	
				35. E murşikane navnå: i klasifikåcia	
				36. O artikulo e murşikane navnånqo	
				37. So zanav, so na zanav?	
				38. I buzni thaj e trin buznorre - lava maşkar e lava...	
				39. I buzni thaj e trin buznorre - pučhimata aj mangimata kaj tèksto	
				40. E zuvlikane navnå: i klasifikåcia	
				41. O artikulo e zuvlikane navnånqo	

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

				42. E diminutivură	
				43. So zanav, so na zanav?	
				44. Te siklõvas maj but rodindoj anθ-e aver lila!	
				45. I čhib rromani - lava mașkar e lava...	
				46. I čhib rromani - pučhimata aj mangimata kaj tøksto	
				47. Te palemdikhas so siklilãm palal i pașnavni	
				48. E pașnavnãnqi klasifikàcia	
				49. I kardinàlo ginavni	
				50. I ordinàlo ginavni	
				51. So zanav, so na zanav?	
				52. O ćorro rrom thaj o barvalo gažo - lava mașkar e lava...	
				53. O ćorro rrom thaj o barvalo gažo - pučhimata aj mangimata kaj tøksto	
				54. O nominatìvo thaj o akuzatìvo e muršikane navnãnqe	
				55. So zanav, so na zanav?	
				56. Klasaqe bută	
				57. O Župiter Borkoj	
				58. O bașavno - lava mașkar e lava...	
				59. O bașavno - pučhimata aj mangimata kaj tøksto	
				60. O nominatìvo thaj o akuzatìvo zuvlikane navnãnqe	
				61. So zanav, so na zanav?	
				62. Klasaqe bută	
				63. Palemdikhipen	
				64. Evaluàcia	

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

Săptămâna „Școala altel”³¹		Dacă <i>Săptămâna „Școala altfel”</i> a fost programată pe parcursul semestrului al II-lea, cele 4 ore aferente acestei săptămâni vor fi redistribuite în semestrul I pentru activități de ameliorare și dezvoltare.		Săptămâna	
SEMESTRUL AL II-LEA: 17 săpt. x 4 ore = 68 de ore – 4 ore „ȘCOALA ALTFEL” = 64 de ore					
III.	C 1.1 C 2.1 C 2.3 C 2.4 C 3.1 C 3.2 C 3.3 C 3.4 C 4.1 C 4.2	O ČHAVORRIPEN	30	1. E ruvesqo dromorro - lava maškar e lava...	Săptămâna – Săptămâna
				2. E ruvesqo dromorro - pučhimata aj mangimata kaj tèksto	
				3. O kèzo genitìvo e muršikane navnănqo	
				4. So zanav, so na zanav?	
				5. O phakhvažvalo thaj i kurung - lava maškar e lava...	
				6. O phakhvažvalo thaj i kurung - pučhimata aj mangimata kaj tèksto	
				7. O kèzo genitìvo e zuvlikane navnănqo	
				8. So zanav, so na zanav?	
				9. O kurko – lava maškar e lava...	
				10. O kurko – pučhimata aj mangimata kaj tèksto	
				11. O adžektivo: i deklinàcia ka-o nominatìvo thaj ka-o akuzatìvo	
				12. So zanav, so na zanav?	
				13. O Kostikă Băcălan	
				14. Kolinda	
				15. E pašnavnă kerde anθar e genitivosqe fôrme	
				16. So zanav, so na zanav?	
				17. Mirri čerxen – lava maškar e lava...	

³¹ Programul național „Școala altfel” se va desfășura în perioada 5 octombrie 2020 – 4 iunie 2021, pe o perioadă de 5 zile consecutive lucrătoare, a căror planificare se află la decizia unității de învățământ.

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

				18. I zenuṭni sarnavni / pronòmbro ka-o nominativo thaj k-o akuzativo	
				19. So zanav, so na zanav?	
				20. E çhavesqe xakaja – lava mașkar e lava...	
				21. E çhavesqe xakaja –puçhimata aj mangimata kaj tèksto	
				22. I posèsia/ o theripen	
				23. I zenuṭni sarnavni / pronòmbro ka-o dativo	
				24. So zanav, so na zanav? – Klasaqe bută	
				25. Mirri daj - lava mașkar e lava...	
				26. Mirri daj - puçhimata aj mangimata kaj tèksto	
				27. I zenuṭni sarnavni / pronòmbro ka-e savorre kèzură	
				28. So zanav, so na zanav? – Klasaqe bută	
				29. Palemdikhipen	
				30. Evaluàcia	
IV.	C 1.1 C 1.3 C 2.1 C 2.3 C 2.4 C 3.1 C 3.2 C 3.3 C 3.4 C 4.1 C 4.2 C 5.1	KASQAR SO SIKLQVAS?	34	31. I maj gudli pherr - lava mașkar e lava...	Săptămâna – Săptămâna
				32. I maj gudli pherr - puçhmata aj mangimata kaj tèksto	
				33. I kernavni / o vèrbo: e gramatikàlo kategorie	
				34. So zanav, so na zanav?	
				35. E rroma	
				36. O indikativo mòdo: o akanutno vaxt	
				37. So zanav, so na zanav?	
				38. O Geòrge Sarău (I)	
				39. O Geòrge Sarău (II)	
				40. Nane còxa. Loli phabaj	
				41. O indikativo mòdo: o avutno vaxt	
				42. So zanav, so na zanav?	
				43. O phuro siklQvno savo gelo șkolaθe - lava mașkar e lava...	

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

				44. O phuro siklõvno savo gelo školaþe - puçhimata aj mangimata kaj tèksto	
				45. O konzunktivo mòdo	
				46. O indikativo mòdo: o imperfèkto vaxt	
				47. So zanav, so na zanav?	
				48. O gonorro duje lovença - lava maškar e lava...	
				49. O gonorro duje lovença - puçhimata aj mangimata kaj tèksto	
				50. O indikativo mòdo: o nakhlo vaxt	
				51. So zanav, so na zanav?	
				52. O kamipen - lava maškar e lava...	
				53. O kamipen - puçhimata aj mangimata kaj tèksto	
				54. I intonàcia	
				55. I puçhutni – relativò sarnavni	
				56. So zanav, so na zanav?	
				57. Le muleça p-o grast (I)	
				58. O kèzo sociativ-instrumentàlo	
				59. So zanav, so na zanav?	
				60. Le muleça p-o grast (II)	
				61. I sintàksa	
				62. So zanav, so na zanav?	
				63. Palemdikhipen	
				64. Evaluàcia	
Săptămâna „Școala altel”³²				Dacă <i>Săptămâna „Școala altel”</i> a fost programată pe parcursul semestrului I, cele 4 ore aferente acestei săptămâni vor fi redistribuite în semestrul al II-lea pentru activități de ameliorare și dezvoltare.	Săptămâna

³² Programul național „Școala altfel” se va desfășura în perioada 5 octombrie 2020 – 4 iunie 2021, pe o perioadă de 5 zile consecutive lucrătoare, a căror planificare se află la decizia unității de învățământ.

Unitatea de învățământ:.....

Profesor:

Disciplina: Limba rromani/ I rromani čhib

Clasa:

An de studiu: VII

Nr. ore/ săptămână: 4 ore

An școlar: 2020-2021

Manual: Gheorghe Sarău, Gabriela Moise, Marius Căldăraru, Ed. VANEMONDE

PLANIFICARE CALENDARISTICĂ

Nr. crt.	Competențe specifice	Capitol/ Temă	Nr. de ore	Titlul lecției	Perioada
SEMESTRUL I: 17 săpt. x 4 ore = 68 de ore – 4 ore „ȘCOALA ALTFEL” = 64 de ore					
I.	C 1.1 1.2 1.3 C 2.1 2.3 2.4 C 3.1 3.2 3.3 3.4 C 4.1 4.2 4.4 C 5.1 C 5.2	O vakăripen O lèksiko O naratìvo tèksto I ginavni I navni	35	1. Mišto avile! 2. Gelem, gelem... O rromano himno 3. O rromano lèksiko 4. Klasaqe bută 5. O Jòno, o godăver - lava maškar e lava 6. O Jòno, o godăver - pučhimata aj mangimata ka-o tèksto 7. Klasaqe bută 8. O oficiàlo alfabèto rromane čhibăqo. O akcènto 9. Xramosaripnasqe règule 10. Žanglăn ke...? 11. Mirro baro školaqo jekhutno dīves - lava maškar e lava; pučhimata aj mangimata ka-o tèksto 12. I gramàtika. I navni. E agorimata le muršikane substantivurenqo 13. E agorimata le zuvlikane substantivurenqo 14. Klasaqe bută 15. Žanglăn ke...? 16. E xuxurra- lava maškar e lava 17. E xuxurra - pučhimata aj mangimata ka-o tèksto 18. O artìkulo	Săptămâna ... – Săptămâna ...

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

				19. O vokativo (e akharipnasqi fôrma)	
				20. Klasaqe bută 1 - 3	
				21. Klasaqe bută 4 - 10	
				22. Ŝanglăn ke...?	
				23. O xanzvalipen - lava mașkar e lava	
				24. O xanzvalipen - pučhimata aj mangimata ka-o tøksto	
				25. O genitivo e murșikane substantivurânqo	
				26. O genitivo e zuvlikane substantivurânqo	
				27. Klasaqe bută	
				28. Ŝanglăn ke...?	
				29. O Ćenușotka - lava mașkar e lava	
				30. O Ćenușotka - pučhimata aj mangimata ka-o tøksto	
				31. O dativo	
				32. Klasaqe bută	
				33. Ŝanglăn ke...?	
				34. Palemdikhipen	
				35. Evaluàcia	
II.	C 1.1 1.2 1.3 C 2.1 2.2 2.3 2.4 C 3.1 3.2 3.3 3.4 C 4.1 4.2 4.4 C 5.1 5.3	O vakăripen O lèksiko I poezia O narativo tøksto I navni I pașnavni I kernavni	14	36. O nevo rrom - lava mașkar e lava; pučhimata aj mangimata ka-o tøksto	Săptămâna ... – Săptămâna ...
				37. O instrumentălo	
				38. I pașnavni / O adžektivo	
				39. E tipură le adžektivurenqe	
				40. E komparaciaqe grădură le adžektivurenqe	
				41. Klasaqe bută	
				42. Ŝanglăn ke...?	
				43. O rrom thaj o čhavo sikavdo - lava mașkar e lava	
				44. O rrom thaj o čhavo sikavdo - pučhimata aj mangimata ka-o tøksto	
				45. O vërbo. O mòdo indikativo.	
				46. O mòdo imperativo. Temătiko vi bitemătiko vèrbură	
				47. Klasaqe bută	
				48. Palemdikhipen	
				49. Evaluàcia	

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

III.	C 1.1 1.2 1.3 C 2.1 2.3 2.4 C 3.1 3.2 3.3 3.4 C 4.1 4.2 4.3 4.4 C 5.1 5.2 5.3	O lèksiko O naratìvo tèksto O vèrbo I paškernavni I pašnnavni	15	50. E ivendesqe baredivesa - lava mașkar e lava	Săptămâna ... – Săptămâna ...
				51. O ivend - lava mașkar e lava	
				52. E ivendesqe baredivesa. O ivend - pučhimata aj mangimata ka-o tèksto	
				53. O vèrbo. I diatèza	
				54. O advèrbo	
				55. Klasașe bută	
				56. Ŷanglăn ke...?	
				57. Kuć Krećuno - lava mașkar e lava	
				58. Kuć Krećuno - pučhimata aj mangimata ka-o tèksto	
				59. I konzùnkcia	
				60. Klasașe bută	
				61. I nominàlo flèksia: artikulo + adžektivo + substantivo	
				62. Klasașe bută	
				63. Palemdikhipen	
64. Evaluàcia					
Săptămâna „Școala altel”³³			Dacă <i>Săptămâna „Școala altfel”</i> a fost programată pe parcursul semestrului I, cele 4 ore aferente acestei săptămâni vor fi redistribuite în semestrul al II-lea pentru activități de ameliorare și dezvoltare.	Săptămâna ...	
SEMESTRUL al II-LEA: 17 săpt. x 4 ore = 68 de ore – 4 ore „ȘCOALA ALTFEL” = 64 de ore					
I.	C 1.1 1.2 1.3 C 2.1 2.3 2.4 C 3.1 3.2 3.3 3.4 C 4.1 4.2 4.3 4.4 C 5.1 5.2 5.3	O lèksiko O naratìvo tèksto O vèrbo I sarnavni	11	1. O rrom, e ambrola thaj o ričhino - lava mașkar e lava	Săptămâna ... – Săptămâna ...
				2. O rrom, e ambrola thaj o ričhino - pučhimata aj mangimata ka-o tèksto	
				3. I zenutni sarnavni	
				4. I relatìvo sarnavni	
				5. I posesivo sarnavni	
				6. I refleksìvo sarnavni	
				7. Klasașe bută 1-2	
				8. Klasașe bută 3-6	

³³ Programul național „Școala altfel” se va desfășura în perioada 2 octombrie 2017 – 31 mai 2018, pe o perioadă de 5 zile consecutive lucrătoare, a căror planificare se află la decizia unității de învățământ.

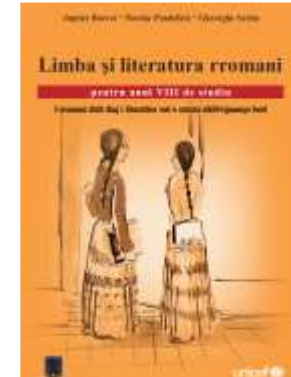
Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

				9. Țanglăn ke...?	
				10. Palemdikhipen	
				11. Evaluàcia	
II.	C 1.1 1.2 1.3 C 2.1 2.2 2.4 C 3.1 3.2 3.3 3.4 C 4.1 4.2 4.3 4.4 C 5.2 5.3	O lèksiko I poezia O narativo tèksto O vèrbo I ginavni I prepozìcia I sintàksa	25	12. Duj ȝambe - lava mașkar e lava 13. Duj ȝambe - pučhimata aj mangimata ka-o tèksto 14. O theripen 15. I ginavni. Le kardinàlo ginavnă 16. Aver ginavnă 17. Klasaqe bută 1 18. Klasaqe bută 3 - 4 19. Țanglăn ke...? 20. Kidipen - lava mașkar e lava 21. Kidipen - pučhimata aj mangimata ka-o tèksto 22. I prepozìcia 23. Klasaqe bută 24. I interȝekcia 25. Klasaqe bută 1 26. Klasaqe bută 2-4 27. Țanglăn ke...? 28. Palemdikhipen 29. I dîli xastrajlăs man - lava mașkar e lava 30. I dîli xastrajlăs man - pučhimata aj mangimata ka-o tèksto 31. O subijèkto 32. Klasaqe bută 1 33. Klasaqe bută 2-3 34. Țanglăn ke...? 35. Palemdikhipen 36. Evaluàcia	Săptămâna ... – Săptămâna ...
III.	C 1.1 1.2 1.3 C 2.1 2.2 2.3 2.4 C 3.1 3.2 3.3 3.4	O lèksiko I poezia O narativo	28	37. Me sem rrom - lava mașkar e lava; pučhimata aj mangimata ka-o tèksto 38. O predikàto	Săptămâna ... – Săptămâna ...

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

	C 4.1 4.2 4.3 4.4 C 5.1 5.3	tèksto I sarnavni I sintàksa I propozìcia	39. Sar phanden pen o subijèkto thaj o predikàto 40. Klasaqe bută 1 41. Klasaqe bută 2 - 5 42. Klasaqe bută 6 - 9 43. Żanglăn ke...? 44. E lelekako čhavo - lava maşkar e lava 45. E lelekako čhavo - pučhimata aj mangimata ka-o tèksto 46. O atribùto 47. Klasaqe bută 1 48. Klasaqe bută 2 - 3 49. Żanglăn ke...? 50. E mamăqo dīves - lava maşkar e lava 51. E mamăqo dīves - pučhimata aj mangimata ka-o tèksto 52. O komplemènto 53. I sadi thaj i buxli propozìcia 54. Klasaqe bută 1 55. Klasaqe bută 2- 3 56. Żanglăn ke...? 57. Murro o maj lačo amal - lava maşkar e lava 58. Murro o maj lačo amal - pučhimata aj mangimata ka-o tèksto 59. I fràza I 60. I fràza II 61. Żanglăn ke...? 62. Agorutno palemdikhipen I 63. Agorutno palemdikhipen II 64. Evaluàcia	
Săptămâna „Școala altel”³⁴		Dacă <i>Săptămâna „Școala altel”</i> a fost programată pe parcursul semestrului I, cele 4 ore aferente acestei săptămâni vor fi redistribuite în semestrul al II-lea pentru activități de ameliorare și dezvoltare.	Săptămâna ...	

³⁴ Programul național „Școala altfel” se va desfășura în perioada 5 octombrie 2020 – 4 iunie 2021, pe o perioadă de 5 zile consecutive lucrătoare, a căror planificare se află la decizia unității de învățământ.

Unitatea de învățământ:.....

Profesor:

Disciplina: Limba rromani/ I rromani čhib

Clasa:

An de studiu: VIII

Nr. ore/ săptămână: 4

An școlar: 2020-2021

Manual : Jupiter Borcoi, Nicolae Pandelică, Gheorghe Sarău, Ed. VANEMONDE

PLANIFICARE CALENDARISTICĂ

Nr. crt.	Competențe specifice	Capitol/ Temă	Nr. de ore	Titlul lecției	Perioada
SEMESTRUL I: 17 săpt. x 4 ore = 68 de ore – 4 ore „ȘCOALA ALTFEL” = 64 de ore					
I.	C 1.1 1.2 1.3 C 2.1 2.2 C 3.1 3.2 3.3 C 4.1 4.2 4.4 C 5.1	I poezia O narativo tèksto O vakăripen O lèksiko I navni O artíkulo	24	1. Gelem, gelem - o rromano himno 2. O jekhto školaqo dīves - Lava maškar e lava 3. O jekhto školaqo dīves - Pučhimata aj mangimata ka-o tèksto! 4. Te anas amenqe godăŕe i rromani alfabèta! 5. Te anas amenqe godăŕe i rromani čhibăqi morfologia! 6. Sar vakăras lačhes? 7. O rromano them - Lava maškar e lava ... 8. O rromano them - Pučhimata aj mangimata ka-o tèksto! 9. I navni. O artíkulo 10. O dativo kèzo 11. Te palemdikhas le aver kèzură! 12. So zanav, so na zanav? 13. Klasaqe bută 14. O vešorro - Lava maškar e lava ... 15. O vešorro - Pučhimata aj mangimata ka-o tèksto! 16. O ablativo kèzo 17. So zanav, so na zanav? 18. O godăver čhavorro - Lava maškar e lava ... 19. O godăver čhavorro - Pučhimata aj mangimata ka-o tèksto! 20. E diminutivură	Săptămâna ... – Săptămâna ...

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

				21. O vokativo	
				22. So zanav, so na zanav?	
				23. Palemdikhipen	
				24. Evaluàcia	
II.	C 1.1 1.2 1.3 C 2.1 2.2 2.3 C 3.1 3.2 3.3 3.4 C 4.1 4.2 4.3 4.4 4.5 C 5.1 5.2	I poezia O naratìvo tèksto O vakãripen O lèksiko O vèrbo I ginavni I sarnavni	25	25. O bašavno - Lava maškar e lava ...; Pučhimata aj mangimata ka-o tèksto!	Săptămâna ... – Săptămâna ...
				26. O verbo. O indikatìvo mòdo: o akanutno vaxt, o imperfèkto, o perfèkto	
				27. Klasaqe bută	
				28. Suno fală man – Lava maškar e lava ...; Pučhimata aj mangimata ka-o tèksto!	
				29. O verbo. O indikatìvo mòdo: o avutno vaxt, o po but sar perfèkto	
				30. So zanav, so na zanav?	
				31. O kaštàri thaj pesqo suno - Lava maškar e lava ...	
				32. O kaštàri thaj pesqo suno - Pučhimata aj mangimata ka-o tèksto!	
				33. O konzunktivo mòdo; O mangipnasqo mòdo; O imperativo	
				34. O Kalo, murro amal - Lava maškar e lava ...	
				35. O Kalo, murro amal - Pučhimata aj mangimata ka-o tèksto!	
				36. O vèrbo. O infinitivo mòdo; O gerundivo; O participio; O supìno	
				37. Klasaqe bută	
				38. I Delia Grigore - Lava maškar e lava ...	
				39. I Delia Grigore - Pučhimata aj mangimata ka-o tèksto!	
				40. Te siklõvas khethanes! So zanav, so na zanav?	
				41. K-o abăv - Lava maškar e lava ...	
				42. K-o abăv - Pučhimata aj mangimata ka-o tèksto!	
				43. I kardinàlo thaj i ordinàlo ginavni	
				44. Klasaqe bută	
				45. O sastrări - Lava maškar e lava ...; Pučhimata aj mangimata	

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

				ka-o təksto!	
				46. I zenutni sarnavni ka-o genitivō thaj ablativō; E sikavale sarnavnă	
				47. Klasaŋe bută	
				48. Palemdikhipen	
				49. Evaluàcia	
III.	C 1.1 1.2 1.3 C 2.1 2.2 C 3.1 3.2 3.3 C 4.1 4.2 4.3 4.4 4.5 C 5.1	I poezia O narativō təksto O vakăripen O lèksiko I sarnavni I pašnavni	15	50. O gilavno - Lava mașkar e lava ... 51. O gilavno - Pučhimata aj mangimata ka-o təksto! 52. I nisavutni sarnavni 53. So zanav, so na zanav? 54. I baxt thaj i godi - Lava mașkar e lava ... 55. I baxt thaj i godi - Pučhimata aj mangimata ka-o təksto! 56. I nanajutni sarnavni; I sikavutni sarnavni 57. Pherdile sune! (O Angel Năstase) - Lava mașkar e lava ... 58. Pherdile sune! - Pučhimata aj mangimata ka-o təksto! 59. I pašnavni 60. O phuro thaj le draba - Lava mașkar e lava ... 61. O phuro thaj le draba - Pučhimata aj mangimata ka-o təksto! 62. Klasaŋe bută 63. Palemdikhipen 64. Evaluàcia	Săptămâna ... – Săptămâna ...
Săptămâna „Școala altel”³⁵				Dacă <i>Săptămâna „Școala altfel”</i> a fost programată pe parcursul semestrului I, cele 4 ore aferente acestei săptămâni vor fi redistribuite în semestrul al II-lea pentru activități de ameliorare și dezvoltare.	Săptămâna ...
SEMESTRUL al II-LEA: 17 săpt. x 4 ore = 68 de ore – 4 ore „ȘCOALA ALTFEL” = 64 de ore					
I.	C 1.1 1.2 1.3 C 2.1 2.2 C 3.1 3.2 3.3	I poezia O narativō təksto	22	1. O dinipen - Lava mașkar e lava ... 2. O dinipen - Pučhimata aj mangimata ka-o təksto!	Săptămâna ... – Săptămâna ...

³⁵ Programul național „Școala altfel” se va desfășura în perioada 2 octombrie 2017 – 31 mai 2018, pe o perioadă de 5 zile consecutive lucrătoare, a căror planificare se află la decizia unității de învățământ.

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

	<p>C 4.1 4.2 4.3 4.4 4.5 C 5.1</p>	<p>O vakăripen O lèksiko I sarnavni I pașnavni I pașkernavni</p>		<p>3. I pașnavni - e komparaciaqe grădură 4. So zanav, so na zanav? 5. Žanesas ke...? 6. E doșale love - Lava mașkar e lava ... 7. E doșale love - Pučhimata aj mangimata ka-o təksto! 8. I pronominàlo pașnavni 9. So zanav, so na zanav? 10. Žanesas ke...? 11. Sar keres, kadă arakhes - Lava mașkar e lava 12. Sar keres, kadă arakhes - Pučhimata aj mangimata ka-o təksto! 13. E rromenqo folklore. E purane godimata 14. So zanav, so na zanav? 15. Žanesas ke...? 16. E čhajaqi kris - Lava mașkar e lava ... 17. E čhajaqi kris - Pučhimata aj mangimata ka-o təksto! 18. I pașkernavni 19. So zanav, so na zanav? 20. Žanesas ke...? 21. Palemdikhipen 22. Evaluàcia</p>	
<p>II.</p>	<p>C 1.1 1.2 C 2.1 2.2 C 3.1 3.2 3.3 C 4.1 4.2 4.4</p>	<p>I poezia O naratıvo təksto O vakăripen O lèksiko I prepozicia I konžunkcia I interžekcia</p>	<p align="center">23</p>	<p>23. Lilorre k-ël amala. Lava mașkar e lava... 24. Lilorre k-ël amala. Pučhimata aj mangimata ka-o təksto! 25. Le biparuvale vakăripenasqe riga. I prepozicia 26. So zanav, so na zanav? 27. Žanesas ke...? 28. O lūrdo - Lava mașkar e lava ... 29. O lūrdo - Pučhimata aj mangimata ka-o təksto! 30. I konžunkcia. I interžekcia 31. So zanav, so na zanav? 32. Žanesas ke...? 33. O terno, le love thaj o phuro - Lava mașkar e lava ...</p>	<p align="center">Săptămâna ... – Săptămâna ...</p>

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

				34. O terno, le love thaj o phuro - Pučhimata aj mangimata ka-o təksto!	
				35. O atribùto	
				36. O mesàžo	
				37. So zanaŷ, so na zanaŷ?	
				38. Źanesas ke...?	
				39. Źav vi me školaθe! - Lava maškar e lava ...	
				40. Źav vi me školaθe! - Pučhimata aj mangimata ka-o təksto!	
				41. O komplemènto	
				42. So zanaŷ, so na zanaŷ?	
				43. Źanesas ke...?	
				44. Palemdikhipen	
				45. Evaluàcia	
III.	C 1.1 1.2 1.3 C 2.1 2.2 2.3 C 3.1 3.2 3.3 3.4 C 4.1 4.2 4.3 4.4 4.5 C 5.1 5.2	I poezia O naratìvo təksto O vakăripen O lèksiko I sintàksa I propozicia I fràza	19	46. Mirri mami, i drabarni! - Lava maškar e lava	Săptămâna – Săptămâna
				47. Mirri mami, i drabarni! Pučhimata aj mangimata ka-o təksto!	
				48. I sintàksa. I propozicia. I fràza	
				49. So zanaŷ, so na zanaŷ?	
				50. Źanesas ke...?	
				51. O drabarno - Lava maškar e lava ... Pučhimata aj mangimata ka-o təksto!	
				52. E rroma Rumuniaθar	
				53. So zanaŷ, so na zanaŷ?	
				54. Źanesas ke...?	
				55. I admisia e rromane siklòvnenqi anθ-e licèvură vaj anθ-e special thana le rromenqe I	
				56. I admisia e rromane siklòvnenqi anθ-e licèvură vaj anθ-e special thana le rromenqe II	
				57. Lil kaθar o Rajko Djuić e Loredanaqe le Mihaly-osqi. O Slobodan Berberski	
				58. Lil kaθar o Rajko Djuić le rajosqe le Sarau-esqe	
				59. O Bajram Haliti, rromano xramosarno anθar i Sèrbia. Xoli	

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

				60. O Constantin Strobescu. O Mârko	
				61. Marcel Kurtiade (Courthiade). Nakhle 990 Berś! Biandili jekh nàcia I	
				62. Marcel Kurtiade (Courthiade). Nakhle 990 Berś! Biandili jekh nàcia II	
				63. Palemdikhipen	
				64. Agorutni evaluàcia	
Săptămâna „Școala altel”³⁶				Dacă <i>Săptămâna „Școala altfel”</i> a fost programată pe parcursul semestrului I, cele 4 ore aferente acestei săptămâni vor fi redistribuite în semestrul al II-lea pentru activități de ameliorare și dezvoltare.	Săptămâna ...

³⁶ Programul național „Școala altfel” se va desfășura în perioada 5 octombrie 2020 – 4 iunie 2021, pe o perioadă de 5 zile consecutive lucrătoare, a căror planificare se află la decizia unității de învățământ.

**Planificări
calendaristice
pentru
istoria și
tradițiile
minorității
rrome**

Unitatea de învățământ:

Profesor:

Disciplina: **Istoria și tradițiile minorității rrome**

Clasa: **a VI-a**

Nr. ore/ săptămână: **1 oră**

An școlar: **2020-2021**

Manual: **Ion Sandu, EDP**

PLANIFICARE CALENDARISTICĂ

Nr.crt.	Competențe specifice	Capitol/ Temă	Nr. de ore	Titlul lecției	Perioada
SEMESTRUL I: 17 săpt. x 1 oră = 17 ore					
I.			1	1. Prezentarea manualului	Săptămâna 1
II.	C 1.1 C 1.2 C 1.3 C 2.1 C 2.2 C 2.3 C 3.1 C 3.2 C 3.3	Unitatea 1 Originea și migrarea rromilor	10	2. India în context istoric vechi 3. Structuri sociale și religioase în India 4. Primele izvoare istorice cunoscute privind originea rromilor 5. Prezența rromilor în Orientul Apropiat și în Imperiul Bizantin 6. Etimologiile termenilor „rrom” și „țigan” 7. Așezarea rromilor în spațiul românesc și realitățile social – economice din epocă 8. Studiu de caz: Civilizația indiană 9. Studiu de caz: Imperiul Bizantin 10. Recapitulare 11. Evaluare	Săptămâna 2 – Săptămâna 11
III.	C 1.1 C 1.2 C 2.1 C 2.2 C 3.1 C 3.2 C 3.3	Unitatea a II-a Rromii. Identitate asumată și identitate atribuită	6	12. Istoria orală – Mărturii ale memoriei colective 13. Studiu de caz: Mostre folclorice – cântecele rrome, basmul și povestirile rrome 14. Repere ale culturii tradiționale: Familia (Statutul copilului) și comunitatea 15. Neamurile de rromi 16. Recapitulare	Săptămâna 12 – Săptămâna 17

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

				17. Evaluare	
SEMESTRUL AL II-LEA: 17 săpt. x 1 oră = 17 ore					
I.	C 1.1 C 1.2 C 2.1 C 2.2 C 3.1 C 3.2 C 3.3	Unitatea a II-a Rromii. Identitate asumată și identitate atribuită	6	1. Ocupațiile tradiționale: Prelucrarea metalelor (fier, aramă, metale prețioase) 2. Studiu de caz: Lăutăria 3. Rromii în folclorul și literatura română 4. Recapitulare 5. Evaluare 6. Studiu de caz: Anton Pann	Săptămâna 1 – Săptămâna 6
II.	C 1.1 C 1.2 C 2.1 C 2.2 C 2.3 C 3.1 C 3.2 C 3.3	Unitatea a III-a Statutul social, juridic și economic avut de rromi în spațiul românesc	11	7. Originea și evoluția robiei 8. Starea de robie și starea de servitute 9. Modul de viață: Nomadism și sedentarizare 10. Organizarea socială a rromilor 11. Forme de control și de sancțiune intracomunitară 12. Locul rromilor în economia Țărilor Române 13. Voievodatul țiganilor (al rromilor) ca formă de autonomie 14. Politici de asimilare inițiate de împărații Imperiului Habsburgic, Maria Tereza și Iosif al II-lea 15. Rromii în scrierile iluministe 16. Recapitulare 17. Evaluare	Săptămâna 7 – Săptămâna 17

Unitatea de învățământ:

Profesor:

Disciplina: **Istoria și tradițiile minorității rrome**

Clasa: **a VII-a**

Nr. ore/ săptămână: **1 oră**

An școlar: **2020-2021**

Manual: **Delia Grigore, Petre Petcuț, Mariana Sandu**

Editura: **Sigma**

PLANIFICARE CALENDARISTICĂ

Nr.crt.	Competențe specifice	Capitol/ Temă	Nr. de ore	Titlul lecției	Perioada
SEMESTRUL I: 17 săpt. x 1 oră = 17 ore					
I.	C 1.1 C 1.2 C 1.3 C 2.1 C 2.2 C 2.3 C 3.1 C 3.2 C 3.3	De la robie la emancipare în Europa modernă	6	18. Curentul aboliționist în societatea românească 19. Dezrobirea rromilor din Țara Românească 20. Dezrobirea rromilor din Moldova 21. A doua mare migrație a rromilor 22. Rromii din Basarabia și Bucovina 23. Recapitulare. Evaluare	Săptămâna 1– Săptămâna 6
II.	C 1.1 C 1.2 C 2.1 C 2.2 C 3.1 C 3.2 C 3.3	Un model cultural al rromilor – Rromanipen-ul	5	24. Conceptul de pur și impur 25. Obiceiuri de familie. Ritualuri de căsătorie. Ritualuri legate de naștere și de copil 26. Dreptul cutumiar. Justiția cutumiară, imaginea autorității, factorii de control și sancțiune socială în cultura tradițională rromă 27. Dimensiunea magică a existenței. Dualismul Bine-Rău. Imagini ale divinității. Imagini și celebrări ale supranaturalului 28. Recapitulare. Evaluare	Săptămâna 7 – Săptămâna 11
III.	C 1.1 C 1.2 C 1.3 C 2.1 C 2.2 C 2.3 C 3.1 C 3.2 C 3.3	Rromii în perioada interbelică	6	29. Integrare și asimilare. 30. Emancipare politică și dificultăți sociale. 31. „Problema” rromilor și măsuri discriminatorii 32. Deportarea rromilor în Transnistria. 33. Acțiunile de evacuare în Transnistria	Săptămâna 12 – Săptămâna 17

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

				34. Recapitulare Evaluare	
SEMESTRUL AL II-LEA: 17 săpt. x 1 oră = 17 ore					
III.	C 1.1 C 1.2 C 1.3 C 2.1 C 2.2 C 2.3 C 3.1 C 3.2 C 3.3	Rromii sub dictatura comunistă	9	18. Modalități de asimilare și măsuri represive împotriva comunităților de rromi 19. Problemele social-economice ale rromilor 20. Destrămarea comunităților tradiționale 21. Tendințe de modificare în structura socio-culturală a populației rrome 22. Studiu de caz: Rromii și politica pronatalistă a regimului Ceaușescu 23. Studiu de caz: Relațiile dintre autorități și populația rromă 24. Programul de integrare socială a rromilor din 1977 – 1983 25. Recapitulare. 26. Evaluare	Săptămâna 1- Săptămâna 9
IV.	C 1.1 C 1.2 C 2.1 C 2.2 C 2.3 C 3.1 C 3.2 C 3.3	Comunitățile de rromi din România, după 1989	8	27. Rromii- participanți la mișcările de protest împotriva regimului ceaușist 28. Rromii și imaginea lor în orizontul local, național și european 29. Studiu de caz: Relațiile rromilor cu populația majoritară 30. Partide, asociații și fundații rrome 31. Studiu de caz: principalele asociații/ fundații rrome din România 32. Recapitulare finală 33. Evaluare 34. Studiu de caz: Rromii din România	Săptămâna 10 – Săptămâna 17

Proiectarea

didactică

Proiect didactic

UNITATEA DE ÎNVĂȚĂMÂNT:

DATA:

CLASA:

ANUL DE STUDIU: II

PROFESOR:

ARIA CURRICULARA: Limba și comunicare

DISCIPLINA: Limba rromani

TEMA: *Duj çhave*

TIPUL LECTIEI: predare-învățare

SCOPUL:

Consolidarea deprinderilor de citire corectă, conștientă, fluentă și expresivă a unui text literar

OBIECTIVE OPERAȚIONALE:

- O1 - să citească corect, cursiv și expresiv respectând semnele de punctuație;
- O2 - să identifice și să explice cuvintele și expresiile necunoscute;
- O3 - să folosească cuvintele și expresiile noi în alte contexte lingvistice;
- O4 - să formuleze răspunsuri corecte și complete referitoare la conținutul textului;
- O5 - să trăiască bucuria reușitei personale și a clasei;
- O6 - să manifeste interes pentru participarea la lecție și dorință de afirmare.

STRATEGII DIDACTICE:

- a) METODE ȘI PROCEDEE: conversația, explicația, exercițiul, observația, jocul didactic.
- b) MATERIAL DIDACTIC: fișă de lucru, planșă cu cei doi copii.
- c) FORME DE ORGANIZARE: frontal, individual, perechi.

RESURSE:

- a) BIBLIOGRAFICE:
 - Ministerul Educației Naționale, Programa școlară pentru clasa a II-a
 - Limba și literatura rromani, Gheorghe Sarău, Ionel Cordovan, EDP, București, 2018
- b) TEMPORALE: 50 min.
- c) UMANE: elevi;

SCENARIUL DIDACTIC

Secvențele lecției	Ob. Op.	Conținuturile învățării	Strategii didactice			Evaluare
			Metode și procedee	Mijl. și materiale didactice	Forme de organizare	
1. Moment organizatoric		Organizarea colectivului de elevi în vederea bunei desfășurări a lecției.			frontală	
2. (Re)actualizarea cunoștințelor asimilate anterior		Se verifică lecția anterioară „ O lacho amal ”. Se adresează elevilor următoarele întrebări: <ul style="list-style-type: none"> • Sar bučholas/ akhardäs le duje čhaven? • Sar sas e duj amala? • Kaj aj sosθar gele von? • So ande e duj čhave and-e gone? • So sas p-i phurt/ p-o pòdo? • So siklövipen šaj te cirdäs anθar i lèkcia „O lacho amal?” 	Conversația Explicația Exercițiul		individual frontal	aprecieri verbale
3. Captarea atenției		Se prezintă elevilor o planșă cu doi copii și cațiva galbeni . <ul style="list-style-type: none"> • Elevii vor sesiza legătura dintre tema lecției și imagine. • Elevii vor alcătui propoziții după imaginea dată. 	Conversația	imagini	frontal	
4. Anunțarea subiectului și a obiectivelor operaționale		Se anunță titlul lecției care urmează să fie studiată: Duj čhave Sunt prezentate obiectivele lecției: la sfârșitul orei elevii vor fi capabili să desprindă semnificația globală a textului citit, să formuleze propoziții cu noile cuvinte.	Conversația		frontal	
5. Dirijarea învățării	O1	Se scrie pe tablă data, titlul , autorul;			frontal	aprecieri verbale
	O2	Se adresează elevilor câteva întrebări depre conținut; Se citesc și se traduc cuvintele necunoscute de la „Lava maškar e lava”: <ul style="list-style-type: none"> • <i>butărno – harnic</i> • <i>dės – zi</i> • <i>gälbeno – ban</i> • <i>käko – unchi</i> • <i>nakhline – au trecut</i> • <i>petalomasqe – de potcovit</i> • <i>va - da</i> 	Lectura Lucrul cu manualul	manual	individual	
	O3	Explicarea cuvintelor și expresiilor noi se realizează cu ajutorul elevilor.	Explicația Conversația		individual frontal	

Butăqi fisa

1. Savo si o tîtulo e lekciaqo savi siklilâm la adês?

- O lačo amal
- Duj čhave
- I doś

2. Sode čhave sas le phure rromes?

- nijekh čhavo
- duj čhave
- trin čhave

3. Cirden jekh linia kaθar sarkon čhavo ka-i kerdi àkcia!

ikno čhavo

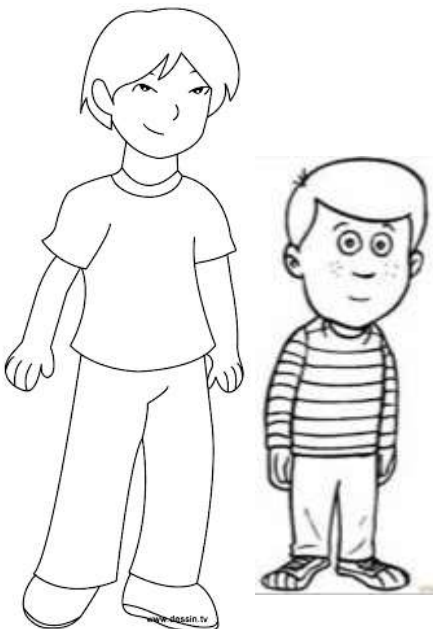
lăs pesqe amalesθe te mangel love

oaro čhavo

lăs thaj kerdăs buti e gazenθe

4. Rangären o čitro palal savo vakărel pes anθ-i propozicia!

- O phuro vakărel e duje čhavença.

PROIECT DE LECȚIE

DATA:

UNITATEA DE ÎNVĂȚĂMÂNT:

CLASA: a IV-a

PROFESOR:

DISCIPLINA: Limba și literatura rromani

SUBIECTUL: *Phen tu manqe, çhavorro!*

TIPUL LECȚIEI: predare-învățare

SCOPUL:

Consolidarea deprinderilor de citire corectă, conștientă, fluentă și expresivă a unui text literar

OBIECTIVE OPERAȚIONALE:

a. Cognitive:

- O1 - să citească corect, cursiv și expresiv respectând semnele de punctuație;
- O2 - să explice folosirea semnelor de punctuație și ortografie din text;
- O3 - să identifice și să explice cuvintele și expresiile necunoscute;
- O4 - să folosească cuvintele și expresiile noi în alte contexte lingvistice;
- O5 - să formuleze răspunsuri corecte și complete referitoare la conținutul textului;
- O6 - să identifice sinonime, antonime și diminutive pentru cuvinte date.

b. Afective:

- O7 - să trăiască bucuria reușitei personale și a clasei;
- O8 - să manifeste interes pentru participarea la lecție și dorință de afirmare.

STRATEGII DIDACTICE:

- a) METODE ȘI PROCEDEE: conversația, explicația, exercițiul, observația, jocul didactic;
- b) MATERIAL DIDACTIC: fișă de lucru, planșă reprezentând pădurea, picturi reprezentând imagini cu animale, CD.
- c) FORME DE ORGANIZARE: frontal, individual, perechi și pe grupe a câte 4 elevi.

RESURSE:

- d) BIBLIOGRAFICE: Limba și literatura rromani, Gheorghe Sarău, Ionel Cordovan, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2018
- e) TEMPORALE: 45 min.
- f) UMANE: elevi;

EVALUARE: formativ-continuuă

SCENARIUL LECȚIEI

Secvențele lecției	Ob. Op.	Conținuturile învățării	Strategii didactice			Evaluare
			metode și procedee	mijloace și materiale didactice	forme de organizare	
1. Moment organizatoric		- Organizarea colectivului de elevi în vederea bunei desfășurări a lecției;			frontală	
2. (Re)actualizarea cunoștințelor asimilate anterior		- Se verifică lecția anterioară. - Se solicită elevilor să răspundă la întrebări și să spună ce învățătură tragem din textul „Lil Indiaθar”.	conversația explicația exercițiul		individual frontală	- modul cum au formulat răspunsurile
3. Captarea atenției		- Se prezintă elevilor o planșă cu pădurea și animalele din pădure. Se solicită elevilor să recunoască animalele de pe planșă și să spună ce alte animale mai trăiesc în pădure.	conversația	imagini	frontal	
4. Anunțarea subiectului și a obiectivelor operaționale		- Se prezintă titlul lecției care urmează să fie studiată: Phen tu manqe, θhavorro! - Elevii sunt informați că până la sfârșitul orei vor să fie capabili să citească corect, să formuleze propoziții cu noile cuvinte și să descopere mesajul textului.	conversația		frontală	
5. Dirijarea învățării	O1 O2 O3 O4	- Se scrie pe tablă data, titlul , autorul. - Se realizează citirea model . - Se adresează câteva întrebări depre conținut textului. - Elevii vor citi în gând poezia și vor sublinia cuvintele / expresiile necunoscute - Se citește fiecare strofă și se are în vedere explicarea cuvintelor noi - Explicarea cuvintelor și expresiilor noi se realizează cu ajutorul elevilor - Elevii vor alcătui propoziții cu noile cuvinte (oral); - Se face o citire selectivă a poeziei, timp în care se vor explica semnele de punctuație pentru a realiza o citire expresivă - Se extrag cuvintele care au terminația –orro (diminutivele) explicându-se modul în care s-au format	conversația lectura lucrul cu manualul lectura explicativă explicația conversația exercițiul explicația problematizarea	manual	frontală frontal individual frontală individual frontal	- deprinderea de a citi coerent și expresiv - capacitatea de a explica semnele de punctuație - capacitatea de a identifica cuvintele noi - priceperea de a scrie propoziții cu noile cuvinte
6. Fixarea	O5	• Se solicită elevilor să rezolve în perechi sarcinile		fișă de lucru	În perechi	- capacitatea de a

Ghidul profesorului de limba rromani, an școlar 2020-2021

cunoștințelor	O6	<p>dintr-o fișă de lucru.</p> <p>1. Cirden jekh linia kaθar sarkon alav k-e lesqo sēnsō:</p> <table style="margin-left: 40px;"> <tr> <td>ričhino</td> <td>blăniță</td> </tr> <tr> <td>poștinorro</td> <td>miere</td> </tr> <tr> <td>pendexlin</td> <td>urs</td> </tr> <tr> <td>lolanži</td> <td>alun</td> </tr> <tr> <td>kiri</td> <td>veveriță</td> </tr> <tr> <td>avdîn</td> <td>furnică</td> </tr> </table> <p>2. Thon –orro ka-e alava palal o dino modêlo:</p> <p style="margin-left: 40px;">phral- phralorro</p> <p style="margin-left: 40px;">grast - _____</p> <p style="margin-left: 40px;">dand - _____</p> <p style="margin-left: 40px;">gono - _____</p> <p style="margin-left: 40px;">čhavo - _____</p> <p>3. Xramosar so živutre save živen anθ-o veșorro arakhas anθ-i poezia <i>Phen tu manqe, čhavorro!</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Se verifică modul în care elevii au rezolvat sarcinile din cadrul fișei de lucru și se lămuresc eventualele probleme apărute. 	ričhino	blăniță	poștinorro	miere	pendexlin	urs	lolanži	alun	kiri	veveriță	avdîn	furnică	Exercițiul Conversația Explicația		frontală	identifica sensul cuvintele noi
ričhino	blăniță																	
poștinorro	miere																	
pendexlin	urs																	
lolanži	alun																	
kiri	veveriță																	
avdîn	furnică																	
7. Realizarea feed-back-ului	O7 O8	- Se vor face aprecieri verbale fronatle și individuale.	conversația		frontală													

Evaluarea

inițială

TEST DE EVALUARE ÎNȚĂLĂ

Limba și literatura maternă rromani

Anul II de studiu

O anav thaj angloanav:

I dăta:

1. Xramosaren e alava palal o dino modèlo!

phral - phrala

jag - _____

phuro - _____

dad - _____

chavo - _____

muj - _____

kham - _____

kurko - _____

2. Xramosaren po jekh alav savo sírdel/ astarel and-e grafème:

ś - _____

ʒ - _____

m - _____

kh - _____

x - _____

rr - _____

k - _____

ć - _____

3. Keren e zute pala o modèlo!

kalo - parno

užo - _____

opre - _____

sano - _____

tato - _____

nevo - _____

baro - _____

nasvalo - _____

4. Ambolden ka-e pučhimata thaj xramosaren e arakhle fòrme and-o tabèlo!

Kon?	me	tu	vov	voj	ame	tume	von
Kasθe?	manθe	tuθe	lesθe	laθe			lenθe
Kasθar?	manθar		lesθar		amenθar		
Kaça?							

5. Keren po jekh propozìcia e alavença: *dad, dikhel, manθe.*

.....

.....

.....

TEST DE EVALUARE ÎNȚĂLĂ

Limba și literatura maternă rromani

Anul III de studiu

O anav thaj angloanav:

I dăta:

1. Xramosaren palal svàko alav e silabenço gin.

dad dikhel

parno arakhel

ternipen angloivend

2. Xramosaren po jekh propozìcia savi te agorisarel pes anθ-o:

viram/ pùnkto (.)

akharipnasço sèmno (!)

pučhipnasço sèmno (?)

3. Xramosaren e alava kaj si len amboldino/ mamujutno sènso!

baro *ćorro*

nasul *zivel*

4. Thov paśal svàko vortogràma po jekh trebutno alav:

anθ-o *k-o* *p-o*

anθ-i *k-i* *p-e*

5. Drabaren e pučhimata! Maj xramosaren po trin alava save te ambolden k-e dine pučhimata!

- **kasço?** - mirro, tirro,,,
- **kasθar?** - manθar, tuθar,,,
- **kaça?** - mança, tuça,,,

TEST DE EVALUARE ÎNȚĂLĂ

Limba și literatura maternă rromani

Anul IV de studiu

O anav thaj angloanav:

I dăta:

Drabaren bare dikhipnaça o telutno təksto kaj te šaj te amboldes k-e mangimata:

*Me kamav te vazdav jekh kher thaj kamav te anav niște rukha anθar o veś.
Dikhav ke si tumen grasta thaj vurdona. Kana anen mançe lače rukha anθar o
veś, me dav tumen po jekh gàlbeno panze rukhenθe.*

(I zor thaj i godi, palal o Jupter Borcoi)

1. Xramosaren anθar o dino təksto po jekh alav kerdo anθar jekh, duj thaj trin silàbe. Xulav len anθ-e silàbe.

.....
.....
.....

2. Keren e alavenço butipen: veś, daj, pani.

.....
.....
.....

3. Keren jekh propozicia anθ-e savi te utilizisares e alava *dikhav thaj grasten*.

.....

4. Xramosaren anθar o dino təksto po jekh alav savo sikavel:

o gin:

jekh buti:

i àkcia

5. Ambolden o dino təksto anθ-i gazikani čhib.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

TEST DE EVALUARE ÎNȚIALĂ

Limba și literatura maternă rromani

Anul V de studiu

O anav thaj angloanav:

I dâta:

1. Thon anglal le substantivură dine maj tele o trebutno artîkulo, o vaj i:

() amal, () angrusti, () anro, () asăv, () baj, () bakro, () bibi, () biroqli, () bori,
() buzni, () buzno, () ćar, () ćirikli, () ćhaj, () daj, () dori, () drom, () gad..

2. Thon po jekh adžektivo pašal e substantivură dine maj tele!

..... biroqli rromni ruv grastni
..... guruvni manuś śax gav
.....sap rukh pori kòkalo

3. Thon le trebutne substantivură and-e ćuce thana!	4. Xramosaren grafemença e dine ginavnă!
Me sem leça ka-o	1 -
Tu san laça ka-i.....	8 -
Vov si tuça ka-e.....	15 -
Voj si mança ka-e.....	27 -

5. Xramosare and-o telutno tabèlo e fòrme e verbosqe „anel”.

o zeno	o akanutno vaxt	o avutno vaxt	o nakhlo vaxt
me	anav	anava	andem
tu			
vov			andăs
voj			
ame		anasa	
tume	anen		
von			

TEST DE EVALUARE ÎNȚIALĂ

Limba și literatura maternă rromani

Anul VI de studiu

O anav thaj angloanav:

I dâta:

1. Arakhen e avutne alavenqe sinonimură: *vakărel, dârură, ruślo, trobal!* Keren lença po jekh propozìcia!

o dino alav	o sinonimo	i kerdi propozìcia
vakărel		
dârură		
ruślo		
trobal		
dûma		

2. Arakhen e avutne alavenqe antonimură: *kinel, ućo, phuro, sano!* Keren lença po jekh propozìcia!

o dino alav	o antonimo	i kerdi propozìcia
kinel		
ućo		
phuro		
sano		
nasul		

3. Xramosaren po duj substantivură vaś e telutne mangimata!

- zuvlikane navnă:,
- murśikane navnă:,
- khethane navnă:,
- ververutne navnă:,
- zivdisarde navnă:,
- bizivdisarde navnă:,

4. Thon o definîto thaj o bidefinîto artîkulo, ka-o jekhipen thaj ka-o butipen, pașal e avutne substantivură: *amal, murś, bibi, patrin, fòros, éhaj, raj!*

i biartikulosqi fòrma	o definîto artîkulo		o bidefinîto artîkulo	
mačo	o mačo	e mače	jekh mačo	niște mače

5. Pheren o telutno tàbelo e trebutne formența e verburenqe „phenel” thaj „xal”, ka-o konzunktivo mòdo!

o gin	o zeno	o konzunktivo mòdo	
		<i>aresel</i>	<i>zal</i>
jekhipen	o I-to zeno		
	o II-to zeno		
	o III-to zeno		
butipen	o I-to zeno		
	o II-to zeno		
	o III-to zeno		

6. Pheren e ćuce thana e trebutne formența e verbosqe „si”! Maj thon alava kaj te keren propozicie

Me	som	
Tu		
Vov		
Voj		
Ame		
Tume		
Von		

7 Pheren o telutno tabèlo e trebutne formența vaș o vèrbo „si”, kana sikavel i posèsia!

man		
tut	si	tut
les		
la		
amen	si	
tumen		
len		

TEST DE EVALUARE ÎNȚĂLĂ

Limba și literatura maternă rromani

Anul VII de studiu

O anav thaj angloanav:

I dăta:

1. Xramosaren po trin alava save si anθar o bazutno vokabulăro save vakăren palal:

i familia	e korposqe riga	o vaxt/ i vrăma

2. Arakhen e avutne alavenqe sinonimură:	3. Arakhen e alavenqe antonimură
<i>del duma</i> -	<i>ćacipen</i> -
<i>traşal</i> -	<i>bokhalo</i> -
<i>ruşlo</i> -	<i>asal</i> -

4. Keren i klasifikăcia e avutne paşnavnănge palal e siklile kritèrie: *barvalo, kuć, bordo, terno, zèleno, lùngo, lolo, godăver, melalo, gâlbeno*.

E tipikane rromane paşnavnă		E paşnavnă line avere ćhibėθar	
buxle	tang	paşbuxle	tang
<i>baro</i>	<i>nasul</i>	<i>ţilto</i>	<i>gri</i>

5. Xramosaren e avutne ginavnă grafemença! Keren e ordinăla ginavnă kaθar e avutne kardinăla ginavnă: 5, 11, 49, 60, 158.

O gin	I kardinălo ginavni	I ordinălo ginavni
2	duj	dujto
5		
11		
49		
60		
158		

6. Thon e substantivură *phral* thaj *phen* ka-e dine kèzură!

O kèzo	O pučhipen	Jekhipen	Butipen	Jekhipen	Butipen
Nominatìvo	kon?	o phral	e phrala	i phen	e phenă
Akuzatìvo	kas?				
Genitìvo	kasqo?				
	kasqi?				
	kasqe?				
	kasqe?				

7. Thon i sintagma *o tikno grast* ka-e kèzură nominatìvo, akuzatìvo thaj genitìvo kèzo!

O kèzo	O pučhipen	Jekhipen	Butipen
Nominatìvo	kon?	o tikno grast	e tikne grasta
Akuzatìvo	kas?		
Genitìvo	kasqo?		
	kasqi?		
	kasqe?		
	kasqe?		

8. Thon e lache fòrme e verbosqe *xal* anθa o telutno tabèlo!

I zenutni sarnavni	O indikatìvo mòdo				
	O akanutno vaxt	O avutno vaxt sintetikani fòrma	O avutno vaxt analitikani fòrma	O imperfèkto	O nakhlo vaxt
me	xav	xava	ka xav	xavas	xalòm
tu		xasa			
vov/ voj				xalas	
ame	xas				
tume					
von			ka xan		

TEST DE EVALUARE ÎNȚĂLĂ
Limba și literatura maternă rromani
Anul VIII de studiu

O anav thaj angloanav:

I dăta:

DEL PES O TĚKSTO

„Sasas jekhvar duj rroma, save kerenas buti khethanes k-o jekh xulajesqi avlin but pativale sasas.

Kadala duj rroma sasas but lache amala thaj anθ-o jekh dives e kurkesqo, avindoj lenqo dives vesto, telarde anθ-o veș te kiden xuxurra. Von bučhonas Kòstja thaj 3ikulo. Arakhle von but xuxurra. O Kòstja čhudă o gad opral pesθe, phandă e baja thaj pherdă les xuxurra.

Kana boldile, astarde palal jekhe phură, savă sas lan anθ-o dumo jekh angali Śukimata. Dine dēs lačo thaj pučen lan.

- Dej!e, e xuxurra si lache xamasqe?
- Lache, dej!e. Phenel i phuri, dikhindoj lenθe.
- Tha' mașkar lenθe si vi kolenθar save keren nasul?
- Me zanav, dej!e, avena.

Ăl duj rroma resle k-o kher e thagaresqo thaj, zandoj anθ-e lenqi livni, o Kostea phenel:

- 3ikule!a, phral!a, te kerav tuqe niște xuxurra sar kerel len tiri dej!

Thaj palal, uždă len, thovdă ăl xuxurra, kerdă xamos, čhută les p-i sinia thaj astardilo te čhinel o manro. Mașkar o vaxt, o 3ikulo - sar sasas mulo bokhaθar - lilă duj var, trin var anθar e xuxurra thaj xutlo ka-o nakh e Kostjasqo, kaj andăsas paj e xaningaθar ka-i sinia.

O Kòstja, patăvindoj kă o 3ikulo dilajlo, boldilo p-o jekh punro thaj nașlo e xulajesθe, savesqe phendă sa so me phendem 3i akana. O xulaj, o raj, gelo te dikhel so si e 3ikuloča, savo sasas anzardo anθ-o sovthan thaj e putarde jakhenča. Daravdo, o xulaj pučhel les:

- 3ikule!a, san nasvalo? Thaj o 3ikulo či amboldel. O xulaj pașol maj but thaj maj pučhel jekhvar:

- 3ikule!a, so kerdăn, manușa, si tuqe nasul?

/.../

- Na trașa, manuș!a, kă na-i te kerav tuqe khané kodolesqe, kă me či sem thaj niči na semas dilo. Atunc, kana zumavdem anθar e xuxurra, faline man kadjal lache thaj, avindoj bokhalo, godisardem vi man kă či aresen amenqe. Thaj bașlem vi me, pherasesθe, thaj kana dikhlem kă vi tu, vi o xulaj patăn man, phendem manqe: “Sosθar te na kerav manqe jekh lovorro?”. Xatărindoj, o Kòstja asajlo thaj loșajlo but.

(E xuxurra – palal o Nicolae Pandelică)

O JEKHTO SUBIJĚKTO

1. Xramosaren savo si o título, o autòro thaj e personăzură e dine literarone operaqe!

O título	O autòro	E personăzură

2. Arakhen e sinonimură vaș e alava: *trașajlo, thagar, phenel!*

.....

3. Roden thaj xramosaren anθar o dino t ksto trin mur sikane navn / substantivur !
.....
4. Roden thaj xramosaren anθar o dino t ksto trin zenutne sarnavn / pron mbrur . Sikaven anθ-e savo k zo si von!
.....
5. Roden thaj xramosaren anθar o dino t ksto trin pa navn /ad ektivur  thaj sikaven savo substantivo determinisaren von!
.....

O DUJTO SUBIJ KTO

1. Nakhaven i sint gma „o la ho amal” anθar savorre siklile k zur , ka-o jekhipen vi ka-o butipen!

O k�zo	O pu�hipen	Jekhipen	Butipen
Nominativ�	kon?	o la�ho amal	e la�he amala
Akuzativ�	kas?		
Genitiv�	kasqo?		
	kasqi?		
	kasqe?		
	kasqe?		
Dativ�	kasqe?		
Sociativ�	ka�a?		
Vokativ�	-		

2. Nakhaven i kernavni/ o v rbo „aresel” ka-e savorre vaxta e indikativone modosqe/  handesqe!

I zenutni sarnavni	O indikativo m�do				
	O akanutno vaxt	O avutno vaxt sintetikani f�rma	O avutno vaxt analitikani f�rma	O imperfekto	O nakhlo vaxt
me	aresav	aresava	kam aresav	aresavas	aresl�m
tu					
vov/ voj					
ame					
tume					
von					

3. Xramosaren, anθ-e  tar-panz r ndur , so tume xat ren anθar o phenipen: „Jekh la ho amal na xoxavel tut nijekvar!”!

.....

.....

.....

.....

.....

Fișe de

lucru

BUTĂQI FÎȘA
Anul I de studiu

O anav thaj angloanav:

I dâta:

1. Xramosar po jekh alav e grafemença: *c, x, j, k, ș, ź, ʒ, ă, q*. Ker e arakhle alavença po jekh propozicia.

I grafema	O alav	I propozicia
ć		
k		
ș		
j		
z		

2. Xramosar o mamujutno/ amboldino lav vaș e dine alava. Ker po jekh propozicia e arakhle alavença.

sano ≠ *thulo* Mirre kakos si les jekh thulo bakro.
kathe ≠
tele ≠
bikinel ≠
kalo ≠

3. Xulav e avutne alava anθ-e silabe. Xramosar len palal kodoja anθ-o telutno tabèlo palal e silabenço gin: *lil, phuro, arese, kinel, rromanes, mas, daj, ternipen, kan, raklo, çhavo, gilabel, rroj, avel, akhare, bașavel*.

jekh silaba	duj silabe	trin silabe

4. Pher o avutno tabèlo palal o modelo!

Me	kerav	Ame	
Tu	keres	Tume	
Vov		Von	
Voj			

Me		Ame	kinas
Tu	kines	Tume	
Vov		Von	
Voj			

5. Pher o telutno tabèlo e trebutne alavença!

Kon?	Avdives	I ₃
Me	kinav	kindöm
Tu		
Vov		
Voj		
Ame		
Tume		
Von		

6. Xramosar e alava palal o dino modèlo!

dand – danda
raklo - _____
muj - _____
pani - _____
abăv - _____
bori - _____
baj - _____
phen - _____
famîlia - _____
rromni - _____

BUTĂQI FÌŠA

o II-to berś, i silàba, i rig 55

O anav thaj angloanav:

I dàta:

1. Xulaven e avutne lava anθ-e silàbe:

<i>sas</i>	<i>gavesθe</i>	<i>škòla</i>
<i>jekhvar</i>	<i>kana</i>	<i>akana</i>
<i>amala</i>	<i>barile</i>	<i>famìlia</i>
<i>Marin</i>	<i>avilās</i>	<i>barvali</i>
<i>zivenas</i>	<i>vaxt</i>	<i>dromesqo</i>

2. Drabaren e silàbe thaj xramosaren e arakhle alava:

<i>pa-lem</i>	<i>am-bol-del</i>
<i>ki-ral</i>	<i>kan-re</i>
<i>ko-ka-la</i>	<i>ko-do-les-qe</i>
<i>bo-kha-θar</i>	<i>ma-čhes-qe</i>
<i>go-dī-sa-rel</i>	<i>xa-lem</i>

3. Drabaren e alava, keren grùpe palal e silabenqo gin: mas, xal, goja, fòros, phral, godăver, kanre, śirdel, akana, školaθe, len, xoxavno.

<i>jekh silàba</i>	<i>duj silàbe</i>	<i>trin silàbe</i>

4. Keren po jekh propozìcia and-i savi te utilizisaren jekh alav kerdo andar:

jekh silàba:

duj silàbe:

trin silàbe:

śtar silàbe:

BUTĂQI FÌŠA

o II-to berś, e vortogràme, i rig 73

O anav thaj angloanav:

I dàta:

1. Drabaren e vortogràme thaj činen i fòrma kaj na si lači!

anθ-i / anθ-o gav

anθ-i / anθ-e berśa

anθ-o / anθ-e čhon

anθ-o / anθ-i fòros

anθ-o / anθ-e lil

anθ-i / anθ-e khera

anθ-e / anθ-i klàsa

anθ-e / anθ-o alava

anθ-i / anθ-o alav

anθ-e / anθ-i piri

anθ-i / anθ-e bar

anθ-o / anθ-e dīvesa

2. Thon k-o butipen e avutne sintàgme!

anθ-o them

anθ-o śtartorro

anθ-i vrăma

anθ-i xurdelin

anθ-i xaning

anθ-o vast

anθ-o təksto

anθ-o punro

3. Thon e trebutne vortogràme *anθ-o*, *anθ-i*, *anθ-e* pašal e avutne alava!

..... *piri*

..... *gav*

..... *kher*

..... *piră*

..... *gava*

..... *khera*

..... *them*

..... *fòros*

..... *bar*

..... *thema*

..... *fòrură*

..... *bară*

4. Keren po jekh propozìcia e avutne vortogramenča: *anθ-o*, *anθ-i*, *anθ-e*!

anθ-o:

anθ-i:

anθ-e:

BUTĂQI FÌŠA

o IV-to berś, o numeràlo, e riga 24-25

O anav thaj angloanav:

I dàta:

1. Xramosaren grafemença e avutne sade ginavnă:

1	10	40
3	20	50
8	30	100

2. Xramosaren grafemença e avutne buxle buxle ginavnă:

18	44	73
27	55	81
32	66	92

3. Ambolden thaj xramosaren anθ-i rromani čhib e avutne ginavnă:

primul	al optulea	al patruzecilea
al doilea	al douăzecilea	al cinzecilea
al cincilea	al treizecilea	al saptezecilea

4. Ambolden anθ-i rromani čhib:

Eu am o familie mare formată din 11 persoane: mama, tata, bunicul, bunica, mătușa, un unchi, 3 surori, un frate și eu. Noi locuim în satul Tămașda, la 62 de km de orașul Oradea și la 25 km de orașul Salonta, în satul Tămașda.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

BUTĂQI FÎȘA

o IV-to berś, o pronòmbro, e riga 48-49

O anav thaj angloanav:

I dâta:

1. Ambolden and-i rromani čhib e avutne sintàgme:

tatăl meu	bunicul nostru	al lui
mama mea	școala noastră	a lui
frații mei	câinii noștri	ai lui
surorile mele	casele noastre	ale lui

2. Keren po jekh propozìcia and-i savi te utilizisaren:

- jekh zenutni sarnavni „me”
- jekh zenutni sarnavni „man”
- jekh zenutni sarnavni „mirro”
- jekh zenutni sarnavni „manqe”

3. Xramosaren and-o dino tabèlo e lače fòrme e zenutne pronombrosqe!

Pučhipen	Jekhipen				Butipen		
	O zeno				O zeno		
	I-to	II-to	III-to m.l.	III-to 3.l.	I-to	II-to	III-to
Kon?	me	tu	vov	voj	ame	tume	von
Kas?	man	tut	les				
Kasqe?	mirro	tiro	lesqo	laqo	amaro	tumaro	lenqo
Kasqi?	mirri						
Kasqe?	mirre						
Kasqe?	mirre						
Kasqe?	manqe	tuqe					
Kasθe?	manθe	tuθe					
Kasθar?	manθar						
Kaça?	maņa						

BUTĂQI FÌŠA

o IV-to berš, o adžektivo, e riga 52-53

O anav thaj angloanav:

I dăta:

1. Thon po jekh adžektivo pašal e avutne substantivură:

..... grast sap
..... kermuso žamba
..... xerni čhaj
..... xaning dad
..... bašno daj
..... kaxni gav

2. Ambolden thaj nakhaven e avutne sintăgme (jekh pašnavni + jekh navni) k-o butipen palal o modêlo:

I fôrma andar i rumunikani čhib	I fôrma andar i rromani čhib ka-o jekhipen	I fôrma andar i rromani čhib ka-o butipen
iapă albă	i parni grastni	e parne grastnă
mama bătrână		
câinele bun		
iarba verde		
mărul roșu		
băiatul înalt		
bărbatul gras		
inimă mare		
casă curată		
fata slabă		

3. Keren po jekh propozicia and-i savi te utilizisaren:

- o adžektivo „tikno”
- o adžektivo „tikni”
- o adžektivo „tikne”
- o adžektivo „tikne”

BUTĂQI FÌŠA

o IV-to berš, o vèrbo, e riga 57-58

O anav thaj angloanav:

I dàta:

1. Del pes e avutne alava andar i zervi kolòna. Alosaren maškar e dine lava, e vèrbură/ e kernavnă thaj xramosaren len and-i kolòna andar i cáci rig!

E dine alava	E vèrbură
<i>kher, kerela, manro, vazdav, rikono, vov,</i>,
<i>rangăres, tuqe, xas, xer, phendem, phen, daj, del</i>,
<i>dùma, si, siklărni, sikavel, siklăres, šil, baro,</i>,
<i>barăres, kamas, kham.</i>,
,
,

2. Thon e avutne kernavnă k-o akanutno vaxt, k-o avutno vaxt thaj k-o nakhlo vaxt, palal o modèlo!

O vèrbo	o akanutno vaxt	o avutno vaxt	o nakhlo vaxt
kerel	me kerav	me kerava	me kerdem
alosarel	me	me	me
rugisarel	me	me	me
kamel	me	me	me
xramosarel	me	me	me
zal	me	me	me

3. Nakhaven o vèrbo „soven” ka-o akanutno vaxt thaj keren po jekh propozìcia palal o dino modèlo!

O zeno	O vèrbo „sovel” k-o akanutno vaxt	I kerdi propozìcia
<i>me</i>	<i>sovav</i>	<i>Me sovav and-jekh kovlo sovthan.</i>
<i>tu</i>		
<i>vov</i>		
<i>voj</i>		
<i>ame</i>		
<i>tume</i>		
<i>von</i>		

BUTĂQI FÎȘA

o IV-to berš, o subijèkto, o predikàto, e riga 74-77

O anav thaj angloanav:

I dàta:

1. Cirden jekh linia telal o subijèkto thaj duj lînie telal o predikàto andar e avutne propozìcie.	2. Drabaren thaj ambolden and-i gazikani čhib e dine propozìcie
<i>O Fabian anel i dori.</i>	
<i>Me kerdem e butăqi fîša.</i>	
<i>E siklövne zan k-i škòla.</i>	
<i>I Maria thaj o Robert rangären e lila.</i>	
<i>I ambrol, i phabaj vi o akhor si e maj lače pherra.</i>	

3. Keren propozìcie and-e save e dine alava te aven subijèktură!

O dino alav kaj si subijèkto	I kerdi propozìcia and-i savi o dino alav si subijèkto
<i>Ana</i>	I Ana si mirri maj lači amalin.
<i>ame</i>	
<i>o brišind</i>	
<i>o siklărno</i>	
<i>i škòla</i>	
<i>i daj</i>	

4. Keren propozìcie and-e save e dine alava te aven predikàtură!

O dino alav kaj si predikàto	I kerdi propozìcia and-i savi o dino alav si predikàto
<i>zas</i>	Ame zas and-o fòros te kinas paramičenqe lila,
<i>kinela</i>	
<i>areslòm</i>	
<i>kerel</i>	
<i>phenen</i>	
<i>avela</i>	

BUTĂQI FÎȘA

O anav thaj angloanav:

I dâta:

Dikhen e imăgine thaj xramosaren so keren e zene anθar lenθe?

Voj sovel.

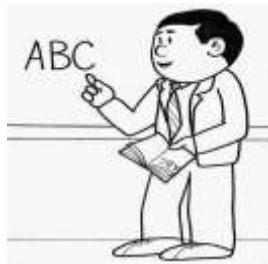

BUTĂQI FÌŞA

O anav thaj angloanav:

I dâta:

Dikhen e imăgine thaj xramosaren savi si i profèsia e zenenqi?

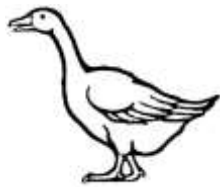
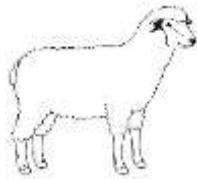
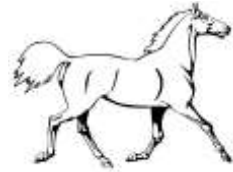
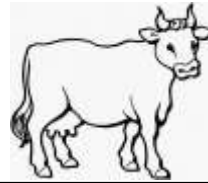
BUTĂQI FİŞA

O anav thaj angloanav:

I dâta:

Dikhen e imàgine thaj xramosaren telal lenþe e zivutrenqo anav.

Kana kamen, aști te činen lenqo anav kaj si xramosardo maj tele thaj te čatren les ka-o trebutno than!

BALO

GRAST

ŠOŠOJ

BAKRI

BUZNI

GURUVNI

ŽUKEL

MÛCA

BAŠNO

KAXNI

RAĆNI

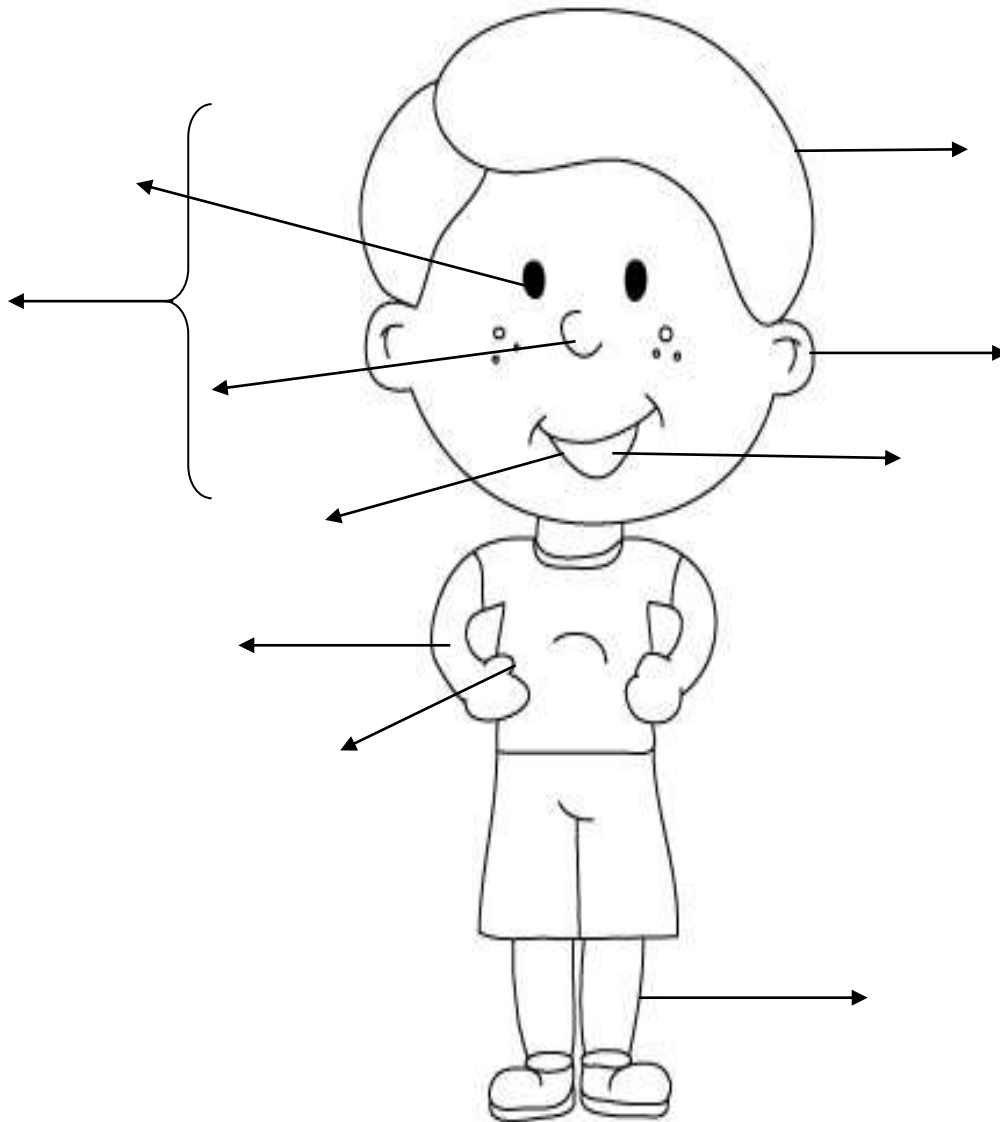
PAPIN

BUTĂQI FÌȘA

O anav thaj angloanav:

I dâta:

Dikhen i imàgina thaj xramosaren save si e korposqe riga!

BUTĂQI FÌȘA

O anav thaj angloanav:

I dàta:

Dikhen e imàgine thaj činen jekhe liniața e alava kaj na sikaven so si anθ-e lenθe.

i sir / i purum

o akhor / o dudum

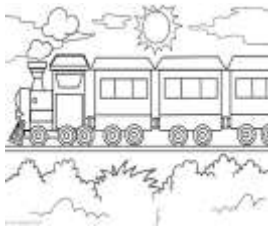

o čavo / i čhaj

.....

.....

.....

o vurdon / o trìno

o grast / o balo

i momeli / i meseli

.....

.....

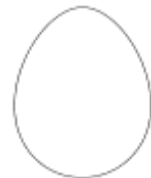
.....

o kher / i khangeri

i luludǎ / o kašt

o anro / o manro

.....

.....

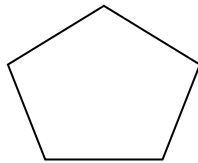
.....

BUTĂQI FÎȘA

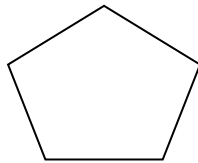
O anav thaj angloanav:

I dâta:

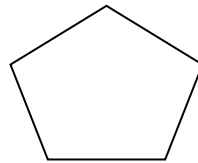
1. Rangăren/ kolorinen e geometrikane fôrme e rangăça/ koloraça savăqo anav si xramosardo telal lenthe!

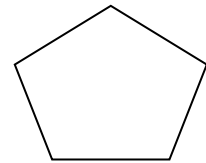
bodlo

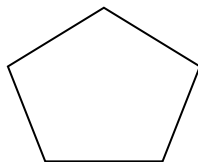
gâlbeno

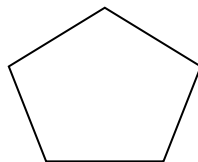
lolo

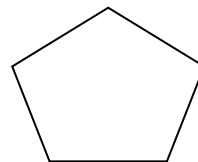
zèleno

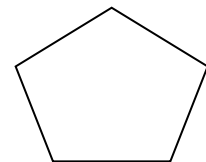
maro

rančalo

kalo

violèto

2. Pher e propozicie e alavença save

sikaven jekh rang/ kolòra!

Man si man jakha.

Iphabaj si p-i sînia.

E bibăqe bala si

Ame xasdrakha.

O ćeros/ o devel si

3. Arakhen po maj but ranga/ kolòre!

P	B	M	V	R	Ž	K	Z	G
A	O	O	I	A	Ī	A	È	À
R	D	V	O	N	L	L	L	L
N	L	R	L	Č	T	O	E	B
O	O	Č	E	A	O	R	N	E
S	E	L	T	L	A	R	O	N
A	N	A	O	O	H	N	Ó	O
L	O	L	O	F	E	A	E	E
M	A	R	O	R	B	G	R	I

4. Keren po jekh propozicia e dine alavença!

lolo:

kalo:

zèleno:

parno:

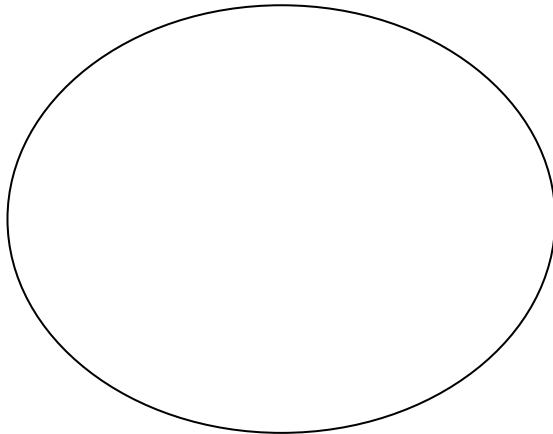
BUTĂQI FÌŠA

O anav thaj angloanav:

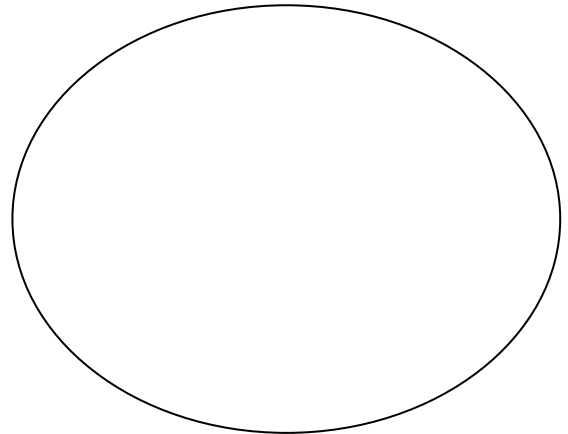
I dăta:

1. Drabaren e alava thaj thon len k-e lenqo than: ambrol, phabaj, sir, dudum, purum, drakh, morkoj, akhor, lolă, șax, kilav, banâna, kolompîră, portokâla.

LEGÛME

FRÛKTURĂ

2. Pher e propozicie e alavença save

sikaven e frukturenqo anav!

Les si les duj gâlbena

Les ćajlöl les e lole

Kana e si pake, von si maro.

.....na barön and-o amaro them.

Andar e kerel pes mol.

3. Arakhen po maj but frùktură!

P	H	A	B	A	J	A	E	V
O	K	M	K	I	L	A	V	A
R	D	B	S	H	B	L	F	K
T	R	R	A	U	O	S	H	I
O	Ò	O	A	N	Ć	R	X	R
K	D	L	T	K	A	R	A	E
À	I	A	Š	J	H	N	Ò	Š
L	E	M	Ò	N	E	A	E	E
E	P	H	E	R	B	Û	Z	O

4. Keren po jekh propozicia e dine alavença!

purum:

sir:

kolompîră:

zelenimata:

BUTĂQI FÎȘA

O anav thaj angloanav:

I dâta:

1. Dikhen e gina thaj xramosaren o gin kaj trebal!

1, 2, 3, ... 10: jekh,, trin,, panʒ,, efa,, enă,

10, 9, 8, ... 1: deś,, oxto,, șov,, ștar,, duj,

1, 3, 5, 7 9: jekh, trin,, efa,

2, 4, 6, 8, 10: duj,, șov,, deś

2. Xramosaren sode sikavel svăko çăso!

3. Arakhen e gina kajθar o 1 k-o 10!

O	X	T	O	D	S	T	P
A	D	F	T	U	D	J	M
H	E	L	R	J	E	K	H
P	F	S	I	Ș	O	V	T
G	T	U	N	T	K	A	D
P	A	N	ʒ	A	N	K	E
E	N	Ă	A	R	F	I	Ș

4. Keren po jekh propozicia e dine alavença!

jekh:

oxto:

enă:

deś:

Subiecte

Olimpiada

națională

**Olimpiada națională de limba maternă rromani,
ediția a XX-a, Focșani, județul Vrancea, 17-20 aprilie 2019
Subiectele la proba de limba rromani
Anul III de studiu - GIMNAZIU**

- Savorre subijèktură si musajutne.
- Del pes 10 pùntkură ivăthe.
- O savorro butăqo vaxt si 3 òre.

DEL PES O TÈKSTO

„Sasas jekhvar jekh phuro rrom but barvalo thaj pativalo, thaj, bezexenthe, na sasas les çhave. Anθ-jekh dës, zal vov pesqe phralesthe, saves sas les duj çhave, thaj phenel lesqe:

- Dikhen, mirre çhavalen, me sem but phuro thaj çi maj aştiv te kerav buti. Si man jekh baro kher, guruva, grasta thaj vurdon, bakră thaj but aver, saven, kana merava, kamav te mukhav len kodolesqe maşkar tumenthe savo si maj laçho butărno thaj maj pativalo. Kodolesqe, phenel o phuro, mangav tumen te zan anθ-o gav te keren buti thaj savo kerela maj but love anθa trin dësă p-e pesqi buti kodova te avel te beşel anθ-o kher murro.

Sigo, ël duj phrala telărdine anθ-o gav te rodent e keren buti. Akana, o baro phral, palal so godisarel pes jekh çira, zal pesqe amalesthe thaj phenel lesqe sa i paramiçi:

- Amala, de man jekh gâlbenu thaj, kana avava barvalo thaj lăva o kher e phuresθar, anava les palpale thaj vi maj but.

O kolaver phral, maj tikno, gelo anθ-o gav thaj trin dësă kerdăs buti le gazenthe, saven sas len grasta petalomasqe, laçharipnasqe kıkavă vaj te kerel aver buti.

Avel o baro çhavo thaj phenel:

- Dikh, kăko, andem tuqe jekh gâlbenu palal mirri buti thaj niç na nakhline ël trin dësă! – xoxavel les o çhavo.

O phuro liel o lovo, dikhel lesthe thaj çhudel les anθ-i jag. O çhavo çi phenel khanç.

Avel o tikno çhavo thaj phenel:

Dikh, kăko! Andem me tuqe jekh gâlbenu palal mirri buti anθa kadala trin dësă.

O phuro, palem liel o lovo thaj çhudel les anθ-i jag. Kana dikhlăs o çhavo, sigo xutel thaj le duje vastença rodel te ankalavel o lovo anθar i jag. O phuro rrom asal atùnç thaj phenel:

- Va, va, kadja si! Tu, çhavea, kerdăn buti phares vaş kadava lovo!

Kadja, zanas vi ame ke o xoxavipen si les punre xarne.”

(Duj çhave - palal o Župter Borkoj)

O jekhto subijèkto **(32 pùnkture)**

1. Xramosaren savo si o tìtulo, o autòro thaj e personàzură e dine literarone operaqe!
6 pùnkture
2. Arakhen e mamujutne alava/ antonimură vas: *butărno, xarno, răt, sigo, amalipen!*
5 pùnkture
3. Roden thaj xramosaren anθar dino təksto panz muršikane zivdisarde navnă/ substantivură!
5 pùnkture
4. Roden thaj xramosaren anθar dino təksto trin ginavnă/ numeràlură!
3 pùnkture
5. Roden thaj xramosaren anθar dino təksto star zenutne sarnavnă/ pronòmbrură!
4 pùnkture
6. Roden thaj xramosaren anθar dino təksto panz pašnavnă/ adžektivură!
5 pùnkture
7. Xramosaren savo si o subijèkto thaj o predikato anθar i propozicia: „O kolaver phral, maj tikno, gelo anθ-o gav. ”!
4 pùnkture

O dujto subijèkto **(58 pùnkture)**

1. Ambolden gazikanes o təksto dino maj opre!
20 pùnkture
 2. Nakhaven e kernavnă/ e vèrbură „*čhudel*” thaj „*ternövel*” ka-o akanutno vaxt!
12 pùnkture
 3. Xramosaren, anθ-e star-panz rëndură, so tume xatären anθar o godăver phenipen: „O xoxavipen si les punre xarne!”!
10 pùnkture
 4. Ambolden anθ-i rromani čhib!
16 pùnkture
- a) Aici, în orașul Focșani, au venit elevii rromi din mai multe orașe și sate.
 - b) Când voi termina clasa a VIII-a voi alege să merg la cel mai bun liceu din oraș.
 - c) Părinții mei m-au învățat să spun mereu adevărul.
 - d) De Paște voi pleca cu fratele meu și mătușa mea la biserică!

**Olimpiada națională de limba maternă rromani,
ediția a XX-a, Focșani, județul Vrancea, 17-20 aprilie 2019
Subiectele la proba de limba rromani
Anul III de studiu - LICEU**

Savorre subijèktură si musajutne.

- Del pes 10 pùntkură ivăthe.
- O savorro butăqo vaxt si 3 òre.

DEL PES O TÈKSTO

„Sasas jekhvar jekh phuro rrom but barvalo thaj pativalo, thaj, bezexenthe, na sasas les çhave. Anθ-jekh dës, zal vov pesqe phralesthe, saves sas les duj çhave, thaj phenel lesqe:

- Dikhen, mirre çhavalen, me sem but phuro thaj çi maj aştiv te kerav buti. Si man jekh baro kher, guruva, grasta thaj vurdon, bakră thaj but aver, saven, kana merava, kamav te mukhav len kodolesqe maşkar tumenthe savo si maj laçho butărno thaj maj pativalo. Kodolesqe, phenel o phuro, mangav tumen te zan anθ-o gav te keren buti thaj savo kerela maj but love anθa trin dësă p-e pesqi buti kodova te avel te beşel anθ-o kher murro.

Sigo, ël duj phrala telărdine anθ-o gav te rodent e keren buti. Akana, o baro phral, palal so godisarel pes jekh çira, zal pesqe amalesthe thaj phenel lesqe sa i paramiçi:

- Amala, de man jekh gâlbenu thaj, kana avava barvalo thaj lăva o kher e phuresθar, anava les palpale thaj vi maj but.

O kolaver phral, maj tikno, gelo anθ-o gav thaj trin dësă kerdăs buti le gazenthe, saven sas len grasta petalomasqe, laçharipnasqe kıkavă vaj te kerel aver buti.

Avel o baro çhavo thaj phenel:

- Dikh, kăko, andem tuqe jekh gâlbenu palal mirri buti thaj niç na nakhline ël trin dësă! – xoxavel les o çhavo.

O phuro liel o lovo, dikhel lesthe thaj çhudel les anθ-i jag. O çhavo çi phenel khanç.

Avel o tikno çhavo thaj phenel:

Dikh, kăko! Andem me tuqe jekh gâlbenu palal mirri buti anθa kadala trin dësă.

O phuro, palem liel o lovo thaj çhudel les anθ-i jag. Kana dikhlăs o çhavo, sigo xutel thaj le duje vastença rodel te ankalavel o lovo anθar i jag. O phuro rrom asal atùnç thaj phenel:

- Va, va, kadja si! Tu, çhavea, kerdăn buti phares vaş kadava lovo!

Kadja, zanas vi ame ke o xoxavipen si les punre xarne.”

(Duj çhave - palal o Župter Borkoj)

O jekhto subijèkto **(32 pùnkturnă)**

1. Xramosaren savo si o título, o autòro thaj e personàzură e dine literarone operaqe!
6 pùnkturnă
2. Arakhen e mamujutne alava/ antonimură vaś: *butărno, xarno, răt, sigo, amalipen!*
5 pùnkturnă
3. Roden thaj xramosaren anθar dino təksto panz murśikane zivdisarde navnă/ substantivură!
5 pùnkturnă
4. Roden thaj xramosaren anθar dino təksto trin ginavnă/ numeràlură!
3 pùnkturnă
5. Roden thaj xramosaren anθar dino təksto śtar zenutne sarnavnă/ pronòmbrură!
4 pùnkturnă
6. Roden thaj xramosaren anθar dino təksto panz paśnavnă/ adžektivură!
5 pùnkturnă
7. Xramosaren savo si o subijèkto thaj o predikàto anθar i propozicia: „O kolaver phral, maj tikno, gelo anθ-o gav.”!
4 pùnkturnă

O dujto subijèkto **(58 pùnkturnă)**

1. Ambolden gazikanes o təksto dino maj opre!
20 pùnkturnă
2. Nakhaven e kernavnă/ e vèrbură „*čhudel*” thaj „*ternövel*” ka-o akanutno vaxt!
12 pùnkturnă
3. Xramosaren, anθ-e śtar-panz rëndură, so tume xatären anθar o godăver phenipen: „O xoxavipen si les punre xarne!”!
8 pùnkturnă
4. Ambolden anθ-i rromani čhib!
12 pùnkturnă
 - a) Aici, în orașul Focșani, au venit elevii rromi din mai multe orașe și sate.
 - b) Când voi termina clasa a VIII-a voi alege să merg la cel mai bun liceu din oraș.
 - c) Părinții mei m-au învățat să spun mereu adevărul.
 - d) De Paște voi pleca cu fratele meu și mătușa mea la biserică!
5. Keren po jekh propozicia e vortogramența: *anθ-o, k-aśti, p-e!*
6 pùnkturnă

**Olimpiada națională de limba maternă rromani,
ediția a XX-a, Focșani, județul Vrancea, 17-20 aprilie 2019
Subiectele la proba de limba rromani
Anul IV de studiu - GIMNAZIU**

Savorre subijèktură si musajutne.

- Del pes 10 pùnkTURă ivăŋe.
- O savorro butăŋo vaxt si 3 òre.

DEL PES O TÈKSTO:

„Sasas jekh baro rukh, jekhe themesŋe. Opre beșelas jekh daj kakarășka, kaj tatărelas pesqe anre. Kana biandile e čhavřă, avilo o kalo sap thaj xală len. Kadja, jekhvar, dujvar, trinvar... I kakarășka, rovindoŋ, geli an-jekh aver rukh. O kalo sap palal laŋe. Sar zalas voj jekhe neve rukhesŋe, o kalo sap arakhelas la thaj xalas laqe čhavřen.

Anŋ-jekh dīves, i kakarășka maladili la resutnăça. I resutni sasas amalni laça thaj biamalni le sapeça. Voj phendăș laqe:

- Sosŋar na mudares le sapes?

I kakarășka dias la` anglal:

- Sar te mudares les? Vov si but vișalo aj zoralo!

I resutni dias la` godī aj phendăș:

- 3a ka-i derăv, kothe avela, svăko dīves, o raklo le thagaresqo te najol. Vov mukhel pesqe gada pașal jekh luvorro thaj lesqe manușa azukeren les othe ka-i učhalin. Vov mukhela kothe vi pesqi angrusti. Texarinăŋe, tu ka čores lesŋar kodoja angrustni aj ingeres la ka o than e kale sapesqo.

Kadja kerdăș i kakarășka. Kana najilo e thagaresqo raklo, voj čordăș i bari lesqi angrustni thaj sig-sig xurăndili te ingerel la ka-o than kaj beșelas o kalo sap. Uștile savorre manușa le thagaresqe thaj prastandile palal laŋe. Line barra, line kașta, ama n-aștisarde te resen la.

Kana i kakarășka resli k-o rukh, kaj, tele, sasas i xīv le sapesqi, čhudăș i angrustik andre. E manușa dikhle la, tha` kana zumavde te lien i angrustni, șunde i șol le sapesqi: „șiiii!” Inkaldăș o

sap pesqo șero thaj lias te mudarel le manușen, tha` von kaștença, barrença kerde les sar jekh mulikani porr, mudarde les! Palal, line i angrustik thaj gele-θar.

Kadja, i kakaràska d-aștisardàs te baràrel pe čhavrën bi te maj avel la tras.”

(*I kakaràska thaj o kalo sap* – adaptisardi kaθar o Marcel Courthiade)

O jekhto subjèkto **(32 pùnkture)**

1. Xramosaren savo si o tìtulo, o autòro thaj e personàzură e dine literarone operaqe!
6 pùnkture
2. Arakhen e sinonimură vaș e alava: *kașt, mothovel, împăràto, daral, amboldel!*
5 pùnkture
3. Roden thaj xramosaren anθar dino tèksto panz zuvlikane bizivdisarde navnă/ substantivură!
5 pùnkture
4. Roden thaj xramosaren anθar dino tèksto trin alava anθ-e save si postpozicionàlo grafème!
3 pùnkture
5. Roden thaj xramosaren anθar dino tèksto ștar pašnavnă/ adžektivură!
4 pùnkture
6. Roden thaj xramosaren anθar dino tèksto panz zenutne sarnavnă/ pronòmbrură!
5 pùnkture
7. Xramosaren savo si o subjèkto thaj o predikàto anθar i propozicia: „*Sasas jekh baro rukh, jekhe themesθe.*”!
4 pùnkture

O dujto subjèkto **(58 pùnkture)**

4. Ambolden gazikanes o tèksto dino maj opre!
20 pùnkture
5. Nakhaven i kernavni/ o vèrbo „*arakhel*” ka-o akanutno, o avutno thaj ka-o nakhlo vaxt!
12 pùnkture
6. Xramosaren, anθ-e panz-šov rëndură, so tume xatären anθar o godăver phenipen: „*So tut na čajlöl tut, averesqe na ker!*”!
10 pùnkture
7. Ambolden anθ-i rromani čhib!
16 pùnkture
 - a) Aici, la Focșani, am întâlnit mulți copii frumoși, deștepti și respectuoși.
 - b) Școala mea este la fel de frumoasă precum este Școala din Slobozia Bradului.
 - c) Ieri am fost la fratele lui, azi merg la sora ei, iar mâine voi merge la surorile ei.
 - d) De Paște, voi pleca la bunica din partea tătului, unde voi mânca ouă roșii, carne și multe prăjituri.

**Olimpiada națională de limba maternă rromani,
ediția a XX-a, Focșani, județul Vrancea, 17-20 aprilie 2019
Subiectele la proba de limba rromani
Anul IV de studiu - LICEU**

Savorre subijektură si musajutne.

- Del pes 10 pùnkturnă ivăthe.
- O savorro butăqo vaxt si 3 òre.

DEL PES O TÈKSTO:

„Sasas jekh baro rukh, jekhe themesthe. Opre beșelas jekh daj kakarășka, kaj tatărelas pesqe anre. Kana biandile e čhavră, avilo o kalo sap thaj xală len. Kadja, jekhvar, dujvar, trinvar... I kakarășka, rovindo, geli an-jekh aver rukh. O kalo sap palal lathe. Sar zalas voj jekhe neve rukhesthe, o kalo sap arakhelas la thaj xalas laqe čhavrën.

Anθ-jekh dīves, i kakarășka maladili la resutnăça. I resutni sasas amalni laça thaj biamalni le sapeça. Voj phendăs laqe:

- Sosθar na mudares le sapes?

I kakarășka dias la` anglal:

- Sar te mudares les? Vov si but vișalo aj zoralo!

I resutni dias la` godī aj phendăs:

- 3a ka-i derăv, kothe avela, svăko dīves, o raklo le thagaresqo te najol. Vov mukhel pesqe gada pașal jekh luvorro thaj lesqe manușa azukeren les othe ka-i učhalin. Vov mukhela kothe vi pesqi angrusti. Texarinăthe, tu ka čores lesθar kodoja angrustni aj ingeres la ka o than e kale sapesqo.

Kadja kerdăs i kakarășka. Kana najilo e thagaresqo raklo, voj čordăs i bari lesqi angrustni thaj sig-sig xurăndili te ingerel la ka-o than kaj beșelas o kalo sap. Uștile savorre manușa le thagaresqe thaj prastandile palal lathe. Line barra, line kașta, ama n-aștisarde te resen la.

Kana i kakarășka resli k-o rukh, kaj, tele, sasas i xiv le sapesqi, čhudăs i angrustik andre. E manușa dikhle la, tha` kana zumavde te lien i angrustni, șunde i șol le sapesqi: „șiiii!” Inkaldăs o sap pesqo șero thaj lias te mudarel le manușen, tha` von kaștença, barrença kerde les sar jekh mulikani porr, mudarde les! Palal, line i angrustik thaj gele-θar.

Kadja, i kakarășka d-aștisardăs te barărel pe čhavrën bi te maj avel la tras.”

(I kakarășka thaj o kalo sap – adaptisardi kaθar o Marcel Courthiade)

O jekh to subijèkto **(32 pùnk tură)**

6. Xramosaren savo si o tìtulo, o autòro thaj e personàzură e dine literarone operaqe!
6 pùnk tură
7. Arakhen e sinonimură vaș e alava: *kašt, mothovel, împărato, daral, amboldel!*
5 pùnk tură
8. Roden thaj xramosaren anθar dino tøksto panz zuvlikane bizivdisarde navnă/ substantivură!
5 pùnk tură
9. Roden thaj xramosaren anθar dino tøksto trin alava anθ-e save si postpozicionàlo grafème!
3 pùnk tură
10. Roden thaj xramosaren anθar dino tøksto star pašnavnă/ adžektivură!
4 pùnk tură
11. Roden thaj xramosaren anθar dino tøksto panz zenutne sarnavnă/ pronòmbrură!
5 pùnk tură
12. Xramosaren savo si o subijèkto thaj o predikato anθar i propozicia: „*Sasas jekh baro rukh, jekhe themesθe.*”!
4 pùnk tură

O dujto subijèkto **(58 pùnk tură)**

1. Ambolden gazikanes o tøksto dino maj opre!
20 pùnk tură
2. Nakhaven i kernavni/ o vèrbo „*arakhel*” ka-o akanutno, o avutno thaj ka-o nakhlo vaxt!
12 pùnk tură
3. Xramosaren, anθ-e panz-šov rëndură, so tume xatären anθar o godăver phenipen: „*So tut na ćajlōl tut, averesqe na ker!*”!
8 pùnk tură
4. Ambolden anθ-i rromani čhib!
12 pùnk tură
- a) Aici, la Focșani, am întâlnit mulți copii frumoși, deștepti și respectuoși.
b) Școala mea este la fel de frumoasă precum este Școala din Slobozia Bradului.
c) Ieri am fost la fratele lui, azi merg la sora ei, iar mâine voi merge la surorile ei.
d) De Paște, voi pleca la bunica din partea tătului, unde voi mânca ouă roșii, carne și multe prăjituri.
5. Xramosaren șov rromane phenimata vaj provèrbură!
6 pùnk tură

**Olimpiada națională de limba maternă rromani,
ediția a XX-a, Focșani, județul Vrancea, 17-20 aprilie 2019
Subiectele la proba de limba rromani
Anul V de studiu - GIMNAZIU**

Savorre subijektură si musajutne.

- **Del pes 10 pùnkturnă ivăthe.**
- **O savorro butăqo vaxt si 3 òre.**

DEL PES O TÈKSTO:

„Amenthe, anθ-o gav, zivelas jekh but pherasutno phuro, o Petràke. Les maj sasas les jekh phral, o Mihaj, maj terno, saves cí maj dikhlâsas les opre-tele trine beršenθar. Čacipnasθe ke kodova sas unzilo lesqe lovença, panze selença, tha' nič kadja te na maj avel te dikhel pesqe phrales, le maj bares...!

Bíchaldàs vov vi poštaqo lilorro, tha' khanćesqe. So godisarel o Petrake, so nič, anθ-jekh ges kerel pes mulo. Sig, pesqi rromni gelàs te del telefòno k-o Mihaj, anθ-o gav, te phenel lesqe i bari bibaxt.

Thaj avilàs sig o Mihaj, e vurdoneça, but xolàriko, thaj liel te rovel, bare asvinença, sar palal jekh but kamlo phral. Anθ-o kher, i Agustina, jekh phuri rromni, prinzardi drabarni thaj pativali, beśelas vi voj pašal o mulo, but xolàrdi... Maj sasas varesode rroma, tha', sar sasas but tato anθ-o kher, beśenas avri p-i čar thaj denas duma jekhaθar, averăθar, sar si lenqo acar. Anθ-o kher, o tikno phral, sar rovelas thaj dàs te čumidel o vast e mulesqo, thaj, sar nisar, perel o čačo vast opral o kolin e Petrakesqo.

- Vaj manθar! – liel te cipil i Agustina. Te na azbas les! Kana si tut kha-jekh vunzilipen lesθe, akana si o vaxt te des les palpale, ke verver bare pharimata avena tut thaj si baro bezex te na des e mulesqe so mangel vov!

O Mihaj, vi lazardo vi darano, godisarel pes xancī thaj phenel:

- Va, va, čačes, bisterdemas! Thaj ankalavel anθar o posoci duj šela love thol len anθ-o vast e mulesqo thaj vazdel les palpale opre, p-o kolin.

Nùmaj ke, nič jekh, nič duj, vi o kolaver vast, o zervo, pelàs sar jekh barr opral o kolin e Petrakesqo.

- Vaj manθar! Vaj manθar! – cipil i Agustina. So kerdăn, phral!a, so kerdăn! Baro vunzilipen si tut lesθe, kana peren kadja e vasta opral o kolin e mulesqo! Godisar tut mišto thaj dih so trebul te des les palpale, ke baro bezex avela p-o tiro šero!

O Mihaj, zilto ka-o muj, bare daraça, kerel pes ke maj godisarel pes thaj maj ankalavel jekh šel lej thaj, thovindoj le love anθ-o zervo vast e mulesqo, kerel pesqe trušul thaj vazdel o vast palpale p-o kolin.

Savorre bută sar savorre, tha' kana pelàs vi o čačo punro e mulesqo, o Mihaj, izdralindoj sar i patrin, liel te akharel:

- Va, va, phral!a, zanav, tha' cí maj si man love. Beś xancī te bikinav jekhe grastes thaj dava tut vi le kolaver duj šela lej.

Nùmaj ke, o pherasutno Petrake, dindoj pes tele opral i meseli, phenel:

- Na, na, phral!a, mukh manqe le grastes, vaś le kolaver duj šela lej, thaj sa avela mišto. Tha' vi maj mišto fal man akana ke dikhlem tut! - maj phenel o Petrake asaindoj.

Baro asavipen sas maškar e rroma kana šundine kadaja paramiči.

Thaj kodolesqe ke o Petrake sasas jekh lačo rrom, jekh dēs thaj jekh răt ačhiline e rroma, save avilinas mulesθe, te baśaven, te xan vi te pien, kaj phenesas ke si abăv.

Maškar e duj phrala na maj sas nič jekh xoli, tha' kadaja paramiči cí sas bisterdini but vaxt le rromenθar anθar o kodova gav. ”

(I duti – palal o Jupter Borcoi)

O jekh to subijekto

(32 pùntkură)

1. Xramosaren savo si o titulo, o autòro thaj e personàžură e dine literarone operaqe!
6 pùntkură
2. Arakhen e antonimură vaș e alava: *gelăs, zàlaga, zervo, xolăriko, asavipen!*
5 pùntkură
3. Roden thaj xramosaren anθar dino tèksto panz muršikane navnă/ substantivură save agorisaren pen ka-o nominativo (ka-o jekhipen) anθ-jekh konsonànta!
5 pùntkură
4. Roden thaj xramosaren anθar dino tèksto trin ginavnă/ numeràlură! Xramosaren sosqe fàlosqe si von!
3 pùntkură
5. Roden thaj xramosaren anθar dino tèksto panz kernavnă/ vèrbură: duj ka-o akanutno vaxt, duj ka-o nakhlo vaxt thaj jekh ka-o avutno vaxt!
5 pùntkură
6. Roden thaj xramosaren anθar dino tèksto štar zenutne sarnavnă/ pronòmbrură. Sikaven anθ-e savo kèzo si von!
4 pùntkură
7. Xramosaren savo si o subijekto thaj o predikàto anθar i propozicia: „Amenθe, anθ-o gav, zivelas jekh but pherasutno phuro.”!
4 pùntkură

O duj to subijekto

(58 pùntkură)

1. Ambolden gazikanes o tèksto dino maj opre!
20 pùntkură
2. Nakhaven i kernavni/ o vèrbo „*ave!*” ka-o akanutno, o avutno thaj ka-o nakhlo vaxt!
12 pùntkură
3. Xramosaren, anθ-e šov-efta rëndură, so tume xatären anθar o godăver phenipen: „*I duti na merel nijekhvar!*”!
10 pùntkură
4. Ambolden anθ-i rromani čhib!
16 pùntkură
 - a) Anul acesta am lucrat foarte mult cu profesorul meu pentru olimpiada de limba rromani ce se desfășoară în orașul Focșani.
 - b) Mi-ar plăcea să cunosc alți elevi rromi, la fel de buni, deștepți și ascultători ca mine.
 - c) La noi în sat, credincioșii merg la biserică pentru a lua lumină și pentru a se ruga lui Dumnezeu.
 - d) Fratele tatălui său, unchiul său, face obiecte din lemn pe care le vinde la piață.

**Olimpiada națională de limba maternă rromani,
ediția a XX-a, Focșani, județul Vrancea, 17-20 aprilie 2019
Subiectele la proba de limba rromani
Anul V de studiu - LICEU**

Savorre subijektură si musajutne.

- **Del pes 10 pùntkură ivăthe.**
- **O savorro butăqo vaxt si 3 òre.**

DEL PES O TÈKSTO:

„Amenthe, anθ-o gav, zivelas jekh but pherasutno phuro, o Petrake. Les maj sasas les jekh phral, o Mihaj, maj terno, saves ci maj dikhlăsas les opre-tele trine berșenθar. Căcipnasθe ke kodova sas unzilo lesqe lovença, panze șelença, tha' niç kadja te na maj avel te dikhel pesqe phrales, le maj bares...!

Biçhaldăș vov vi poștaqo lilorro, tha' khanćesqe. So godșarele o Petrake, so niç, anθ-jekh ges kerel pes mulo. Sig, pesqi rromni gelăs te del telefōno k-o Mihaj, anθ-o gav, te phenel lesqe i bari bibaxt.

Thaj avilăs sig o Mihaj, e vurdoneça, but xolăriko, thaj liel te rovel, bare asvinença, sar palal jekh but kamlo phral. Anθ-o kher, i Agustina, jekh phuri rromni, prinzardi drabarni thaj pativali, beșelas vi voj pașal o mulo, but xolărdi... Maj sasas varesode rroma, tha', sar sasas but tato anθ-o kher, beșenas avri p-i çar thaj denas duma jekhaθar, averăθar, sar si lenqo acar. Anθ-o kher, o tikno phral, sar rovelas thaj dăs te çumidel o vast e mulesqo, thaj, sar nisar, perel o çacō vast opral o kolin e Petrakesqo.

- Vaj manθar! – liel te cipil i Agustina. Te na azbas les! Kana si tut kha-jekh vunzilipen lesθe, akana si o vaxt te des les palpale, ke verver bare pharimata avena tut thaj si baro bezex te na des e mulesqe so mangel vov!

O Mihaj, vi lazardo vi darano, godșarele pes xanci thaj phenel:

- Va, va, çacēs, bisterdemas! Thaj ankalavel anθar o posoci duj șela love thol len anθ-o vast e mulesqo thaj vazdel les palpale opre, p-o kolin.

Numaj ke, niç jekh, niçi duj, vi o kolaver vast, o zervo, pelăs sar jekh barr opral o kolin e Petrakesqo.

- Vaj manθar! Vaj manθar! – cipil i Agustina. So kerdăn, phral!a, so kerdăn! Baro vunzilipen si tut lesθe, kana peren kadja e vasta opral o kolin e mulesqo! Godșar tut mișto thaj dikh so trebule te des les palpale, ke baro bezex avela p-o tiro șero!

O Mihaj, zilto ka-o muj, bare daraça, kerel pes ke maj godșarele pes thaj maj ankalavel jekh șel lej thaj, thovindoj le love anθ-o zervo vast e mulesqo, kerel pesqe trușul thaj vazdel o vast palpale p-o kolin.

Savorre bută sar savorre, tha' kana pelăs vi o çacō punro e mulesqo, o Mihaj, izdralindoj sar i patrin, liel te akharele:

- Va, va, phral!a, zanav, tha' ci maj si man love. Beș xanci te bikinav jekhe grastes thaj dava tut vi le kolaver duj șela lej.

Numaj ke, o pherasutno Petrake, dindoj pes tele opral i meseli, phenel:

- Na, na, phral!a, mukh manqe le grastes, vaș le kolaver duj șela lej, thaj sa avela mișto. Tha' vi maj mișto fal man akana ke dikhlem tut! - maj phenel o Petrake asaindoj.

Baro asavipen sas mașkar e rroma kana șundine kadaja paramiçi.

Thaj kodolesqe ke o Petrake sasas jekh laçho rrom, jekh dēs thaj jekh răt açhiline e rroma, save avilinesas mulesθe, te bașaven, te xan vi te pien, kaj phenesas ke si abăv.

Mașkar e duj phrala na maj sas niç jekh xoli, tha' kadaja paramiçi ci sas bisterdini but vaxt le rromenθar anθar o kodova gav. ”

(I duti – palal o Jupter Borcoi)

O jekhto subijèkto

(32 pùnkturnă)

1. Xramosaren savo si o tìtulo, o autòro thaj e personàzură e dine literarone operaqe!
6 pùnkturnă
2. Arakhen e antonimură vaś e alava: *gelăs, zàlaga, zervo, xolăriko, asavipen!*
5 pùnkturnă
3. Roden thaj xramosaren anθar dino tèksto panz murśikane navnă/ substantivură save agorisaren pen ka-o nominativo (ka-o jekhipen) anθ-jekh konsonànta!
5 pùnkturnă
4. Roden thaj xramosaren anθar dino tèksto trin ginavnă/ numeràlură! Xramosaren sosqe fàlosqe si von!
3 pùnkturnă
5. Roden thaj xramosaren anθar dino tèksto panz kernavnă/ vèrbură: duj ka-o akanutno vaxt, duj ka-o nakhlo vaxt thaj jekh ka-o avutno vaxt!
5 pùnkturnă
6. Roden thaj xramosaren anθar dino tèksto śtar zenutne sarnavnă/ pronòmbrură. Sikaven anθ-e savo kèzo si von!
4 pùnkturnă
7. Xramosaren savo si o subijèkto thaj o predikàto anθar i propozicia: „Amenθe, anθ-o gav, zivelas jekh but pherasutno phuro.”!
4 pùnkturnă

O dujto subijèkto

(58 pùnkturnă)

1. Ambolden gazikanes o tèksto dino maj opre!
20 pùnkturnă
2. Nakhaven i kernavni/ o vèrbo „*avel*” ka-o akanutno, o avutno thaj ka-o nakhlo vaxt!
12 pùnkturnă
3. Xramosaren, anθ-e śov-efta rëndură, so tume xatären anθar o godăver phenipen: „*I duti na merel nijekhvar!*”!
8 pùnkturnă
4. Ambolden anθ-i rromani éhib!
12 pùnkturnă
 - a) Anul acesta am lucrat foarte mult cu profesorul meu pentru olimpiada de limba rromani ce se desfășoară în orașul Focșani.
 - b) Mi-ar plăcea să cunosc alți elevi rromi, la fel de buni, deștepți și ascultători ca mine.
 - c) La noi în sat, credincioșii merg la biserică pentru a lua lumină și pentru a se ruga lui Dumnezeu.
 - d) Fratele tatălui său, unchiul său, face obiecte din lemn pe care le vinde la piață.
5. Nakhaven e avutne substantivură ka-o kèzo akuzativo, ka-o jekhipen thaj butipen: *bov, gazo, dori, daj, phral, duma.*
6 pùnkturnă

**Olimpiada națională de limba maternă rromani,
ediția a XX-a, Focșani, județul Vrancea, 17-20 aprilie 2019
Subiectele la proba de limba rromani
Anul VI de studiu - GIMNAZIU**

Savorre subijektură si musajutne.

- Del pes 10 pùntkură ivăthe.
- O savorro butăqo vaxt si 3 òre.

DEL PES O TÈKSTO:

Sas jekhvar duj amala. E duj amala súndinesas ke anθ-o baro veś kaθar o agor e gavesqo, butanglal, jekh manuś but barvalo angaravdāsas jekh mandîn, thaj, but vaxt pala` kodoja, but manuśa rodine la tha' cí aśtiline te arakhen la.

Maj súndāsas pes ke le but love si armandine tha' konik cí maj godīsarelas pes kadalaθe. Sar o veś sas daravno, e amala zanas varekana khethanes te kiden xuxura, te anen kaśta tha' maj but te roden i mandîn ke „Bare manuśa thaj barvale avasa” - phenenas von.

Akana, anθ-jekh dēs, rodindoj von xuxura, xasaren o drom thaj phiren, thaj phiren zi rāti bi te aśtin te inklen anθar o veś. Vi khine, vi bokhale thon pen von tele te zinzon pen thaj lel len i lîndri.

Jekh kotor rătăthe ústen thaj so te dikhes?

Paše lenθar pala jekh kaśt, dikhelas pes jekh khelavni dud.

- So te avel? - pučhen pen e rroma.

Darăça, lokhes, lokhes paśon thaj ačhen bimujesqo: anglal lenθe jekh moxton.

Itò, òl duj amala putaren o moxton thaj, cácipnasθe, i but rodini mandîn sas anglal lenθe.

E dudăthe e čhonutosqe ankalaven von te dikhen e zlaga, e angrustika thaj but love, savorre somnakutne. Sar sas, sar na sas, tha' amari paramiçi phenel ke o Iòno cí maj reslās khere.

O Buraj, o kolaver amal avilās khere sar kana khané na sas.

Nakhlās jekh dēs, duj thaj i rromni thaj o čhavo e Ionosqe len te pučhen, te roden les tha' khanésqe. O Buraj na thaj na, ci dikhlās les, ci zanel lesθar.

But vaxt pala` kodoja o čhavo e Ionosqo phirdās rovindoj te rodel pesqe dades tha' ci maj arakhlās les, nié súndās khané lesθar.

Kadja, nakhlās o milaj, o ivend thaj, dih, o berś. O kolaver amal, o Buraj vazdāsas pesqe jekh súkar kher, kindāsas guruvnă thaj lače grasta, nevo vurdon thaj lokhes areslās jekh barvalo manuś anθ-o gav.

E rroma dikhenas tha' godīsarelas ke vov si lačo butărno, kerel buti savorro ges thaj kodolesqe si les vi love. Konik cí zanelas sar ke rāti rătăθar les cí maj sas les lîndri. Sar phandelas e jakha, delas suno jekh baro ruv štrafinale jakhença savo rodelas te mudarel les.

Gelas o Buraj bute drabarnăthe, e raśajenθe, k-i khangeri, tha' kadale zungale sunesθar cí xastralas.

Jekhe berśesθe, pal` kadala bută, jekhe barediveseθe, k-e Devlesqo Učaripen, kana savorre rroma kidenas pen khetanes anθ-jekh perutno gav te keren baro khelipen, vakărimata, te gilaben te baśaven, telărdās vi o Buraj anθ-o vurdon maj bute rromença.

Avri, sas milaj, tato, jekh rrom phenel:

- Te zas p-o drom anθar o veś, ke si uçal, zonav me jekh dromorro lačo, ke p-o baro drom aresas maj phares, thaj nié òl grasta cí maj aśtin tatimasθar.

Țan so ȝan, tha' o Buraj ći maj delas dũma, khanć. Jekh p-averesœe, p-o mașkar e veșesqo, ka-e dromorrenqo trușul xutel e vurdonesœar jekh truj.

Den pen tele e rroma te lačharen o vurdon tha' ačhen thanesœe sar e barresqe kile: anglal lenœe jekh ruv, baro sar jekh guruvorro, thaj vi maj but lesqe jakha dudale sas sar i jag.

Sas but rroma zorale thaj butivar, bidaraqe, tha' akana ći aștinas nić te maj ankalaven jekh lav. O ruv avilăș paș o Buraj, dikhlăș lesœe xanci thaj kerdăș pes bidikhlo.

Kana aviline penqe zorăœe e rroma kerdine penqe trușul; thaj vi maj but, kana dikhline karing o Buraj, savesqe vasta sasas melale, ratesœar bi te avel ćihindo vaj malavdo.

Atôska, o Buraj, izdrajndoj, phendăș e rromenqe sar jekhe berșeça palal, korrădo e somnakutne lovenœar, lăș len thaj nașlăș bi te maj ațukărel pesqe amales. Čăcipnasœe, ke vi vov inklistăș phares anœar o veș, tha' ći maj dikhlăș palal vi palal o Iôno.

E rroma palal lenqi kris, mukhle vi les anœ-o veș thaj konik ći maj vakărdăș leça nivar.

Palal xanci vaxt o Buraj telărdas anœar o gav, kaj konik ći zanel kaj vov gelo. Vi adês o dromorro anœar o veș si anavime "e ruvesqo dromorro" thaj vov anel amenqe godi ke nivar ći trebule te bikinas amare amalen, pal' sar phenen e phure, kadava bezex si maj baro sar si o meripen.

(E ruvesqo dromorro, palal o Źupter Borkoj)

O jekhto subjiekto

(32 pũktură)

1. Xramosaren savo si o titulo, o autòro thaj e personățură e dine literarone operaqe!
6 pũktură
2. Arakhen e sinonimură vaș e alava: telărel, xanci, daravno, bućhol, dũlgo!
5 pũktură
3. Roden thaj xramosaren anœar o dino tẽksto panz navnă/ substantivură thaj phenen lenqo gin, lenqo gendero thaj lenqo kẽzo!
5 pũktură
4. Roden thaj xramosaren anœar o dino tẽksto șov pașnavnă/ adźektivură! Xramosaren savo substantivo determinisaren von!
6 pũktură
5. Roden thaj xramosaren anœar o dino tẽksto panz kernavnă/ vėrbură save si ka-o indikativo mòdo. Xramosaren ka-o savo vaxt si von!
5 pũktură
6. Roden thaj xramosaren anœar o dino tẽksto panz zenutne sarnavnă/ pronòmbrură. Sikaven anœ-e savo kẽzo si von!
5 pũktură

O dujto subjiekto

(58 pũktură)

1. Ambolden gazikanes o tẽksto dino maj opre!
20 pũktură
2. Nakhaven i kernavni/ o vėrbo „*mukhel*” ka-o akanutno vaxt, ka-o avutno sintetikano vaxt thaj ka-o nakhlo vaxt!
12 pũktură
3. Xramosaren, anœ-e șov-efta rėndură, so tume xatăren anœar o godăver phenipen: „*Či trebule te bikinas amare amalen!*”!
10 pũktură
4. Ambolden anœ-i rromani ćihib!
16 pũktură
 - a) Aici, la Focșani, din șaptesprezece până în douăzeci aprilie vom participa la Olimpiada Națională de Limba Rromani.
 - b) Am așteptat foarte mult acest concurs, deoarece m-am pregătit în fiecare zi cu profesorul meu de limba rromani.
 - c) În școala de unde vin sunt mulți copii rromi deștepti cărora le place să studieze limba rromani și istoria și tradițiile rromilor.
 - d) În luna aprilie este un eveniment important pentru rromi, când, pe 8 aprilie, toți rromii sărbătoresc Ziua Internațională a Rromilor.

**Olimpiada națională de limba maternă rromani,
ediția a XX-a, Focșani, județul Vrancea, 17-20 aprilie 2019
Subiectele la proba de limba rromani
Anul VI de studiu - LICEU**

Savorre subijektură si musajutne.

- **Del pes 10 pùntkură ivăthe.**
- **O savorro butăqo vaxt si 3 òre.**

DEL PES O TÈKSTO:

Sas jekhvar duj amala. E duj amala súndinesas ke anθ-o baro veś kaθar o agor e gavesqo, butanglal, jekh manuś but barvalo angaravdāsas jekh mandîn, thaj, but vaxt pala` kodoja, but manuśa rodine la tha` cí aśtiline te arakhen la.

Maj súndāsas pes ke le but love si armandine tha` konik cí maj godísarelas pes kadalaθe. Sar o veś sas daravno, e amala zanas varekana khethanes te kiden xuxura, te anen kašta tha` maj but te roden i mandîn ke „Bare manuśa thaj barvale avasa” - phenenas von.

Akana, anθ-jekh dēs, rodindoj von xuxura, xasaren o drom thaj phiren, thaj phiren zi răti bi te aśtin te inklen anθar o veś. Vi khine, vi bokhale thon pen von tele te zinzon pen thaj lel len i lîndri.

Jekh kotor rătăthe ústen thaj so te dikhes?

Paśe lenθar pala jekh kaśt, dikhelas pes jekh khelavni dud.

- So te avel? - pučhen pen e rroma.

Darăça, lokhes, lokhes paśon thaj ačhen bimujesqo: anglal lenθe jekh moxton.

Itō, ěl duj amala putaren o moxton thaj, cácipnasθe, i but rodini mandîn sas anglal lenθe.

E dudăθe e čhonutosqe ankalaven von te dikhen e zliga, e angrustika thaj but love, savorre somnakutne. Sar sas, sar na sas, tha` amari paramiçi phenel ke o Iòno cí maj reslās khere.

O Buraj, o kolaver amal avilās khere sar kana khanć na sas.

Nakhlās jekh dēs, duj thaj i rromni thaj o čhavo e Ionosqe len te pučhen, te roden les tha` khanćesqe. O Buraj na thaj na, ci dikhlās les, ci zanel lesθar.

But vaxt pala` kodoja o čhavo e Ionosqo phirdās rovindoj te rodel pesqe dades tha` cí maj arakhlās les, nić súndās khanć lesθar.

Kadja, nakhlās o milaj, o ivend thaj, dih, o berś. O kolaver amal, o Buraj vazdāsas pesqe jekh śukar kher, kindāsas guruvnă thaj lačhe grasta, nevo vurdon thaj lokhes areslās jekh barvalo manuś anθ-o gav.

E rroma dikhenas tha` godísarelas ke vov si lačho butărno, kerel buti savorro ges thaj kodolesqe si les vi love. Konik cí zanelas sar ke răti rătăθar les cí maj sas les lîndri. Sar phandelas e jakha, delas suno jekh baro ruv śtrafinale jakhença savo rodelas te mudarel les.

Gelas o Buraj bute drabarnănθe, e raśajenθe, k-i khangeri, tha` kadale zungale sunesθar cí xastralas.

Jekhe berśesθe, pal` kadala bută, jekhe barediveseθe, k-e Devlesqo Ućaripen, kana savorre rroma kidenas pen khetanes anθ-jekh perutno gav te keren baro khelipen, vakărimate, te gilaben te baśaven, telărdās vi o Buraj anθ-o vurdon maj bute rromença.

Avri, sas milaj, tato, jekh rrom phenel:

- Te zas p-o drom anθar o veś, ke si ućhal, zonav me jekh dromorro lačho, ke p-o baro drom arelas maj phares, thaj nić ěl grasta cí maj aśtin tatimasθar.

Țan so ȝan, tha' o Buraj ći maj delas dũma, khanć. Jekh p-averesœe, p-o mașkar e veșesqo, ka-e dromorrenqo trușul xutel e vurdonesœar jekh truj.

Den pen tele e rroma te lačharen o vurdon tha' ačhen thanesœe sar e barresqe kile: anglal lenœe jekh ruv, baro sar jekh guruvorro, thaj vi maj but lesqe jakha dudale sas sar i jag.

Sas but rroma zorale thaj butivar, bidaraqe, tha' akana ći aștinas nić te maj ankalaven jekh lav. O ruv avilăș paș o Buraj, dikhlăș lesœe xanci thaj kerdăș pes bidikhlo.

Kana aviline penqe zorăœe e rroma kerdine penqe trușul; thaj vi maj but, kana dikhline karing o Buraj, savesqe vasta sasas melale, ratesœar bi te avel čhindo vaj malavdo.

Atòska, o Buraj, izdrajndoj, phendăș e rromenqe sar jekhe berșeça palal, korrădo e somnakutne lovenœar, lăș len thaj nașlăș bi te maj ațukărel pesqe amales. Čacipnasœe, ke vi vov inklistăș phares anœar o veș, tha' ći maj dikhlăș palal vi palal o Iòno.

E rroma palal lenqi kris, mukhle vi les anœ-o veș thaj konik ći maj vakărdăș leça nivar.

Palal xanci vaxt o Buraj telărdas anœar o gav, kaj konik ći zanel kaj vov gelo. Vi adș o dromorro anœar o veș si anavime "e ruvesqo dromorro" thaj vov anel amenqe godi ke nivar ći trebun te bikinas amare amalen, pal' sar phenen e phure, kadava bezex si maj baro sar si o meripen.

(E ruvesqo dromorro, palal o Źufter Borkoj)

O jekhto subijėkto **(32 pũnktură)**

1. Xramosaren savo si o tĩtulo, o autòro thaj e personățură e dine literarone operaqe! **6 pũnktură**
2. Arakhen e sinonĩmură vaș e alava: telărel, xanci, daravno, bućhol, dĩlgo! **5pũnktură**
3. Roden thaj xramosaren anœar o dino tėksto panz navnă/ substantivură thaj phenen lenqo gin, lenqo gendero thaj lenqo kėzo! **5 pũnktură**
4. Roden thaj xramosaren anœar o dino tėksto șov pașnavnă/ adțektivură! Xramosaren savo substantivo determinisaren von! **6 pũnktură**
5. Roden thaj xramosaren anœar o dino tėksto panz kernavnă/ vėrbură save si ka-o indikativo mòdo. Xramosaren ka-o savo vaxt si von! **5 pũnktură**
6. Roden thaj xramosaren anœar o dino tėksto panz zenutne sarnavnă/ pronòmbrură. Sikaven anœ-e savo kėzo si von! **5 pũnktură**

O dujto subijėkto **(58 pũnktură)**

1. Ambolden gazikanes o tėksto dino maj opre! **20 pũnktură**
2. Nakhaven i kernavni/ o vėrbo „*mukhel*” ka-o akanutno vaxt, ka-o avutno sintetikano vaxt thaj ka-o nakhlo vaxt! **12 pũnktură**
3. Xramosaren, anœ-e șov-efta rėndură, so tume xatăren anœar o godăver phenipen: „*Či trebun te bikinas amare amalen!*”! **8 pũnktură**
4. Ambolden anœ-i rromani čhib! **12 pũnktură**
 - a) Aici, la Focșani, din șaptesprezece pânia în douăzeci aprilie vom participa la Olimpiada Națională de Limba Rromani.
 - b) Am așteptat foarte mult acest concurs, deoarece m-am pregătit în fiecare zi cu profesorul meu de limba rromani.
 - c) În școala de unde vin sunt mulți copii rromi deștepti cărora le place să studieze limba rromani și istoria și tradițiile rromilor.
 - d) În luna aprilie este un eveniment important pentru rromi, când, pe 8 aprilie, toți rromii sărbătoreșc Ziua Internațională a Rromilor.
5. Nakhaven e avutne sintăgme ka-o kėzo akuzativo, ka-o jekhipen thaj butipen: *godăver čhavo, tikni rroj, zėleno zamba.* **6 pũnktură**

**Olimpiada națională de limba maternă rromani,
ediția a XX-a, Focșani, județul Vrancea, 17-20 aprilie 2019
Subiectele la proba de limba rromani
Anul VII de studiu - GIMNAZIU**

Savorre subijèktură si musajutne.

- Del pes 10 pùntkură ivăthe.
- O savorro butăqo vaxt si 3 òre.

DEL PES O TÈKSTO:

Sasas jekhvar duj rroma, save kerenas buti khetanes k-o jekh xulajesqi avlin but pativale sasas.

Kadala duj rroma sasas but lache amala thaj anθ-o jekh dives e kurkesqo, avindoj lenqo dives vesto, telarde anθ-o veș te kiden xuxurra. Von bučonas Kòstja thaj 3ikulo. Arakhle von but xuxurra. O Kòstja čhudă o gad opral pesθe, phandă e baja thaj pherdă les xuxurra.

Kana boldile, astarde palal jekhe phură, savă sas lan anθ-o dumo jekh angali Šukimata. Dine dēs lačo thaj pučen lan.

- Dej!e, e xuxurra si lache xamasqe?
- Lache, dej!e. Phenel i phuri, dikhindoj lenθe.
- Tha' mașkar lenθe si vi kolenθar save kerenas nasul?
- Me zanav, dej!e, avena.

Ăl duj rroma resle k-o kher e thagaresqo thaj, zandoj anθ-e lenqi livni, o Kostea phenel:

- 3ikule!a, phral!a, te kerav tuqe niște xuxurra sar kerel len tiri dej!

Thaj palal, užardă len, thovdă ăl xuxurra, kerdă xamos, čhută les p-i sinia thaj astardilo te čhinel o manro. Mașkar o vaxt, o 3ikulo - sar sasas mulo bokhaθar - lilă duj var, trin var anθar e xuxurra thaj xutlo ka-o nakh e Kostjasqo, kaj andăsas paj e xaningaθar ka-i sinia.

O Kòstja, patăvindoj kă o 3ikulo dilajlo, boldilo p-o jekh punro thaj nașlo e xulajesθe, savesqe phendă sa so me phendem 3i akana. O xulaj, o raj, gelo te dikhel so si e 3ikuloça, savo sasas anzardo anθ-o sovthan thaj e putarde jakhença. Daravdo, o xulaj pučhel les:

- 3ikule!a, san nasvalo? Thaj o 3ikulo či amboldel. O xulaj pașol maj but thaj maj pučhel jekhvar:

- 3ikule!a, so kerdăn, manuša, si tuqe nasul?

Thaj o 3ikulo, anθ-o than te amboldel lesqe, astardöl te bașol thaj xutlo te xal o nakh e xulajesqo.

- Te na xas murro nakh, si te dav tut sa so manges tu. Daraθar, te na xal lesqo nakh, phenel ke del lesqe so mangel vov, ma na te kerel lesqe jekh nasulimos.

Așunidoj kadala lava, o 3ikulo maj bașlăs duj var, thaj manglăs e xulajesqe deș love sovnakutne. O xulaj dăs les thaj o 3ikulo maj bașlă jekh var thaj phendă kă maj kamelas vi deș veste divesa.

- Kazom kames tu, 3ikule!a, nùmaj beș lokhores!

O rrom phendăs e xulajesqe te beșel tele thaj te na vazdel pes kothar, tha' palal kodoja anklisto čoral thaj gelosas.

Kana maladilo e Kostjaça, palal but vaxt, kadava - trașajlo - patăjlăs kă o 3ikulo kamel te xal lesqo nakh. O 3ikulo phenel lesqe:

- Na trașa, manuša, kă na-i te kerav tuqe khanć kodolesqe, kă me či sem thaj niči na semas dilo.

Atunć, kana zumavdem anθar e xuxurra, faline man kadjal lache thaj, avindoj bokhalo, godišardem

vi man kã cí aresen amenqe. Thaj bašlem vi me, pherasesθe, thaj kana dikhlem kã vi tu, vi o xulaj patãn man, phendem manqe: “Sosθar te na kerav manqe jekh lovorro?”. Xatãrindo, o Kòstja asajlo thaj lošajlo but.

(*E xuxurra* – palal o Nicolae Pandelicã)

O jekhto subjèkto **(32 pùnkture)**

1. Xramosaren savo si o titulo, o autòro thaj e personàzurã e dine literarone operaqe!
6 pùnkture
2. Arakhen e sinonimurã vaš e alava: trašajlo, thagar, phenel, amboldel, godi!
5 pùnkture
3. Roden thaj xramosaren anθar o dino tèksto panz navnã/ substantivurã thaj phenen lenqo kèzo!
5 pùnkture
4. Roden thaj xramosaren anθar o dino tèksto trin paškernavnã/advèburã thaj keren lença propozicie!
3 pùnkture
5. Roden thaj xramosaren anθar o dino tèksto štar kernavnã/ vèburã. Xramosaren k-e savo mòdo thaj vaxt si von!
4 pùnkture
6. Roden thaj xramosaren anθar o dino tèksto panz zenutne sarnavnã/ pronòmbrurã. Sikaven anθ-e savo kèzo si von!
5 pùnkture
7. Keren po jekh propozicia e vortogramença: *k-o, k-i*.
4 pùnkture

O dujto subjèkto **(58 pùnkture)**

1. Ambolden gazikanes o tèksto dino maj opre!
20 pùnkture
2. Nakhaven i sintagma „ *o lačo amal* ” ka-e savorre siklile kèzurã!
12 pùnkture
3. Nakhaven i kernavni/ o vèrbo „*aresel*” ka-e savorre zenutne mòdurã.
10 pùnkture
4. Ambolden anθ-i rromani čhib!
16 pùnkture
 - a) Sunt bucuros că am ajuns până la faza națională a acestei olimpiade. Cred că voi fi unul dintre elevii care vor fi premiați.
 - b) Am cunoscut băieți și fete, din toată țara, care studiază limba rromani și istoria și tradițiile rromilor.
 - c) Am crescut cu poveștile bunicilor mei în limba noastră maternă și cu sfaturile părinților mei.
 - d) Nu credeam că orașul Focșani este atât de frumos. Aici, la Olimpiada Națională de Limba Rromani, îmi voi face mulți prieteni.

**Olimpiada națională de limba maternă rromani,
ediția a XX-a, Focșani, județul Vrancea, 17-20 aprilie 2019
Subiectele la proba de limba rromani
Anul VII de studiu - LICEU**

Savorre subijèktură si musajutne.

- Del pes 10 pùntkură ivăthe.
- O savorro butăqo vaxt si 3 òre.

DEL PES O TÈKSTO:

Sasas jekhvar duj rroma, save kerenas buti khethanes k-o jekh xulajesqi avlin but pativale sasas.

Kadala duj rroma sasas but lache amala thaj anθ-o jekh dives e kurkesqo, avindoj lenqo dives vesto, telarde anθ-o ves te kiden xuxurra. Von buchonas Kòstja thaj 3ikulo. Arakhle von but xuxurra. O Kòstja chudă o gad opral pesθe, phandă e baja thaj pherdă les xuxurra.

Kana boldile, astarde palal jekhe phură, savă sas lan anθ-o dumo jekh angali Śukimata. Dine dēs lacho thaj pučen lan.

- Dej!e, e xuxurra si lache xamasqe?
- Lache, dej!e. Phenel i phuri, dikhindoj lenθe.
- Tha' mașkar lenθe si vi kolenθar save keran nasul?
- Me zanav, dej!e, avena.

Ăl duj rroma resle k-o kher e thagaresqo thaj, zandoj anθ-e lenqi livni, o Kostea phenel:

- 3ikule!a, phral!a, te kerav tuqe niște xuxurra sar kerel len tiri dej!

Thaj palal, uzărdă len, thovdă ăl xuxurra, kerdă xamos, chută les p-i sinia thaj astardilo te chinel o manro. Mașkar o vaxt, o 3ikulo - sar sasas mulo bokhaθar - lilă duj var, trin var anθar e xuxurra thaj xutlo ka-o nakh e Kostjasqo, kaj andăsas paj e xaningaθar ka-i sinia.

O Kòstja, patăvindoj kă o 3ikulo dilajlo, boldilo p-o jekh punro thaj nașlo e xulajesθe, savesqe phendă sa so me phendem 3i akana. O xulaj, o raj, gelo te dikhel so si e 3ikuloça, savo sasas anzardo anθ-o sovthan thaj e putarde jakhença. Daravdo, o xulaj puçhel les:

- 3ikule!a, san nasvalo? Thaj o 3ikulo ci amboldel. O xulaj pașol maj but thaj maj puçhel jekhvar:

- 3ikule!a, so kerdăn, manușa, si tuqe nasul?

Thaj o 3ikulo, anθ-o than te amboldel lesqe, astardöl te bașol thaj xutlo te xal o nakh e xulajesqo.

- Te na xas murro nakh, si te dav tut sa so manges tu. Daraθar, te na xal lesqo nakh, phenel ke del lesqe so mangel vov, ma na te kerel lesqe jekh nasulimos.

Așunidoj kadala lava, o 3ikulo maj bașlăs duj var, thaj manglăs e xulajesqe deș love sovnakutne. O xulaj dăs les thaj o 3ikulo maj bașlă jekh var thaj phendă kă maj kamelas vi deș veste divesa.

- Kazom kames tu, 3ikule!a, nùmaj beș lokhores!

O rrom phendăs e xulajesqe te beșel tele thaj te na vazdel pes kothar, tha' palal kodoja anklisto coral thaj gelosas.

Kana maladilo e Kostjaça, palal but vaxt, kadava - trașajlo - patăjlăs kă o 3ikulo kamel te xal lesqo nakh. O 3ikulo phenel lesqe:

- Na trașa, manuș!a, kă na-i te kerav tuqe khané kodolesqe, kă me ci sem thaj niçi na semas dilo. Atunç, kana zumavdem anθar e xuxurra, faline man kadjal lache thaj, avindoj bokhalo,

godisardem vi man kã cí aresen amenqe. Thaj bašlem vi me, pherasesθe, thaj kana dikhlem kã vi tu, vi o xulaj patãn man, phendem manqe: “Sosθar te na kerav manqe jekh lovorro?”. Xatãrindo, o Kòstja asajlo thaj lošajlo but.

(*E xuxurra* – palal o Nicolae Pandelicã)

O jekhto subijèkto **(32 pùnkture)**

1. Xramosaren savo si o titulo, o autòro thaj e personàzurã e dine literarone operaqe!
6 pùnkture
2. Arakhen e sinonimurã vaš e alava: trašajlo, thagar, phenel, amboldel, godi!
5 pùnkture
3. Roden thaj xramosaren anθar o dino tèksto panz navnã/ substantivurã thaj phenen lenqo kèzo!
5 pùnkture
4. Roden thaj xramosaren anθar o dino tèksto trin paškernavnã/advèburã thaj keren lenqa propozicie!
3 pùnkture
5. Roden thaj xramosaren anθar o dino tèksto štar kernavnã/ vèburã. Xramosaren k-e savo mòdo thaj vaxt si von!
4 pùnkture
6. Roden thaj xramosaren anθar o dino tèksto panz zenutne sarnavnã/ pronòmbrurã. Sikaven anθ-e savo kèzo si von!
5 pùnkture
7. Keren po jekh propozicia e vortogramenqa: *k-o, k-i*.
4 pùnkture

O dujto subijèkto **(58 pùnkture)**

1. Ambolden gazikanes o tèksto dino maj opre!
20 pùnkture
2. Nakhaven i sintagma „ *o lačo amal*” ka-e savorre siklile kèzurã!
12 pùnkture
3. Nakhaven i kernavni/ o vèrbo „*aresel*” ka-e savorre 3enutne mòdurã.
8 pùnkture
4. Ambolden anθ-i rromani čhib!
12 pùnkture
 - a) Sunt bucuros că am ajuns până la faza națională a acestei olimpiade. Cred că voi fi unul dintre elevii care vor fi premiați.
 - b) Am cunoscut băieți și fete, din toată țara, care studiază limba rromani și istoria și tradițiile rromilor.
 - c) Am crescut cu poveștile bunicilor mei în limba noastră maternă și cu sfaturile părinților mei.
 - d) Nu credeam că orașul Focșani este atât de frumos. Aici, la Olimpiada Națională de Limba Rromani, îmi voi face mulți prieteni.
5. Xramosaren, anθ-e 15-20 rëndurã, palal *sar baredivesaren/ nakhaven i Patradĩ anθ-i tumari familia*.
6 pùnkture

**Olimpiada națională de limba maternă rromani,
ediția a XX-a, Focșani, județul Vrancea, 17-20 aprilie 2019
Subiectele la proba de limba rromani
Anul VIII de studiu - GIMNAZIU**

Savorre subijèktură si musajutne.

- Del pes 10 pùnttură ivăthe.
- O savorro butăqo vaxt si 3 òre.

DEL PES O TÈKSTO:

„O Phuro sas jekh but prinzardo kaštari anθ-o pesqo gavorro. Lesqo ááo anav na maj zanelas les khonik, savorre phenenas lesqe o Phuro. Anθ-o pesqo zivipen kerdásas but kaštesqe bută, tha' so maj but kerdásas muzikaqe instrumèntură. O Phuro zanelas te kerel i maj lači skripka thaj i maj lači kòbza, tha' vi le maj šukar duruvlă thaj nàjură. Tha' akana kamelas jekh muzikaqo instumènto sar na maj dikhlásas pes, savo te del le maj šukar baša, kadja sar šundás vov varekana anθ-jekh suno.

Kodolesqe, trebulas les jekh kašt kaj te ankalavel le devlikane baša, jekh kašt sar o arcàro, o fàgo vaj o pendex. Kana sasas but tikno, o Phuro šundásas kaθar pesqo pàpus ke le maj lače muzikaqe instrumèntură inklen anθar o kašt savo sas malado kaθar i strafin thaj e dudăθar anθar i maruthenqi jag. Nakhlás o vaxt thaj o Phuro sa godisarelas sar si te avel kadava instrumènto.

Texarinăthe, e Phuresqe sasas les te zal karing veš. Uštilásas jekhe dikhipnaça, jekhe šukare suneça anθ-e pesqi godi, thaj zanelas ke kadava si ááces. O dikhipen sasas sar jekh kaštesqo fàlo, savo kerelas le maj šukar baša! Si dur o veš, tha' o kaštari kerel pesqe trușul, liel pesqo tover thaj telàrel, loșalo. "Si mùsaj te resav adēs. Mirro ilo phenel ke si te arakhav kadava rukh, vi te rodava sa o veš" - godisarel pes vov. 3i răt le marutha patărdenas o devel sar jekh kali kuri. E maruthenqo bašavipen šunelas pes zorales thaj but paše, tha' o phuro kamlás te zal maj angle p-e pesqo drom.

O Phuro zalas angle, anθar o veš so sikavelas sar kana sasas mașkaral rătăthe. Xancivar micòlas sode jekh dudăqi uçal, kaθar i jag so xunavelas o cèro. Le baša šunenas pen maj zorales thaj i dud dikhelas pes sa maj paše. Jekhevaraθar, šundás pes jekh baro bašibaš thaj jekh bari dud xutilás mașkar e marutha, áchavindoj duje phirenθe anglal o Phuro, anθ-jekh sano thaj na dòsta uço rukh.

"- Baro san Devl!a", phenel vov. O Phuro na trașal. Xatărdás. Prinzardás o dikhipen saveça uštilás texarinăthe thaj khonzarel pesqe o tover. Kodova sas o rukh! Jekh pendex azbajlo balvalăθar thaj tatărdo khamesθar. Jekh pendex azbajlo kaθar i devlikani jag!

Anθar o pendex o Phuro kerdás pesqo jekhto cimbàlo. Lesqe baša anenas godi e balvalăθar vi le brișindesqe bașipnasθar, von tatărenas o di kasqe delas kan, kadja sar le khamesqe phraja tatărdenas o pendex p-o drom anθar o veš.”

O jekhto subjèkto

(32 pùnkture)

1. Xramosaren savo si o tìtulo, o autòro thaj e personàžurà e dine literàro operaqe!
6 pùnkture
2. Roden thaj xramosaren panz alava save si ka-o genitìvo kèzo!
5 pùnkture
3. Roden thaj xramosaren anθar o dino tèksto panz zuvlikane navnà/ substantivurà! Xramosaren ka-e savo kèzo si von!
5 pùnkture
4. Roden thaj xramosaren anθar o dino tèksto trin pašnavnà/ adžektivurà! Xramosaren ka-e savo komparaciaqo gràdo si von!
3 pùnkture
5. Roden thaj xramosaren anθar o dino tèksto štar kernavnà/ vèrburà. Xramosaren k-e savo mòdo thaj vaxt si von!
4 pùnkture
6. Roden thaj xramosaren anθar o dino tèksto panz zenutne sarnavnà/ pronòmbrurà. Sikaven anθ-e savo kèzo si von!
5 pùnkture
7. Xramosaren savi si e thulàrde alavenqi sintàktiko fùnkcia anθar i propozicia: „E maruthenqo bašavipen šunelas pes zoraes thaj but paše”!
4 pùnkture

O dujto subjèkto

(58 pùnkture)

1. Ambolden gazikanes o tèksto dino maj opre!
20 pùnkture
2. Nakhaven i sintagma „*i gàlbeno guruvni*” anθar savorre siklile kèzurà, ka-o jekhipen vi ka-o butipen!
12 pùnkture
3. Nakhaven i kernavni „perel” ka-e savorre mòdurà thaj vaxta.
10 pùnkture
4. Ambolden anθ-i rromani čhib!
16 pùnkture
 - a) Bunicul meu este un cântăreț renumit, iar unchiul tău este un foarte bun instrumentist.
 - b) Când tu ai plecat în oraș să vinzi struguri negri mari și dulci, fratele tău culegea perele coapte.
 - c) La Olimpiada Națională de Limba Rromani au venit șaptezeci și doi de elevi din toată țara care au fost cazați la Hotelul Unirea.
 - d) De 8 Aprilie – Ziua Interntională a Rromilor, am realizat un program artistic cu cântece, dansuri și poezii în limbile română, rromani și engleză.

**Olimpiada națională de limba maternă rromani,
ediția a XX-a, Focșani, județul Vrancea, 17-20 aprilie 2019
Subiectele la proba de limba rromani
Anul VIII de studiu - LICEU**

Savorre subijèktură si musajutne.

- **Del pes 10 pùnttură ivăthe.**
- **O savorro butăqo vaxt si 3 òre.**

DEL PES O TÈKSTO:

„O Phuro sas jekh but prinzardo kaštari anθ-o pesqo gavorro. Lesqo ááco anav na maj zanelas les khonik, savorre phenenas lesqe o Phuro. Anθ-o pesqo zivipen kerdásas but kaštesqe bută, tha' so maj but kerdásas muzikaqe instrumèntură. O Phuro zanelas te kerel i maj lači skripka thaj i maj lači kòbza, tha' vi le maj šukar duruvlă thaj nàjură. Tha' akana kamelas jekh muzikaqo instumènto sar na maj dikhlásas pes, savo te del le maj šukar baša, kadja sar šundás vov varekana anθ-jekh suno.

Kodolesqe, trebulas les jekh kašt kaj te ankalavel le devlikane baša, jekh kašt sar o arcàro, o fãgo vaj o pendex. Kana sasas but tikno, o Phuro šundásas kaθar pesqo pàpus ke le maj lače muzikaqe instrumèntură inklen anθar o kašt savo sas malado kaθar i strafin thaj e dudăθar anθar i maruthenqi jag. Nakhlás o vaxt thaj o Phuro sa godisarelas sar si te avel kadava instrumènto.

Texarinăthe, e Phuresqe sasas les te zal karing veš. Uštilásas jekhe dikhipnaça, jekhe šukare suneça anθ-e pesqi godi, thaj zanelas ke kadava si ááces. O dikhipen sasas sar jekh kaštesqo fãlo, savo kerelas le maj šukar baša! Si dur o veš, tha' o kaštari kerel pesqe trușul, liel pesqo tover thaj telărel, loșalo. "Si mùsaj te resav adės. Mirro ilo phenel ke si te arakhav kadava rukh, vi te rodava sa o veš" - godisarel pes vov. 3i răt le marutha patărdenas o devel sar jekh kali kuri. E maruthenqo bašavipen šunelas pes zorales thaj but paše, tha' o phuro kamlás te zal maj angle p-e pesqo drom.

O Phuro zalas angle, anθar o veš so sikavelas sar kana sasas mașkaral rătăthe. Xancivar micòlas sode jekh dudăqi uçal, kaθar i jag so xunavelas o cèro. Le baša šunenas pen maj zorales thaj i dud dikhelas pes sa maj paše. Jekhevaraθar, šundás pes jekh baro bašibaš thaj jekh bari dud xutilás mașkar e marutha, áchavindoj duje phirenθe anglal o Phuro, anθ-jekh sano thaj na dòsta uço rukh.

"- Baro san Devl!a", phenel vov. O Phuro na trașal. Xatărdás. Prinzardás o dikhipen saveça uštilás texarinăthe thaj khonzarel pesqe o tover. Kodova sas o rukh! Jekh pendex azbajlo balvalăθar thaj tatărdo khamesθar. Jekh pendex azbajlo kaθar i devlikani jag!

Anθar o pendex o Phuro kerdás pesqo jekhto cimbàlo. Lesqe baša anenas godi e balvalăθar vi le brișindesqe bașipnasθar, von tatărenas o di kasqe delas kan, kadja sar le khamesqe phraja tatărdenas o pendex p-o drom anθar o veš.”

(O kaštàri thaj pesqo suno – palal o Žufter Borkoj)

O jekhto subjèkto

(32 pùnkturnă)

1. Xramosaren savo si o tìtulo, o autòro thaj e personàzură e dine literàro operaqe!
6 pùnkturnă
2. Roden thaj xramosaren panz alava save si ka-o genitìvo kèzo!
5 pùnkturnă
3. Roden thaj xramosaren anθar o dino tèksto panz zuvlikane navnă/ substantivură! Xramosaren ka-e savo kèzo si von!
5 pùnkturnă
4. Roden thaj xramosaren anθar o dino tèksto trin pašnavnă/ adžektivură! Xramosaren ka-e savo komparaciaqo gràdo si von!
3 pùnkturnă
5. Roden thaj xramosaren anθar o dino tèksto štar kernavnă/ vèrbură. Xramosaren k-e savo mòdo thaj vaxt si von!
4 pùnkturnă
6. Roden thaj xramosaren anθar o dino tèksto panz zenutne sarnavnă/ pronòmbrură. Sikaven anθ-e savo kèzo si von!
5 pùnkturnă
7. Xramosaren savi si e thulărde alavenqi sintàktiko fùnkcia anθar i propozicia: „E maruthenqo bašavipen šunelas pes zorales thaj but paše”!
4 pùnkturnă

O dujto subjèkto

(58 pùnkturnă)

1. Ambolden gazikanes o tèksto dino maj opre!
20 pùnkturnă
2. Nakhaven i sintagma „*i gàlbeno guruvni*” anθar savorre siklile kèzură, ka-o jekhipen vi ka-o butipen!
12 pùnkturnă
3. Nakhaven i kernavni „perel” ka-e savorre mòdură thaj vaxta.
8 pùnkturnă
4. Ambolden anθ-i rromani čhib!
12 pùnkturnă
 - a) Bunicul meu este un cântăreț renumit, iar unchiul tău este un foarte bun instrumentist.
 - b) Când tu ai plecat în oraș să vinzi struguri negri mari și dulci, fratele tău culegea perele coapte.
 - c) La Olimpiada Națională de Limba Rromani au venit șaptezeci și doi de elevi din toată țara care au fost cazați la Hotelul Unirea.
 - d) De 8 Aprilie – Ziua Internațională a Rromilor, am realizat un program artistic cu cântece, dansuri și poezii în limbile română, rromani și engleză.
5. Xramosaren, anθ-e šov-efta rëndură, so tume xatären anθar o godăver phenipen: „*Kas si les jekh profèsia na merel bokhaθar*”!
6 pùnkturnă

**Examenul
național
de definitivare
în învățământ**

EXAMENUL NAȚIONAL DE DEFINITIVARE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNT

22 iulie 2020

Probă scrisă

LIMBA ȘI LITERATURA RROMANI MATERNĂ

Varianta 3

- Toate subiectele sunt obligatorii. Se acordă 10 puncte din oficiu.
- Timpul de lucru efectiv este de 4 ore.

SUBIECTUL I

(60 de puncte)

Drabaren o təksto thaj xramosaren nùmaj rromanesθe so mangel pes anθ-e pučhimata dine maj tele!

„Šukar,šukar, šukar!!! Hajde te buhlaras o 3anglipen e khetane čhiibaqo Ionel profesore! Me paqav -3anav a vi Tu 3aness so isi man profesionalo kompetencije te voja thai kamipen te khetane phralikane jekhe metodasa nakhavas o 3anglipen e rromane čhibaqo vi ki Serbikani ga3ikani čhib rromane serbikane sar rromane rumunikane). Kamav te nakhavav i Metoda Tiri savi si metoda e Saruesqi e Marcelesqi jekh kotor vi miri so kerdem andi skola e siklovnencar andi Vojvodina -Novi Sad. But čalol man i šukar metoda siklarmiasqi po YouTuobe rig e Ioneleski thai kamav tumenge baxt sastipen andi dureder buti amare khetane čhibasa rugimasa te acutin man te vi me kerav miri buti andi Serbia kodolese so si musujutne te mai dudale hačaren ando Serbia mire dudlarimasa pi Serbiakni čhib i sasti metoda e Ionelesqi. Nais po hačaripen!”

o Ismet Jašarević

1. Lačharen o dino təksto palal *i oficiàlo rromani khethani grafia* vi palal *e redakciaqe mangimata*, **palemxramosarindoj les** p-o nevo eksamenosqo lil, na p-o subijèkto!
8 pùnkturnă
2. Alosaren e *fonetikane rimomimata*, e *morfologikane dikhimata* vi e *leksikàlo dikhimata* cirdine e tekstosθar thaj vakären buxles palal lenθe!
8 pùnkturnă
3. Sikaven savo čhand/ fãlo le xramosaripnasqo si kadava xramosaripen (epikano vaj lirikano). Sosθar?
5 pùnkturnă
4. Ambolden rumunikanes o dino maj opre təksto!
8 pùnkturnă
5. Arakhen, e dine tekstosθe, štar kernăvnă/ vèrbură, save si ka-o indikativo mòdo, ka-o akanutno vaxt!
4 pùnkturnă
6. Den i paradigma kaj savorre vaxta thaj mòdură e verbosqi „*kerel*”!
10 pùnkturnă
7. Nakhaven i sintagma „*o rromano siklărno*” anθar le savorre 8 kèzură, ka-o jekhipen thaj ka-o butipen!
8 pùnkturnă
8. Nakhaven i sarnavni / o pronòmbro „*tu*” ka-e savorre kèzură.
5 pùnkturnă
9. Arakhen štar pašnăvnă/ adžektivură, e dine tekstosear!
4 pùnkturnă

SUBIECTUL al II-lea

(30 de puncte)

1. Xramosaren save si e etàpe kana siklăren e siklöven jekh lirikano tèksto / jekh poezia anθar i školutni progràma/ školutne lila vaś e klàse V-VIII!

10 pùntură

2. Xramosaren jekh rig/ patrin (25 rëndură) palal o mothovipen „*E dialèktură den o leksikàlo barvalipen jekhe čhibăqe!*”.

10 pùntură

3. Keren jekh evaluaciaqi fiśa vaś *O vèrbo/ I kernavni*, k-i šovto klàsa!

10 pùntură

EXAMENUL NAȚIONAL DE DEFINITIVARE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNT

22 iulie 2020

LIMBA ȘI LITERATURA RROMANI MATERNĂ

BAREM DE EVALUARE ȘI DE NOTARE

Varianta 3

- Se punctează orice modalitate de rezolvare corectă a cerințelor.
- Nu se acordă fracțiuni de punct. Nu se pot acorda punctaje intermediare, altele decât cele precizate explicit în barem.
- Se acordă 10 puncte din oficiu. Nota finală se calculează prin împărțirea la 10 a punctajului total obținut pentru lucrare.

SUBIECTUL I

(60 de puncte)

1. Dikhela pes kana/ te o təksto si palemxramosardo vi si lačardo palal *i oficiàlo rromani khethani grafia*. **8 pùnkturnă**
2. Dikhela pes te/ kana si alosaren e *fonetikane rimomimata, e morfologikane dikhimata* vi e *leksikàlo dikhimata* cirdine tekstosəar vi kana vakărdine buxles palal lenθe. **8 pùnkturnă**
3. Dikhela pes te/ kana e siklărne prinžaren anθar savo čhand/ fàlo le xramosaripnasqo si kadava təksto (epikano vaj lirikano) vi sosθar? **5 pùnkturnă**
4. Dikhela pes sar si kerdo o amboldipen rumunikanes. E pùnkturnă si dine palal sar si čačes amboldino o təksto, dikhindoj pes te na aven kerde gramatikane, leksikàlo, puntuaciaqe vi redaktisaripnasqe doša. **8 pùnkturnă**
5. Dena pen star pùnkturnă vaš o lačo/ bidošalo arakhipen e stare kernăvnănqo/ e verburenqo, ka-o indikativo mòdo, ka-o akanutno vaxt. **4 pùnkturnă**
6. Dena pen deš pùnkturnă vaš i paradigma kaj savorre vaxta thaj mòdură e verbosqi kerel. **10 pùnkturnă**
7. Dena pen oxto pùnkturnă vaš i paradigma kaj savorre kèzură e sintagmaqi *o rromano siklărno*. **8 pùnkturnă**
8. E pùnkturnă avena dine vaš o lačo xramosaripen e pronombrosqo *tu* ka-e savorre kèzură. **5 pùnkturnă**
9. Dena pen star pùnkturnă vaš o lačo/ bidošalo arakhipen e stare pašnăvnănqo/ e adžektivurenqo e dine tekstosəar. **4 pùnkturnă**

SUBIECTUL al II-lea

(30 de puncte)

1. Dikhela pes sar si xramosarde, bikerindoj doša, e etape kana siklăren e siklôven jekh lirikano təksto / jekh poezia anθar i školutni progràma/ školutne lila vaš e klàse V-VIII. **10 pùnkturnă**
2. Dikhela pes sar tume xramosarde, bikerindoj doša, palal o rromano mothovipen „*E dialèkturnă den o leksikàlo barvalipen jekhe čhibăqe!*”. **10 pùnkturnă**
3. Dikhela pes sar si kerdi e evaluaciaqi fiša vaš *O vèrbo/ I kernavni*, k-i sovto klàsa. **10 pùnkturnă**

EXAMENUL NAȚIONAL DE DEFINITIVARE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNT

18 iulie 2018

Probă scrisă

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ ȘI UNIVERSALĂ PENTRU COPII, LIMBA ȘI LITERATURA RROMANI MATERNĂ, MATEMATICĂ ȘI METODICA PREDĂRII ACESTORA

(ÎNVĂȚĂMÂNT PRIMAR ÎN LIMBA RROMANI)

Varianta 2

- Toate subiectele sunt obligatorii. Se acordă 10 puncte din oficiu.
- Timpul de lucru efectiv este de 4 ore.

SUBIECTUL I

(60 de puncte)

A. LIMBA ȘI LITERATURA RROMANI (20 pùnkture)

Drabaren o tèksto thaj xramosaren nùmaj rromanesθe so mangel pes anθ-e puçhimata dine maj tele!

Phrala Abdula ov sasto thaj o del te del amen bax te keras o kedipe so maj sigo. Se hasara o vramo a but thema azukaren o piko katar o IRU isiman but raportora kaj bicalde mande katar vi avera thema kaj silena bare problemora , pa jertisar mange me mangava te dav mungri decizija te dikas kaj achilam. Akoj sam maj but membrora ko Iru taj ko parlamenti amen shaj te rodas amenge nevo sherutno katar amari organizacija katar o IRU. Se kadava si hacardi buci djanen sa e Roma kaj amaro sherutno lel pale Roma bare love andar e EU thaj kaj vov bikinel sa amen , kadeja buci nakhli sa e granice , naj amen musaj te cidinisara amen so maj sigo se ma te ljel amaro sherutno pe amende aver love ka achen lese ki korr but hohavel amen naj chachutno simpatizeri pale Roma sile hohamni maska.

1. Laçharen o dino tèksto palal i oficiàlo rromani khethani grafia vi palal e redakciaqe mangimata, **palemxramosarindoj** les pa o nevo eksamenosqo lil, na p-o subijèkto!

4 pùnkture

2. Ambolden rumunikanes o dino maj opre tèksto!

4 pùnkture

3. Nakhaven i sintagma **o nevo šerutno** anθar le savorre 8 kèzură, nùmaj ka-o jekhipen!

6 pùnkture

4. Nakhaven i kernavni/ o vèrbo **mangel** ka-o akanutno thaj ka-o nakhlo vaxt e indikativone modosqo!

6 pùnkture

B. LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ (20 de puncte)

Se dă textul:

1. Spune degetul cel mare
Către-arătător,
Spune degetul cel mare
- N-am fărâmă de mâncare,
Frate-arătător!

2. Spune, către mijlociul,
Cel arătător,
Spune-arătătorul: - Frate,

Nu mai sunt deloc bucate,
Și de foame mor!

3. Se apleacă mijlociul
Către inelar,
Și îi spune-atâta numai:
- Ce e de făcut acuma,
Frate inelar?

4. Leneș cată inelarul
Către ei, și-apoi,
Cam în silă, le răspunde:
- Ce să faci când nu-i de unde?
Vom răbda și noi!...

5. Prinde atunci cel mic să strige
Mai isteț ca ei:
- Ce tot plângem și ne frângem?
Hai la muncă să ne strângem

6. Toți uniți, că nu rămâne
Niciodată fără pâine
Cel ce vrea să și-o câștige,
Frății mei!...

Sfatul degetelor, de Elena Farago

Scrieți, pe foaia de examen, răspunsul la fiecare dintre următoarele cerințe, cu privire la textul de mai sus:

1. Povestiți deznodământul poeziei. Interpretați ultimele două strofe. **8 puncte**
2. Precizați valorile morfologice ale cuvintelor subliniate în textul dat. **6 puncte**
3. Stabiliți câte un antonim pentru cuvintele: *spune, leneș, să câștige*. **3 puncte**
4. Identificați trei verbe la modul indicativ, timpul prezent. **3 puncte**

C. MATEMATICĂ (20 de puncte)

1. Se consideră mulțimile $A = \{x \in \mathbb{N} \mid 4 < x < 13\}$ și $B = \{y \in \mathbb{N} \mid y \text{ este divizor al lui } 20\}$.
 - a) Determinați elementele mulțimilor A și B. **4 puncte**
 - b) Calculați $A \cup B$ și $A \cap B$. **4 puncte**
 - c) Determinați numărul elementelor mulțimii $A - B$. **3 puncte**
2. Se consideră numerele $a = \frac{2}{3}$, $b = \frac{3}{2}$ și $c = 1,2$.
 - a) Calculați produsul numerelor a și b . **3 puncte**
 - b) Scrieți numerele a , b și c în ordine crescătoare. **3 puncte**
 - c) Aflați suma numerelor a și b . **3 puncte**

SUBIECTUL al II-lea

(30 de puncte)

1. Den eksèmplură anθar o didaktikano lèksiko / mangimata save utilizisaren len anθ-e rromane čhibăqe òre! **10 pùnkturnă**
2. Keren jekh butăqi fiša savi šaj te utilizisaren/ labăren la ka-e klasaço kotor *O substantivo/ I navni*, anθ-e rromane vaj rumunikane čhibăqe òre, k-i štarto klăsa! **10 pùnkturnă**
3. Xramosaren anθ-i rromani vaj anθ-i rumunikani čhib palal „O portofòlivo – jekh alternativò evaluaciaqi metòda”. **10 pùnkturnă**

EXAMENUL NAȚIONAL DE DEFINITIVARE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNT
18 iulie 2018

Probă scrisă
LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ ȘI UNIVERSALĂ PENTRU COPII,
LIMBA ȘI LITERATURA RROMANI ȘI METODICA PREDĂRII ACESTORA
(ÎNVĂȚĂMÂNT PREȘCOLAR ÎN LIMBA RROMANI)

Varianta 2

- Toate subiectele sunt obligatorii. Se acordă 10 puncte din oficiu.
- Timpul de lucru efectiv este de 4 ore.

SUBIECTUL I

(60 de puncte)

D. 30 de puncte

Drabaren o təksto thaj xramosaren nùmaj rromanesθe so mangel pes anθ-e pučhimata dine maj tele!

Te aven baxthale Romale, dikhav kadi diskussia sar dzhal haj mangav te penav jekh vorba ande kado. Dragone phralale thaj phenjale, o standardo naj feri buthe bershengi butji thaj kidimatha hunje manushengi. Te dikhena pe sa le standardura so vazdepe ande luma dikhena ke malade pala le manush. AKhanak me skirija gadzhikanes haj penava sostar, jiva dikhena ke shaj skirinaf Romanes, naj e vorba pe kodo

Romalen, But bahtalo sijum so isi baro interesovanje maskaro Roma, sar te avel pes dji i standardizacija e romane chibjakoro.

Phralaljen, amen na laja nikasiri abeceda, ja dajekhesere lila kotar romani chib. Amari buti si te sikljoval pes i romani chib sar sadajekh Rom so vakerala.

1. Lačharen o dino təksto palal i oficiàlo rromani khethani grafia vi palal e redakciaqe mangimata, **palemxramosarindo**j les pa o nevo eksamenosqo lil, na p-o subijəkto!

8 pùnkură

2. Ambolden rumunikanes o dino maj opre təksto!

8 pùnkură

3. Nakhaven i sintagma **o baxtalo rrom** anθar le savorre 8 kèzură, nùmaj ka-o jekhipen!

8 pùnkură

4. Nakhaven i kernavni/ o vèrbo **avel** ka-o avutno vaxt e indikativone modosqo!

6 pùnkură

E. 30 de puncte

„*Petrecuse cu chitara*
toată vara.

Însă iată că-ntr-o zi

când vifornița porni,

Greierele se trezi

fără muscă, fără râmă,

fără umbră de fărâmă.

Ce să facă? □ Hai să ceară

la Furnică, pân □ la vară,

niscai boabe de secară.

- □ Pe cuvânt de lighioană,

voi plăti cinstit cucoană,

cu dobânzi, cu tot ce vrei!...”

Dar Furnica, harnică,

are un ponos al ei:

nu-i din fire darnică

și-i răspunde cam răstit:

-Astă-vară ce-ai pățit?

-Dacă nu e cu bănat.

zi și noapte am cântat

pentru mine, pentru toți...

- □ Joacă astăzi dacă poți!”

Greierele și furnica

de Jean de La Fontaine

1. Argumentați în 15-20 de rânduri că opera „Greierele și furnica” este fabulă. **15 puncte**
2. Scrieți sinonimele următoarelor cuvinte: *vifornița, să ceară, cinstit, harnică, niscai*. **6 puncte**
3. Precizați valorile morfologice ale cuvintelor subliniate în text. **4 puncte**
4. Despărțiți în silabe cuvintele: *chitara, cucoană, porni, toți, greierele*. **5 puncte**

SUBIECTUL al II-lea

(30 de puncte)

A 15 puncte

Xramosaren anθ-e 15-20 rëndură sar keren e texarinăqo malavipen e óhavorrença (Întâlnirea de dimineață)! **15 pùunktură**

B 15 puncte

Prezentați *valoarea educativă a unui joc de mișcare la vârsta preșcolară*, având în vedere următoarele repere:

- definierea conceptului de *joc de mișcare* la vârsta preșcolară; **5 puncte**
- descrierea unui *joc de mișcare* pentru grupa de vârsta 4-5 ani. **10 puncte.**

EXAMENUL NAȚIONAL DE DEFINITIVARE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNT
18 iulie 2018

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ ȘI UNIVERSALĂ PENTRU COPII,
LIMBA ȘI LITERATURA RRROMANI ȘI METODICA PREDĂRII ACESTORA.
(ÎNVĂȚĂMÂNT PREȘCOLAR ÎN LIMBA RRROMANI)

BAREM DE EVALUARE ȘI DE NOTARE

Varianta 1

- Se punctează orice modalitate de rezolvare corectă a cerințelor.
- Nu se acordă fracțiuni de punct. Nu se pot acorda punctaje intermediare, altele decât cele precizate explicit în barem.
- Se acordă 10 puncte din oficiu. Nota finală se calculează prin împărțirea la 10 a punctajului total obținut pentru lucrare.

SUBIECTUL I **(30 de puncte)**

A. 30 de puncte

1. Dikhela pes sar si lačhardo o dino təksto palal *i oficiàlo rromani khethani grafia* vi palal *e redakciaqe mangimata*. **8 pùntkură**
2. Dikhela pes sar si kerdo o amboldipen gazikanes. E pùntkură si dine palal sar si cáces amboldino o təksto, dikhindoj te na aven kerde gramatikane, leksikàlo vi puntuaciaqe doša. **8 pùntkură**
3. Dikhela pes sar si nakhavdi i dini sintagma anθar e kèzură nominativo, akuzativo, genitivo, dativo, lokativo, ablativo, sociativ-instrumentàlo vi vokativo, ka-o jekhipen, dikhindoj kana si kerde vaj na gramatikane doša. **8 pùntkură**
4. Dikhela pes te/ kana i dini kernavni si mišto nakhavdi ka-o avutno vaxt e indikativone modosqo. **6 pùntkură**

B. 15 puncte

1. Argumentarea fabulei „Greierele și furnica”. **15 puncte**
2. Se acordă câte un punct pentru fiecare sinonim corect identificat. **6 puncte**
3. Pentru fiecare valoare morfologică corect enunțată se acordă 1 punct. **4 puncte**
4. Se acordă câte 1 punct pentru despărțirea corectă în silabe a fiecărui cuvânt. **5 puncte**

SUBIECTUL al II-lea **(30 de puncte)**

- A. Dikhela pes kana si prinzarde e etàpe/ e širda e texarinàqe malavipnasqe. **15 pùntkură**
- B.**
- 1.
- definirea conceptului de *joc de mișcare* la vârsta preșcolară **5 puncte**
- descrierea unui *joc de mișcare* pentru grupa de vârsta 4-5 ani **10 puncte**

**Concursul de
ocupare
a posturilor
didactice
(TITULARIZARE)**

CONCURSUL DE OCUPARE A POSTURILOR DIDACTICE/
CATEDRELOR DECLARATE VACANTE/ REZERVATE ÎN
ÎNVĂȚĂMÂNTUL PREUNIVERSITAR

29 iulie 2020

Probă scrisă

LIMBA ȘI LITERATURA RROMANI MATERNĂ

VARIANTA 3

- Toate subiectele sunt obligatorii. Se acordă 10 puncte din oficiu.
- Timpul efectiv de lucru este de 4 ore.

SUBIECTUL I

(30 de puncte)

Drabaren o təksto thaj xramosaren nùmaj rromanesθe so mangel pes anθ-e pučhimata dine maj tele!

Kamav te keras svato po telefono, te aves mande val te avav me tute. Tu o Sarau, O Marcel thaj me jekh skoa sijam/sam. La3avo si te bešav kana isi man ideja , kamlipen thaj entuzijasmosqi inicijativa te akala tire lekcie e rromane siklovnenge nakhavav odothe kai si musai te dudlarav olen pi serbikani čhib. Pačav so amare šajutme bučatar biandovena vagi/panda but siklovne , studentura thaj siklarne save si bokhalee thaj trušale te čaljon pesqe deaqe čhibatar. An akav momento mamui mire finasiaqe čorromasqo me putarde phenav so akia buti kamav te keav BI LOVENGO. Šai kerav vi korkoro no amari khetani buti pačav so si ando interes amare khetane rromane čhbako amare due themenfi kai isi mau but Roma tthaj tradicia institucionalo siklarmoaski amare čhibaqo. Nais po hačaraipen,

1. Lačharen o dino təksto palal i oficiàlo rromani khethani grafia vi palal e redakciaqe mangimata, palem xramosarindoj les p-o čuço eksamenosqo lil, na p-o kadava subjèkto!

4 pùnkturnă

2. Ambolden rumunikanes o təksto dino maj opre!

6 pùnkturnă

3. Nakhaven i sintagma i **khethani buti** anθar le savorre 8 kèzură (nominativo, akuzativo, genitivo, dativo, lokativo, ablativo, sociativ-instrumentalo vi vokativo), vi ka-o jekhipen, vi ka-o butipen!

6 pùnkturnă

4. Den i paradigma e kernavnăqi/ e verbosqi **bešel** ka-e savorre vaxta e indikativone modosqe (o akanutno vaxt, o avutno vaxt, o imperfèkto, o nakhlo vaxt thaj o po but sar perfèkto vaxt)!

6 pùnkturnă

5. Alosaren anθar o dino təksto e fonetikane rimomimata, e morfologikane dikhimata vi e leksikalo dikhimata!

8 pùnkturnă

SUBIECTUL al II-lea

(30 de puncte)

1. Kana tume drabaren o oprutno təksto, kaθar o I-to Subijèkto/ Subiectul I, so tume xatären? Xramosaren palal so tume mangen te phenen maj but, anθ-e 10 rëndură, p-i kadaja tème!

10 pùnkturnă

2. Xramosaren, anθ-e 15-20 rëndură, palal **Sosθar thaj sar siklăras le sikövnem/ le čhavorren e**

kulturàlo rromane valòre!

10 pùnturà

3. Xramosaren, anθ-e 10 rëndurà, so tume xatären anθar o mothovipen: *I rromani čhib si jekh purani thaj barvali čhib.*

10 pùnturà

SUBIECTUL al III-lea

(30 de puncte)

1. Keren jekh butăqi fiša savi šaj te utilizisaren/ labären la ka-e klasaço kotor **O numeràlo/ i ginavni**, i šovto klàsa!
10 pùnturà
2. Vakären, anθ-e 15-20 rëndurà, palal **Sar keren i evaluàcia anθ-e rromane čhibăqe òre? So si i evaluàcia? So evaluaciaqe tìpură prinžaren? So evaluaciaqe ìtemura utilizisaren?**
10 pùnturà
3. Prezentisaren, anθ-e 10-15 rëndurà, Sar **isteman / utilizisaren o kompùtero** anθ-e rromane čhibăqe òre!
10 pùnturà

CONCURSUL DE OCUPARE A POSTURILOR DIDACTICE /
CATEDRELOR DECLARATE VACANTE / REZERVATE ÎN
ÎNVĂȚĂMÂNTUL PREUNIVERSITAR

29 iulie 2020

LIMBA ȘI LITERATURA RROMANI MATERNĂ

BAREM DE EVALUARE ȘI DE NOTARE

VARIANTA 3

- Se punctează oricare alte formulări/ modalități de rezolvare corectă a cerințelor.
- Nu se acordă punctaje intermediare, altele decât cele precizate explicit prin barem. Nu se acordă fracțiuni de punct.
- Se acordă 10 puncte din oficiu. Nota finală se calculează prin împărțirea punctajului total acordat pentru lucrare la 10.

SUBIECTUL I

(30 de puncte)

1. Dikhela pes sar si lačhardo o dino təksto palal *i oficiàlo rromani khethani grafia* vi palal *e redakciaqe mangimata*. **4 pùntură**
2. Dikhela pes sar si kerdo o amboldipen gazikanes. E pùntură si dine palal sar si čačes amboldino o təksto, dikhindoj te na aven kerde gramatikane, leksikàlo vi puntuaciaqe doša. **6 pùntură**
3. Dikhela pes sar si nakhavdi i dini sintagma anθar e kèzură nominativo, akuzativo, genitivo, dativo, lokativo, ablativo, sociativ-instrumentalo vi vokativo, ka-o jekhipen vi ka-o butipen, dikhindoj kana si kerde vaj na gramatikane doša. **6 pùntură**
4. Dikhela pes sar si dini e kernavnăqi paradigma ka-e savorre vaxta e indikativone modosqe savorre vaxta e indikativone modosqe (o akanutno vaxt, o avutno vaxt, o imperfekto, o nakhlo vaxt thaj o po but sar perfekto vaxt)! **6 pùntură**
5. Dikhela pes sar si alosarde anθ-o dino təksto e *fonetikane rimomimata, e morfologiaqe dikhimata* vi *e leksikàlo dikhimata*. **8 pùntură**

SUBIECTUL

a

II-lea

(30 de puncte)

1. Dikhela pes sar si xramosardo tumaro mothovipen aj e pùntură si dine palal sar si čačes xramosardo o təksto, dikhindoj pes te na aven kerde gramatikane, leksikàlo vi puntuaciaqe doša. Dikhela pes vi savi emòcia tradel tumaro təksto pa i dini tēma! **10 pùntură**
2. Dikhela pes sar si xramosardo tumaro redaktisaripen palal sosθar thaj sar siklāras le sikōvnen/ le čhavorren e kulturàlo rromane valòre, dikhindoj pes te na aven kerde gramatikane, leksikàlo vi puntuaciaqe doša. **10 pùntură**
3. Dikhela pes sar si xramosardo tumaro mothovipen, sar keren tume i argumentàcia, tha' dikhela

pes vi te na aven kerde gramatikane, leksikàlo vi puntuaciaqe dośa. **10 pùnturǎ**

SUBIECTUL _____ **al** _____ **III-lea**

(30 de puncte)

1. Dikhela pes sar si kerdi e butǎqi fiśa, te si labǎrde anθ-i laθe e tekstosqe informàcie palal o mumeràlo/ i ginavni. **10 pùnturǎ**
2. Dikhela pes sar si kerdi i prezentàcia e evaluaciaqi: so si i evaluàcia, save si e evaluaciaqe tìpurǎ, save si e evaluaciaqe ìtemurǎ! **10 pùnturǎ**
3. Dikhela pes sar si prezentisardo e komputerosqo istemisaripen / utilizisaripen anθ-e rromane çhibǎqe òre! **10 pùnturǎ**

CONCURSUL NAȚIONAL PENTRU OCUPAREA
POSTURILOR/CATEDRELOR DECLARATE VACANTE/REZERVATE ÎN
ÎNVĂȚĂMÂNTUL PREUNIVERSITAR

17 iulie 2019

Probă scrisă

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ ȘI UNIVERSALĂ PENTRU COPII, METODICA
PREDĂRII LIMBII ȘI LITERATURII ROMÂNE PENTRU MINORITĂȚI, LIMBA ȘI
LITERATURA RROMANI MATERNĂ, METODICA PREDĂRII LIMBII ȘI LITERATURII
RROMANI MATERNE
(ÎNVĂȚĂMÂNT PRIMAR ÎN LIMBA RROMANI)

Varianta 3

- Toate subiectele sunt obligatorii. Se acordă 10 puncte din oficiu.
- Timpul de lucru efectiv este de 4 ore.

SUBIECTUL I

(30 de puncte)

A. Limba română (15 puncte)

Citiți cu atenție următorul text:

Era totul bine, cu excepția vremii. Vacanța începuse de două zile. Ploua și nu prea aveam ce face – pe atunci Brașovul era un fel de Londră a României, n-aveai voie să vii fără impermeabil cu glugă în orașul de la poalele Tâmppei, nici măcar vara –, iar mama-mare, în grija căreia fuseserăm dați, și-a luat umbrela ei neagră din cuier, ne-a spus s-o așteptăm, că vine imediat și vom face împreună cel mai important lucru pe care l-am făcut vreodată. Am vrut să aflăm ce, dar nu ne-a spus decât:

– Așteptați-mă și aveți grijă!

(Ioana Pârvulescu, Inocenții)

Scrieți, pe foaia de concurs, răspunsul la fiecare dintre următoarele cerințe cu privire la textul dat:

1. Construiți un enunț cu antonimul verbului *a veni*. 2 puncte
2. Scrieți, din textul dat, două cuvinte care conțin diftongi diferiți. 4 puncte
3. Precizați valoarea morfologică și funcția sintactică pentru cuvintele subliniate în text: *vacanța, ploua, neagră*. 6 puncte
4. Transcrieți, din textul dat, ultima propoziție principală. 2 puncte
5. Explicați rolul semnului exclamării în enunțul: *– Așteptați-mă și aveți grijă!* 1 punct

B. Literatura română și universală pentru copii (15 puncte)

Redactați un text de 1-2 pagini, în care să prezentați *modul de reflectare a temei naturii* într-una dintre poeziile romantice studiate în conformitate cu programa de concurs. În elaborarea eseului, veți avea în vedere următoarele repere:

- precizarea a două trăsături specifice romantismului, existente în poezia studiată în conformitate cu programa de concurs;
- evidențierea a două motive literare asociate cu *tema naturii* în poezia romantică aleasă;
- numirea a două elemente de structură ale discursului poetic, semnificative pentru tema operei literare;
- ilustrarea celor două elemente de structură numite, semnificative pentru *tema naturii*;
- exprimarea argumentată a unui punct de vedere cu privire la modul de reflectare a *temei naturii* în poezia romantică la care ați făcut referire.

Notă: Pentru **conținutul** textului veți primi **10 puncte**, iar pentru **redactarea** textului veți primi **5 puncte** (*organizarea ideilor în scris; utilizarea limbii literare – 1punct; abilități de analiză și de*

argumentare – 1 punct; ortografie și punctuație – 1 punct; așezare în pagină și lizibilitate – 1 punct; încadrare în limita de spațiu indicată – 1 punct).

SUBIECTUL al II-lea _____ (30 de puncte)

Limba și literatura rromani maternă (30 de puncte)

Drabaren o təksto thaj xramosaren nùmaj rromanesθe so mangel pes anθ-e pučhimata dine maj tele!

/.../ Anθ-jekh vaxt, anθ-jekh bibaxtalo rezìmo, dāsas muj sar savorre rroma, te aven ingerde anθar o them, dur, anθ-jekh than but śundo savorrenθar, k-o Bùgo, anθ-i Transnìstria. But cirde atùnć e rroma, thaj me kamav te phenav tuqe i paramići e Radosqi.

O Ràdo sasas jekh čhavorro opre-tele eġta berśenqo, bilazutno, tha' savo sas prinzando maj but sar jekh lačho baśavno.

But lośale sasasa lesqe dada leça, tha' vi maj but lośarenas pen kana kidenas pen aver rroma aθar o gav, te śunen les sar baśavel aθar i skripka.

Lesqo dad, o Kulaj, kerelas buti sar sastrāri, thaj paśal o Ràdo maj sas les panz aver čhavorre.

Akana, śunindoġ o vak sar ke le kanrale, le śingale phirenas te lien e rromen kheral, o Kulaj, sig lās la rromnā thaj le čhavorren, vazdās len anθ-o vurdon thaj bi te maj dikhel palpale, telārdās karing o veś te angaraven pen.

Sar sas, sar na sas, tha', žandoġ anθar o veś, anθ-jekh rāt, lās te del o briśind thaj jekh p-o aver, jekh veśesqo balo, savo baśelas, daravdās e grasten, save, sar xastrajile e vurdonesθar, kerdine pen bidikhle anθ-o veś sar nište druna.

Bidaravno, o Kulaj, e tovereça, e ćugnāça, e jagaça, soça arakhlās, naśavdās e bales, tha' akana ačhilāsas anθ-o veś bi grastenqo, thaj vi maj but, nić o Ràdo na dikhlās pes khanikenθe.

Sa i rāt thaj o palutno dīves rodine e Rados, o dad thaj lesqe duġ phrala maj bare, bi te beśen, tha' kadava sar kana dāsas anθ-i phuv. /.../ *O Veśorro*, palal o Žuġter Borkoġ

1. Arakhen e sinonimurā vaś e alava: *vaxt, telārdās, vak!* **3 pùnturā**
2. Roden thaj xramosaren anθar o dino təksto trin murśikane navnā/ substantivurā. Sikaven k-o savo ġin thaj kėzo si von! **3 pùnturā**
3. Nakhaven i sintagma „o lośalo čhavo” ka-e savorre kėzurā, ka-o jekhipen thaj ka-o butipen”! **8 pùnturā**
4. Nakhaven i kernavni/ o vėrbo „cirdel” ka-e savorre vaxta e indikativone modosqe. **8 pùnturā**
5. Ambolden anθ-i rumunikani čhib o təksto dino maj opre! **8 pùnturā**

SUBIECTUL al III-lea _____ (30 de puncte)

A. Metodica predării limbii și literaturii române pentru minorități (15 puncte)

Următoarea secvență face parte din *Programa școlară pentru disciplina LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ pentru școlile și secțiile cu predare în limba rromani - clasa a III-a* (OMEN nr. 5003/2014):

Competența specifică

Exemplu de activități de învățare

3.3. Formularea unei păreri despre o poveste scurtă ilustrată și personajele acesteia	exerciții de exprimare personală pe baza elementelor din text - exprimarea acordului/dezacordului față de acțiunile, atitudinile unor personaje
---	--

Conținuturi:

Domenii de conținut	Clasa a III-a
Textul	- text de informare și funcțional: afiș, tabel sau alt tip de organizator grafic, carte poștală, invitație, în funcție de dotări – SMS și email scurt text literar narativ

- a) Menționați resursele (de timp, de loc, material didactic, forme de organizare a clasei) utilizate pentru formarea/dezvoltarea competenței specifice din secvența dată, precizând totodată metoda, instrumentul sau modalitatea de evaluare utilizate pentru evaluarea formării/dezvoltării acestei competențe. **4 puncte**
- b) Explicați succint aspectele metodologice privind scrierea imaginativă în învățământul primar. **3 puncte**
- c) Prezentați următoarele componente ale programelor școlare la *limba și literatura română pentru minorități: competențe generale și sugestii metodologice*. **4 puncte**
- d) Detaliați demersul evaluativ prin *proiect*, numind totodată și o altă metodă alternativă de evaluare utilizată în învățământul primar. **4 puncte**

B. Metodica predării limbii și literaturii rromani materne (15 puncte)

1. Keren jekh evaluaciaqi fiša savi šaj te utilizisaren/ labären la ka-e klasažo kotor **O pronòmbro / i sarnavni**, i štarto klàsa! **8 pùntură**
2. Vakären, anθ-i rromani čhib, anθ-e 15-25 rëndură, palal so didaktikane metòde labären/ utilizisaren anθ-e rromane čhibăqe òre kana siklären jekh naratìvo tèksto! **7 pùntură**

CONCURSUL NAȚIONAL PENTRU OCUPAREA POSTURILOR/CATEDRELOR DECLARATE
VACANTE/REZERVATE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PREUNIVERSITAR

17 iulie 2019

Probă scrisă

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ ȘI UNIVERSALĂ PENTRU COPII, METODICA PREDĂRII
LIMBII ȘI LITERATURII ROMÂNE PENTRU MINORITĂȚI, LIMBA ȘI LITERATURA RROMANI
MATERNĂ, METODICA PREDĂRII LIMBII ȘI LITERATURII RROMANI MATERNE
(ÎNVĂȚĂMÂNT PRIMAR ÎN LIMBA RROMANI)
BAREM DE EVALUARE ȘI DE NOTARE

Varianta 3

- Se punctează orice modalitate de rezolvare corectă a cerințelor.
- Nu se acordă fracțiuni de punct. Nu se acordă punctaje intermediare, altele decât cele precizate explicit în barem.
- Se acordă 10 puncte din oficiu. Nota finală se calculează prin împărțirea la 10 a punctajului total obținut pentru lucrare.

SUBIECTUL I

(30 de puncte)

A. Limba română (15 puncte)

1. construirea oricărui enunț cu antonimul verbului dat (pentru precizarea antonimului, fără construirea unui enunț se acordă 1 punct) **2 puncte**
2. câte 2 puncte pentru scrierea, din textul dat, a oricăror două cuvinte care conțin diftongi diferiți (de exemplu: *vremii, două, ploua, prea*) **2x2p=4 puncte**
3. - câte 1 punct pentru precizarea valorii morfologice a fiecăruia dintre cuvintele date, astfel: *vacanța* - substantiv; *ploua* - verb; *neagră* - adjectiv **3x1p=3 puncte**
- câte 1 punct pentru precizarea funcției sintactice a fiecăruia dintre cuvintele date, astfel: *vacanța* - subiect; *ploua* - predicat; *neagră* - atribut **3x1p=3 puncte**
4. transcrierea propoziției cerute, astfel: (...) *și aveți grijă!* **2 puncte**
5. explicarea rolului semnului exclamării în enunțul dat (de exemplu, *marchează punctuația enunțului exclamativ*) **1 punct**

B. Literatura română și universală pentru copii (15 puncte)

Conținut (10 puncte)

- câte 1 punct pentru precizarea oricăror două trăsături specifice romantismului, existente în poezia studiată în conformitate cu programa de concurs **2x1p=2 puncte**
- câte 1 punct pentru evidențierea oricăror două motive literare asociate cu tema naturii în poezia romantică aleasă **2x1p=2 puncte**
- câte 1 punct pentru numirea oricăror două elemente de structură ale discursului poetic, semnificative pentru tema operei literare (de exemplu: *titlu, motiv literar, idee poetică, instanțele comunicării poetice: mărci lexico-gramaticale ale eului poetic; elemente de prozodie etc.*) **2x1p=2 puncte**
- câte 1 punct pentru ilustrarea adecvată a celor două elemente de structură numite, semnificative pentru tema naturii **2x1p=2 puncte**
- exprimarea argumentată a punctului de vedere cerut: argumentarea unui punct de vedere corect formulat - 2p/ formularea punctului de vedere, fără argumentare - 1p. **2 puncte**

Redactare (5 puncte)

- organizarea ideilor în scris, utilizarea limbii literare **1 punct**
- abilități de analiză și de argumentare **1 punct**
- ortografie și punctuație **1 punct**
- așezare în pagină și lizibilitate **1 punct**
- încadrarea în limita de spațiu indicată **1 punct**

SUBIECTUL al II-lea

(30 de puncte)

Limba și literatura rromani maternă (30 de puncte)

1. Dela pes po jekh pùnkto vaś svàko laćho arakhlo sinonimo. **3 pùnkură**
2. Dela pes po jekh pùnkto vaś svàko laćho arakhlo murśikano substantivo thaj vaś o sikavipen e ginesqo thaj e kezosqo. **3 pùnkură**
3. Dikhela pes sar si nakhavdi i dini sintagma anθar e kèzură nominativo, akuzativo, genitivo, dativo, lokativo, ablativo, sociativ-instrumentalo vi vokativo, ka-o jekhipen vi ka-o butipen, dikhindoj kana si kerde vaj na gramatikane dośa. **8 pùnkură**
4. Dikhela pes sar si dini e kernavnăqi paradigma ka-e savorre vaxta e indikativone modosqe. **8 pùnkură**
5. Dikhela pes sar si kerdo o amboldipen gazikanes. E pùnkură si dine palal sar si çaćes amboldino o təksto, dikhindoj te na aven kerde gramatikane, leksikalo vi punktuaciaqe dośa. **8 pùnkură**

SUBIECTUL al III-lea

(30 de puncte)

A. Metodica predării limbii și literaturii române pentru minorități (15 puncte)

- a) - menționarea oricăror resurse (conform cerinței) adecvate pentru formarea/dezvoltarea competenței specifice din secvența dată **2 puncte**
- precizarea oricărei metode, a oricărui instrument sau a oricărei modalități de evaluare utilizate pentru evaluarea formării/dezvoltării competenței specifice din secvența dată **2 puncte**
- b) explicarea succintă a aspectelor metodologice privind scrierea imaginativă în învățământul primar **3 puncte**
- c) câte 2 puncte pentru prezentarea fiecăreia dintre cele două componente date **2x2p=4 puncte**
- d) detalierea demersului evaluativ prin *proiect* **3 puncte**
- numirea oricărei metode alternative de evaluare utilizată în învățământul primar (de exemplu, *investigația*) **1 punct**

B. Metodica predării limbii și literaturii rromani materne (15 puncte)

1. Dikhela pes sar si kerdi e butăqi fiśa, te si labărde anθ-i laθe verever mangimata palal o pronombro. **8 pùnkură**
2. Dikhela pes te si prinzarde e didaktikane metode labărde/ utilizisarde anθ-e rromane čhibăqe ore kana siklăren jekh narativo təksto. **7 pùnkură**

CONCURSUL DE OCUPARE A POSTURILOR DIDACTICE / CATEDRELOR DECLARATE
VACANTE / REZERVATE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PREUNIVERSITAR

11 iulie 2018

Probă scrisă

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ, LIMBA ȘI LITERATURA RROMANI MATERNĂ ȘI
METODICA PREDĂRII ACTIVITĂȚILOR INSTRUCTIV- EDUCATIVE ÎN GRĂDINIȚA DE
COPII

Varianta 3

- Toate subiectele sunt obligatorii. Se acordă 10 puncte din oficiu.
- Timpul efectiv de lucru este de 4 ore.

SUBIECTUL I **(30 de puncte)**

Drabaren o təksto thaj xramosaren nūmaj rromanesθe so mangel pes anθ-e pučhimata
dine maj tele!

„Phrala Adrian, Kon sian tu? So kalarea o anav kotar o rajo Selahetin. So tu dzanea palo
Ibrahim Elshani thaj Amalipen "Durmish Aslano". E chib thaj olaki standardizacia ovela kana o
Rroma keren buti bershencar thaj kedenpe ko jekh than daj den iniciativa so si e chib sar si lakeri
gramatika thaj kobar dialektja phandinenpe the ovel i stndardizacia e Rromane chibjaki. Tuke
shaj pingjardo anav o rajo Ymer Karandza, pale e azbuka/alfabeto e Rromano chibjako so sine
pali chirilica? Sas o gadzikane Rroma te sikjon echib thaj aver.... So amen kerdjam? Kanchi.
Kalaras jekh jekhe, chungaras pe buqi e buqarengi so roden drom pe amari historia thaj kultura.

Sikjav tu mande, Kana tu dzanes te kaljares. Ramosar so tu kames/ manges, dukh si tuke so
dikhea oleske e-mailorja.

Achoven Devlea,

Kasum Cana”

1. Lačharen o dino təksto palal *i oficiàlo rromani khethani grafia* vi palal *e redakciaqe mangimata*, palem xramosarindoj les p-e eksamenosqi patrin! **6 pùntură**

2. Ambolden rumunikanes o təksto dino maj opre! **6 pùntură**

3. Nakhaven i sintagma *o terno phral* anθar le savorre 8 kèzură, vi ka-o jekhipen, vi ka-o
butipen! **6 pùntură**

4. Den i paradigma e kernavnăqi / e verbosqi **mangel** ka-e savorre vaxta e indikativone
modosqe (o akanutno, o avutno, o imperfekto, o nakhlo thaj o po but sar perfekto vaxt)! **6 pùntură**

5. Alosaren anθ-o dino təksto e *fonetikane rimomimata*, e *morfologiaqe dikhimata* vi e
leksikàlo dikhimata! **6 pùntură**

SUBIECTUL al II-lea

(30 de puncte)

Se dă textul:

Pe mușchiul gros, cald ca o blană a pământului, căprioara stă jos lângă iedul ei. Acesta și-a întins capul cu botul mic, catifelat și umed, pe spatele mamei lui și, cu ochii închiși, se lasă dezmiardat. Căprioara îl linge, și limba ei subțire culcă ușor blana moale, mătăsoasă a iedului. Mama îl privește și-n sufletul ei de fugarnică încolțește un simțământ stăruitor de milă pentru ființa fragedă căreia i-a dat viață, pe care a hrănit-o cu laptele ei, dar de care trebuie să se despartă chiar azi, căci vremea înțărcatului venise demult încă. Și cum se uita așa, cu ochi îndurerați, din pieptul căprioarei scăpă ca un muget înăbușit de durere; iedul deschise ochii.

Căprioara se îmbărbătează, sare în picioare și pornește spre țancurile de stâncă, din zare, printre care vrea să-l lase rătăcit. Acolo, sus, e păzit și de dușmănia lupului, și de iscusința vânătorului, căci pe muchiile prăpastiilor acelora numai ele, caprele, puteau a se încumeta. Acolo, l-ar fi știut ca lângă dânsa. Dar până la ele erau de străbătut locuri pline de primejdii. Căprioara își aruncă picioarele în fugă fulgerătoare, în salturi îndrăznețe – să încerce puterile iedului. Și iedul se ține voinicește din urmă; doar la săriturile amețitoare se oprește, câte o clipă, ca și cum ar mirosi genuna, apoi se avântă ca o săgeată și, behăind vesel, zburdă de bucurie, pe picioarele subțiri ca niște lugere.

Dar trebuie să scoboare, să străbată o pădure, ca să urce din nou spre țancuri. Căprioara contenește fuga: pășește încet, prevăzătoare. Trece din poiană în poiană, intră apoi sub bolți de frunze, pe urmă prin hrube adânci de verdeață până ce pătrunde în inima intunecată, ca un iad, a pădurii.

(Căprioara, de Emil Gârleanu)

1. Despărțiți în silabe cuvintele: *căprioara, îmbărbătează* și *nou*. **6 puncte**
2. Identificați trei adjective cu patru terminații. **6 puncte**
3. Precizați sinonimele pentru cuvintele: *catifelat, țancuri* și *pătrunde*. **6 puncte**
4. Menționați valoarea morfologică a cuvintelor subliniate din textul dat. **6 puncte**
5. Identificați trei verbe la modul indicativ, timpul prezent. **6 puncte**

SUBIECTUL al III-lea

(30 de puncte)

1. Sikaven, anθ-i rromani vaj rumunikani čhib, save si e etàpe/ e širda e didaktikane khelipnasqe, sar aktivitèta vaš e čhibăripnasqo/ limbažosqo siklăripen!

10 pùnkturnă

2. Xramosaren, anθ-i rromani vaj rumunikani čhib, sar ašti / šaj te kerel pes i kolaboràcia maškar i xurdelin thaj i komunitèta.

10 pùnkturnă

3. Sikaven, anθ-i rromani vaj rumunikani čhib, save didaktikane metode labăren / utilizisaren anθ-i barörri / xurdelin!

10 pùnkturnă

CONCURSUL DE OCUPARE A POSTURILOR DIDACTICE / CATEDRELOR DECLARATE
VACANTE / REZERVATE ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PREUNIVERSITAR

11 iulie 2018

Probă scrisă

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ, LIMBA ȘI LITERATURA RROMANI MATERNĂ ȘI
METODICA PREDĂRII ACTIVITĂȚILOR INSTRUCTIV- EDUCATIVE ÎN GRĂDINIȚA DE
COPII

BAREM DE EVALUARE ȘI DE NOTARE

VARIANTA 3

- Se punctează oricare alte formulări / modalități de rezolvare corectă a cerințelor.
- Nu se acordă punctaje intermediare, altele decât cele precizate explicit prin barem. Nu se acordă fracțiuni de punct.
- Se acordă 10 puncte din oficiu. Nota finală se calculează prin împărțirea la 10 a punctajului total obținut pentru lucrare.

SUBIECTUL I

(30 de puncte)

1. Dikhela pes sar si lačardo o dino téksto palal *i oficiàlo rromani khethani grafia* vi palal e *redakciaqe mangimata*. **6 pùntură**

2. Dikhela pes sar si kerdo o amboldipen gazikanes. E pùntură si dine palal sar si căces amboldino o téksto, dikhindoq te na aven kerde gramatikane, leksikàlo vi puntuaciaqe doša. **6 pùntură**

3. Dikhela pes sar si nakhavdi i dini sintagma anθar e kèzură nominativo, akuzativo, genitivo, dativo, lokativo, ablativo, sociativ-instrumentàlo vi vokativo, ka-o jekhipen vi ka-o butipen, dikhindoq kana si kerde vaj na gramatikane doša. **6 pùntură**

4. Dikhela pes sar si dini e kernavnăqi paradigma ka-e savorre vaxta e indikativone modosqe. **6 pùntură**

5. Dikhela pes sar si alosarde anθ-o dino téksto e *fonetikane rimomimata*, e *morfologiaqe dikhimata* vi e *leksikàlo dikhimata*. **6 pùntură**

SUBIECTUL al II-lea

(30 de puncte)

1. Se acordă câte două puncte pentru fiecare cuvânt despărțit în silabe corect. **6 puncte**

2. Se acordă câte două puncte pentru identificarea fiecărui adjectiv cu patru terminații. **6 puncte**

3. Se acordă câte două puncte pentru fiecare sinonim corect identificat. **6 puncte**

4. Se acordă câte două puncte pentru menționarea corectă a valorii morfologice a fiecărui cuvânt. **6 puncte**

5. Se acordă câte două puncte pentru găsirea fiecărui verb la modul indicativ, timpul prezent. **6 puncte**

SUBIECTUL al III-lea

(30 de puncte)

1. Dikhela pes sar si prezentisarde e didaktikano khelipnasqe etàpe/ širda anθ-jekh aktivitèta vaš e čhibăripnasqo/ limbažosqo siklăripen. **10 pùntură**

2. Dikhela pes sar si prezentisardi i relăcia maškar i xurdelin thaj i komunitèta, te si sikavde e maškara save lačharen lenqi kolaborăcia. **10 pùntură**

3. Dikhela pes sar si anavărde thaj prezentisarde e didaktikane metòde labărde anθ-i xurdelin. **10 pùntură**

Gheorghe Sarău

Mostră de subiect rezolvat (din tipologia celor administrate în cadrul probelor de limbă rromani pentru examenele naționale de definitivare, titularizare, gradul I)

Del pes o tæksto. Se dă textul:

“Samo mo phral, pučljan man kotar hijum. O palune berša me bešava ani Šveska ama čheral hijum kotar e Beočin (Vojvodina -Srbija). Amare phure avena ando Kosovo kotar jek tikno gav Hogoš. Amenje phenena Hogoška. But satipe, tumaro phral o Veljko Karaman”.

Mangimata/ Cerințe

1. Selectați din textul dat cuvintele despre care considerați că se pretează la analiză din perspectiva scrierii oficiale, redacțională, fonetică, morfologică, lexicală (mod de formare a cuvintelor, sinonimie, etimologie etc.) și așezați-le în tabelul de lucru anexat!
2. Traduceți textul dat în limba română, **numai după parcurgerea cerinței nr. 1!**

Anèksa. Butăqo tabèlo/ Anexă. Tabel de lucru

cuvântul din text selectat spre a fi comentat	cuvântul în varianta corijată, după rigorile alfabetului internațional sau/ și d.p.d.v. redacțional	observații de ordin fonetic (îndeosebi: accidente/ alterări/ transformări fonetice)	observații gramaticale (îndeosebi: la nivel morfologic)	observații de natură lexicală (modul de formare a cuvântului, sinonimie, fondul lexical rrom – nerrom/ etimologie)	Alte comentarii
Samo	Sàmo Era nevoie de o virgulă după acest cuvânt!	-	-	cuvânt împrumutat din limbile slave. Sinonime: numa’/ numaj; fèri/ fèrdi; saci(s)	Ar putea avea ca echivalent rrom cuvântul <i>tha’</i> , cu sensul de “dar, însă”
mo	-	<i>mo</i> reprezintă o formă contrasă din <i>mirro</i> > <i>m-rro</i> > <i>mo</i>	-	-	-
pučljan	pučhlăn	pierderea aspirației din sunetul notat cu litera <i>čh</i>	-	-	-
kotar	koθar	-	<i>o</i> din koθar indică, aici, corect, depărtarea.	-	-
hijum	hinŭm	- trecerea lui <i>-n-</i> în semiconsoana <i>-j-</i> - formă provenită din <i>hinöm</i> > <i>hinom</i> , echivalentă cu <i>sinum/ sinŭm</i> , alterată din <i>sinöm</i> > <i>sinom</i>	forme echivalente: <i>sinöm</i> > <i>sinom</i> > <i>söm</i> > <i>som</i> ; <i>hinöm</i> > <i>hinom</i> > <i>hom</i>	-	-
O	-	-	aici nu este art. hot. pentru subst. masculine la	-	se recomandă folosirea formei neutrale <i>e</i> . Vezi:

cuvântul din text selectat spre a fi comentat	cuvântul în varianta corijată, după rigorile alfabetului internațional sau/ și d.p.d.v. redacțional	observații de ordin fonetic (îndeosebi: accidente/ alterări/ transformări fonetice)	observații gramaticale (îndeosebi: la nivel morfologic)	observații de natură lexicală (modul de formare a cuvântului, sinonimie, fondul lexical rrom – nerrom/ etimologie)	Alte comentarii
			singular, ci formă de plural, caracteristică dialectelor din Stratul I de evoluție istorică (din dreapta Dunării până în Turcia, Albania, Grecia). Echivalente: ol, îl, ël, le, e		<i>Sa o rroma</i> = Sa e rroma.
palune	palutne	-pierderea consoanei <i>-t-</i> din suf. <i>-utno</i>	-	-sufixul <i>-utno</i> indică materialul din care ceva este făcut, originea, proveniența,	-
berša	berša	-	-	-	-
<i>O palune berša</i>	o palutne berša	v. obs. de mai sus!	sintagma este incorect folosită, însemnând “Ultimii ani”, dar autorul vrea să spună “ <i>în ultimii ani</i> ”, pentru aceasta având două posibilități morfologice: fie <i>and-e palutne berša</i> (ca o construcție analitică), fie – ca o construcție sintetică, echivalentă, în locativ: <i>palutne beršenθe</i>	-	- se încurajează sintagmele (= construcțiile = îmbinările) sintetice, cele de locativ.
bešava	bešava	-	-indiciu care arată că textul este din Stratul I, unde forma (<i>me</i>) <i>bešava</i> ’ corespunde în limba rromani comună, corect, (<i>me</i>) <i>bešav</i> “eu locuiesc” . Adică forma de ind. prez. pers. I sg. la prez. ind. în Stratul I este <i>bešava</i> “(eu) locuiesc” și nu “(eu) voi locui” - așa cum e limba rromani comună (<i>me bešav</i> “eu locuiesc”).	-	Trebuie mare atenție, mai ales în texte juridice, probatorii în justiție, acțiunea fiind în prezent și nu în viitor. La noi, în România, forma este întâlnită doar la rromii spoitori.
ani	an-i	Două accidente	prepoziția <i>anda/</i>	-	Trebuie atenție,

cuvântul din text selectat spre a fi comentat	cuvântul în varianta corijată, după rigorile alfabetului internațional sau/ și d.p.d.v. redacțional	observații de ordin fonetic (îndeosebi: accidente/ alterări/ transformări fonetice)	observații gramaticale (îndeosebi: la nivel morfologic)	observații de natură lexicală (modul de formare a cuvântului, sinonimie, fondul lexical rrom – nerrom/ etimologie)	Alte comentarii
		fonetice: - din prepoziția <i>anda</i> (anθa) “în” s-a elidat –a-ul final fața unei vocale (i – aici, articol) și a rezultat <i>and-i</i> -apoi s-a produs o contragere, ajungând în forma respectivă: <i>an-i</i> . E posibil să se fi produs direct alterarea fonetică “apocopa” (pierderea unui sunet final/ a unei secvențe finale), încât din <i>anda</i> să rămână <i>an-</i> , urmat de <i>i</i>	<i>anθa</i> are corespondent în flexiunea nominală postpoziția <i>-θe</i> “în”.		în traduceri, căci <i>anda</i> ≠ <i>andar</i> , după cum se confundă când <i>andar/ anθar</i> “din, de la, de (căt-re), prin/ prin intermediul (grație, datorită), din cauza, pentru, pe la” se prezintă în forma apocopată: <i>anda’/ anθa’</i> , vorbitorii confundând-o cu altă prepoziție <i>anda/ anθa</i> “în”.
Šveska	Švëska	-	-	Suedia, dar, în alte dialecte (căldărăresc, de ex.) denumirile de țări sunt adaptate după genul masculin: o Švëdo	-Aici e o calchiere după denumirea în suedeză.
ama	, ama (trebuie pusă virgulă înainte)	-	este o conjuncție de sorginte turcească, cu sensul de “dar, însă, ci”. Se va utiliza corect: <i>tha’</i> “idem” din limba rromani	<i>ama</i> – nerecomandat – cunoaște și alte sinonime provenite din alte limbi: <i>a</i> (din limbile slave), <i>no</i> (din limbile slave), <i>de</i> (din maghiară) etc.	<i>ama</i> este formă caracteristică Stratului I, unde contactul cu vorbitorii turci a fost de mai lungă durată
čheral	kheral	alterarea consoanei aspirate <i>kh</i> și trecerea ei în <i>čh</i>	-	-	- fenomen similar de alterare în <i>čh</i> se produce și în cazul consoanei aspirate <i>th</i> (v. la călărari: <i>them</i> > <i>čhem</i>)
kotar e Beočin	koθar e Beočin	-	aticolul corect este <i>i</i>	În sintagma <i>koθar e Beočin</i> sensul este: “de la Beočin”, pe	Se poate utiliza, pentru variație stilistică și pentru eliminarea

cuvântul din text selectat spre a fi comentat	cuvântul în varianta corijată, după rigorile alfabetului internațional sau/ și d.p.d.v. redacțional	observații de ordin fonetic (îndeosebi: accidente/ alterări/ transformări fonetice)	observații gramaticale (îndeosebi: la nivel morfologic)	observații de natură lexicală (modul de formare a cuvântului, sinonimie, fondul lexical rrom – nerrom/ etimologie)	Alte comentarii
				când cealaltă formă de mai sus <i>koθar</i> are sensul “de unde?”	confuziilor, prepoziția <i>anθar</i> “din, de la”
Vojvodina - Srbija	Vojvodina – Sèrbia (marcarea accentului grav, plus adaptarea denumirii sârbești la cea din limba comună, deci: Sèrbia)	în general, cuvintele de gen feminin provenite din limba sârbă calchiază (copiază) terminația sârbească <i>-ija</i> , așadar, trebuie iechivalată în limba rromani comună prin <i>-ia</i>	-	- împrumut (mijloc de îmbogățire extern) care trebuie adaptat la spiritual limbii rromani: Vojvodina, Sèrbia.	-
avena	avena’/ avena[s]	s-a produs apocopa	acest tip de alterare intervine la mai multe forme verbale. Aici, <i>avenas > avena’</i> “vneau”	-	- alterare tipică stratului I, în dialecte din Cosovo, Bosnia, Croația etc.
ando Kosovo	and-o/ anθ-o Kòsovo	-s-a produs elidarea vocalei <i>a</i> din <i>anda</i> , înaintea altei vocale (aici, art. hot. <i>o</i>). De aceea, s-a marcat pierderea vocalei finale <i>a</i> - Kòsovo. S-a marcat vocala din silaba accentuată cu accent grav.	Construcția and-o/ anθ-o Kòsovo poate să se prezinte și astfel: <i>anda Kòsovo</i> sau, la locativ, <i>Kosovosθe</i> . Oricum, fenomenul este general, la utilizarea prepoziției <i>anda</i> urmată de un articol, recurgându-se greșit la articol și atunci când situația nu o cere. Una este anda Banato= Bonatosθe, ambele însemnând “în Banat”, deci nearticulat, dar alta este când spunem: and-o Banato, <i>kaj bistardem les</i> “În Banatul pe care l-am uitat”	-în funcție de limba de contact, putem găsi adaptate formele: o Kòsovo (masculin) ori i Kòsova (feminin)	-
kotar jek tikno gav	kotar jek’/ jek[h] tikno gav	s-a produs pierderea aspirației din consoana aspirată <i>kh</i>	construcția <i>kotar jekh tikno gav</i> , aici cu sensul ”dintr-un sat mic”, poate fi transformată,	-	-

cuvântul din text selectat spre a fi comentat	cuvântul în varianta corijată, după rigorile alfabetului internațional sau/ și d.p.d.v. redacțional	observații de ordin fonetic (îndeosebi: accidente/ alterări/ transformări fonetice)	observații gramaticale (îndeosebi: la nivel morfologic)	observații de natură lexicală (modul de formare a cuvântului, sinonimie, fondul lexical rrom – nerrom/ etimologie)	Alte comentarii
			sintetic, prin trecerea ei la ablativ: <i>jekhe tikne gavesθar</i> “idem”.		
Hogoș	Hörgoś	În general, se impune – în text rrom – să se scrie denumirea numelor, a toponimelor prin adaptare la scrierea și specificul limbii rromani	-	-	-
Amenje	Amenθe	-alterarea consoanei din postpoziție și trecerea ei în semiconsoana <i>-j-</i>	-	-	-
phenena	-	-	forma tipică de ind. prez. pers. a III-a pl., la prez. ind. în Stratul I. NU este forma de viitor sintetic. Se traduce prin “spuneau, ziceau”		
Hogoška	Hôgoška	marcarea accentuării și adaptarea toponimului la specificul limbii rromani	se observă transformarea cuvântului dintr-unul de gen masculin, într-altul feminin, prin intermediul suf. slav <i>-ka</i> și cu sens diminutival	-	-
satipe	sastipe’/ sastipe[n]	-apocopa, pierderea consoanei finale <i>-n-</i> din sufixul abstract - omiterea consoanei <i>-s-</i> din corpul cuvântului	-suf. <i>-pen</i> are echivalentele <i>-mos, -bo, -ba/ -pa</i>		
tumaro phral o Veljko Karaman	tumaro phral, o Veljko Karaman trebuia marcată apozitia, așezând o virgulă după <i>phral,</i>	-	-	-	-

ACCIDENTELE FONETICE/ E FONETIKANE AKCIDÈNTURĂ

prof. univ. dr. Gheorghe SARĂU

Kana vakāras palal o barārdo aspèkto jekhe čhibāqo, si te risparas/ liparas kaj o prinzaripen e fonetikane rimomimatenqo (le akcidenturenqo) si jekh anθar o maj anglutno mangipen, savo si te avel lino anθ-o dikhipen, po but kana o barāripen e čhibāqo kerel pes jekhe xramosaripnasqe čhandesθe.

Rromane čhibāθe, arakhas:

A.Fonetikane akcidèntură, kana o baripen e lavesqo parugel pes:

a.anθar o xarnāripen (kana xarnārel pes, kana sadārel pes o lav);

b.anθar o barāripen (kana o lav baröl anθ-o lunzipen / dīlgipen);

B.Fonetikane akcidèntură, kana o baripen e lavesqo na parugel pes

A. FONETIKANE AKCIDÈNTURĂ, KANA O BARIPEN E LAVESQO PARUGEL PES

a. anθar o xarnāripen (kana xarnārel pes, kana sadārel pes o lav)

1. I sinkòpa (vaj *i kontràkcia le lavesqi*), kana perel, ka-o maškar e lavesqo, jekh silàba vaj jekh formàcia, vaj kana parugel pes *v*, nakhindoj anθ-i paškonsonanta *-w*, vaj aver konsonànta rimosarel pes aj xasarel pes:

a. po but, anθar o xasaripen / o našalipen e vokalaqo -i-: *mirro* > m-rro > m-o > mo; *mirri* > m-ri > m-i > mi; *mirre* > m-rre > m-e > me; *tiro* > t-ro > t-o > to / tō; *tiri* > t-ri > t-i > ti / tī > ki; *tire* > t-re > t-e > te / tē > ke th.a.

b. anθar o xasaripen avere vokalaqo vi, po dur, jekhe konsonantaqo vaj jekhe formaciaqo: *kadaja* > kadja > kaja > kja; *kodoja* > kodja > koja th.a.;

c. anθar o butvarno nakhavipen e konsonantaqo -v- anθ-i paškonsonànta -w- vi, po dur, zi ka-o xasaripen laqo: *čhavo* > čhawo > čhaw > čhao > čho'; *Devel* > Dewel > De-el > Del; *dīves* > dīwes > dī-es > dīes > dēs; *thovel* > thowel > tho-el > thol; *savorro* > saworro > sa-orro > sa-rro > sa-o > sa; *savorri* > saworri > sa-orri > sa-ri > sa-i > sā; *savorre* > saworre > sa-orre > sa-rre > sa-e > sa; *siklōvel* > siklōwel > siklōel > siklōl; *kava* > kawa, *vešenqoro* > vešenq-ro; *avilo* > awilo > ailo > alo; *avili* > awili > aili > ali, *kerav* > keraw > kera' th.a.

d. anθar o rimosaripen e konsonantaqo -n- vaj avere formacienco:

asvină > asvija > asvja > asva; *patrină* > patrija > patrja > patra; *pesqo* > peqo > p-o > po, *pesqi* > peqi > p-i > pi; *pesqe* > peqe > p-e > pe; *lesqoro* > lesq-ro > leq-ro > leqo; *lesqiri* > lesq-ri > leq-ri > leqi; *lesqere* > lesq-re > leq-re > leqe; *kadava* > kava; *kadala* > kala, *kodola* > kola; *traisarel* > trail, *zivisarel* > zivel th.a.

2. I aferèza (kana ka-o šird / ka-o astaripen jekhe lavesqo xasarel pes jekh konsonànta, jekh vokàla vaj jekh silàba, varvar, kasave sadārimata thavden jekh palal avresθe). *I aferèza* àsti te avel dikhli ka-e:

a. sikavale pašutne sarnavnă: *kadava* > adava > dava > va; *kadaja* > adaja > daja > ja; *kadala* > adala > dala. Saranes, vi k-e **sikavale durutne sarnavnă** malavas kadava procèso: *kodova* > odova > dova > ova; *kodoja* > odoja > doja > ja; *kodola* > odola > dola th.a.

b. advèrbură: *kathe* > athe; *kothe* > othe; *opral* > 'pral; *kaθar* > 'θar th.a.

c. vèrbură: *xulavel* > ulavel; *xatārel* > atārel; *xurāl* > urāl th.a.

3. I elizia (kana, ka-o agor jekhe lavesqo, perel i palutni vokàla, anglal aver vokàla, kaj si ka-o astaripen avere lavesqo - po but anglal jekh artikulo: *o, i, e / ë, ël / ìl / ol*): *anθa o* > anθ-o > an-o (kathe, vi o sadāripen); *anθa i* > anθ-i > an-i (kathe, vi o sadāripen); *anθa e* > anθ-e > an-e (kathe, vi o sadāripen); *anθa ël* > anθ-ël > an-ël (kathe, vi o sadāripen); *kaj o* > ka-o > k-o; *kaj i* > ka-i > k-i; *kaj e* > ka-e > k-e; *kaj ël* > ka-ël > k-ël; *pa o* > p-o; *pa i* > p-i; *pa e* > p-e; *pa ël* > p-ël th.a.

4. I apokòpa (kana ka-o agor jekhe lavesqo perel i agorutni konsonànta vaj kana anθar le duj agorutne konsonànte kaθar o agor e lavesqo perel jekh vaj le duj): *baxt* > bax'; *ćacipen* > ćacipe' vaj [*ćacimos* > ćacimo']; *grast* > gras'; *kašt* > kaš'; *vast* > vas'; *vušt* > vuš'; *ternipen* > ternipe' vaj [*ternimos* > ternimo']; *le rromes* > le rrome'; *rromanesθe* > rromanes > rromane'; *gazikanesθe* > gazikanes > gazikane'; anθar > anθa'; anglal > angla' th. b. a.

5. I haplologìa (sar jekh speciàlo fòrma e disimilaciaqi), kana jekh miazutni vaj sajekh silàba xasarel pes: *kiralalo* > kir-al-al-o > kiralò th.a.

6. I ecthlìpsa (dikhel pes kana jekh lav si agordino anθ-jekh vokàla, thaj i avutni vokàla kaθar o astaripen e dujtone lavesqo xasarel pes): *na bešava anθ-ël ćhaja* > na bešava-nθ-ël ćhaja (te na kerel pes i konfùzia, anθ-i dujto situàcia „anθ-ël ćhaja” si i apokòpa, anθar kodoja ke i agorutni a pelàs anglal i vokàla ë).

7. O xasaripen e aspiraciaqo / e “phurdipnasqo” (kana perel o baš “h” anθar le aspiraciaqe purane indikane baša *ćh, kh, ph, th*): *ćhavo* > ćavo; *jakh* > jak'; *drakh* > drak'; *kher* > k'er; *kham* > k'am; *phabaj* > p'abaj; *thagar* > t'agar; *phenel* > p'enel th. b. a.

8. O sadāripen le sarane konsonantenqo (kana arakhen pen duj kasave sajekh konsonànte): *ambrollin* > ambrolin; *šovvardeš* > šovvardeš th. a.

9. I sinerèza (kana duj pašutne vokàle - tha' save si thanārde anθ-e verver silàbe - formisaren jekh nevi formàcia, jekh diftòngo, kaj vakārel pes anθ-i sajekh silàba): *bi-av* > bāv; *pi-av* > pāv, *di-as* > dās, *romni-a-ça* > romnāça th.a.

10. Aver fonetikane rimosarimata / akcidèntură

a. O butvarno xasaripen / o našalipen e konsonantaqo **-t-** anθar o adžektivàlo sufikso *-utn/o* (*-i, -e, -e, -e*): *kaštutno* > kaštuno; *ruputno* > rupuno, *sovnakajutno* > sovnakajuno > sovnakuno th.a.

b. O xasaripen e paškonsonantaqo **-j-**: *rašajni* > rašani; *šošojni* > šošoni th. a.

c. O rimosaripen e agorutne gruposqo **-ni** (tha' na vi le mocionalone sufiksosqo **-ni!**) vi lesqo nakhavipen anθ-i paškonsonanta **-j-**: *balani* > balaj; *pani* > paj; *kuni* > kuj th.a.

b.anθar o barāripen (kana o lav baròl anθ-o lunzipen / dīlgipen)

1. I protèza (o inklòvipen anglal / ka-o astaripen jekhe lavesqo jekhe vokalaqo vaj jekhe bietimologikane konsonantaqo):

a. i vokàla **a-**:

- *ka-o šird / astaripen varesave verburenqo*: *kharel* > akharel; *kušel* > akušel *rakhel* > arakhel; *resel* > aresel; *starel* > astarel; *šunel* > ašunel; *žukerel* > ažukerel th. a.

- *ka-o šird / astaripen nesave substantivurenqo*: *bāv* > abāv; *gor* > agor; *lav* > alav; *nav* > anav; *sāv* > asāv th.a.;

b. o konsonantikano grùpo **am-** (ka-o šird varesave verburenqo): *boldel* > amboldel th.a.;

c. e konsonànte **v-** vaj **š-** (anglal e substantivură, e adžektivură, e verbură): *udar* > vudar; *ušt* > vušt; *užo* > vužo, *šužo*, *užarel* > vužarel, *šužarel* th.a.

2. I anaptîksa (kana inklöl jekh vokàla mașkar duj konsonànte, butvar k-aști te avel laches vakãrdino jekh lav): *butvar* > butivar; *kirvi* > kirivi; *kirvo* > kirivo; *mezmeri* > mezimeri; *rični* > ričhini th.a.

3. I epentèza (kana inklöl jekh bietimologikani konsonànta): *marro* > manro (mandro, mangro); *xarro* > xanro (xandro, xandro); *karro* > kanro (kandro, kangro); *laqo* > lasqo (ka-e karpatikane rroma) th.a.

4. I diereza (dujsilabikano vakãripen jekhe vokalikane formaciaqo, kerdi anθar duj elementurã jekhe silabaqe, kana jekh diftongo d-aști nakhel anθ-jekh hiato, vaj jekh pașvokàla jekhe diftongosqi nakhel anθ-i pherdi vokàla): akuz. *daja* > da-ia > **dia**, akuz. *čhaja* > čha-ia > **čhia**.

B. FONETIKANE AKCIDÈNTURĂ, KANA O BARIPEN E LAVESQO NA PARUVEL PES

Kadala tipurã sine dikhle sar verver **fonetikane nakhimata / paruvimata**:

a. nakhimata le konsonantenqo (anθ-e aver konsonànte)

1. O nakhipen le „zorale” konsonantenqo anθ-e penqe „kașuke” zute (po but ka-o agor jekhe lavesqo), sar sine konsonànte anθar e zute: d > t, *ž* > **ś**, *z* > **ć**, v > f. Sar ekzemplurã: *dad* > dat; *kež* > keś; *panz* > panć; *asvin* > asfin; *nasvalo* > nasfalo th.a.

2. O nakhipen le „kașuke” konsonantenqo anθ-e penqe „zorale” zute, sar k > **g** vaj s > **z**: *kadava* > gadava; *kodova* > godova; *kadaja* > gadaja; *kodoja* > godoja; *kadala* > gadala; *kodola* > godola; *asvin* > azvin, *grastni* > grazni, *pisdel* > pizdel th.a.

3. O butvarno nakhipen e konsonantaqo „v” anθ-i pașkonsonànta w /u/ (bi te xasarel pes), kadjal:
- anθ-i anglutni pozìcia: *vov* > wov; *voj* > woj; *von* > won th.a.
- anθ-i mașkarutni pozìcia: *gava* > gawa; *kerava* > kerawa; *phova* > phowa; *phuva* > phuwa; *thuvali* > thuwali th.a.
- anθ-i agorutni pozìcia: *phuv* > phuw; *kerav* > keraw th.a.
Varvar, i konsonànta v nakhel anθ-i konsonànta **p**: *dikhav* > dikhap, *kerav* > kerap th.a.

4. Verver nakhimata le konsonantenqe anθ-e aver konsonànte, kana s > c, kh > c, th > čh, *z* > **ž**, d > z, *ç* > h vaj j th.a.
Ekzemplurã: *solax* > colax, *khil* > cil, *thol* > čhol, *them* > čhem, *zanutro* > žanutro, *čhej* > šej, *dī* > zi, *luludī* > luluži, *tuča* > tuha, tuja th.a.

5. I disimilàcia. Kana jekh sajekh baș (jekh konsonànta) vaj jekh but miazutno baș inklöl duj var anθ-sajekh fonetikano kontèksto, atùnć paravel pesqe vakãripnasqe xarakteristike vaj xasarel pes, anθ-jekh anθar le duj kodola inklövimata (isindoj phares vakãripnasqo vaș varesave vakãrne). Ekzemplurã: *barvalo* > balvalo; *ambrol* > ambloł th.a. Vaj, kana xasarel pes, kana si jekh sasti disimilàcia: *prinzel* > pinzanel th.a.

6. I asimilàcia (o paruvipen jekhe vaj duje vakãripnasqe xarakteristikenqo jekhe bașesqe, sar influènca avere miazutne bașesqi, arakhlo anθ-o pașutnipen). I asimilàcia šaj te avel: **a. vokalikani** vaj **b. konsonantikani**.
I konsonantikani asimilàcia: *balval* > balbal, *gilavel* > gilabal, *prinzel* > prinzarel th.a.

7. I akomodàcia (sar jekh speciàlo asimiliaciaqi fôrma), dikhli, anθ-i vakãrdini çhib, sar o nakhipen le konsonantenqe grupurenqo -vn- anθ-o grùpo -mn-, -xl- anθ-o grùpo -vl-, vaj -pn- anθ-o grùpo -mn/m-: *gilavno* > *gilamno*, *bašavno* > *bašamno*, *guruvni* > *gurumni*, *buxlo* > *buvlo*, *ternipnasqo* > *ternimnasqo* > *ternimasqo* (kathe, anθ-i palutni situàcia, si o nakhavipen e konsonantikano gruposqo kaθar e genitivosqe fôrme -pn- anθ-i konsonànta -m-). Sa kadja: *phuripnasqo* > *phurimnasqo* > *phurimasqo* th.a.

b. nakhimata le vokalenqo (anθ-e aver vokàle)

Vi sar anθ-e aver çhibã, e vokàle àsti te paruvèn pen le averença, sar anθ-e kadala ekzèmplurã: *veš* > *voš* vaj > *vëš*; *xiv* > *xïv* vaj > *xev*; *šil* > *šïl*; *kher* > *khër*; *zoralo* > *zuralo*; *mirro* > *morro* > *munro* > *mïnro*; *kerdövel* > *kerdüvel*, *kerdem* > *kerdom* (*kerdöm*, *kerdüm*, *kerzüm*) th.a. Kathe, si o than te risparas / liparas vi le semantikane valòre le vokalenqe a thaj o anθ-i dihotomia “pašutnipen”/ “duripen”, kodolesqe, sar zanel pes, rromane çhibãθe, i voklãla **a** sikavel, sa vrjãma, o *pašutnipen*, thaj i voklãla **o** sikavel o *duripen*: *kathe* / *kothe*; *kadava* / *kodova*; *kadaja* / *kodoja*; *kadala* / *kodola*; *kazom* / *kozom*; *kabor* / *kobor* th.a.

I asimilàcia (o paruvipen jekhe vaj duje vakãripnasqe xarakteristikenqo jekhe bašesqe, sar influènca avere miazutne bašesqi, arakhlo anθ-o pašutnipen).

Ekzèmplurã *vokalikane asimilaciaqe*: *gilabel* > *gilabal*; *trebul* > *trubul*; *bilèto* > *belèto*; *revista* > *rivista*; *vakãrel* > *vakerel* th.a.

c. nakhimata / paruvimata le silabenqo (varvar vi le konsonantenqo)

1. I metatèza (kana paruvèl pes o than jekhe silabaqo vaj formaciaqo le averença, varvar o than jekhe konsonantaqo avere konsonantaça).

- *silàbe*: *amalni* > *amalin*; *sirimi* > *simiri* (*urs.*); *spidel* > *pisdel* th.a.

- *konsonànte*: *dumukh* > *dukhum*; *barvalo* > *bravalo*; *manro* > *marno* th.a.

2. I sinalèfa (kana bilòn anθ-o vakãripèn duj silàbe anθ-jekh silàba): *ma-rel la* > *marel-la*, *andar o* > *andar-o*, *ke-rel pes* > *kerel-pes* th.a.

MIJLOACE INTERNE DE ÎMBOGĂȚIRE A LEXICULUI LIMBII RROMANI / ANDRUTNE MAŠKARA VAŠ O BARVALĂRIPEN LE RROMANE VOKABULAROSQO

prof. univ. dr. Gheorghe SARĂU

Anθ-e savorre čhibă ekzistisaren trin bare *andrutne* maškara vaš o barvalăripen kodola čhibăqo. Kadala sine:

- I derivàcia;
- I kompozìcia;
- I konvèrsia.

Pašal kadalenθe ekzistuin/ ezistisaren vi le *avrutne* maškara vaš o barvalăripen jekhe čhibăqo. Kadala sine e “lava line “vunzilesθe” avere čhibënθar”.

Kadja, p-i bāza le dikhimatenqi, inklistās ke vi o barvalăripen la rromane čhibăqo kerdās pes sa vrāma po but, prdal/ anθar:

a. *Andrutne maškara:*

I.*derivàcia*, e ažitipnaça le *sufiksurenqo* thaj le *prefiksurenqo* (rromane vaj line avere čhibënθar);

II.*kompozìcia*, kana jekh lav si kerdino anθar duj - trin - štar lava

III. *konvèrsia* (kana paravel pes i gramatikani valòra)

b. *Avrutne maškara*, po šukar mothovdino, e ažitipnaça le lavença line “vunzilesθe” avere čhibënθar.

A. ANDRUTNE MAŠKARA

I. I DERIVÀCIA LE RROMANE LAVENQI SUFIKSURENÇA AJ PREFIKSURENÇA

A. E SUFIKSURĂ

E sufiksură šaj te aven:

a. *diminutivàlo sufiksură:* -orro (-orri/ -örri, -orre): buzno + suf. -orro > *buznorro*, buzni + -orri > *buznörri*; murš + suf. -orro > *muršorro*; manuš + suf. -orro > *manušorro* th.a.

b. *augmentatìvo sufiksură:* kher + -vaz > *khervaz*; pustik + -vaz > *pustikvaz* th. a.

c. *mocionàlo sufikso -ni:* grast + suf. -ni > *grastni*; xer + suf. -ni > *xerni*; rašaj + suf. -ni > *rašajni* th.a.

d. *agentosqe sufiksură:* veš + -suf. -no/ -àri > *vešno/ vešàri*; udar + -suf. -no > *udarno*; baš- + -suf. -no > *bašno* th.a.

1. RROMANE PURANE SUFIKSURĂ. I DERIVÀCIA LE PURANE RROMANE SUFIKSURENÇA

E ažitipnaça varesave rromane sufiksurenqo ašti te aven formirime: *navnă, pašnavnă, paškernavnă, kernavnă, ginavnă*, širdindoj kaθar aver vakāripenasqe riga vaj sajekhe vakāripenasqe rigaθar.

A. O *navnānqo* formisaripen anθar i sufiksàcia:

E sufiksură -no (vaš e muršikane navnă) thaj **-ni** (vaš e zuvlikane navnă) sikaven o zeno savo/ kaj realizisarel vareso, i profèsia kadalesqi vaj o obijèkto saveça kerel pes i àkcia.

a) kaθar *vèrbură/ kernavnă:*

Vaš o formisaripen le *navnānqo*, širdindoj kaθar varesave *kernavnă*, e sufiksură **-no/ -ni** thoven pen palal e kernavutne kòkala/ darriņă, sar si anθ-e eksèmplură: k. (*a*)*rakh-el* + suf. **-no** > m. n. (*a*)*rakhno*; k. (*a*)*star-el* + suf. **-no** > m. n. (*a*)*starno*: *mačhenqo astarno* vaj, sajekhe verbosθar/ kernavnăθar, tha' le sufiksoça - zuto vaš e zuvlikane navnă **-ni**, kerel pes o anavāripen le instrumentosqo: k. (*a*)*star-el* + suf. **-ni** > 3. n. *astarni* vaj *mačhenqi astarni*; k. *ačhav-el* + suf. **-ni** > 3. n. *ačhavni*; k. *ba-šel* + suf. **-no** > m. n. *bašno*; k. *bašav-el* + suf. **-no** > m. n. *bašavno*; k. *gudlār-el* + suf. **-no** > m. n. *gudlārno*; k. *kirav-el* + suf. **-no** > m. n. *kiravno*; k. *khos-el* + suf. **-no**

> *m. n. khosno*, tha' k. *khos-el* + suf. **-ni** > *z. n. khosni*, tha' anθ-i diminutivălo/ cikhărdi fôrma *khosnôrri*; k. *mar-el* + suf. **-no** > *m. n. marno*; k. *panăr-el* " + suf. **-ni** > *z. n. panărni*; k. *sikav-el* + suf. **-no** > *m. n. sikavno* "i rovli soça sikavel pes vareso; o zeno kaj sikavel varekasqe vareso; (purani gavesqi fôrma) o zeno kaj " sikavel " le çhavenqe k-i škòla", avindoj les vi i fôrma vaș o zuvlikano ling: *sikavni* " i zeni kaj sikavel varekasqe vareso; (i purani gavesqi fôrma) i zeni kaj " sikavel "le çhavenqe k-i škòla".

Sa kadja, si vi i sintagma *balvalăqo sikavno* " jekh " rovli " kaj sikavel kaθar marel i balval ", sar sine vi e kernavnă *siklăr-el* (varekas) + suf. **-no** > *m. n. siklărno* "o zeno kaj siklărel varekas, profësoro, mëntoro" [sathaj, avindoj les vi o zuvlikano zuto, *siklărni* "i zeni kaj siklărel varekas, profësorka, méntora"] thaj *tatăr-el*, savo, le sufiksoça **-no** > *m. n. tatărno* "o obijekto kaj tatărel vareso/ varekas" th. k. m. d.

b) kaθar *navnă/ substantivură*:

Le sufiksurença *sikavde* maj opre (na anθ-e but situácie), aști te formisaren pen, șirdindoj kaθar e *navnă*, aver *navnă* sar sine: *z. n. çar* + suf. **-no** > *m. n. çarno* "jekh manuș vaj jekh zivutro savo xal po but çar, na xal mas"; vegetariàno "[vi vaș e zuvlikane *navnă: çarni* "jekh zuvli vaj jekh zivutro zuvlikano; vegetariàna"]; *m. n. udar* + suf. **-no** > *m. n. udarno* "o manuș kaj beșel k-o udar thaj putrel les le manușenqe", vaj, *m. n. udar* + suf. **-ni** > *m. n. udarni* "jekh zuvli kaj beșel k-o udar thaj putrel les le manușenqe"; *m. n. angar* + suf. **-no** > *m. n. angarno* "e xramosaripnasqo instruménto; o kalărno" th. a.

O mocionàlo sufikso -ni si utilizisardo vaș o formisaripen le zuvlikane *navnănqo/ navnėnqo*, save anavăren zivutro, șirdindoj pes kaθar penqe murșikane *navnă - zute*, save si len k-o agor, k-o nominatıvo, k-o jekhipen, jekh konsonanta. Sar anθ-o eksèmplo: *m. n. grast* + suf. **-ni** > *z. n. grastni*; *m. n. guruv* + suf. **-ni** > *z. n. guruvni*; *m. n. xer* + suf. **-ni** > *z. n. xerni*; *m. n. manuș* + suf. **-ni** > *z. n. manușni*; *m. n. murș* + suf. **-ni** > *z. n. mur(u)șni*; *m. n. raj* + suf. **-ni** > *z. n. rajni*; *m. n. ruv* + suf. **-ni** > *z. n. ruvni*; *m. n. rrom* + suf. **-ni** > *z. n. rromni*; *m. n. sap* + suf. **-ni** > *z. n. sapni*; *m. n. thagar* + suf. **-ni** > *z. n. thagarni* th. a.

E diminutivălo sufiksura orr/o (-e) - vaș *m. s.* - thaj **-orr/i, -ă** [var. **-orr/i, -ă**] - vaș *z. n.* - șaj te aven aplikisarde k-e *substantivură*, *pașnavnă* thaj k-e *pașkernavnă*, kerindoj pen penqe *diminutivălo zute*:

a) kaθar e *substantivură* 1) *murșikane: gad* + suf. **-orro** > *m. n. dim. gadorro*; *kašt* + suf. **-orro** > *m. n. dim. kaštorro*; *thagar* + suf. **-orro** > *m. n. dim. thagarorro*; *vast* + suf. **-orro** > *m. n. dim. vastorro* th. a.; 2) *zuvlikane: çhaj* + suf. **-orri** > *z. n. dim. çhajorri*; *bori* + suf. **-orri** > *z. n. dim. bororri*, tha' vi "bubamàra" th. a.

b) kaθar e *pașnavnă*

1) *murșikane: kalo* " + suf. **-orro** > *pn. dim. kalorro*; *lolo* + suf. **-orro** > *pn. dim. lolorro* vaj kaθar e penqe zute;

2) *zuvlikane: kali* + suf. **-orri** > *pn. dim. kalorri*; *loli* + suf. **-orri** > *pn. dim. lolorri* th. a.

c) kaθar e *pașkernavnă: i pkn. dur* + suf. **-orro** > *i pkn. dim. durorro*.

O sufikso -ipen - vaș o keripen (k-o *nom.*, k-o jekhipen) le abstraktone *navnănqo*, save - anθ-i rromani çhib sine, sa vaxt, murșikane lingesqo. Ekzistisarel vi o sajekh sufikso **-imos** (k-ël xanotàrà thaj kıkavără), savo sas lino anθar i grekikani çhib, sa kadja sar sas lino vi o morfèmo vaș o butipen le abstraktone *navnănqo -màta*, kaj si khethano vaș e *navnă kerdine anθar* le duje sufiksura. Kadja, le sufiksoça **-ipen** aști te keren pen abstrakto *substantivură* kaθar *substantivură*, *pașnavnă*, *ginavnă*, *kernavnă* thaj *pașkernavnă*:

a) kaθar *substantivură/ navnă: m. n. amal* + suf. **-ipen** > *m. n. amalipen*; *beng* + suf. **-ipen** > *m. n. bengipen*; *m. n. murș* + suf. **-ipen** > *m. n. murșipen*; *phral* + suf. **-ipen** > *m. n. phralipen* th. a.

b) kaθar *pașnavnă: pn. çac/o* (-i, -e, -e) + suf. **-ipen** > *m. n. çacipen*; *pn. dil/o* (-i, -e, -e) + suf. **-ipen** > *m. n. dilipen*; *pn. șukar* + suf. **-ipen** > *m. n. dilipen* th. a.

c) kaθar *ginavnă: gn. deș* + suf. **-ipen** > *m. n. deșipen*; *gn. jekh* + suf. **-ipen** > *m. n. jekhipen*; *gn. ștar* + suf. **-ipen** > *m. n. ștaripen* " jekh ștarto kotor", tha' vi "phandipen, o than kaj beșen e phandade manușa"; *gn. șel* + suf. **-ipen** > *m. n. șelipen* th. a.

d) kaθar kernavnă: k. (a)khar-el + suf. **-ipen** > m. n. (a)kharipen; k. kam-el + suf. **-ipen** > m. n. kamipen; k. rod-el + suf. **-ipen** > m. n. rodipen th. k. m. d.

e) kaθar paškernavnă: i pkn. but + suf. **-ipen** > m. n. butipen "baro gin bute butănqo; o gin "butipen"; i pkn. dur + suf. **-ipen** > m. n. duripen th. a.

O sufikso -lin sikavel o than kaj kerel pes vareso vaj o obijëkto kaθar śaj te liel pes vareso. Pesqe azutipnaça, d-aști te keren pen navnă, save anθ-i rromani čhib sine sa vrjăma zuvlikane lingesqe, śirdindoj:

a) kaθar navnă: m. n. ambrol + suf. **-lin** > 3. n. ambrolin "o rukh kaj kerel ambrola"; 3. n. phabaj + suf. **-lin** > 3. n. phabajlin "o rukh kaj kerel phabaja" th. k. m. d.

b) kaθar pašnavnă: pn. xurd/o (-i, -e, -e) + suf. **-lin** > 3. n. xurdelin "e khelipnasqo than le "xurdorrenqo", le "tiknorrenqo", le "čhavorrenqo"; angliškòla " th. a.

c) kaθar kernavnă: k. bikin-el + suf. **-lin** > 3. n. bikinlin "o than kaj bikinel pes vareso; magazino"; k. kur-el + suf. **-lin** > 3. n. kurlin "o than kaj malaven pen e lubnă le murśença, e murśa pokindoj len vaś te aven len lença seksuălo relăcie" th. k. m. d.

O sufikso -tro, savo arakhel pes anθ-e rromane leksikălo elemëntură indikane originaça - sar si: m. n. sastro, zamutro, pelistro, zivutro - sikavel o zeno, savo khelel jekh lačhes determinisardo ròlo (profësie, okupăcie, sociălo thana) vaj i buti e savesqe azutipnaça kerel pes vareso. E navnă kerdine kadale sufiksoça si len k-i băza jekh kernavni: k. kid-el + suf. **-tro** > m. n. kidutro "o zeno vaj o obijëkto kaj kidel vareso (vi e panësqo kidutro!)" th. k. m. d.

O sufikso -and, na but malavdo, arakhel pes varesode lavenθe: m. n. berand "i horizontălo oprutni rovli kaθar i căxra/ katùna", biparuv. pn. ivand "bipeko", m. n. śerand .

Trujal kadale prefiksurenθe, e navnă aști te maj formisaren pen, sar dikhela pes anθ-o kadava kotor, vi anθar varesave pašnavnă - kerdine, sa kadja, anθar/ maśkar i sufiksăcia - anθar o paruvipen e gramatikane valorăqo/ molipnasqo.

B. O formisaripen le pašnavnănqo anθar sufiksăcia

E pašnavnă aști te keren pen anθar o thovipen k-i tēma kadale sufiksurenqi:

O sufikso -utn/o (-i, -e, -e) sikavel o materiălo anθar kaj si kerdo jekh obijëkto. E pašnavnă sine kerdine kadale sufiksoça:

a) kaθar navnă: m. n. kaśt + suf. **-utn/o (-i, -e, -e)** > pn. kaśtutn/o (-i, -e, -e) "anθar kaśt "; m. n. kher + suf. **-utn/o (-i, -e, -e)** > pn. kherutn/o (-i, -e, -e) "kheresqo, kaj beśel paśal o kher, kaj cirdel kaθar o kher"; m. n. śero + suf. **-utn/o (-i, -e, -e)** > pn. śerutn/o (-i, -e, -e) " o maj/ po importănto/ vastno" th. k. m. d.

b) kaθar pašnavnă: pn. ćac/o (-i, -e, -e) + suf. **-utn/o (-i, -e, -e)** > pn. ćacutn/o (-i, -e, -e) th. a.

c) kaθar paškernavnă: i pkn. akana + suf. **-utn/o (-i, -e, -e)** > pn. akanutn/o (-i, -e, -e); i pkn. opre + suf. **-utn/o (-i, -e, -e)** > pn. oprutn/o (-i, -e, -e) th. k. m. d.

d) kaθar prepozicie: prep. anglal + suf. **-utn/o (-i, -e, -e)** > pn. anglutn/o (-i, -e, -e); prep. palal + suf. **-utn/o (-i, -e, -e)** > pn. palutn/o (-i, -e, -e) th. a.

e) kaθar kernavnă: k. dikh-el + suf. **-utn/o (-i, -e, -e)** > pn. dikhutn/o (-i, -e, -e) "savo/ kaj dikhel pes" th. k. m. d.

O sufikso -(v)al/o (-i, -e, -e) sikavel o aspëkto le materialosqo anθar kaj si kerdo jekh obijëkto vaj sikavel jekh bazutno saripen, jekh bazutni proprieteta, soça miazol jekh obijëkto, soça jekh buti, jekh zivutro si therărdo"; anθ-i rumunikani čhib les si les sar korespondëto, butivar, o sufikso -os (-oasă, -oși, -oase). E pašnavnă kadale tiposθar aven kaθar e navnă: m. n. čhor + suf. **-(v)al/o (-i, -e, -e)** > pn. čhorval/o (-i, -e, -e) "čhoreça"; m. n. rat + suf. **-(v)al/o (-i, -e, -e)** > pn. ratval/o (-i, -e, -e) "rateça, ratărd/o (-i, -e, -e)", tha' anθar i simplifikăcia le sufiksosqi, kana i konsonănta -v- nakhel anθ-i paśkonsonănta -w- (thaj, po dur, -w- xasarel/ naśavel pes): m. n. nakh + suf. **-(v)al/o (-i, -e, -e)** > pn. nasval/o (-i, -e, -e) "bare nakheça, si les/ la baro nakh "; 3. n. loś + suf. **-al/o (-i, -e, -e)** > pn. lośal/o (-i, -e, -e) th. k. m. d.

O sufikso -ikan/o (-i, -e, -e) sikavel o umblavipen kaθar jekh grùpo, k-o jekh endaj, k-i jekh ètnia, k-i jekh năcia. Pesqe azutipnaça aști te keren pen pašnavnă, śirdindoj:

a) kaθar navnă: *m. n. murš + suf. -ikan/o (-i, -e, -e) > pn. muršikan/o (-i, -e, -e)* "kaj si anθar o grùpo le muršenqo"; *z. n. zuvli + suf. -ikan/o (-i, -e, -e) > pn. zuvlikan/o (-i, -e, -e)* "kaj si anθar o grùpo le zuvlănqo"; *m. n. rumùno + suf. -ikan/o (-i, -e, -e) > pn. rumunikan/o (-i, -e, -e)* "kaj si anθar o endaj le rumuncurenqo"; *m. n. phral + suf. -ikan/o (-i, -e, -e) > pn. phralikan/o (-i, -e, -e)* " kaj si anθar o grùpo le phralenqo" th. a.

b) kaθar pašnavnă: *pn. dilo + suf. -ikan/o (-i, -e, -e) > pn. dilikan/o (-i, -e, -e)* " th. a.

E Sufiksura -esq/o (-i, -e, -e)/ -enq/o (-i, -e, -e) vaj -aq/o (-i, -e, -e) [var. -ăq/o (-i, -e, -e)/ -anq/o (-i, -e, -e) [var.: -ănq/o (-i, -e, -e) vaj -ěngq/o (-i, -e, -e)] kaj reprezentisaren genitivosqe fôrme le navnănqe. Eksemplosqe: *m. n. dad + suf. -esq/o (-i, -e, -e) > pn. dadesq/o (-i, -e, -e)*; *m. n. dada + suf. -enq/o (-i, -e, -e) > pn. dadenq/o (-i, -e, -e)* "; *z. n. daj/ dej + suf. -aq/o (-i, -e, -e) > pn. dajaq/o (-i, -e, -e)* [vaš o kotor -ăq/o (-i, -e, -e): *z. s. ruvni + suf. -ăq/o (-i, -e, -e) > pn. ruvnăq/o (-i, -e, -e)*]; *z. n. daja/ deja + suf. -anq/o (-i, -e, -e) > pn. dajanq/o (-i, -e, -e)* [var. vaš sekvênqe -ănq/o (-i, -e, -e) vaj -ěngq/o (-i, -e, -e): *z. n. ruvnă + suf. -ănq/o (-i, -e, -e) > pn. ruvnănq/o (-i, -e, -e)* vaj *z. n. ruvnă + suf. -ěngq/o (-i, -e, -e) > pn. ruvněngq/o (-i, -e, -e)*]. Si dikhlo o fâkto ke, anθar/ maškar o paruvipen e gramatikalone valoraqo, varesave pašnavnă kadale tiposθar nakhen anθ-e navnă save anavären profêsie, okupâcie. Sar anθ-o eksèmplo, kaθar i *m. n. pètala + suf. -enq/o (-i, -e, -e) > pn. petalenq/o (-i, -e, -e)*; i fôrma *petalenqo* (po but therne thaj jekh therârdo objèkto) si vaš te sikavel o zeno kaj kerel *pètala* vaj marel anθ-e karfină/ karfinârel *pètala* k-e cirdipnasqe zivut্রে (guruva, grasta th.a.).

O sufikso -an/o (-i, -e, -e), arakhlo na anθ-e but situâcie, reprezentisarel, fal pes, i sadârdi fôrma le sufiksosqi **-ikan/o (-i, -e, -e)**. Dikh: *pn. zuvlikan/o (-i, -e, -e) > pn. zuvlăn/o (-i, -e, -e)*; *pn. muršikan/o (-i, -e, -e) > pn. muršan/o (-i, -e, -e)*, tha' *pn.: balan/o (-i, -e, -e)* "mas anθar balo", *xoraxan/o (-i, -e, -e)* "anθar o Xoraxano Them", *ilan/o (-i, -e, -e)* "kas si les lačo ilo", *kežlan/o (-i, -e, -e)* " anθar kež", *khethan/o (-i, -e, -e)*, *puran/o (-i, -e, -e)* ", *rroman/o (-i, -e, -e)* th. a.

E participiàlo sufiksura -d/o (-i, -e, -e) [na butvarnes: **-l/o (-i, -e, -e) vaj -t/o (-i, -e, -e)** th. k. m. d.].

E participiàlo fôrme anθ-e **-d/o (-i, -e, -e)/ -l/o (-i, -e, -e) vaj -t/o (-i, -e, -e)** th. k. m. d., vi von, anθar/ maškar o paruvipen e gramatikalone valoraqo, nakhen sar pašnavnă. Eksemplosqe: *k. lačhar-el* "kerel vareso te avel lačo, anθ-i lači fôrma" > *part. lačhard/o (-i, -e, -e)* " kaj si andino anθ-i lači fôrma", *dikh-el* > *part. dikhl/o (-i, -e, -e)* " kaj si dikhlo" th. k. m. d.

C. O formisaripen le paškernavnănqo anθar i sufiksâcia

O sufikso -es. Anθar o thovipen le advërbo/ paškernavnutne sufiksosqo **-es** k-ël pašnavnă, keren pen paškernavnă, sar eks.: *pn. rroman/o (-i, -e, -e) + suf. -es > rromanes* " anθ-i rromani manëra, rromanes(θe)", *ćac/o (-i, -e, -e) + suf. -es > ćacës* " anθ-o ćacipen, ćacipnasθe" th. k. m. d.

O sufikso -al sikavel o than kajθar astarel pes/ širdel pes jekh âkcia, sar anθ-o eksèmplo: i *pkn. maškar + suf. -al > pn. maškaral* " anθar o maškarutno than, anθar i rig kaθar o maškar "; i *pkn. avri + suf. -al > i pkn. avrăl* " anθar avri ".

D. Le kernavnănqo formisaripen anθar i sufiksâcia

O sufikso -ar-/ -ăr-

Jekh anθar le maj produktivo rromane sufiksura (pašal le sufiksura **-(v)alo, -utno, -no, -pen** th. k. m. d.) si o sufikso **-ar-/ -ăr-**, kaj, kana si thovdino k-o agor le navnănqo, le pašnavnănqo, le ginavnănqo, le kernavnănqo, kerel kernavnă. Kadava sufikso del le kerdine verbosqe/ kernavnăqe jekh faktitivo karaktèro thaj, varekana, jekh frekventativo karaktèro.

a) kaθar navnă: *z. n. mel + suf. -ăr- > k. melăr-el* " kerel te avel vareso melârdo/ melalo "; *z. n. loš + suf. -ăr- > k. lošăr-el* "kerel varekas te lošöl" th. k. m. d.

b) kaθar pašnavnă: *pn. bar/o (-i, -e, -e) + suf. -ăr- > k. barăr-el* "kerel baro varekas/ vareso"; *pn. dil/o (-i, -e, -e) + suf. -ăr- > k. dilăr-el* "kerel/ anel varekas te avel sar jekh dilo", *biparuv. pn. šukar + suf. -ăr- > k. šukarăr-el* " kerel varekas šukar/ te avel šukar" th. k. m. d.

c) kaθar *ginavnă*: *kard. gn. duj + suf. -ar-* > k. *dujar-el* "kerel vareso te avel anθ-e duj riga/ kotora"; *kard. gn. star + suf. -ār-* > k. *starār-el* "kerel vareso te avel anθ-e star riga/ kotora" th. k. m. d.

d) kaθar *paškernavnă*: i *pkn. dur + suf. -ār-* > k. *durār-el* "thovel vareso/ varekas te ačhel/ te bešel dur; mekhel vareso/ varekas dural" th. a.

e) kaθar *kernavnă*: *bitr. k. siklöl (< siklövel) + suf. -ār-* > *tr.k. siklār-el* "sikavel varekasqe vareso te siklöl, te zanel" th. k. m. d.

2. RROMANE NEVE SUFIKSURĂ. I DERIVĂCIA LE NEVE RROMANE SUFIKSURENÇA (LINE AVERE ČHIBĚNΘAR)

Anθ-o kàdro le andrutne maškarenqo, la derivaciaqo po but, ekzistisarel jekh sèria gazikane sufiksurenqi aj prefiksurenqi, line avere čhibėnθar thaj adaptisarde k-o specifikò rromane čhibăqo, von isindo, faktosθe, sar jekh palalandino, avrutno lingvistikano/ čhibutno materiàlo. Thavdipnasθe, anθ-o kadava kotor, ame kerdăm amenqe i propozicia te sadikhas o segmento *andrutne maškarenqo "line avere čhibėnθar"* anθar varesave čhibă le savença e pròto-rroma, anθ-e penqo drom anθar i Ìndia karing i Euròpa, avile anθ-o kontakto anθ-e anglalbalkanikani, balkanikani thaj europutni zòne, thaj save, metodologikanes, sine tretirime/ tretisarde sar andrutne maškara.

Anθar i etimologikani perspektiva, e *sufiksura thaj e prefiksura*, save sine e rromane khethane čhibăθe, aven anθar e *persikani, grekikani, turkikani/ xoraxani, bulgarikani, rumunikani, magărikani, slovakikani, čexikani, polonikani, baltikane čhibă, finlandikani, germanikani, italianikani, hispanikani, portugalikani* čhibă th.a., dikhindoj pes, kadja, jekh xronologikani stratifikàcia palal i origina.

Si te sikavas ke e eksèmplură dine kathe aven vi anθar le star rromane dialèktură vakărdine anθ-i rumunikani geografikani ària (*kakavărenqo, ričhinarenqo, karpatikano, xanotarenqo dialèktură*), tha' vi anθar e rromane europutne dialèktură thaj e teldialèktură.

E afiksura sas line avere čhibėnθar jekhvare le avrutne lavença thaj palal sas buxlărde k-ël autohtòno/ phuvăqe leksikàlo jekhimata.

E rromane sufiksura thaj e prefiksura kaj sine lava line avere čhibėnθar - save ame arakhlăm len thaj savença ame kerdăm i analiza lenqi, ulavdes/ separàt, - sine:

-e *sufiksura* **-(i)mòs, -(i)màta, -(i)bò, -òs [-o], -ùra[-ùrà], -òja, -àri, -(i)tòri, -ka, -àjka, -des, -àś, -co, -ca, -ica** (k-e navnă), **-àlo, -mè, -dèr, -ìcko/ -ìcka, -icòso, -òja, -mìši** (k-e pašnavnă), **-to** (k-e ordinàlo ginavnă), **-gòdi** (k-e bidefinito sarnavnă), **-isar-/ -osar-, -izel-, -in-** (k-e kernavnă), **-àrla** (k-e paškernavnă) thaj

-e *prefiksura* **vare-, leg-/ lek-, naj-** thaj aver.

Le maj but anθar e rromane sufiksura thaj prefiksura avile anθar aver čhibă sine *gramatikane* thaj po cira *leksikàlo*. Sar anθ-o eksèmplo, e *gramatikane sufiksura* maladile k-e navnă save sas line avere čhibėnθar sine: o *suf. -os* vaś *m. n.*, o *suf. -ka* thaj **-àjka** - vaś *z. n.* (savo si o cácutno rromano mocionàlo sufikso **-ni**: dikh i *m. n. grast + suf. -ni* > *z. n. grastni*), e sufiksura vaś o sikavipen le butipnasqo kaθar le navnă avile anθar aver čhibă **-(i)màta, -ùra/ -ùrà, -òja, -dès**. Saranes, k-e *paśnavnă* dikhpen pen e *gramatikane sufiksura* **-mé, -mìši**, avile anθar participură, o jekhto avindoj grekikano k-i origina, tha' o dujto – xoraxano, o sufikso **-dèr** (vaś o keripen le komparativosqo), **-àlo** (khethano vaś e pašnavnă muršikane thaj zuvlikane lingenqe anθar o maškarthemutno lèksiko), **-ìcko/ -ìcka, -òja** th. a., vaj e *gramatikane prefiksura* maladile k-o formisaripen le relativone superlativosqo kaθar le pašnavnă **leg-, naj**. Kathe àsti te aven risparde/ liparde vi o *gramatikano sufikso -to* (k-e kıkavără, vaś o formisaripen le ordinalone ginavnăqo anθar le kodola kardinàlo ginavnă) vi jekh *kernavnutno sufikso -isar-/ -osar-* dikhlo k-e neve kernavnă.

Avere rigaθe, anθar e *leksikàlo sufiksura* po produktivo dikhpen pen e sufiksura **-(i)mòs, -(i)bò** save den o abstràkto karaktèro varesave navnăqo - kaj, sa kadja, sine sinonimură le purane rromane sufiksoça **-(i)pèn**, savo na xasardilo k-e ričhinitòrà/ ričhinàrà thaj k-e rroma anθar o jekhto historikano evoluciaqo stràto -, o *suf. -àri* (vaj **-(i)tòri, -àś**) kaj anavăren profesie. K-e

pašnavnă dikhas e *suf. -iĉoso, -iĉo, -iĉa, -iĉo, -iĉa*, tha' k-e paškernavnă thaj k-e bidefinito sarnavnă arakhas o *pref. vare-* (*varekana, vareso* "dajiĉi, khanĉi(k)" th. k. m. d.

E ažuțipnaĉa varesave rromane sufiksurenĉo avile anĉar e lava line *ververe ĉhibenĉar* kerdine pen *navnă, pašnavnă, ginavnă, sarnavnă, kernavnă, paškernavnă*, širdindoj pes kaĉar aver vakāripnasqe riga vaj vi kaĉar sajekh vakāripnasqi rig.

I. vaš navnă

O *sufikso -(i)mòs*, grekikane originaĉa, si maladilo k-e abstrăkto navnă (kaj anĉ-i rromani ĉhib sine sa vrjăma muršikane lingesqe), anĉ-e dialëktură le xanotarenqe thaj kakavarenqe, isindoj sajekh le sufiksoĉa rromane originaĉo **-(i)pén**. K-e karpaticko/ karpatikane rroma ekzistisarel i apokopime variănta **-(i)mò(s)** vaj i fôrma **-(i)bò**, k-e aver rroma **-(i)pà/ -(i)bà**, pašal le fôrme, sa kadja, apokopime **-(i)pè(n)/ -(i)bè(n)**.

Kadja, e sufiksoĉa **-(i)mòs** aști te keren pen - kaĉar *navnă, pašnavnă, ginavnă, kernavnă* thaj paškernavnă - abstrăkto navnă:

a) kaĉar *navnă*: *m. n. amal + suf. -(i)mòs > m. n. amalimòs; beng + suf. -(i)mòs > m. n. bengimòs; m. n. murš "murš" + suf. -(i)mòs > m. n. muršimòs; m. n. phral + suf. -(i)mòs > m. n. phralimòs* th. k. m. d.

b) kaĉar *pašnavnă*: *pn. ĉac/o (-i, -e, -e) + suf. -(i)mòs > m. n. ĉacimòs; pn. dil/o/ (-i, -e, -e) + suf. -(i)mòs > m. n. dilimòs; biparuv. pn. šukar + suf. -(i)mòs > m. n. šukarimòs* th. a.

c) kaĉar *ginavnă*: *gn. deš + suf. -(i)mòs > m. n. dešimòs; gn. jekh + suf. -(i)mòs > m. n. jekhimòs* "o gin jekhipen"; *gn. štar + suf. -(i)mòs > m. n. štarimòs* "vi o "phandaipen"; *gn. šel + suf. -(i)mòs > m. n. šelimòs* "o šelto kotor anĉar jekh šel" th. a.

d) kaĉar *kernavnă*: *k. (a)khar-el + suf. -(i)mòs > m. n. (a)kharimòs; k. kam-el + suf. -(i)mòs > m. n.; k. rod-el + suf. -(i)mòs > m. n. rodimòs* th. k. m. d.

e) kaĉar *paškernavnă*: *i pkn. but + suf. -(i)mòs > m. n. butimòs* "but bută; o gin butipen"; *i pkn. dur + suf. -(i)mòs > m. n. durimòs* th. a.

O *sufikso -(i)màta*. Sa kadja, e grekikane ĉhibăĉar sas lino vi o *sufikso -(i)màta* dikhlo sar morfëmo k-o *but. vaš i m. n.*, maj opre azbajlo, kaj k-o *nom.*, k-o *jekh.* si les sar agoripen o rromano purano *suf. -(i)pèn/ -(i)bèn* (vaj: **-(i)pè(n)/ -(i)bè(n), -(i)pà/ -(i)bà**) vaj o grekikano *suf. -(i)mòs* (arakhlo vi telal e fôrme **-(i)mò (s), -(i)bò**): *durimàta, pharimàta* th. k. m. d.

Kerel pes varekana jekh dujvarno sikavipen/ markăcia k-o *but.* le navnănĉo, save k-o *but.* lien o *suf. -(i)màta* (sar anĉ-o eksëmplo, k-e rroma anĉar i Sërbia) kana inklel o suplimentăro morfëmo, k-o *but.*, **-ùra/ -ùră**, kaj si karakteristikiko vaš le navnă muršikane lingesqe. Kadja, sar anĉ-o eksëmplo, anĉ-o suro le *m. n.* k-o *jekh. xaben* k-i ĉacutni fôrma kaĉar o butipen anĉ-o agoripen **-màta**, sar si *xamàta/ var. xabemàta*, kerel pes jekh redundănto markăcia/ sikavipen anĉ-o agoripen **-ùra/ -ùră**, resindoj pes k-i ĉoxanutni fôrma *xabemătură* savi sas kerdini anĉar i *m. n.* k-o *but. xabemàta + suf. k-o but. -ùra/ -ùră*.

O *sufikso -o(s)* inklel, k-e navnă muršikane lingesqe line avere ĉhibenĉar, sar agoripen k-o *nom.*, k-o *jekh.*, palal o modëlo le navnănĉo line grekikane ĉhibăĉar, sar si *kòkalo(s), fòro(s), hotèlo(s)* th. k. m. d.

O *sufikso -ura/ -ură* inklel sar morfëmo k-o *but.* le *m. n.* line avere ĉhibenĉar, kaj k-o *nom.*, k-o *jekh.* si len o oprutno/ oprutno agoripen, **-o(s)**: *m. n.* k-o *jekh. televizòro(s)/ m. n. k-o but. televizòrură*.

O *sufikso -òja* (e slavikane originaĉa) sar morfëmo k-o *but.* le *m. n.*, thaj lino, butivar, bulgarikane ĉhibăĉar, savo k-o *nom.*, k-o *jekh.* si les o agoripen **-os**: *dikh anĉ-o dial. xanot. m. n. k-o jekh. kòlolos (< bg.) "truj, ròta"/ m. n. k-o but. kololòja "truja, rôte", m. n. k-o jekh. bumbaràkosl bumbarakòja "zoralo kermo; (o) ĉhurel"*.

O *sufikso -àri* si vaš o formisaripen le lavenĉo save sikaven okupăcie, profësie: *3. n. lavùta "violna" + suf. -àri > lavutàri "o bašavno k-i violína"; m. n. mas + suf. -àri > masàri "masno"; 3. n. kris "thami" + suf. -àri > krisàri "krisno, krisinòri"; m. n. veš "pădure" + suf. -àri > vešàri "vešno, o manuš kaj arakhel o veš" th. k. m. d.*

O *sufikso -(i)tòri* - kĭkavaricko/ kakavarenĉo - si utilizisardo k-o formisaripen varesave muršikane navnănĉo save anavăren/ sikaven, sa kadja, okupăcie: *k. bikin-el + suf. -(i)tòri > m. n.*

bikinitòri "o manuș kaj bikinel"; 3. n. *kris* "thami"+ *suf. -(i)tòri* > *krisitòri* " krisàri, krisno", *krucitòri* "manuș kaj kerel ekonomia; xarano" th. a.

O *sufikso -ka* - maladie k-ël kíkavàrà - thovel pes k-o agor le muršikane navnânqo save anavàren zivutre vaș te formisarel e zute zuvlikane lingsqo: m. n. *khelitòri* "khelno"/ 3. n. *khelitòrka* "khelni", m. n. *traduktòro* "amboldàri; nakhavno; rinčhibàrno"/ 3. n. *traduktòrka* "amboldàrka; nakhavni; rinčhibàrni" th. k. m. d.

O *sufikso -àjka*, maladie, sa kadja, k-ël kíkavàrà, thol pes k-o agor le muršikane navnânqo save anavàren zivutre e resaça te kerel penqe zute zuvlikane lingsqo: dikh m. n. *levo* "zoralo zivutro"/ 3. n. *levàjka* (*lewàjka*), m. n. *mòro* "aràbo"/ 3. n. *moràjka* "aràba; aràbka" th. k. m. d.

O *sufikso -des* reprezentisarel, k-e rroma xanotàrà, i matrica le butipnasqi vaș muršikane navnà e turkikane/ xoraxane originaça: dikh m. n. k-o jekh anθ-o *dial. xanot. kuzùs* "bakrorro"/ m. n. k-o *but. kuzùdes* "bakrorre" th. k. m. d. Palal i matrica dini kaθar kadava sufikso kerdàs pes, fal pes, anθ-o *dial. xanot.* i matrica k-o *but.* le zuvlikane navnânqo line avere čhibënθar, sar si -es: dikh 3. n. k-o *jekh. niška* "guruvni"/ 3. s. k-o *but. niškes* "guruvnà", 3. n. k-o *jekh. mèska* "ričh, ričhino"/ 3. n. k-o *but. mèskes* " ričhini", 3. n. k-o *jekh. fotografía* "patrètò"/ *fotografies* "patrèturà" th. k. m. d.

O *sufikso -àš*, avilo anθar i magàrikani čhib, sikavel i profèsia varekasqi: dikh m. n. *patretàs* "fotogràfo" < m. n. *patrètò* "fotografía" (< rumunikani čhib "portret") + *suf. -àš*. (O lav *patretàs* maladie lăm les thaj k-ël kíkavàrà e Argentinaθar).

O *sufikso -ùco*, k-ël kíkavàrà, sikavel pes sar diminutivàlo morfèmo le muršikane navnânqo line avere čhibënθar, sar anθ-o eksèmplo: *podùco* "phurtòrri", *kimpùco* "vàzi (dim.)" th. k. m. d.

O *sufikso -ùca* šaj malavel pes, sa kadja, k-ël kíkavàrà sar diminutivàlo matrica le zuvlikane navnânqi line avere čhibënθar: *feljàstra* "felàstrin"/ *feljastrùca* "felàstrinòrri", *kožnicùca* "sevlòrri" th. k. m. d.

O *sufikso -ica* dikhel pes, sar diminutivàlo matrica, anθ-o dialèkto le kíkavàrenqo, tha' vi k-ël kodola karpaticko/ karpatikane rroma, anθ-e leksikàlo elemènturà sar sine: *forosenica* "jekh zeni savi bešel k-o fòros/ k-i diz", *doktorica* "sastàrni" th. k. m. d.

II. vaș pašnavnà

E pašnavnà si len k-i tèma kadala sufiksura:

O *biparuvutno sufikso -àlo* (te na kerel pes i konfùzia rromane sufiksoça -aló < *suf. -waló* < *suf. -való*) arakhel pes anθ-i struktura le pašnavnânqi line avere čhibënθar na bute vràmaθar anθar o maškarmutno lèksiko, sar si: *generàlo*, *speciàlo*, *sociàlo* th. k. m. d.

O *biparuvutno sufikso -mè*, avilo anθar i grekikani čhib, inklel anθ-e *pn.* sar si: *maxrimè* "biuž/o (-i, -e, -e); melal/o (-i, -e, -e)", *xramomé* "xramosard/o (-i, -e, -e)", *formimé* "formisard/o (-i, -e, -e)" th. k. m. d.

O *sufikso -der* "maj/ po" - avilo rromane čhibàθe khethanes le lavença line persikane čhibàθar, vov isindoj maladie vi anθ-i kùrdo čhib - si trebutno k-o formisaripen le "sintetikane" komparativosqo le pašnavnânqo vi le paškernavnânqo: *biparuv. pn. šukar* + *suf. -der* > komp. *pn. šukareder* "maj/ po šukar", *lačh/o* (-i, -e, -e) + *suf. -der* > komp. *pn. lačheder* "maj/ po lačh/o (-i, -e, -e)" th. a.

O *sufikso -ick/o, -a* dikhel pes anθ-e po but dialèkturà vaș te sikavel o umblavipen k-o jekh endaj, grùpo, nàmo, sel, nàcia th. k. m. d.: *folklorick/o, -a* "folklorikan/o (-i, -e, -e)", *germanick/o, -a* " / *njamcick/o, -a*; germanikan/o (-i, -e, -e)", *rumunick/o, -a* "rumunikan/o (-i, -e, -e)" th. k. m. d.

O *biparuvutno sufikso -içòso*, anθar i rumunikani čhib, maladie k-ël kíkavàrà, thovel pes k-o agor varesave rromane pašnavnânqo vaș te sikavel jekh bisasto sikavipen, jekh kalitèta sanes reprezentisardi, sar anθ-e eksèmplurà: *parniçòso* "miazutno parne rangeça", *zèleniçòso* "miazutno zelenone rangeça", *diliçòso* " dilikan/o (-i, -e, -e)" th. a.

O *sufikso -ója* (e slavikane originaça) dikhlo na nùmaj sar morfèmo k-o *but. m. n.* line avere čhibënθar, butivar bulgarikane čhibàθar, tretisarde maj anglal k-e sufiksura save si anθ-i

struktura kadalenqi (kodola save k-o *nom.*, k-o *jekh.* si len o biakcentisardo agoripen **-os**), tha' vi vaș pašnavnă: dikh anθ-o *dial. xanot. i m. pn.* k-o *jekh. katifelâtos* (< *rumunikani čhib*) "catifelat" (kežlano/ *m. pn.* k-o *but. katifelatôja* "kežlano").

O *biparuvutno sufikso -mîši* (avilo anθar e participură le kernavnănqe line anθar i turkikani/ xoraxani čhib) si dikhlo anθ-o dialèkto le rromane xanotarenqo, sar anθ-o eksèmplo *kîrmîši* "moravd/o p-o šero; le čhinde šeresqe balença" th. a.

III. vaș ginavnă

O *biparuvutno sufikso -to*. Kaθar e kardinàlo ginavnă, e sufiksoça **-to**, keren pen e ordinàlo ginavnă - zute: *kard. gn. trin + suf. -to* > ord. *gn. trinto*; *kard. gn. panz + suf. -to* > ord. *gn. panzto* th. k. m. d.

IV. vaș sarnavnă

O *sufikso -gòdi*, k-ël kîkavără, sikavel vaj jekh bidefinîto sènsu/ manaipen, opre-tele, isindoj dikhlo sar jekh bidefinîto sarnavni, vaj khelel o ròlo jekhe partikulaqo vaș opre-telăripen ("opre-tele"): *sogòdi* "vareso", *kongòdi* "varekon", *kajgòdi* "varekaj" th. k. m. d.

V. vaș kernavnă

O *sufikso -isar-/ -osar-* sikavel pes anθ-e paše savorre dialèktură k-e kernavnă line avere čhibenθar. K-ël kîkavără dikhel pes vi jekh paralèlo fôrma "xarni": *traisarel/ trail* "zivel/ zivisarel", *xramosarel/ xramol* "kalărel; skriisarel; lekhavel", tha' na vi anθ-i situàcia le kernavnănqi avile anθ-o lèksiko rromane čhibăqo na bute vrămaθar, sar: *adaptisarel* "kerel adaptàcia; lačharel" th. k. m. d. K-ël xanotără (spoitără), arakhel pes i fôrma **-isâr-la** savi si la anθ-i fôrma vi jekh kernavnutno agoripen kaθar o III-to 3., k-o *jekh.*, k-o *ind.*, k-o *ak. v. -la* (savo si tipiko anθ-o *dial. xanot.* e Rumuniaθar vi anθ-e varesave rromane dialèktură anθar o jekhto purano balkanikano stràto; kadaja fôrma avelas anθ-e le kodola aver rromane dialèktură sajekh le xarnărde formaça kaθar o *av. v.*, k-o *ind.*, k-o III-to 3., k-o *jekh. -ela*). Eksemplosθe: i xanot. k. *adaptisàrla* "adaptisarel"; (vov/ voj *adaptisarel/ kerel adaptàcia*)".

O *sufikso -izel* si karakteristiko vaș o dialèkto le ričhinarenqo. Dikh: *šborîzel* "vakărel; mothovel/ mothol" (avilo anθar e slavikane čhibă fal pes, tha' si maladilo vi k-e arumuncură).

O *sufikso -in-* si, sa kadja, dikhlo anθ-e ričhinarenqo dialèkto, zinzarindoj o vakutno/ šunutno komplèkso bi te paravel o sènsu/ o manaipen mamuj le kodola aver dialèktură. Dikh *k. f.* anθ-i *rr. kh. čh. me kerdem = ričhin. k. f. me kerd-in-em.*

VI. vaș paškernavnă

O *sufikso -nè* arakhel pes k-o agor le navnănqo kaj anavăren e kurkesqe dîvesa, kerindoj e paškernavnă phandle lenθar: *lujnè/ luninè* "anθ-o lujidîves, anθ-e lujesqe dîvesa", *marcinè* "anθ-o marcidîves, anθ-e marcidîvesa", *paraštujnè* "anθ-o paraštuj, anθ-e paraštujesqe dîvesa" th. k. m. d.

O *sufikso -àrla* "anθar..., širdindoj/ astarindoj anθar...", maladilo anθ-o *dial. xanot.*, sikavel pes telal i fôrma varesave lavenqi, sar: *ajratàrla* "širdindoj rătăθar", *racàrla/ ratàrla* "širdindoj ize rătăθar" th. k. m. d.

B. E prefiksura

Anθ-i kadaja kategòria, pašal e rromane prefiksura line avere čhibenθar anθ-i jekh purani fàza rromane čhibăqi anθar i anglalbalkanikani zòna (sar anθ-o eksèmplo o *suf. bi-* vaj avile anθre anθ-i rromani čhib sar influènca anθar varesave kontaktosqe čhibă anθ-i balkanikani vaj europutni zòna anθ-e XI-to - XV-to šeliberša - sar avenas e *suf. naj-, pre, vare-, leg-*, anas anθre vi jekh sèria rromane leksikane elementurenqi save phiraven pen sar *purane rromane prefiksura*, paškernavnă thaj prepozicie, sar sine: **angle- /, angl(al)-, avri-, bute-, duje-, jekh(e)-, mamuj-, mașkar-, opre-/ opr(al)-, palem-, pale- /pal(al)-, som-** th. k. m. d. vaj sar *modèrno prefiksura* avile anθ-i rromani čhib anθar o mașkarthemutno lèksiko, sar avenas: **avto-, bio-, kontr(a)-, tele-th.a.**)

Varesave anθar kadala prefiksura inklôn anθ-e rromane lava kaj kalkisaren/ keren kòpia palal e slavikane, rumunikane vaj magărikane prefiksura (**pre-dikhel** "anglaldikhel, dikhel maj anglal").

B. I DERIVĂCIA LE PREFIKSURENÇA

1. Purane rromane prefiksura. I derivăcia le purane rromane prefiksurença

Mașkar e purane prefiksura thaj kodola line avere čhibënθar anθ-i jekh purani faza rromane čhibăqi anθar e kontaktosqe čhibă anθar i zōna anglalbalkanikani arakhen pen kadala:

Bi- Kadava prefikso sikavel pes vi sar i privativo prepozicia **bi** (savi si tipiko vaš o genitivo) – aj palal pesqi origina phiraven pen vakărimata/ diskusie, phenindoj pes ke si vaj indikane vaj persikane originaça – vi sar o negativo prefikso **bi-**. Pesqe ațutipnaça keren pen:

a. navnă

- o pref. **bi-** + *m. n. amal* > *m. n. biamal* "o dușmăno";
- o pref. **bi-** + *m. n. amalipen* > *m. n. biamalipen* "dușmanipen";
- o pref. **bi-** + *z. s. baxt* > *z. s. bibaxt*;
- o pref. **bi-** + *m. n. čacipen* > *m. n. bičacipen*.

b. pașnavnă

- o pref. **bi-** + *pn. kuć* > *pn. bikuć*;
- o pref. **bi-** + *pn. baxtalo* > *pn. bibaxtalo*;
- o pref. **bi-** + *pn. boldo* > *pn. biboldo* "na-i boldo k-i khangeri; zut";
- o pref. **bi-** + *pn. čaćo* > *pn. bičaćo*;
- o pref. **bi-** + *pn. londo* > *pn. bilondo*.

c. paškernavnă

- o pref. **bi-** + *i pkn. xarnes* > *i pkn. bixarnes*.

d. kernavnă

Sikavas duj anθar le maj purane prefiksaciaqe eksemplura kerdine le sade rromenθar:

- o pref. **bi-** + *k. starel* "liel le vasteça, liel vareso anθ-o vast" > *k. bistarel* "na liel vareso anθ-o vast, na liel/ na inkerel vareso", kadja "na inkerel godi";
- o pref. **bi-** + *k. kinel* > *k. bikinel* "na kinel", kadja "bikinel".

2. Neve rromane prefiksura. I derivăcia le neve rromane prefiksurença (line avere čhibënθar)

E ațutipnaça varesave rromane prefiksurenço avile anθar lava line avere čhibënθar, sar **vare-**, **leg-/ lek-**, **naj-** keren pen neve lava (pașnavnă, sarnavnă, paškernavnă) vaj forme kaθar kadalenθe.

O prefikso **vare-** (maladilo k-ël kıkavără thaj avilo rumunikane čhibăθar, dikh i pučhutni *kn. oare-*) si dōsta butvarno, po but, k-e bidefinito sarnavnă vaj paškernavnă: dikh i *pkn. varekaj*, i *pkn. varekajgōdi*, i *pkn. varekana*, i *pkn. varekajθar*, i *bdf. sarnavni varekon* "k(h)onik", i *pkn. varesar*, i *bdf. sarnavni varesavo* "varekon", i *bdf. sarnavni vareso* "sogōdi" i *pkn. varesode*.

O prefikso **leg-/ lek-** (dikh i mag. f. *leg-* "o maj/ i maj/ le maj...", kaj si formănto k-o relativo superlativo anθ-i magărikani čhib sajekhe funkciaça anθ-o dialëkto le karpaticko/ karpatikane rromenço anθar i Cěxia, i Slovăkia, i Ungria, i Transilvânia th. k. m. d.) Anθ-o suro:

I. le pașnavnănço:

- o pref. **leg-** + i komp. *pn. bareder* "maj baro" > i superl. - relat. *pn. legbareder* "o maj baro/ i maj bari";

II. le paškernavnănço:

- o pref. **leg-** + i komp. *pkn. sigeder* "maj/ po siges" > i superl. - relat. *pkn. legsigeder* "e maj siges";

O prefikso **naj-** (e slavikane originaça) si les i fũnkcia vi valōra/ o molipen le prefiksurenço sikavdo maj anglal, **leg-/ lek-**, isindoj maladilo anθ-e rromane dialëktura anθar i lingvistikani ària le slavikane čhibănqi: *najbareder* "o maj/ po baro; i maj/ po bari" th. k. m. d.

II. KOMPOZÏCIA, KANA JEKH LAV SI Kerdino Anθar Duj - Trin - Őtar Lava

I kompozÏcia si jekh andrutno mařkar vař o barvalăripen e ĉhibăĉo, saveĉa keren pen neve lava, kaθar duj vaj maj but lava save ekzistisaren, biumblavdes, rromane (vaj avere) ĉhibăθe.

E neve lava kerdine pridal i kompozÏcia sine lava:

a. kompozisarde anθar saste aver lava, xramosarde:

1. vaj *khethanesθe*: *řtarvardeř* [řtar + var + deř], *sarkon* [sar + kon], *godăver* [godĭ + aver], *durkalo* [dur(al) + kalo = o beng], *durmilaj* [durărdol/ dural + milaj], *angloivend* [anglal + o + ivend], *anglomilaj* [anglal + o + milaj], *pařmilaj* [pařal/ pař + o + milaj], *bikinel* [bi- + kinel], *bi(a)starel* [bi- + (a)starel], *sathaj* [sa + thaj], *orso* [or + so], *butpalal* [but + palal], *berřkotor* [berř(esĉo) + kotor], *jakhvalin* [jakh + valin], *butanglal* [but + anglal], *sovthan* [sov(ipnasĉo) + than], *kařuko* [ka[n] + řuko], *barodřives* [baro + dřives], *baxtagor* [baxt (k-o) agor], O Bunuzări (Buenos Aires) th. k. m. d.

2. vaj *ulavdes* (thovdindoj vaj na mařkar lenθe jekh “thavorro” = “tirė = krătima”): *opre - tele* [opre + tele] “aproximativ; k-o mařkar; paře], *sasto - vesto* [sasto + vesto], *parno - kalo* [parno + kalo] “gri”, *nordol - sudol* [nordol + sudol], *trin - řtar* [trin + řtar] th. k. m. d. Dikh vi: O Baro Gav, I Bari Britănia th. a.

b. kompozisarde anθar e xarnărde lava: *B.R.O.* [Bi- + Rajikane + Organizăcie], *A.U.P* [Amerikane Unisarde Phuvă], *E.K.* [Evropaĉo Konsilo] th. a.

c. kompozisarde e “siklile” *elementurenĉa* (thaj adaptisarde): *rromofđbo* [savo n-ařti te dikhel le rromen], *rromolđgo* th. a.

Generalosθe, i kompozÏcia malavel pes k-e paře savorre vakăripnasĉe riga:

- o substantivo/ i navni: a) ekzistisaren lava formisarde anθar duj substantivură: *kherkotor* [kheresĉo kotor = livni = sđba]; b) ekzistisaren lava formisarde anθar jekh substantivo thaj jekh adźektivo: *generălo dirėktoro*, *punnango* [punro nango]; c) pridal i abrevizăcia: *B.R.O.* th. k. m. d.;

- o adźektivo: a) ekzistisaren lava formisarde anθar duj adźektivură: *parno - galbenalo*; b) ekzistisaren lava formisarde anθar jekh adźektivo vi jekh advėrbo: *kadja - anavărdo*, *anglalvakărno* th.a.

- i sarnavni: *varekon*, *sarkon*, *niĉjekh* th. a.

- i ginavni: *biřthajduj*, *trinvardeř*, *enăvardeř* th.a.

- i kernavni/ o vėrbo: *butĭkerel/ kerel butĭ*, *vastdel/ del vast*, *rodel*, *ĉumidel*, *řoldel*, *anglaldel/ del angle*, *dabdel*, *phurdel*, *angledel*, *anglalkerel*, *kuřtdel*, *spidel*, *cirdel*, *thavdel*, *guvdel*, *boldel*, *jagdel*, *ĉandel*, *ĉikdel*, *ĉingardel*, *ĉhungardel*, *dumadel*, *řirdel*, *khandel*, *kandel* = (a)řunel, *andredel*, *kidel*, *phandel*, *vortadel* th.a.

- o advėrbo/ i pařkernavni: *opre - tele*, *kathe - kothe*, *butivar*, *xarrivar* th.a.

- prepozÏcia: *zi k-o (k-i, k-e)* th. a.

- konźunkcia: *k-ařti te = vař te* th.a.

- *interźekcia*: *ej dikh!*, *dikh-θa'* [dikh-θar] th. a.

III. I KONVĚRSIA (O PARUVIPEN E GRAMATIKANE VALORAĉO)

I konvėrsia si jekh andrutno mařkar vař o barvalăripen e ĉhibăĉo, saveĉa keren pen neve lava, pridal o nakhavipen/ paruvipen jekhe lavesĉo kaθar jekh vakăripnasĉi rig avere vakăripnasĉe rigaθe.

E neve lava (save paruvde penĉe i gramatikani valđra) lien e semantikane, morfologikane aj sintaktikane karakteristike anθar i nevi klăsa (vakăripnasĉi rig).

Ekzėmplură: adź. *phuro* > m. s. *O phuro* řal khere.

sarn. *kadava* > adź. *sarn*. *Kadava* murř si but *godăver*.

adź. *laĉho* thaj *nasul* > m. s *o laĉimos* thaj *o nasulimos*

adź. *themutno* > m. s *O themutno* trebal te respektisarel e reglementăcie.

I konklùzia k-e andrutne barvalăripnasqe maškara le leksikosqo rromane čhibăqo avelas kaj si te dikhas ke anθar savorre andrutne barvalăripnasqe maškara le leksikosqo rromane čhibăqo (*derivàcia* - sufiksàcia vi prefiksàcia -, kompozìcia, konvèrsia), le sufiksura rromane originaθar sine e maj lačhes reprezentisarde, sikavindoq lenqi mobiliteta vi jekh baro aštipe te keren vi aver lava.

Avere rigaθe, o rromano segmènto le andrutne maškarenqo "*line avere čhibènθar*", le savença i rromani čhib arakhlàs pes anθ-o kontàkto anθ-i anglalbalkanikani, balkanikani thaj europutni zòna) - but lačhes adaptisardo k-o odĩ le rromane khethane čhibăqo thaj but lačhes reprezentisardo sar buxlăripnasqi ària vi sar butvaripen/ frekvència - *pherel thaj zorărel* i palèta le čacutne rromane andrutne barvalăripnasqe maškarenqi e leksikosqo kadala čhibăqo k-o nivèlo le sufiksurenqo thaj le prefiksurenqo. Kadalenθar, sar butvaripen, dikhel pes, k-o nivèlo le pašnavnànqo adaptisarde palal o maškarmutno lèksiko, o biparuvutno pašnavnutno sufikso - **àlo**.

Anθar i praktikani perspektiva, o dikhipen e tendenciaqo sikavdi kadale andrutne barvalăripnasqe maškarenθar del vast k-o liipen varesave čacutne decizienqo save dikhen i normalizàcia/ o vortăripen kadala čhibăqo.

B. AVRUTNE MAŠKARA, PO ŠUKAR MOTHODINO, E AZUTIPNAÇA LE LAVENÇA LINE "VUNZILESØE" AVERE ČHIBÈNØAR

Sar zanel pes, rromane čhibăθe malavas – sar savorre čhibènθe – vi kodola lava "*line avere čhibènθar*", te phenas, kodole čhibănθar le savença i rromani čhib arakhlàs pes anθ-o kontàkto anθar o lùngo/ dılgo drom le rromenqo e anglalbalkanikane, balkanikane, europutne vi intăl-europutne zonenθar (aven anθar e *persikani, grekikani, turkikani/ xoraxani, bulgarikani, rumunikani, magărikani, slovakikani, čexikani, polonikani, baltikane čhibă, anθar e finlandikani, germanikani, italikani, hispanikani, portugalikani* čhibă th. a. Tha' palal kadala pučhimata vakărasa aver var, avere okaziaça/ sureça.

BIBLIOGRAFIE

1. BORCOI, Jupiter; SARĂU, Gheorghe; PANDELICĂ, Nicolae, 2009, *Manual de limba și literatura rromani, clasa a VIII-a*, București: Editura Vanemonde, 114 p.
2. CUCOȘ, Constantin (coord.), 1998, *Psihopedagogie pentru examenul de definitivare și grade didactice*, Iași: Editura Polirom.
3. CORDOVAN, Ionel; CORDOVAN Noemi, SARĂU Gheorghe, 2018, *Manual de limba și literatura rromani, clasa a VI-a*, București: Editura Didactică și Pedagogică, 151 p
4. CORDOVAN, Ionel; CORDOVAN, Noemi, SARĂU Gheorghe, 2020, *Manual de limba și literatura rromani, clasa a III-a*, București: Editura Sigma, 134 p
5. IUCU, Romiță, 2001, *Instruirea școlară*, Iași: Editura Polirom.
6. IUCU, Romiță, MANOLESCU, Marin, 2001, *Pedagogie*, București: Editura Fundației „Dimitrie Bolintineanu”, 332 p.
7. MANOLESCU, Marin, 2002, *Evaluarea școlară - un contract pedagogic*, București: Editura Fundației „Dimitrie Bolintineanu ”, 248 p.
8. NEACȘU, Ion, *Instruire și învățare*, București: EDP, 1999.
9. MOISE, Gabriela; CĂLDĂRARU, Marius; SARĂU, Gheorghe, 2008, *Manual de limba și literatura rromani, clasa a VII-a*, București: Editura Vanemonde, 104 p.
10. SARĂU, Gheorghe, 2005, *Limba și literatura rromani. Manual pentru clasa I. I rromani čhib thaj i literatūra vaś i jekhto klàsa*, București: Editura Sigma, 64 p.
11. SARĂU, Gheorghe, CORDOVAN, Ionel, 2018, *Limba și literatura rromani. Manual pentru clasa a IV-a. I rromani čhib thaj i literatūra (vaś i štarto klàsa)*, București: Editura Didactică și Pedagogică, 136 p.
12. SARĂU, Gheorghe, CORDOVAN, Ionel, 2018, *Limba și literatura rromani. Manual pentru clasa a V-a. I rromani čhib thaj i literatūra (vaś i panzto klàsa)*, București: Editura Didactică și Pedagogică, 152 p.
13. SARĂU, Gheorghe, 2008, *Curs practic de limba rromani pentru toți*, București: Editura Sigma, 208 p.
14. SARĂU, Gheorghe [coordonator volum și redactor]; SANDU, Ion; CORDOVAN, Ionel; CĂLDĂRARU, Marius; KORECK, Maria; IORGA, Nicolae; 2014, *Rromanipen educațional*. București: Editura Vanemonde, 146 p.
15. SARĂU, Gheorghe; CORDOVAN, Ionel; STĂNESCU, Camelia, 2015, *Comunicare în limba maternă rromani. Manual pentru clasa I. Vakăripen anθ-i rromani čhib vaś i jekhto klàsa*, București: Editura Sigma, 72 p. (vol. I) + 72 p. (vol. II).
16. SARĂU, Gheorghe; CORDOVAN, Ionel; 2016, *Ghid de conversație român – rrom – englez – maghiar*, Oradea: Editura Primus, 188 p.
17. *** Legea Educației Naționale nr. 1 /2011.
18. *** Programa școlară pentru disciplina COMUNICARE ÎN LIMBA RROMANI, clasa pregătitoare, clasa I și clasa a II-a, MEN, București, 2013.
19. *** Programa școlară pentru disciplina COMUNICARE ÎN LIMBA RROMANI, clasa a III-a și a IV-a, MEN, București, 2014.
20. *** Programele școlare de Limba și literatura rromani pentru clasele a V-a –a VIII-a, MEN, București, 2017.

21. *** Programa de titularizare pentru disciplina limba si literatura rromani maternă, specializările profesori, învățatori, educatori, MECTS, București, 2010.
22. *** Programa pentru Examenul național de definitivare în învățământ, la disciplina limba rromani maternă, specializările profesori, învățatori, educatori MECS, București, 2015.

